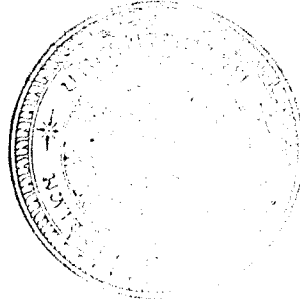

การศึกษาชีวิตและผลงานของพระเทพสิทธิอาจารย์ (ทอง สิริมจฺคโล)

พระครูพิศิษฐ์อรรถการ (มานพ จินวโธ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๔๘

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A Study on Life and Works of Phratepsittajarn
(Tong Sirimankalo)

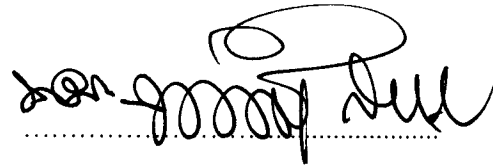
Phrakrupisitvorakarn (Manop Chinavangso)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement For The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ)

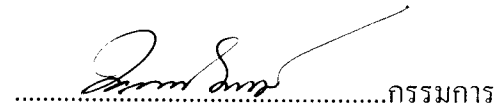
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์.....ประธานกรรมการ

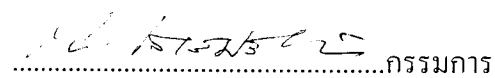
(พระมหาบุญช่วย สิรินุชโร)

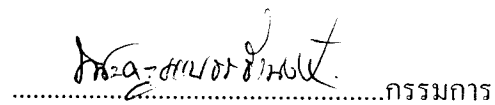
(ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง)

(พระมหาสง่า ชีร์สัวโร)

(นายถาวร เสาร์ศรีจันทร์)

(พระครูธรรมธรธีรพงษ์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง ประธานกรรมการ

พระมหาสง่า ชีร์สัวโร กรรมการ

นายถาวร เสาร์ศรีจันทร์ กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาชีวิตและผลงานของพระเทพสิทธิธำมรงค์ (ทอง สิริมงคลไธ)

ผู้วิจัย : พระครูพิศิษฐ์วารการ (มานพ ชินวโร)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ดร.เทพประวิณ จันทรแรง ประโยค.๑-๒, พธ.บ.(ศาสนา)

M.A. (Buddhist Studies),

Ph.D. (Pali & Buddhism).

: พระมหาสง่า อีร์สวโร ป.ธ.๓, พธ.บ. (ศาสนา)

ศศ.ม. (ปรัชญา).

: นายถาวร เสาร์ศรีจันทร์ ป.ธ.๔, กศ.บ. (การศึกษา)

M.Ed. (การศึกษา).

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๙ / พฤษภาคม / ๒๕๕๙

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาชีวิตและผลงานของพระเทพสิทธิธำมรงค์ (ทอง สิริมงคลไธ) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชีวิตและผลงาน และเพื่อศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่ตลอดถึงเนื้อหาสาระของธรรมะที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสิทธิธำมรงค์ ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารโดยทำการศึกษาจากข้อมูลเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ และการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง

ผลจากการวิจัยพบว่า พระเทพสิทธิธำมรงค์ ได้สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ พออายุได้ ๑๑ ปี ก็ได้เข้าพิธีบรรพชาเป็นสามเณร เมื่ออายุครบ ๒๑ ปี ก็ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ได้นามฉายาว่า “สิริมงคลไธ” ซึ่งถือว่าเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตของท่านเป็นอย่างยิ่ง จากนั้นได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม จนนักธรรมชั้นเอก ต่อมาได้ศึกษาวิปัสสนาธุระและปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจนเกิดความรู้ ความเชี่ยวชาญ สามารถอบรมสั่งสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติและรู้ตามได้

ท่านได้ทุ่มเทเสียสละทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา สนับสนุนส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์ ทั้งคันถธุระและวิปัสสนาธุระตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังได้ตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้นหลายแห่ง ทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นที่ประจักษ์แล้ว ส่วนผลงานด้านกิจการพระพุทธศาสนา ท่านก็ได้ทุ่มเทกำลังกายกำลังใจ ทำจนสุดความสามารถตั้งแต่ท่านได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาส และเจ้าคณะอำเภอ ผลงานต่าง ๆ มีปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน

ด้านปฏิปทาจริยวัตร พบว่า ท่านเป็นพระมหาเถระที่มีบุคลิกภาพสง่างาม สุขุม ลุ่มลึก มีความสำรวมระวังอินทรีย์ตลอดเวลา มีเมตตาธรรมสูง โอบอ้อมอารี มีน้ำใจ พุดน้อยปฏิบัติมาก อยู่อย่างเรียบง่าย ซึ่งปฏิปทาจริยวัตรของท่าน พอจะสรุปได้ดังนี้

๑. การตั้งอยู่ในความเมตตาธรรม
๒. ความเป็นผู้สำรวมระวังอยู่เสมอ
๓. ความเป็นผู้ประสานสัมพันธ์อันยอดเยี่ยม
๔. ความเป็นผู้ตั้งอยู่ในความกตัญญูกตเวทิตาธรรม

ด้านวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสิทธิอาจารย์ พบว่า ท่านใช้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวสติปัฏฐาน ๔ แบบ พองหนอ-ยุบหนอ โดยวิธีการที่ท่านใช้นั้นไม่สลับซับซ้อน เข้าใจง่าย สรุปได้ดังนี้ คือ

๑. ยกพุทธศาสนสุภาษิตประกอบการบรรยาย
๒. ใช้ภาษาง่าย ๆ เหมาะสมกับผู้ฟัง
๓. ใช้บุคคลเป็นตัวอย่าง คือ สานิตให้เห็นจริง
๔. ใช้สื่อรูปภาพประกอบการบรรยายให้เห็นทุกอิริยาบถ
๕. ใช้วิธีการกราบสติปัฏฐาน
๖. ใช้วิธีการยืนกำหนด
๗. ใช้วิธีการเดินจงกรม
๘. ใช้วิธีการนั่งสมาธิ
๙. ใช้วิธีการนอน ใช้สติกำหนดจุดต่าง ๆ ของร่างกาย
๑๐. ใช้แบบฝึกหัดประกอบการสอน
๑๑. ใช้วิธีสอบอารมณ์ผู้เข้าปฏิบัติ

ส่วนประเด็นเนื้อหาสาระของธรรมะที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น พอสรุปได้ดังนี้

๑. มีเหตุผลดี ตรงตามให้เห็นจริงได้
๒. มีเนื้อหาสาระที่ลึกซึ้ง ให้คติธรรมสอนใจ
๓. เนื้อหาธรรมะมองเห็นเป็นรูปธรรม ชวนให้นำไปปฏิบัติ
๔. เนื้อหามีจุดเด่น มีประเด็นให้คิดและติดตาม
๕. เนื้อหาประยุกต์เข้ากับเหตุการณ์ เหมาะสมแก่กาลเวลา เหมาะแก่ผู้ฟัง ผู้ปฏิบัติ
๖. เนื้อหาธรรมะมีประโยชน์เสริมสร้างคุณธรรมอันเป็นคุณค่าชีวิตแก่ผู้ปฏิบัติ

Thesis Title : A Study on Life and Works of Phratelysittajarn (Tong Sirimankalo)

Researcher : Prakrupisitvorakarn (Manop Chinawangso)

Degree : Master of Arts (Buddhist studies)

Thesis Supervisory Committee

: Dr.Thepprawin Chanraeng	Pali 1-2, B.A.(Religion), M.A.(Buddhist Studies), Ph.D.(Pali & Buddhism).
: Phramaha Sanga Teerasangvaro	Pali 3, B.A.(Religion), M.A.(Philosophy).
: Mr. Thaworn Saosrichan	Pali 4, B.Ed.(Education), M.Ed.(Education).

Date of Graduation : 19 / May / 2006

ABSTRACT

The purpose of this study is to study the biography and works of Phratelysittajarn (Tong Sirimankalo) and to study his techniques and methods of dhammar dissemination. This documentary research based on documents, printed material, and interviews of related persons.

The findings are :-

Phratelysittajarn finished primary school (Prathomsuksa 4). After 11 years old , he became a novice. Later, when he was 21, he ordained as a monk with Pali name “ Sirimankalo “ which is extremely auspicious for his life. Then, he studied dhamma and finished the high dhamma level (Nakdhamma Ek.) The Venerable studied and practiced samata and insight meditation respectedly until the teaching and training of meditation to monks and layman come naturally to him.

Phratelysittajarn has worked dedicatedly for Buddhism, supporting monk's education on dhamma study and meditation practice. Moreover, The Venerable founded many Meditation Practice Centers in Thailand and abroad. On Sangha work , the Venerable was appointed as an abbot and Amphur (area) administrative rank with outstanding work. On conduct , The Venerable is graceful, profound, careful, kind, and simple. On the whole, The Venerable 's characteristics are : -

1. base on kindness .
2. always aware.
3. with good public relations.
4. based on great gratitude.

Phratripsittajarn's techniques on Buddhism dissemination, especially the Four Foundation of Mindfulness, are simple and uncomplicated as follow :-

1. provides Buddhism proverbs for whenever he gives Dhamma Talk to Acepble
2. uses understandable language suitable to Buddhist groups
3. provides real person as example ; provides demonstrations.
4. provides pictures of posters as media along with his surname.
5. uses the mindfulness on playing homage to the Triple Gems before meditation practice.
6. uses the standing postures on meditation practice
7. uses the walking postures on meditation practice.
8. uses the sitting postures on meditation practice.
9. uses the lying postures on meditation practice.
10. uses training on teaching meditation .
11. Meditation practitioners have to report their practices to trainer.

The essence used in the dissemination of Buddhism are :-

1. Logical : Listeners after contemplating agree to the Buddhism logic.
2. Profound : The Buddha's teachings are completely profound.
3. Practical : Followers can put the teachings into practice.
4. Prominent : Followers can think and prove the teachings.
5. Applicable : Buddhism teachings can be applied into any situations, times, and followers.
6. Moral : Buddhism teachings provide morals enhancing followers life value.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาชีวิตและผลงานของพระเทพสิทธิอาจารย์ (ทอง สิริมบุคโล)” สำเร็จได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตาจากคณะกรรมการที่ปรึกษา คือ ดร.เทพประวิณ จันทรแรง ประธานกรรมการ พระมหาสง่า อีร์สวโร และอาจารย์ถาวร เสาร์ศรีจันทร์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำปรึกษา ปรับปรุงแก้ไข อย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ดำเนินไปในแนวทางที่ถูกต้อง จึงขอขอบคุณอนุโมทนาไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ พระมหา ดร.บุญช่วย สิริธโร ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ และรักษาการรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่ได้เมตตาดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณพระมหา ดร. สมจินต์ สมมาบุญญ์ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอขอบคุณอนุโมทนาเจ้าหน้าที่ประจำบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดวิทยาเขตเชียงใหม่ทุกท่าน ที่เอื้อเฟื้อในการค้นคว้าเอกสารและข้อมูลต่าง ๆ

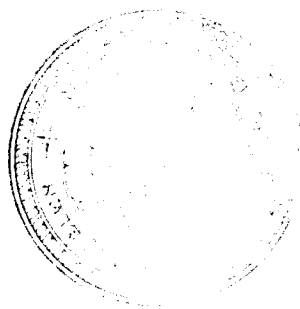
ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ พระโพธิ์รังษี (พ่ายพิ จิตบุญญ์ ป.ธ.๖) เจ้าคณะอำเภออดอยสะเก็ด เจ้าอาวาสวัดพระธาตุอดอยสะเก็ด ที่ให้กำลังใจสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาด้วยดีมาโดยตลอด ตลอดจนให้คำแนะนำอบรมพร่ำสอนในทางที่ดี และขอขอบคุณท่านพระครูพิทักษ์อริวัตร (คำมูล ติกขบุญญ์) ที่คอยสนับสนุนให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่ให้สัมภาษณ์ข้อมูล อาทิ พระธรรมสิทธิอาจารย์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ พระราชวิมลเมธี รองเจ้าคณะภาค ๗ พระเทพวิสุทธิคุณ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ พระเทพสิทธิอาจารย์ เจ้าคณะอำเภอฮอด พระราชเขมากร รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ พระราชสิทธิอาจารย์ รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ พระครูธรรมมาภิรม เจ้าคณะอำเภอล้านป่าตอง พระครูวรญาณมงคล เจ้าอาวาสวัดเมืองมาง พระครูภาวนาวิรัช เจ้าอาวาสวัดรำเปิง พระครูอาทรสุวรรณโมลี พระอาจารย์สุชิน วิมล พระอาจารย์ประมวล บุญญาโร พระครูธรรมธรรณิพงษ์ สิริธโร อาจารย์ปั่น อะทะเทพ อาจารย์ดร.วิโรจน์ อินทนนท์ อาจารย์บุญญคิด วัชรศาสตร์ อาจารย์ถาวร เสาร์ศรีจันทร์ ขอขอบคุณอาจารย์ ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ ที่ได้ตรวจรูปแบบวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณอาจารย์เทวัญ เอกจันทร์ และ คุณเกรียงศักดิ์ ไชยพล ที่ได้ให้คำแนะนำปรึกษา พิสูจน์อักษรและจัดรูปแบบวิทยานิพนธ์ให้ และขอขอบคุณผู้มีส่วนช่วยเหลืองานวิทยานิพนธ์ที่ไม่ได้กล่าวนาม ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านมา ณ ที่นี้ด้วย

บุญกุศลอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็นพุทธานุชา ธรรมบูชา และสังฆบูชา ตลอดจนพระคุณบิดา มารดา พระอุปัชฌาย์ ครูอาจารย์ ตลอดจนสรรพสัตว์ทั้งหลาย จงเป็นผู้มีส่วนในบุญกุศลครั้งนี้โดยทั่วกัน.

พระครูพิศิษฐ์วรการ (มานพ ขินวโล)

๒๓ มีนาคม ๒๕๕๙

เรื่อง

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย

ก

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

ค

กิตติกรรมประกาศ

จ

สารบัญ

ฉ

คำชี้แจงการใช้อักษรย่อบอกชื่อคัมภีร์

ช

บทที่ ๑ บทนำ

๑

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๑

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๔

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๔

๑.๔ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๔

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑๑

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

๑๑

๑.๗ ขอบเขตของการวิจัย

๑๒

บทที่ ๒ ชีวิตและเกียรติประวัติของพระเทพสิทธิอาจารย์

๑๓

๒.๑ ชาตภูมิ

๑๓

๒.๒ ชีวิตในวัยเด็ก

๑๕

๒.๓ การบรรพชา

๑๖

๒.๔ การอุปสมบท

๑๖

๒.๕ การศึกษา

๑๗

๒.๖ สมณศักดิ์และเกียรติคุณที่ได้รับ

๑๘

๒.๗ ปฏิปทาจริยาวัตร

๒๐

๒.๘ บทสรุป

๒๖

บทที่ ๓ ผลงานด้านกิจการพระพุทธศาสนาของพระเทพสิทธิอาจารย์

๒๘

๓.๑ งานบริหารกิจการคณะสงฆ์

๒๘

๓.๑.๑ งานบริการและการจัดการศึกษา

๒๘

๓.๑.๒ งานด้านการปกครอง

๓๑

๓.๑.๓ งานด้านการเผยแผ่

๓๓

๓.๑.๔ งานด้านสาธารณูปการ

๔๓

๓.๑.๕ งานด้านการศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์

๔๗

๓.๒ ผลงานด้านเทศนา	๔๘
๓.๓ ผลงานด้านการเขียนหนังสือ	๕๑
๓.๔ บทสรุป	๕๖
บทที่ ๔ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสิทธิอาจารย์	๕๘
๔.๑ ความนำ	๕๘
๔.๒ เทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระพุทธรเจ้า	๕๙
๔.๓ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสิทธิอาจารย์	๖๑
๔.๓.๑ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย	๖๔
๔.๓.๒ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ	๖๙
๔.๔ วิธีการเผยแผ่และเนื้อหาสาระของวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน ๔	๗๓
๔.๔.๑ เนื้อหาสาระของวิปัสสนากรรมฐาน (พองหนอ-ยุบหนอ)	๗๔
๔.๔.๒ วิธีการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐาน (พองหนอ-ยุบหนอ)	๗๙
๔.๔.๒.๑ วิธีการใช้พิธิขึ้นกรรมฐาน	๘๐
๔.๔.๒.๒ วิธีการใช้แบบฝึกหัดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน	๘๒
๔.๕ บทสรุป	๑๑๕
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๑๗
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๗
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๒๑
บรรณานุกรม	๑๒๒
ภาคผนวก	๑๒๕
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๓

คำชี้แจงการใช้อักษรย่อบอกชื่อคัมภีร์

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยได้กล่าวถึงที่มา เล่ม / ข้อ / หน้า ตามลำดับ เช่น ที.ส. (ไทย) ๙ / ๒๔๔ / ๘๒. = ติชนิกาย สิลขันธ์วรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๒๔๔ หน้า ๘๒

ส่วนคัมภีร์อรรถกถา จะแจ้งที่มา เล่ม / หน้า เช่น อง. เอกก. อ. (บาลี) ๑ / ๔๓. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายถึง องคุดตฺตนิคาย มโนรณปุณณิ เอกกนิปาตอฏฐกถา เล่มที่ ๑ หน้า ๔๓ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย) = วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ติชนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ติชนิกาย	ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสก	(ภาษาไทย)
อง.เอกก. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังกุตตนิคาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังกุตตนิคาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิคาย	อิติวุตตก	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ที.ม.อ. (บาลี) =	ติชนิกาย	สมุญจลวิลาสินี	มหาวคคอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ขุ.ป.อ. (บาลี) =	ขุททกนิคาย	สัทธมมปฎกาสินี	ปฎิสมภิทามคคอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลังจากที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว พระองค์ทรงมั่นพระทัยในสังฆธรรม อันล้ำเลิศที่พระองค์ได้ค้นพบ คืออริยสัจ ๔ อันประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค พร้อมทั้งกฎไตรลักษณ์ พระองค์ทรงเชื่อว่า ในโลกมนุษย์นี้ ไม่มีใครคนไหนจะคัดค้านทฤษฎีนี้ได้ และพระองค์ก็ได้ทรงประกาศพระพุทธศาสนาขึ้นมาในโลกเป็นครั้งแรก โดยมีผู้รู้แจ้งเห็นจริงตามพระองค์อุทิศตนเข้ามาเป็นสาวก ขณะนั้น พระอรหันต์สาวกได้อุบัติขึ้นแล้วในโลก ๖๐ องค์ ท่านเหล่านั้นล้วนเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ร่วมกับพระองค์ ในการออกปฏิบัติภาคสนามในครั้งนั้น พระดำรัสของพระองค์ที่ตรัสกับพระสาวกทั้ง ๖๐ รูปนั้น ถือว่าเป็นปณิธานอันยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมหาศาล

พระดำรัสที่พระองค์ได้ตรัสแก่พระอรหันต์สาวกที่ออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีใจความว่า

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุข

แก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์

เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์^๑

นอกจากนี้ พระองค์ยังได้ตรัสเน้นย้ำถึงวิธีการแสดงธรรมหรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แก่พระสาวกไว้อีกว่า

ภิกษุทั้งหลาย พราหมณ์และคฤหบดี เป็นผู้มียุปการะมากแก่เธอทั้งหลาย บำรุงเธอทั้งหลายด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานเภสัช แม้เธอทั้งหลายก็จะเป็นผู้มีอุปการะมากแก่พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ อันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิงแก่พราหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นเถิด ภิกษุทั้งหลาย คฤหัสถ์และบรรพชิตทั้งหลาย ต่างอิงอาศัยกันด้วยอำนาจของอาวาสถานและธรรมทาน อยู่ประพฤติพรหมจรรย์นี้เพื่อต้องการสละโอชะเพื่อทำความสิ้นสุดแห่งทุกข์โดยชอบ ด้วยอาการอย่างนี้^๒

^๑ วิ.ม. (ไทย) ๔ / ๓๒ / ๔๐.

^๒ บ.อิตติ. (ไทย) ๒๕ / ๒๘๗ / ๒๘๓.

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นที่แพร่หลายในทุกยุคทุกสมัยนั้น พระสงฆ์สาวกนับว่า เป็นผู้มืบทบาทสำคัญ เพราะพระสงฆ์สาวกเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย เป็นส่วนหนึ่งของพุทธบริษัท และยังถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของหลักการศาสนา^๑ พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาลที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก ส่วนใหญ่เป็นผู้บรรลุธรรม ย่อมมีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติสมควรและยึดมั่นในคุณธรรม มีปฏิปทาจริยาวัตรที่งดงาม ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธบริษัท และรักษาพระธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสืบต่อมาจวบจนกระทั่งปัจจุบัน

การศึกษาของพระสงฆ์ก็เป็นอีกทางหนึ่งที่สามารถทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง และยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ศึกษา อันจะนำไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี การศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้น เริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลแล้ว บุคคลผู้ที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาล ตามประวัติความเป็นมาส่วนมากมักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์มาเป็นอย่างดี ตามลัทธิความเชื่อศาสนาของตน พอเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาก็ได้รับการศึกษาตามแนวทางแห่งวิถิปุทธในสมัยนั้น

การศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธกาลมี ๒ ประการ คือ

๑. **คันถธุระ** ได้แก่ การศึกษาพระธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
๒. **วิปัสสนาธุระ** ได้แก่ การเรียนกรรมฐานอันเป็นเครื่องมือหรืออุบายฝึกหัดจิตใจของตนเองให้สะอาดผ่องแผ้ว ปราศจากกิเลสอาสวะทั้งปวง^๒

ครั้นพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระสงฆ์ผู้เป็นพุทธสาวกได้ประชุมกันทำสังคายนาพระธรรมวินัย เพื่อรวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่ได้ตรัสสั่งสอนไว้ให้เข้าเป็นหมวดหมู่ โดยกำหนดจำนวนรวม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ จัดแบ่งออกเป็น ๓ หมวด คือ

๑. **หมวดพระวินัย** มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เรียกว่า **“พระวินัยปิฎก”**
 ๒. **หมวดพระสุตตร** มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เรียกว่า **“พระสุตตันตปิฎก”**
 ๓. **หมวดพระอภิธรรม** มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เรียกว่า **“พระอภิธรรมปิฎก”**
- รวมทั้ง ๓ หมวดนี้ เรียกว่า **“พระไตรปิฎก”** ซึ่งเป็นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาสืบต่อมา^๓

^๑ เสถียร พันธ์รังษี, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพฯ : ผดุงพิทยการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๑.

^๒ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการจัดการศึกษาของสงฆ์, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๔), หน้า ๒.

^๓ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, คำบรรยายพระไตรปิฎก, (กรุงเทพฯ : หอรัตนัยการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๗.

การศึกษาทั้งฝ่ายคันถธุระและวิปัสสนาธุระต่างก็มีความสำคัญในอันที่จะดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา ดังนั้น พระสงฆ์สาวกจึงจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้ทั้งด้านปริยัติและการปฏิบัติควบคู่กันไป นับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน จะเห็นว่า การศึกษาทั้งด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองสืบมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม พระภิกษุ สามเณร หรือพุทธบริษัทในปัจจุบัน แม้จะไม่ได้ศึกษาปริยัติและปฏิบัติทั้ง ๒ ควบคู่กัน แต่ถ้ามีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง ก็ถือว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในอันที่จะช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เช่นกัน แต่ถ้าหากมีความรู้ความสามารถแตกฉานทั้งปริยัติและปฏิบัติก็ยิ่งเป็นการดี และจะสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดีและประสบความสำเร็จได้ไม่ยาก

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์สามเณรทำกันได้หลายรูปแบบ เช่น การปฏิบัติตนให้เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยเพื่อให้เกิดศรัทธาความเลื่อมใส ทำให้ผู้ที่ไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและทำให้ผู้ที่เลื่อมใสน้อยได้เกิดความเลื่อมใสมากยิ่งขึ้น อีกประการหนึ่ง การสนทนา การแนะนำ การตอบปัญหาข้อข้องใจ และการแสดงธรรม ตามพุทธโอวาทที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้แล้ว โดยพระสาวกได้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติแสดงธรรมมีเหตุผลต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจในแต่ละแง่แต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้เห็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตนข่มท่าน ไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น^๑

พระเทพสิทธิอาจารย์ (ทอง สิริมบุคโล) เป็นพระมหาเถระชาวล้านนารูปหนึ่ง ซึ่งยึดมั่นอยู่ในหลักการดังกล่าวนี้ ท่านเป็นผู้มีปฏิปทาจริยาวัตรทั้งดงาม มีความรู้ความสามารถทั้งด้านปริยัติและการปฏิบัติ กล่าวคือ ท่านได้เรียนรู้ปริยัติธรรมจบการศึกษานักธรรมชั้นเอก เรียนจบด้านวิปัสสนากรรมฐาน สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ประสบความสำเร็จทั้งในประเทศและต่างประเทศ อีกทั้งยังได้ส่งเสริมการศึกษาทั้งด้านคันถธุระคือการศึกษานักธรรมและบาลี ตลอดจนวิปัสสนาธุระคือการศึกษาด้านการปฏิบัติ จนเป็นที่ยอมรับทั้งวงการคณะสงฆ์และประชาชนทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ชีวิตและผลงานของพระเทพสิทธิอาจารย์ มีปรากฏให้เห็นมากมาย อาทิเช่น งานบริหารกิจการพระศาสนา กล่าวคือ งานด้านการศึกษา งานด้านการปกครอง งานด้านการเผยแผ่ งานด้านสาธารณูปการ และงานด้านศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์ โดยเฉพาะงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งเป็นการเผยแผ่พระพุทธ

^๑ อย.ปญจก. (ไทย) ๒๒ / ๑๙๕ / ๑๗๔.

ศาสนาที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ชีวิตและผลงานดังกล่าวมานั้น กระจายอยู่ในเอกสารต่าง ๆ จึงเป็นการยากและเป็นอุปสรรคสำหรับบุคคลทั่วไปที่ต้องการศึกษาดังนั้น ผู้วิจัยจึงพยายามอย่างยิ่งที่จะทำการศึกษาเรื่องราวของท่านโดยละเอียด เพื่อจักเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษาทั้งหลาย

การที่ผู้วิจัยเลือกทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ เพราะเห็นว่า ชีวิตและผลงานทุก ๆ ด้านของพระเทพสิทธิอาจารย์ โดยเฉพาะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองมั่นคงสืบไป

ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่า พระเทพสิทธิอาจารย์ มีประวัติความเป็นมามีบุคลิกลักษณะเฉพาะตัวอย่างไร มีการปฏิบัติตนด้านวิปัสสนากรรมฐานอย่างไร มีผลงานด้านกิจการพระศาสนาแต่ละด้านเป็นอย่างไร ตลอดจนมีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน ๔ เป็นที่แพร่หลายอย่างไร ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบศาสนกิจ ดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาชีวิตและผลงานของพระเทพสิทธิอาจารย์
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิธีการเผยแผ่และเนื้อหาสาระของวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ของพระเทพสิทธิอาจารย์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ พระเทพสิทธิอาจารย์มีประวัติความเป็นมาและผลงาน เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ วิธีการเผยแผ่และเนื้อหาสาระของวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสิทธิอาจารย์ เป็นอย่างไร

๑.๔ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุมน อมรวิวัฒน์ ได้สรุปบุคลิภาพที่ดีไว้ ๓ ข้อ ดังนี้

๑. บุคลิภาพทางกาย มีความสะอาด แจ่มใส สงบและสำรวม
๒. เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี กล่าวคือมีจิตใจเป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของตัณหาและอาภิส เพราะผู้มีจิตใจเป็นอิสระปลอดโปร่งจากปัญหาเท่านั้นที่จะชี้แนะและช่วยเหลือผู้อื่นได้
๓. มีความมั่นใจในตนเอง เนื่องจากเป็นผู้ที่รู้จริงและปฏิบัติจริงในสิ่งที่สอนผู้อื่น ผู้ที่มีบุคลิภาพดีจึงไม่มีปมด้อยหรือปมเด่น เป็นผู้ที่มีความเรียบง่ายเช่นคนธรรมดาสามัญ^๗

^๗ สุมน อมรวิวัฒน์, การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ, (กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๐), หน้า ๙๘.

บันนัฒตา นพพนาวัน ได้ศีกษาวิจัยเรื่อง “การศีกษากระบวนการสือสารเพื่อเผยแพร์ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย” จากผลการศีกษาพบว่า รูปแบบวิธีการสือสารที่ใช้ในการเผยแพร์ธรรมะ นับตั้งแต่มัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน เริ่มจากการใช้รูปแบบการสือสารระหว่างบุคคลโดยมีพระมหากษัตริย์และพระภิกษุสงฆ์เป็นหลัก ต่อมามีการใช้หนังสือ สิ่งพิมพ์ธรรมะ และสือตทศนุปรกรณในการศีกษาสมัยใหม่เข้าช่วย อีกทั้งมีการเผยแพร์ธรรมะผ่านสือมวลชนแขนงต่าง ๆ มากยิ่งขึ้นด้วย และได้มีการพัฒนารูปแบบวิธีการเผยแพร์ธรรมะจากการเทศน์ตามประเพณีดั้งเดิมมาสู่การบรรยายธรรม สนทนาธรรม ปาฐกถาธรรม และการจัดนิทรรศการทางพระพุทธรศาสนา

...กลวิธีการนำเสนอธรรมะในปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธิ (ปัญญานันทภิกขุ)^๔ ซึ่งมีลักษณะเนื้อหาประเภทพัฒนา มีวิธีการนำเสนอธรรมะ ๒ วิธี คือ (๑) การเสนอโดยตรง (๒) การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง กลวิธีการนำเสนอธรรมะที่ท่านใช้มากที่สุดคือการเสนอโดยให้การพูดเชื่อมโยง ซึ่งมี ๓ ลักษณะ คือ (๑) พูดเชื่อมโยงจากเรื่องราวต่าง ๆ เข้าสู่ธรรมะ (๒) พูดเชื่อมโยงจากเหตุการณ์เข้าสู่ข้อธรรมะ (๓) พูดเชื่อมโยงจากข้อความในบทสวดมนต์เข้าสู่วิธี คือ การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง และการนำเสนอโดยใช้ตัวอย่างปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทสวดดี มีวิธีการเสนอธรรมะ ๒ วิธี เช่นกัน คือ (๑) การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง (๒) การนำเสนอโดยใช้ตัวอย่าง การเสนอโดยใช้ตัวอย่างเป็นวิธีการเสนอธรรมะที่ท่านใช้มากกว่าการเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง

การใช้ภาษาในการปาฐกถาธรรมของท่าน ที่มีลักษณะเด่นน่าสนใจมี ๓ เรื่องคือ การใช้ถ้อยคำ การใช้ภาพพจน์ การใช้สำนวน สุภาษิต และคำพังเพย การใช้ถ้อยคำมี ๓ ลักษณะ คือ การใช้คำง่าย การใช้คำที่มีความหมายโดยนัยและการใช้คำที่มาจากภาษาต่างประเทศ การใช้ภาพพจน์มี ๓ ลักษณะ คือ ภาพพจน์อุปมา ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน ภาพพจน์การเลียนเสียงธรรมชาติ การใช้สำนวน สุภาษิต คำพังเพย นำมาใช้บ้างตามสมควร

เทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธิ (ปัญญานันทภิกขุ) สรุปได้ดังนี้

๑. การเสนอโดยตรง	๒. การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง
๓. การพูดเชื่อมโยง	๔. การใช้ถ้อยคำที่ง่าย
๕. การใช้ภาพพจน์	๖. การใช้สำนวน สุภาษิต คำพังเพย
๗. การใช้วิธีอุปมา อุปไมย ^๕	

^๔ ปัจจุบัน พระพรหมมัจฉลาจารย์ เจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จังหวัดนนทบุรี.

^๕ บันนัฒตา นพพนาวัน, “การศีกษากระบวนการสือสารเพื่อเผยแพร์ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย”, วิทยานิพนธ์นิตยทศศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย), ๒๕๓๓.

สมบัติ เสริมศิลป์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วรรณกรรมคำสอนพระพยอม กल्याณ,” ด้านกลวิธีการเสนอธรรมะ พระพยอม กल्याณ^{๑๐} พบว่า ท่านจะให้ความสำคัญในการกล่าวคำนำ และการสรุปเรื่อง ส่วนการเสนอธรรมะนั้น ท่านจะแทรกธรรมะลงในตัวอย่าง นิทาน เรื่อง ประสพการณ์ การเปรียบเทียบ และอารมณ์ขัน ส่วนทรรศนะของพระอาจารย์พยอม ท่านมุ่งเสนอให้ประชาชนทุกเพศทุกวัย และทุกอาชีพปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด และต้องละจากอบายมุข ทั้งปวง เพื่อครอบครัวและสังคมจะได้อยู่อย่างมีความสุข

สรุปเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระพยอม กल्याณ ได้ดังนี้

๑. ใช้วิธียกตัวอย่าง สอดแทรกธรรมะ
๒. ใช้นิทานประกอบ
๓. ใช้ประสพการณ์จริง
๔. ใช้เปรียบเทียบ
๕. สอดแทรกด้วยอารมณ์ขัน^{๑๑}

พระวุฒิกมร วุฒิกมรโกณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรม ของพระราชวรมนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)”^{๑๒} ผลจากการศึกษาในด้านบุคลิภาพของพระราชวรมนี พบว่า ท่านมีบุคลิภาพที่ช่วยให้ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พุทธธรรม ดังนี้

๑. น่านับถือ
๒. ยึดมั่นในธรรมวินัย
๓. เคร่งครัด นานะถือ
๔. ทนสมัย
๕. มีความรู้ ความสามารถ
๖. ฉลาด
๗. รู้ลึก รู้รอบ รู้กว้าง รู้ไกล
๘. สำรวม
๙. มีเสียงไพเราะ ชวนฟัง
๑๐. สันโดษ สมถะ
๑๑. สุขุม เยือกเย็น

ด้านเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธรธรรมของพระราชวรมนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) นั้น พบว่า ท่านใช้เทคนิคและวิธีการนำเสนอพุทธธรรม ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑. นำเสนอโดยการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ
๒. นำเสนอโดยวิธีการเปรียบเทียบ
๓. นำเสนอโดยใช้อุปการณ์
๔. นำเสนอโดยวิธียกพุทธศาสนสุภาษิต, สุภาษิต, คำคม, บทประพันธ์, โคลงและ บทกลอนมาประกอบ

^{๑๐} ปัจจุบัน พระราชธรรมนิเทศ เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว จังหวัดปทุมธานี.

^{๑๑} สมบัติ เสริมศิลป์, “วรรณกรรมคำสอนพระพยอม กल्याณ,” ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), ๒๕๒๕.

^{๑๒} ปัจจุบัน พระธรรมโกศาจารย์ เจ้าอาวาสวัดปทุมคงคาฯ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

๕. นำเสนอโดยวิธีการเชื่อมโยงเหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ มาประกอบการบรรยาย

๖. นำเสนอโดยวิธีการยกบุคคลตัวอย่างมาประกอบการบรรยาย

๗. นำเสนอโดยแทรกด้วยเรื่องที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

นอกจากนี้ยังพบว่า ลักษณะเด่นของท่านคือจะวางเนื้อหาพุทธธรรมเป็นลำดับขั้น เป็นตอน แต่ละตอนก็จะมีจุดเด่นและมีองค์แห่งความรู้ใหม่ ๆ ให้รู้ และมีประเด็นใหม่ ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ ใช้ภาษาที่ร่วมสมัยคือใช้ภาษาที่เรียบง่าย บรรยายธรรมมีชีวิตชีวา ไม่เครียดแทรกด้วยอารมณ์ขัน ทั้งที่เนื้อหาพุทธธรรมนั้นยาก แต่ท่านก็สามารถบรรยายให้ผู้ฟังได้เข้าใจง่าย...”

พระมหาบุญเลิศ ธรรมทสฺสี (โอฐสุ) ได้ทำศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาคม” ในด้านบุคลิกภาพของพระราชวิทยาคม หรือหลวงปู่คุณปริสุทฺโธ พบว่า หลวงปู่คุณ มีบุคลิกภาพที่ช่วยให้ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่ ดังนี้

๑. ท่านั่ง	๒. ยึดมั่นในพระธรรมวินัย
๓. เครื่องครัด น่าเชื่อถือ	๔. มีอารมณ์ขัน
๕. ฉลาด	๖. สำนวน
๗. มีเมตตาธรรมสูง	๘. มักน้อย สันโดษ สมถะเรียบง่าย
๙. สุขุม เยือกเย็น	๑๐. มีคำพูดเป็นเอกลักษณ์ (พูดภาษาพื้นบ้าน)
๑๑. พูดชัดเจน	๑๒. ชอบพูดตรง ไม่อ้อมค้อม
๑๓. พูดเข้าใจง่าย	๑๔. พูดจริงใจ
๑๕. พูดรู้เรื่อง	๑๖. พูดยึดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

ด้านเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรม พบว่า ท่านสามารถเผยแผ่คำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักนิเทศศาสตร์มาประยุกต์ใช้ผสมผสานกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่เข้ากับหลักธรรมได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน วิธีการต่าง ๆ ของท่านพอสรุปได้ดังนี้

๑. วิธีการสนทนาธรรม	๒. วิธีการตอบคำถาม
๓. วิธีการใช้สื่อภาษา	๔. วิธีการใช้สื่อสัญลักษณ์ ^{๙๔}

^{๙๓} พระวุฒิกมร โวฑฒิกมรโน, “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชมุนี (ประยูร ธรรมจิตโต)”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^{๙๔} พระมหาบุญเลิศ ธรรมทสฺสี (โอฐสุ), “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาคม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

พระมหานิมิต สิบรสวณโณ. ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระศรีศิลป์สุนทรวาทิ (ศิลป์ สิทธิศาสตร์)” ผลการศึกษาพบว่า พระศรีศิลป์สุนทรวาทิ (ศิลป์ สิทธิศาสตร์) มีชีวิตความเป็นมาด้วยความยากลำบากตั้งแต่เป็นเด็ก จนกระทั่งบวชเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนา แต่สามารถอาศัยสถานการณ์พลิกผันชีวิตของตนเอง ให้พัฒนาก้าวหน้าเป็นที่รู้จักและยอมรับของคนโดยทั่วไป อีกทั้งยังสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นจังหวัดเล็ก ๆ ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ด้วยการสร้างผลงานต่าง ๆ ไว้ให้เป็นที่ประจักษ์ โดยเฉพาะผลงานในด้านการปกครอง การศึกษา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ ในฐานะนักการปกครอง ท่านเป็นพระสังฆาธิการที่มีบทบาทต่อจังหวัดลำพูน ในฐานะนักการศึกษา ท่านสามารถก่อตั้งโรงเรียน และบริหารโรงเรียนเอง ในฐานะนักพูดนักเขียน ท่านเป็นนักพูดนักเขียนที่มีส่วนร่วมการพูดการเขียนดี ทั้งพระและญาติโยมให้ความยอมรับและติดตามฟังติดตามอ่านผลงานของท่านเป็นจำนวนมาก

ในด้านบุคลิกภาพ พบว่า ท่านเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ช่วยให้ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่ดังนี้

๑. เป็นผู้มีความรยาทเรียบร้อย	๒. อ่อนน้อมถ่อมตน
๓. มีน้ำใจไมตรี	๔. ไม่โอ้อวดยกย่องตน
๕. วาจาไพเราะ นุ่มนวล ชวนฟัง	๖. สุขุม รอบคอบ
๗. เข้มแข็ง	๘. พูดจริง ทำจริง
๙. มีความรู้ดี	๑๐. ไม่ถือตัว เป็นกันเอง

ด้านเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระศรีศิลป์สุนทรวาทิ พบว่า ท่านใช้เทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๙ วิธี คือ

๑. ใช้วิธีเปรียบเทียบด้วยอุปมาอุปไมย
๒. ใช้วิธียกอุทาหรณ์และเล่านิทาน
๓. ใช้วิธียกบุคคลตัวอย่าง
๔. ใช้ความหมายใหม่ใส่ในศัพท์เดิม
๕. ใช้วิธีเชื่อมโยงเหตุการณ์ปัจจุบันและสถานการณ์ต่าง ๆ
๖. ใช้วิธียกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต ภาษิต คำคม ปรัชญา บทประพันธ์ โคลงและบทกลอนมาประกอบการเผยแผ่
๗. ใช้วิธีการสอดแทรกเรื่องที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

๘. ใช้ศาสตร์สมัยใหม่บางสาขามาช่วยอธิบายหลักธรรม

๙. ใช้ภาษาง่าย ๆ เหมาะสมกับผู้ฟัง^{๙๔}

พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาบทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ผลการศึกษาพบว่า บทบาทในด้านความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ท่านมีความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ คือ กับพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นพุทธอนุชาเป็นพุทธอุปัฏฐากกับภิกษุในฐานะเป็นเพื่อนสหธรรมิก เป็นที่ปรึกษา และเป็นผู้ประสานหมู่สงฆ์ให้เกิดความสามัคคีกับภิกษุณีในฐานะเป็นผู้สนับสนุนให้สตรีได้บวชในพระพุทธศาสนา และเป็นผู้ให้โอวาทกับอุบาสก อุบาสิกาในหน้าที่ปฏิบัติและที่ปรึกษา กับบุคคลนอกศาสนาในการช่วยเหลือตอบปัญหาข้อข้องใจ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ท่านต้องรับภาระและเป็นธุระในหลาย ๆ ด้าน

บทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านมีบทบาทในการเผยแผ่ในลักษณะการให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา สนทนา ตอบปัญหาข้อข้องใจและแสดงธรรมโดยที่ท่านได้รับฟังจากพระพุทธเจ้า แล้วนำไปถ่ายทอดหรือเผยแผ่แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไปด้วยวิธีการที่ต่าง ๆ กัน เช่น การบรรยาย การอธิบายขยายข้อความ เปรียบเทียบและถามตอบ เป็นต้น จนเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสและยอมรับนับถือพระรัตนตรัยกันอย่างแพร่หลาย...^{๙๕}

พระมหาประดิษฐ์ ปณฺธิตมโม (ปัญญาจีน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ชีวิตและผลงานของพระศรีธรรมนิเทศ์ (กมล โชติมนฺโต) ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า พระศรีธรรมนิเทศ์ (กมล โชติมนฺโต) ในวัยเด็กได้ศึกษาจนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จากนั้นได้เข้าไปเป็นศิษย์วัดจนกระทั่งอายุได้ ๑๕ ปี ก็ได้บรรพชาเป็นสามเณร ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี สามารถสอบได้นักธรรมชั้นเอก และเปรียญธรรม ๗ ประโยค ซึ่งถือว่าเป็นเปรียญเอกหาผู้สอบได้ยากสมัยนั้น เมื่อมีความรู้ความสามารถแล้ว ท่านก็ได้ทุ่มเทกำลังสติปัญญาเพื่อพระพุทธศาสนาโดยทำหน้าที่เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมให้คณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ ขณะเดียวกัน ก็ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารเป็นเจ้าสำนักเรียน และก่อตั้งสำนักเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นที่วัดสันป่าข่อยเพื่อเป็นสถานศึกษานักธรรมและบาลีสืบไป

^{๙๔} พระมหานิมิต สิบรสุนโด, “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระศรีศีลปัฐนทรวาที (ศิลาปี สิกขาสโก)”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

^{๙๕} พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม, “การศึกษาบทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

ด้านบุคลิกภาพของพระศรีธรรมนิเทศก์ พบว่า ท่านมีบุคลิกภาพซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑. เป็นผู้มีกิริยามารยาทเรียบร้อย	๒. อ่อนน้อมถ่อมตน
๓. มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	๔. ไม่ถือตัว
๕. เป็นคนสุขุม อดทน สง่า	๖. เสียงดังกังวาน
๗. พูดจาชัดถ้อยชัดคำ ไพเราะ น่าฟัง	๘. พูดจริง ทำจริง
๙. นำเคารพนับถือ	๑๐. มีเมตตาธรรม
๑๑. ร่าเริง แจ่มใส	๑๒. พูดตรงไปตรงมา
๑๓. มีความคิดเห็นกว้างไกล	๑๔. มีความรู้รอบตัวดี
๑๕. มีความรู้และความสามารถดี	

ผลงานด้านกิจการพระพุทธศาสนาของพระศรีธรรมนิเทศก์ พบว่า ท่านได้สร้างสรรค์ผลงานไว้มากมายและประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง อาทิเช่น งานบริหารและการจัดการศึกษา งานด้านการปกครอง งานด้านการเผยแผ่ งานด้านสาธารณูปการ งานด้านศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์ โดยเฉพาะงานด้านสังคมสงเคราะห์ที่ท่านเข้าไปมีบทบาทและริเริ่มก่อตั้งคือกลุ่มหนุ่มสาวจังหวัดเชียงใหม่ โดยเน้นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้มวลชนรู้จักสามัคคี เป็นผลงานที่สืบเนื่องถึงปัจจุบัน

ด้านเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระศรีธรรมนิเทศก์ พบว่า ท่านใช้เทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๗ วิธีด้วยกัน คือ

๑. ยกอุทาหรณ์และเล่านิทาน
๒. ยกบุคคลตัวอย่าง
๓. เชื่อมโยงเหตุการณ์ปัจจุบันและสถานการณ์ต่าง ๆ
๔. เปรียบเทียบด้วยอุปมาอุปไมย
๕. ยกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต ภาษิต คำคม ประชญา
บทประพันธ์ โคลง และบทกลอนมาประกอบการเผยแผ่
๖. ใช้ความหมายใหม่ใส่ในศัพท์เดิม
๗. ใช้ภาษาง่าย ๆ เหมาะสมกับผู้ฟัง

ส่วนประเด็นเนื้อหาสาระของธรรมะที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น พอสรุปได้ดังนี้

๑. มีเหตุผลดี ตรองตามเห็นจริงได้
๒. มีเนื้อหาสาระที่เข้าใจง่าย
๓. เนื้อหาธรรมมีชีวิตชีวา มองเห็นเป็นรูปธรรม ชวนให้ติดตาม
๔. เนื้อหามีจุดเด่น มีประเด็นให้ขบคิด
๕. มีเนื้อหาประเทืองปัญญา ชวนให้ปฏิบัติตาม

๖. มีเนื้อหาประยุกต์ เหมาะสมแก่เวลา และเหมาะแก่ผู้อ่าน ผู้ฟัง
๗. เนื้อหา มีประโยชน์เสริมสร้างคุณธรรมอันเป็นคุณค่าชีวิตแก่ผู้อ่าน ผู้ฟัง^{๑๗}

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๕.๑ ทำให้ทราบชีวิตและผลงานของพระเทพสิทธิอาจารย์
- ๑.๕.๒ ทำให้ทราบวิธีการเผยแผ่และเนื้อหาสาระของวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสิทธิอาจารย์
- ๑.๕.๓ ได้หลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตและผลงานของพระเทพสิทธิอาจารย์ และพระไตรปิฎกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปฏิปทาจริยาวัตรตลอดถึงงานด้านวิปัสสนากรรมฐาน โดยได้ทำการรวบรวมหลักฐานเอกสารต่าง ๆ เพื่อประกอบการทำวิจัย ดังนี้

๑. หนังสือชีวิตและผลงานของพระเทพสิทธิอาจารย์ เช่น หนังสือที่ระลึกจัดพิมพ์ในงานทำบุญอายุวัฒนมงคล หนังสือคู่มือปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เอกสารอัดสำเนาเกี่ยวกับประวัติและงานของพระเทพสิทธิอาจารย์ สิ่งตีพิมพ์ ตลอดถึงเอกสาร วารสาร ที่เกี่ยวข้องทุกชนิด

๒. สัมภาษณ์บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้ร่วมงาน ผู้ใกล้ชิด ลูกศิษย์ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต เจ้าสำนักวิปัสสนากรรมฐาน พระเลขานุการ ในตำแหน่งเจ้าอาวาส เจ้าคณะอำเภอ และครูสอนพระปริยัติธรรมของวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เพื่อเสริมข้อมูลในด้านเอกสาร

๓. พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

๔. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล เรียบเรียงนำเสนอผลการวิจัย

^{๑๗} พระมหาประติษฐ์ ปณฺธิตมโม, “ชีวิตและผลงานของพระศรีธรรมนิเทศก์ (กมล โชตมโนโต)”. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

๑.๗ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๗.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ๑) ชีวิตและผลงาน
- ๒) วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๓) เนื้อหาสาระของวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔

๑.๗.๒ ขอบเขตด้านข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

- ๑) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและงานของพระเทพสิทธิอาจารย์ทุกเล่มทุกประเภททั้งหนังสือ เอกสาร วารสาร นิตยสาร สื่อสิ่งพิมพ์ทุกชนิด และพระไตรปิฎกทั้งฉบับภาษาบาลี ภาษาไทย และคัมภีร์อรรถกถา เป็นต้น
- ๒) ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคล ผู้เคยร่วมงาน เคยฟังการเทศน์ การบรรยาย หรือสัมผัสผลงานด้านการเขียนหนังสือของท่าน ทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ สัทธินิวกโรและอเนกตวาลิก พระวิปัสสนาจารย์ตลอดถึงพระเลขานุการของท่าน

บทที่ ๒

ชีวิตและเกียรติประวัติของพระเทพสิทธิอาจารย์

การศึกษาชีวิตและผลงานของบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาภูมิหลังของเจ้าของประวัติที่จะทำการศึกษานั้น อันประกอบด้วยวงศ์ตระกูล หรือวงศาคณาญาติ การศึกษา บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย รวมทั้งจริยวัตรต่าง ๆ ทั้งนี้ เพราะถือว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะมีส่วนผลักดันให้ชีวิตประสบความสำเร็จได้ในระดับหนึ่ง

การศึกษาชีวิตของพระเทพสิทธิอาจารย์นั้น สิ่งที่ควรพิจารณาเป็นอันดับแรก คือชีวิตความเป็นมาของท่านว่า ท่านมีสถานะครอบครัวเป็นอย่างไร สำเร็จการศึกษาทั้งคดีโลกและคดีธรรมในระดับไหน บุคลิกลักษณะ ท่าทาง นิสัยเป็นอย่างไร และได้ได้รับเกียรติประวัติอย่างไร ส่วนผลงานในด้านต่าง ๆ ของท่านนั้น จะได้ทำการศึกษาวเคราะห์รายละเอียดต่าง ๆ ในบทต่อไป

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับชีวิตก่อนและหลังการบรรพชา และการอุปสมบท ตลอดถึงบุคลิกภาพ ปฏิปทาจริยวัตรของพระเทพสิทธิอาจารย์ และรางวัลเกียรติคุณต่าง ๆ ที่ท่านได้รับ ซึ่งจะได้กล่าวเป็นลำดับไป ดังนี้

๒.๑ ขาดิภูมิ

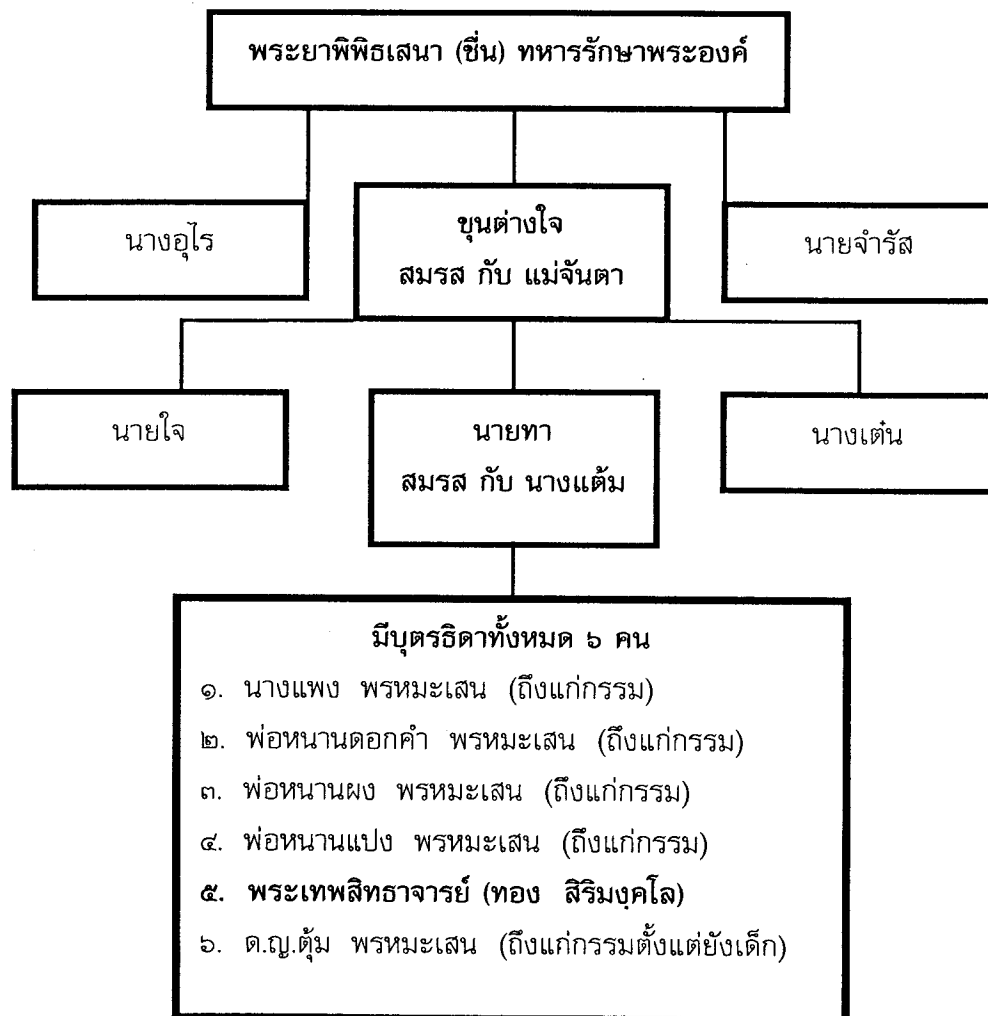
พระเทพสิทธิอาจารย์ มีนามเดิมว่า ทอง นามสกุล พรหมะเสน เป็นบุตรชายของคุณพ่อหาคุณแม่แต้ม พรหมะเสน เกิดเมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๔๖๖ ตรงกับวันศุกร์ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีกุน ตำบลบ้านแอ่น อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันทั้งหมด ๖ คน เรียงลำดับดังนี้

- (๑) นางแพง พรหมะเสน (ถึงแก่กรรม)
- (๒) พ่อหนานดอกคำ พรหมะเสน (ถึงแก่กรรม)
- (๓) พ่อหนานผง พรหมะเสน (ถึงแก่กรรม)
- (๔) พ่อหนานแปง พรหมะเสน (ถึงแก่กรรม)
- (๕) พระเทพสิทธิอาจารย์ (ทอง สิริมงคล)
- (๖) ด.ญ.ตุ้ม พรหมะเสน (ถึงแก่กรรมตั้งแต่ยังเด็ก)^๑

^๑ ดิสรณี ช่วยสงคราม,รศ., ประวัติและผลงานของพระราชพรหมอาจารย์, (เอกสารอัดสำเนา, มปป.),

พระเทพสิทธาจารย์ สืบเชื้อสายมาจากตระกูลขุนนางในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ บ้านเดิมของคุณปู่อยู่อำเภอโคกปีบ จังหวัดปราจีนบุรี ชื่อขุนต่างใจ เป็นนายท้ายเรือพระที่นั่งของพระเจ้าอยู่หัว ได้ล่องเรือมาทางลำน้ำปิง จอดเรือที่บ้านนาแกง ตำบลบ้านแ่อน อำเภอฮอด ได้สมรสกับนางจันตา มีบุตรด้วยกัน ๓ คน ดังแผนภูมิต่อไปนี้

๒.๒ ชีวิตในวัยเด็ก

พระเทพสิทธิธารจารย์ ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวอย่างอบอุ่น ท่านสนิทสนมใกล้ชิดกับคุณแม่มาก เป็นเด็กขยันทำงานทุกอย่าง ไม่เคยรังเกียจแม้แต่การเหลาไม้ชำระให้คุณแม่ จนได้รับคำชมจากคุณแม่อยู่เสมอ ท่านเคยพบกับเหตุการณ์ที่เป็นอันตรายต่อชีวิตแทบจะเอาชีวิตไม่รอดมาหลายครั้ง กล่าวคือ เมื่ออายุได้ประมาณ ๓ ขวบ คุณแม่พาไปอาบน้ำที่ท่าน้ำ พลัดตกน้ำแต่คุณแม่ก็ช่วยเอาไว้ได้ ต่อมาอายุประมาณ ๔ ขวบ คุณพ่อพาลงเรือไปกับพี่ ๆ เพื่อไปซื้อเรือนที่บ้านทางดง ในขณะที่คุณพ่อขึ้นไปติดต่อขอซื้อเรือนอยู่นั้น ได้ปล่อยให้ลูก ๆ อยู่ในเรือตามลำพัง พวกพี่ ๆ จึงพากันลงเล่นน้ำ พี่คนหนึ่งได้บอกให้ท่านกระโดดลงไปในน้ำ ด้วยความเป็นเด็ก ท่านก็กระโดดลงไปตามคำบอกของพี่ทั้ง ๆ ที่ว่ายน้ำไม่เป็น จึงจมน้ำ แต่พวกพี่ ๆ ก็ช่วยเอาไว้ได้ทัน เมื่อคุณพ่อทราบเหตุการณ์นั้นเข้า ก็ดุตำพวกพี่ ๆ ที่ปล่อยให้น้องจมน้ำ ไม่ดูแลน้องให้ดี ท่านสงสารพวกพี่ ๆ จึงบอกคุณพ่อว่าท่านไม่ได้ตกน้ำ

เหตุการณ์เช่นเดียวกันนี้ได้เกิดขึ้นกับท่านอีกครั้ง ณ สถานที่แม่น้ำแจ่มมาบรรจบกับแม่น้ำปิง (ตรงวัดสันกุฏปัจจุบัน) ท่านได้นั่งเรือไปกับคุณพ่อ เห็นว่ามีสึกล้ำคิดว่าน้ำตื้นจึงกระโดดลงไปที่ตรงหัวเรือเพื่อจะไปขึ้นทางท้ายเรือ ปรากฏว่าน้ำลึกจึงทำให้จมน้ำ โชคดีที่คนแถวเรือกระโดดลงไปช่วยขึ้นมาได้ นับว่าเป็นบุญของพวกเราเหล่าพุทธศาสนิกชนทั้งหลายที่เด็กชายทอง พรหมะเสน รอดชีวิตมาได้ ทั้ง ๆ ที่ประสบกับเหตุการณ์ที่เสี่ยงชีวิตหลายครั้งทำให้มีพระราชพรหมจารย์

ท่านเป็นผู้ที่มีใจฝักใฝ่อยู่กับการบวชเป็นพระมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก เมื่ออายุประมาณ ๖-๗ ขวบ ท่านได้ฝันเห็นพระพุทธรูปยิ้มให้ขณะที่ตัวเองกำลังนอนอยู่ก็รู้สึกตัวลอยขึ้นลงได้อย่างน่าอัศจรรย์ จากนั้นก็มีใจผูกพันอยู่กับพระมาโดยตลอด แม้แต่การเล่นก็ชอบเล่นเป็นพระ โดยนำเอาผ้าถุงของคุณแม่มาห่มในลักษณะของพระอยู่เสมอ ผิดกับการเล่นของเด็กคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นสัญญาณแสดงให้เห็นว่าท่านจะต้องอยู่ในสมณเพศอย่างแน่นอน^๒

เมื่ออายุได้ ๙ ขวบ มารดาของท่านได้เสียชีวิตลง ทำให้ชีวิตในช่วงนี้ต้องเปลี่ยนแปลงไป ท่านต้องไปอาศัยอยู่กับน้าสาว แล้วต้องช่วยทำงานบ้านทุกอย่าง ไม่มีโอกาสได้วิ่งเล่นเหมือนเด็กอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน อยู่กับน้าสาวได้ประมาณ ๑ ปี พี่ชายจึงไปรับกลับมาอยู่ด้วย ช่วงนี้จึงพอมีเวลาว่างได้ไปเที่ยวเล่นบ้างตามประสาเด็ก ด้วยอุปนิสัยที่มีแต่ความเมตตามาตั้งแต่ยังเล็ก จึงไม่ชอบเห็นใครถูกรังแกแม้แต่สัตว์ อีกทั้งสถานที่ที่ชอบไปเที่ยวก็คือวัด โดยเฉพาะวัดนาแก ซึ่งอยู่ใกล้บ้าน เมื่อได้ไปเที่ยวเล่นที่วัดนาแกบ่อย ๆ ทำให้รู้จักคุ้นเคยกับเจ้าอาวาสเป็นอย่างดี ในสมัยนั้นคือ ครูบาชัยวงศ์ (ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา อดีตเจ้าอาวาสวัดพระพุทธรูปท่าห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน) ท่านเห็นว่าเด็กชายทองสามารถสวด อิติปิ โส ได้ และมีวิสัยที่จะเข้ามาอยู่ในบวรพระพุทธศาสนา จึงชวนให้มาอยู่ที่วัดนับเป็นจุดเริ่มต้นในการเข้ามาอยู่ในพระพุทธศาสนาของท่าน

^๒ ดิสรณี ช่วยสงคราม,รศ., ประวัติและผลงานของพระราชพรหมจารย์, หน้า ๗-๙.

๒.๓ การบรรพชา

พระเทพสิทธิอาจารย์ ได้บรรพชาเป็นสามเณร เมื่ออายุได้ ๑๑ ปี วันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ณ วัดนาแก่ง ตำบลบ้านแอ่น อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีพระครูบาชัยวงค์ เป็นพระอุปัชฌาย์

ชีวิตหลังการบรรพชา

เมื่อบวชเป็นสามเณรใหม่ ๆ ก็ได้ไปเรียนนักธรรมที่วัดวังสูง อำเภอฮอด ท่านต้องเดินบ้างวิ่งบ้าง เป็นระยะทางถึง ๙ กิโลเมตร ในการไปเรียนที่อำเภอฮอด ซึ่งในสมัยนั้นถนนหนทางยังไม่ได้มีการพัฒนาเหมือนในปัจจุบัน แต่ด้วยความมานะอดทน ท่านจึงพยายามแสวงหาวิชาความรู้อยู่เสมอด้วยความอดทน มิได้ย่อท้อต่ออุปสรรคต่าง ๆ แต่อย่างใด

ท่านเป็นผู้ที่มีความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์มาตั้งแต่ยังเป็นเด็กในระหว่างที่บวชเป็นสามเณรนั้น ท่านได้มีโอกาสมาร่วมสร้างทางขึ้นดอยสุเทพกับท่านพระครูบาศรีวิชัย เมื่อเสร็จจากการสร้างทางแล้ว ท่านพระครูบาศรีวิชัยได้นำพระและสามเณรทั้งหลายมาพักที่วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ท่านได้มีโอกาสรับใช้ท่านพระครูบาศรีวิชัยอย่างใกล้ชิด จึงได้รับความเมตตาจากท่านอยู่เสมอ บางครั้งก็ได้รับแจกสิ่งของต่าง ๆ เช่น ผ้าสบง เงิน มะพร้าว เป็นต้น เมื่อท่านพระครูบาศรีวิชัยป่วยอยู่ที่วัดบ้านปาง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ท่านก็เป็นผู้ที่ได้ปรนนิบัติรับใช้อย่างใกล้ชิดด้วยความห่วงใยและเคารพรักเป็นอย่างยิ่ง แสดงถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณอันเป็นคุณลักษณะที่ประเสริฐยิ่งของท่าน สมควรที่บรรดาศิษยานุศิษย์ทั้งหลายจะได้น้อมนำมาเป็นแบบอย่างเพื่อความ เป็นสิริมงคลต่อชีวิตของตนเองและวงศ์ตระกูลสืบต่อไป

๒.๔ การอุปสมบท

พระเทพสิทธิอาจารย์ ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดบ้านแอ่น อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๗ โดยมีพระครูคัมภีร์ธรรม พรหมปัญโญ เจ้าอาวาสวัดชัยพระเกียรติ เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอธิการญาณรัฐ วัดห้วยทราย เป็นพระกรรมวาจา พระมหาจันทร์ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เป็นพระอนุสาสนาจารย์ ได้รับฉายาว่า “สิริมงคลโ”

ชีวิตหลังการอุปสมบท

หลังจากบวชเป็นพระภิกษุแล้ว ท่านได้มาจำพรรษาอยู่ที่วัดชัยพระเกียรติชั่วระยะเวลาหนึ่ง ในระหว่างนั้นท่านได้รับความไว้วางใจจากพระครูคัมภีร์ธรรม เจ้าอาวาสวัดชัยพระเกียรติ ให้ดำรงตำแหน่งเป็นพระปลัดฐานานุกรม เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๐ ท่านได้รับมอบหมายให้ช่วยงานสำคัญ ๆ ใน

^๑ ดิสรณี ช่วยสงคราม.รศ., ประวัติและผลงานของพระราชพรหมอาจารย์, หน้า ๑-๒.

พระพุทธรูปศาสนาโดยตลอด จนกระทั่งต่อมาคณะศรัทธาจากวัดเมืองมางได้มาอาราธนานิมนต์ท่านให้มาเป็นเจ้าอาวาสที่วัดเมืองมาง เนื่องจากเจ้าอาวาสวัดเมืองมางได้ถึงแก่มรณภาพไป ท่านจึงได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดเมืองมาง ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ขณะเดียวกันก็ดำรงตำแหน่งเป็นเลขานุการเจ้าคณะอำเภอฮอดด้วย^๔

๒.๕ การศึกษา^๕

พระเทพสิทธิอาจารย์ ได้รับการศึกษาทั้งคตินิยมและคตินิยม ท่านได้ศึกษาคติโลกที่เรียกว่าการศึกษาฝ่ายสามัญ และคตินิยมที่เรียกว่าการศึกษาฝ่ายปริยัติธรรม กล่าวได้ว่าท่านได้รับการศึกษาที่เรียกว่าโลกไม่ให้ช้า ธรรมไม่ให้เสีย หมายความว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ทั้งฝ่ายปริยัติศึกษาและสามัญศึกษา ดังปรากฏในประวัติการศึกษาต่อไปนี้

๒.๕.๑ ฝ่ายสามัญศึกษา

พ.ศ. ๒๕๓๕ จบระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนบ้านแอ่น ตำบลบ้านแอ่น อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

๒.๕.๒ ฝ่ายปริยัติศึกษา

พ.ศ. ๒๕๔๖ สอบได้ น.ธ.โท สำนักเรียนวัดชัยพระเกียรติ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๔๗ สอบได้ น.ธ.เอก สำนักเรียนวัดพันอ้น อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๔๕ จบการศึกษาด้านวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔ ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๔๖ จบการศึกษาคติปฏิบัติด้านวิปัสสนากรรมฐานที่ประเทศพม่า เป็นเวลา ๒ ปี ได้ไปปฏิบัติวิปัสสนากับท่านมหาสีสะยาตอ ภิกขุทันตะโสภณมหาเถระที่วัดตปนะยิตา

พ.ศ. ๒๕๕๒ จบหลักสูตรอบรมเจริญวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสูตรของสถาบันวิปัสสนาจารย์ ในพระสังฆราชูปถัมภ์ สำนักงานใหญ่ กองการวิปัสสนาธุระแห่งประเทศไทย รุ่นที่ ๓ ปีที่ ๑

^๔ ดิสรณี ช่วยสงคราม, รศ., ประวัติและผลงานของพระราชพรหมจารย์, หน้า ๔.

^๕ ที่ระลึกงานฉลองสมณศักดิ์-พัทยศ พระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระสุพรหมยานเถร ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (พระอาจารย์ทอง สิริมงคล) ๕ ธันวาคม ๒๕๓๓, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร), หน้า ๑.

๒.๖ สมณศักดิ์และเกียรติคุณที่ได้รับ^๖

สมณศักดิ์และเกียรติคุณที่ได้รับ ตามที่ปรากฏในเอกสารอัตชีวประวัติและผลงานของพระเทพสิทธิธารจารย์นั้น ปรากฏว่า ไม่ได้จัดเรียงข้อมูลแยกประเภทคือรวมงานด้านการศึกษา การปกครอง สมณศักดิ์และเกียรติคุณต่าง ๆ ดังนั้น เพื่อความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยจึงได้เรียบเรียงข้อมูลใหม่ โดยจัดแยกประเภทให้ถูกต้อง ซึ่งสรุปได้เป็นข้อ ๆ อย่างชัดเจน ดังต่อไปนี้

๒.๖.๑ สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระปลัดฐานานุกรมของพระครูคัมภีรธรรม เจ้าคณะอำเภอฮอด วัดชัยพระเกียรติ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอชั้นโท ในราชทินนามที่ พระครูพิพัฒน์คณาภิบาล

พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอชั้นเอก ในราชทินนามเดิม

พ.ศ. ๒๕๒๖ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอชั้นพิเศษ ในราชทินนามเดิม

พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ในราชทินนามที่ พระสุพรหมยานเถร

พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นราช ในราชทินนามที่ พระราชพรหมจารย์

พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ในราชทินนามที่ พระเทพสิทธิธารจารย์

๒.๖.๒ เกียรติคุณที่ได้รับ

พ.ศ. ๒๕๒๗ ได้รับการแต่งตั้งสมณศักดิ์จากสังฆสมารามัญมหานิกาย ประเทศศรีลังกาให้เป็น “พระสาสนโสภณบวรวิปัสสนากรรมฐานาจารย์”

พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้รับการยกย่องจากสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก เป็นผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาประเภทส่งเสริมผู้ปฏิบัติธรรมในงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาในเทศกาลวันวิสาขบูชา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๐

พ.ศ. ๒๕๓๑ ได้รับโล่เกียรติคุณ ผู้มีผลงานดีเด่นด้าน “วัฒนธรรมท้องถิ่น” สาขามนุษยศาสตร์ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๑ จากศูนย์วัฒนธรรม วิทยาลัยครูเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

^๖ พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมจฺคโล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔, (เชียงใหม่: โครงการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓-๑๔.

พ.ศ. ๒๕๓๒ ได้รับการแต่งตั้งสมณศักดิ์จากสังฆสภาสยามนิาย ประเทศศรีลังกาให้เป็น “พระสาสนโสภณบวรวิปัสสนากรรมฐานาจารย์”

พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้รับรางวัลครูบาศรีวิชัย ในงานรำลึกถึงครูบาศรีวิชัย ครบรอบ ๑๑๒ ปี ได้รับเลือกให้เป็นผู้มีคุณสมบัตินักบุญและนักพัฒนาแห่งล้านนาไทย ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๓

พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้รับเกียรติบัตรจากคณะสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านการปกครองเนื่องในวันวิสาขบูชา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๕

พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับถวายปริญญา “พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์” จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขาวิชาเอกพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ ในวันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๖ ณ หอประชุมพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับเกียรติบัตรจากคณะสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านการสาธารณูปการ เนื่องในวันมาฆบูชา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๖

พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับถวายเกียรติบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นในการดำเนินงานให้วัดเป็นอุทยานการศึกษา เพื่อเฉลิมฉลอง ๗๐๐ ปี เมืองเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้รับพระราชทานโล่ เข็มเกียรติคุณ และเสมาธรรมจักร จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในด้านอนุรักษ์มรดกไทยดีเด่น ด้านภาษา และวรรณกรรมไทย

พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้รับพัตยศพัฒนาดีเด่น พร้อมด้วยใบประกาศเกียรติคุณ และเงินรางวัลจำนวน ๑ แสนบาท จากสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ณ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้รับถวายตาลปัตรและยามของสมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ และคณะได้นำมาถวาย ซึ่งเป็นพระราชอาคันตุกะที่มาร่วมปีประสูติในวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ เวลา ๑๔.๐๐ น. ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้รับอาราธนานิมนต์จากกลุ่มไฟโคลาเร่ โดยมีคุณเคียร่า ลูบิก เป็นประธานให้ไปบรรยายและสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่สมาชิกไฟโคลาเร่ ที่ประเทศอิตาลีในเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ พร้อมทั้งได้เข้าเฝ้าแลกเปลี่ยนทัศนะกับสมเด็จพระสันตะปาปา ยอห์นพอลที่ ๒ ที่โบสถ์เซ็นต์ปีเตอร์ ประเทศอิตาลี เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๔๑

พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้รับโล่เกียรติคุณจากยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานเนื่องในโอกาสครบรอบ ๔๘ ปี ของยุวพุทธิกสมาคม เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๑

พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณจากชมรมผู้สูงอายุอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นองค์ประธานอุปถัมภ์การก่อสร้างอาคารชมรมผู้สูงอายุอำเภอจอมทอง จนประสบความสำเร็จ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๒

จากการศึกษาข้อมูลด้านสมณศักดิ์และเกียรติคุณที่ท่านได้รับ แสดงให้เห็นว่า ท่านเป็นผู้มีคุณธรรม เปี่ยมด้วยความเมตตาเป็นที่ตั้ง กอปรด้วยความรู้ความสามารถด้านพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิปัสสนากรรมฐาน เป็นที่ยอมรับทั้งในวงการคณะสงฆ์และองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดถึงศรัทธาประชาชนทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงได้รับยกย่องเชิดชูเกียรติประวัติมากมาย ดังที่ พระธรรมสิทธิอาจารย์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่กล่าวว่า

ท่านเจ้าคุณ พระเทพสิทธิอาจารย์ เป็นพระเถระที่มีผลงานด้านกิจการพระพุทธศาสนามากมาย ทั้งงานในหน้าที่ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ และงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ นับว่า ท่านเจ้าคุณ เป็นพระเถระผู้มีอุดมการณ์สูงส่งในการจรรโลงพระพุทธศาสนา กอปรกับท่านเจ้าคุณเป็นพระเถระนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่มีอธยาศัยไมตรีที่ดี อ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักสัจมาคารวะ สมควรที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุสามเณร อีกทั้งยังดำรงตนอยู่ในสมณเพศอย่างเคร่งครัด ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างมั่นคง มีปฏิปทาจริยาวัตรทั้งดงามเสมอต้นเสมอปลาย ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้จึงทำให้ท่านเจ้าคุณ ได้รับสมณศักดิ์และได้รับการยกย่องเชิดชูจากสถาบันทั้งภาครัฐและเอกชน ดังปรากฏให้เห็นอย่างชัดแจ้งแล้ว^๗

๒.๗ ปฏิปทาจริยาวัตร

ปฏิปทาจริยาวัตรถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของพระนักเผยแผ่ นอกเหนือไปจากคุณสมบัติด้านคุณธรรม เพราะบุคลิกภาพที่สง่างาม ย่อมสร้างความศรัทธาให้เกิดแก่ผู้พบเห็นเป็นครั้งแรก พระพุทธเจ้านั้นพระองค์ทรงมีพระวรกายที่สง่างาม ประกอบด้วยมหาบุริสลักษณะ ๓๒ ประการ และอนุพยัญชนะ ๘๐^๘ ประการ ดังมีผู้ชมว่า “พระสมณโคดมทรงมีพระรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีพระฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก มีวรรณะและสรีระดุจดั่งพรหมนำขมยิ่งนัก”^๙ มีพระสุรเสียงไพเราะดุจเสียงแห่งพรหม ตรัสมีสำเนียงไพเราะดุจนกการเวก^{๑๐} ตรัสถ้อยคำงดงาม มีพระวาจาสุภาพสละสลวย ไม่มีโทษยังผู้ฟังให้เข้าใจเนื้อความแจ่มแจ้ง ยังก่อให้เกิดความเพลิดเพลินสุขใจชวนอยากให้ฟัง^{๑๑}

^๗ สัมภาษณ์ : พระธรรมสิทธิอาจารย์, อายุ ๔๖ ปี ๗๖ พรรษา, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่, เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, ๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^๘ ที.ปา. (ไทย) ๑๑ / ๒๐๐ / ๑๕๔-๑๖๓.

^๙ ม.ม. (ไทย) ๑๓ / ๓๘๖ / ๔๗๔.

^{๑๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐ / ๓๓ / ๑๕.

^{๑๑} ม.ม. (ไทย) ๑๓ / ๓๘๗ / ๔๗๘.

ขณะเดียวกันพระอากัปกิริยามารยาททุกอย่างมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้เห็นเกิดความเลื่อมใสเริ่มแต่สมบัติผู้ดีและมารยาทอันเป็นที่ยอมรับของสังคม ตลอดจนพระบุคลิกลักษณะที่เป็นเสน่ห์ทุกประการ พร้อมไปด้วยความองอาจความสง่างาม ความสงบเยือกเย็น การแสดงธรรมของพระองค์ นอกจากแจ่มแจ้งด้วยสัจธรรมแล้ว ยังก่อให้เกิดความรู้สึกเพลิดเพลินสุขใจชวนอยากให้ฟังอยากใกล้ชิดพระองค์อยู่ไม่วาย^{๒๒}

การเผยแผ่พุทธธรรมนอกจากมีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่แล้ว คุณสมบัติของนักเผยแผ่ก็เป็นหนึ่งที่สร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นได้ เพราะนักเผยแผ่ที่ดีนั้นแม้จะไม่ออกปากพูดก็สามารถเผยแผ่ธรรมได้ บุคลิกลักษณะที่ดีสง่างามก็ยิ่งความผ่องใสแห่งจิตใจให้เกิดศรัทธาได้แก่ผู้ที่พบเห็น

บุคลิภาพถือว่าเป็นปัจจัยภายนอกที่สร้างเสริมศรัทธาให้เกิดในขั้นต้นเท่านั้น การที่พระนักเผยแผ่คำนึงถึงการปรับปรุงบุคลิภาพของตนย่อมเป็นการเสริมสร้างศรัทธาอย่างมีต้องสงสัย ผู้ที่มีบุคลิภาพดีจึงควรเป็นผู้ที่ระมัดระวังตนให้มีความสะอาดทั้งร่างกายและจิตใจ มีความแจ่มใส สงบ สบาย สง่าผ่าเผยด้วยความมั่นใจในตนเอง ส่วนความงดงามในรูปโฉมนั้นมีความหมายน้อยในบุคลิภาพที่ดีของผู้ที่เป็นนักเผยแผ่

พระครูวรญาณมงคล กล่าวถึงบุคลิกลักษณะ ปฏิปทาจริยาวัตรของพระเทพสิทธิอาจารย์ ว่า

“พระเดชพระคุณหลวงพ่อ เป็นพระมหาเถระที่มีเมตตาธรรมสูงยิ่ง ชอบช่วยเหลือทุกคนที่มีความเดือดร้อน โดยไม่เลือกชนชั้นวรรณะใด ๆ ทั้งสิ้น หลวงพ่อเป็นพระที่พูดน้อย ปฏิบัติมาก สุขุม ลุ่มลึก เยือกเย็น ใครเข้าใกล้ อยู่ใกล้ จะรู้สึกเย็นใจ และอบอุ่นตลอดเวลา ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เมื่อได้สนทนาธรรมกับหลวงพ่อแล้ว ต่างก็เกิดความศรัทธาเลื่อมใสในอุปนิสัยใจคอของหลวงพ่อและเลื่อมใสในการปฏิบัติของหลวงพ่อด้วย หลวงพ่อเป็นพระมหาเถระที่มีวัตรปฏิบัติเป็นเยี่ยม ทรงศีล ทรงธรรม ปฏิบัติเสมอต้นเสมอปลาย อยู่ในกรอบธรรมวินัยด้วยดีเสมอมา”^{๒๓}

ขณะเดียวกัน พระครูภาวนาวิรัช ก็ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับบุคลิภาพและปฏิปทาจริยาวัตรของพระเทพสิทธิอาจารย์ ว่า

พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณอาจารย์ เป็นพระมหาเถระที่มีบุคลิภาพโดดเด่นเฉพาะตัว คือ เป็นผู้ที่พูดน้อยแต่มีความหมาย มีสาระแก่นสาร เน้นไปที่การปฏิบัติ หมายความว่า พูดให้เห็นถึงการปฏิบัติ ไม่พูดอย่างเดียวให้ลงมือปฏิบัติควบคู่ไปด้วยนั่นเอง ส่วนนิสัยโดยส่วนตัวของท่านเจ้าคุณอาจารย์นั้น เรียบง่าย อยู่ง่าย จินง่าย

^{๒๒} พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑), หน้า ๑๑.

^{๒๓} สัมภาษณ์ : พระครูวรญาณมงคล, อายุ ๕๕ ปี พรรษา ๓๕, เจ้าอาวาสวัดเมืองมาง เจ้าคณะตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, ๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๘.

โอบอ้อมอารี มีเมตตา กรุณาต่อทุกคน ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ปฏิบัติต่อทุกคนเสมอเท่าเทียมกัน ไม่เห็นแก่ใครทั้งนั้น ที่สุดแล้วท่านจะวางเฉย ปฏิบัติทางจริยวัตรตรงตามตลอดเวลา ตั้งแต่ต้นจนกระทั่งปัจจุบัน ใครได้เข้าใกล้ได้สนทนาด้วยแล้ว เกิดความประทับใจ เลื่อมใส รู้สึกได้เลยว่า อยากปฏิบัติธรรม อยากเดินตามรอยการปฏิบัติของท่านอย่างยิ่ง”^{๑๔}

พระเทพสิทธิอาจารย์ เป็นพระมหาเถระอีกรูปหนึ่งของล้านนาไทย ที่มีความรู้ความสามารถด้านวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔ แบบพองหนอ-ยุบหนอ ซึ่งกล่าวได้ว่า ท่านเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพดี กล่าวคือ เป็นผู้ปฏิบัติทางจริยวัตรเรียบร้อยงดงาม น่าเลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้พบเห็นและผู้สนทนา ที่สำคัญท่านวางอิริยาบถการยืน เดิน นั่ง ด้วยอาการสงบ สง่าผ่าเผยและมีความมั่นใจในตนเองสูง เพื่อให้มองเห็นภาพตามคำที่กล่าวมาได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยขอนำปฏิปทาจริยวัตรบางประการของท่าน ซึ่งได้เรียบเรียงสรุปจากเอกสารประวัติและผลงานของพระเทพสิทธิอาจารย์^{๑๕} มาแสดงไว้พอเป็นตัวอย่าง ดังนี้

๒.๗.๑ การตั้งอยู่ในความเมตตาธรรม

พระเทพสิทธิอาจารย์ เป็นผู้ที่ยึดมั่นไปด้วยความเมตตากรุณาอย่างหาได้ยากยิ่ง มีปณิธานอันแรงกล้าที่จะช่วยสรรพสัตว์ทั้งหลายผู้ตกทุกข์ได้ยากโดยไม่เลือก ชาติ ชั้น วรรณะแต่อย่างใด โดยเฉพาะการช่วยพัฒนาจิตของมวลมนุษย์ทั้งหลายให้พ้นไปจากทุกข์นั้นเป็นความเมตตาธรรมอันสูงส่ง อันมีอาจเปรียบเทียบกับสิ่งใดได้ ท่านได้พยายามแนะนำสั่งสอนบรรดาสาธุศิษย์และพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ให้มีการประพฤติปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔ อยู่เสมอ เพื่อให้ทุกคนเกิดปัญญา ให้มีดวงตาเห็นธรรม เห็นความจริงแห่งชีวิต ไม่ตกเป็นทาสของกิเลสและโลกสมมุติทั้งหลาย งานนี้เป็นงานที่ยากลำบากมาก เพราะการที่จะขจัดกิเลสที่มีอยู่ในจิตใจของมวลมนุษย์มาเป็นเวลานาน จะต้องอาศัยความอดทน ความเสียสละอย่างสูงสุดทีเดียว ท่านจึงได้ทุ่มเททั้งชีวิตจิตใจอุทิศให้เพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ทั้งหลายให้มีปัญญา ดำเนินชีวิตอยู่ในโลกนี้อย่างฉลาด โดยการน้อมนำเอาพระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นหลักชัยในการดำเนินชีวิต

ท่านสอนว่าวิปัสสนากรรมฐานจะช่วยให้คนมีความเมตตากรุณาต่อกัน มีความเอ็นดูสงสารกัน พลดอนยินดียินดีอนุโมทนาสาธุการในเมื่อผู้อื่นได้ดี ความเบียดเบียนกัน การเอาวัดเอาเปรียบกัน ความอิจฉาริษยาก็จะหมดไป สังคมก็จะมีแต่ความร่มเย็นเป็นสุข ท่านจึงมักสอนให้บรรดาผู้ปฏิบัติธรรม

^{๑๔} สัมภาษณ์: พระครูภาวนาวิรัช, เจ้าอาวาสวัดไร่เปิง อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่.

๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^{๑๕} ดิสระณี ช่วยสงคราม,รศ., ประวัติและผลงานของพระราชพรหมอาจารย์, หน้า ๓๐-๓๗.

ทั้งหลายมีความกรุณาต่อปวงสรรพสัตว์ด้วยเช่นเดียวกัน หลังจากนั้นสมาธิแล้ว จะต้องแผ่ผลบุญกุศล แผ่เมตตาทุกครั้งไป

ด้วยความเป็นผู้มีเมตตาจิตอยู่เสมอ ท่านจะให้ความช่วยเหลือทุก ๆ คนที่มีความเดือดร้อนด้วยความเมตตาอย่างเท่าเทียมกันหมด มิได้ปรากฏเฉพาะบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด ท่านจะบุกบันแผ่เมตตาไปอย่างทั่วถึง ไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรือไกลแค่ไหน ไม่ว่าจะคนไทยหรือชาวต่างประเทศ หรือจะเป็นศิษย์เก่าศิษย์ใหม่ ท่านจะให้การอนุเคราะห์เกื้อกูลเสมอเหมือนกันหมดไม่มีเว้นร้าวกับว่าท่านเกิดมาเพื่อเป็นพระผู้ให้อย่างแท้จริงตลอดชีวิตของท่าน

๒.๗.๒ ความเป็นผู้ที่มีความสำรวมระวังอยู่เสมอ

อุปนิสัยโดยทั่วไปแล้ว ท่านเป็นผู้ที่มีความสงบเสงี่ยม เรียบร้อยมาตั้งแต่สมัยยังเป็นเด็กแล้ว เพราะเหตุว่าท่านได้สืบเชื้อสายมาจากวงศ์ตระกูลที่ได้รับพระราชทานยศถาบรรดาศักดิ์ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ บรรพบุรุษของท่านคือ พระยาพิพิธเสนา และคุณหญิงพิพิธเสนา ซึ่งได้รับพระราชทานนามสกุลจาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ตั้งแต่ยังเป็นนายพันตรีหลวงพิพิธเสนาว่า “พรหมะเสน” ลงวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้ลงพระปรมาภิไธย ณ พระที่นั่งพิมานปฐมก่อนท่านเกิด ๑๐ ปี ดังนั้น ลักษณะท่าทางการแสดงออกของท่านจึงเต็มไปด้วยความสำรวมเรียบร้อยสมเป็นผู้ดีทุกอย่างทุกประการ มีคำพูดที่สุภาพอ่อนโยน โดยเต็มไปด้วยความมีสติเปี่ยมด้วยเนื้อหาสาระอันเป็นสารัตถประโยชน์ ก่อให้เกิดความชุ่มเย็นแก่ผู้ฟังเป็นอย่างยิ่ง

ยังท่านอยู่เพศของบรรพชิตด้วยแล้ว ท่านก็ยิ่งมีความสำรวมอยู่ด้วยการมีสติ สัมปชัญญะ รู้ตัวทั่วพร้อมอยู่ตลอดเวลา ไม่เคยมีอิริยาบถใดที่ขาดการสำรวมเลย ไม่ว่าจะเป็นการเดิน การยืน การนั่ง การฉันภัตตาหาร การทำวัตรสวดมนต์ การปฏิสันถารกับผู้อื่น หรือขณะปฏิบัติศาสนกิจใด ๆ ก็ตาม จะสังเกตเห็นว่าท่านจะอยู่ในลักษณะที่มีสติกำหนดดูอยู่ตลอดเวลา ด้วยสายตาทิ่หนึ่งสงบ มีแต่ความเมตตาอย่างจริงใจ

ท่านได้สอนลูกศิษย์ทั้งหลายอยู่เสมอว่า เวลายืนก็อย่าไปยืนเฉย ๆ ให้กำหนดไว้เสมอทุกขณะว่า ยืนหนอ ๆ เวลาเดินก็อย่าไปเดินเฉย ๆ โดยไม่ได้กำหนด จะเสียเวลาไปเปล่า ๆ เราจะได้ประโยชน์อะไรจากอิริยาบถเหล่านี้เลย จึงต้องกำหนดไว้เสมอด้วยสมาธิในขณะที่เดิน หรือจะอยู่ในอิริยาบถใดก็ตามต้องมีสติตามดูอยู่เสมอ

๒.๗.๓ ความเป็นผู้ประสานสัมพันธ์อันยอดเยี่ยม

ท่านไม่เคยถอยศศักดิ์ ตามตำแหน่งหน้าที่ที่ท่านได้รับอยู่ในขณะนี้เลย การปฏิบัติตนก็ยังคงเสมอต้นเสมอปลาย มิได้ผิดไปจากแต่ก่อนที่จะได้รับตำแหน่งแต่อย่างใด เคยทำงานหนกอย่างไร ปัจจุบันก็ยังคงเป็นอยู่อย่างนั้น ยิ่งกว่านั้นหลังจากได้รับตำแหน่งแล้ว ภาระหน้าที่ที่เพิ่มเข้ามาจะยิ่งทำให้ต้องเสียสละและมีความอดทนมากขึ้นกว่าเดิม

ความเป็นผู้ไม่ถือตัวของท่านนี้เอง จึงทำให้ท่านสามารถปฏิบัติตนให้เข้ากับทุก ๆ คนได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสังคมในระดับชาวบ้านทั่ว ๆ ไป จนถึงระดับโลก ท่านจะเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ให้เกิดความสามัคคีในหมู่ชนทุกระดับ และเป็นศูนย์รวมของความเลื่อมใสศรัทธาของบรรดาสานุศิษย์และคณะศรัทธาทั้งหลาย ให้ร่วมใจกันประกอบคุณงามความดีน่านับการ ทำให้งานของพระพุทธศาสนามีความเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ตลอดงานพัฒนาทางด้านสาธารณูปการต่าง ๆ ก็สำเร็จลุล่วงไปได้อย่างสวยงาม มั่นคงตามวัตถุประสงค์ทุกประการด้วยความสามารถของการเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ของท่าน เช่น ท่านได้เป็นผู้ประสานงานและเป็นผู้ประสานใจให้บรรดาสานุศิษย์และคณะศรัทธาทั้งหลาย ได้ร่วมใจกันสร้างถนนขึ้นพระธาตุดอยเก็ง เป็นระยะทางประมาณ ๒๐ กิโลเมตร โดยไม่ต้องใช้งบประมาณจากทางราชการเลย เป็นต้น

นอกจากนี้ ท่านยังใช้ความสามารถอันยอดเยี่ยมนี้ เป็นผู้ประสานสัมพันธ์ในสังคมระดับโลกอีกด้วย โดยการเป็นผู้แทนของคณะสงฆ์ไทย เดินทางไปร่วมประชุมสมัชชาสันนิบาตศาสนาสากลทั่วโลก ซึ่งเป็นผู้นำจากศาสนาทั่วโลก เช่น ท่านดาไลลามะมาร่วมประชุมเพื่อสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ทัศนคติ เพื่อความสามัคคีธรรมที่จะสร้างสรรค์สันติภาพของโลก ที่เมืองหลวงของประเทศเม็กซิโก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๒

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ท่านก็เป็นผู้แทนของคณะสงฆ์ไทยเดินทางไปร่วมประชุมเพื่อศาสนสัมพันธ์แห่งโลก ซึ่งเป็นผู้แทนทางศาสนาจาก ๓๔ ประเทศ มาร่วมประชุมกันเพื่อแสวงหาแนวทางที่จะสร้างสันติภาพอันถาวรให้เกิดขึ้นในโลก และในการประชุมฯ ครั้งนี้ ท่านก็ได้แลกเปลี่ยนทัศนะกับสมเด็จพระสันตะปาปา ยอห์น ปอล ที่ ๒ ประมุขแห่งคริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิก ณ มหาวิทยาลัยลอปปิโน นครวาติกัน กรุงโรม ประเทศอิตาลี

๒.๗.๔ ความเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในความกตัญญูตเวทีตาธรรม

๑) ความกตัญญูตเวทีตาต่อบุพการี

ตั้งแต่เล็กจนเติบโตใหญ่ ท่านไม่เคยทำความหนักใจให้แก่บิดามารดาเลย ท่านได้ปฏิบัติตนให้อยู่ในโอวาทของบิดามารดาเสมอ พออายุได้ ๑๑ ปี บิดาก็เสียชีวิต หลังจากนั้นท่านก็อุทิศตนเพื่อรับใช้งานของพระพุทธศาสนาโดยตลอด และตั้งใจอุทิศผลบุญกุศลทั้งหลายให้กับบุพการีของท่าน อยู่เสมอมิได้ขาด

เมื่อท่านมีโอกาสเทศน์สั่งสอนลูกศิษย์ และคณะศรัทธาทั้งหลาย ท่านก็จะเน้นในเรื่องความกตัญญูต่อบิดามารดาด้วยเสมอ ท่านสอนว่าเราเติบโตมาจนถึงขนาดนี้ได้เพราะเราได้ดื่มน้ำนมได้กินข้าวกินน้ำของพ่อแม่ ท่านได้เลี้ยงดูให้ความอุปการะเรามาด้วยความเมตตา และยังสั่งสอนให้พวกเราเป็นคนดี อยู่ในศีลธรรม ขอย่าได้สืบทอดพระคุณของพ่อแม่เป็นอันขาด ต้องระลึกถึงอยู่เสมอ และหาทางตอบแทนพระคุณของท่านด้วยความเคารพยำเกรง เมื่อเราปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ขณะเดินจงกรมทุกก้าวที่เราก้าวไป ก็ขอให้ตั้งใจอุทิศผลบุญกุศลนี้ให้คุณพ่อ ให้ท่านทั้งสองได้มีโอกาสมาปฏิบัติอย่างพวกเราบ้าง และท่านยังสั่งสอนอีกว่า การตอบแทนพระคุณของพ่อแม่ที่สมบูรณ์คือการแนะนำหรือสนับสนุนให้พ่อแม่ของเราได้มาปฏิบัติให้ได้มีปัญญา ได้มองเห็นความจริงของสิ่งทั้ง

หลายเป็นบุญกุศลสร้างสมไว้แก่ตัวของท่านเอง และจะได้มีสติเมื่อเวลาจิตจะดับไป ถ้ามีสติในขณะนั้นแล้ว ย่อมไปสู่สุคติอย่างแน่นอน

๒) ความกตัญญูต่อครูอาจารย์

พระเทพสิทธิธำมธารย์ ได้ให้ความเคารพสักการะครูบาอาจารย์ของท่านด้วยความนอบน้อมและจริงใจตลอดมา สังเกตได้จากปฏิปทาของท่านที่มีต่อครูบาอาจารย์ทุก ๆ ท่านนั้น ล้วนเต็มไปด้วยความอ่อนน้อมและเคารพบูชาอยู่เสมอ เช่น เวลาท่านจะเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจที่ต่างประเทศ ท่านจะต้องนำดอกไม้ธูปเทียนไปกราบลาครูบาอาจารย์ของท่านก่อนทุกครั้ง และเมื่อกลับจากต่างประเทศ ท่านก็ไปกราบคารวะอีกเป็นอย่างนี้เสมอมา เมื่อถึงวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันคล้ายวันเกิดของครูบาอาจารย์ ท่านก็จะนำดอกไม้ธูปเทียนพร้อมด้วยเครื่องไทยทานไปน้อมสักการะบูชาครูบาอาจารย์ของท่านอยู่เสมอมิได้ขาดด้วยความเคารพสักการะอย่างจริงใจ สำหรับครูบาอาจารย์ที่ได้มรณภาพไปแล้ว เช่น ครูบาศรีวิชัย ครูบาพรหมมา (วัดพระพุทธรูปท่ากุด) เป็นต้น ท่านก็ได้ทำบุญอุทิศผลบุญกุศลถวายให้ครูบาอาจารย์ผู้ล่วงลับไปแล้วด้วยความระลึกถึงในพระคุณของท่านอยู่เสมอ

ท่านได้สอนว่า การระลึกถึงและตอบแทนพระคุณของครูบาอาจารย์นั้นเป็นสิ่งที่ดี สามารถทำให้เราพ้นไปจากกองทุกข์ได้ การที่เราระลึกถึงพระคุณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระพุทธองค์ได้ทรงเสียสละความสุขส่วนพระองค์ เสียสละราชสมบัติ ปราสาททั้ง ๓ หลัง ออกบวชเพื่อแสวงหาสัจธรรมนำมาจำแนกสั่งสอนพวกเราให้พ้นไปจากสังสารวัฏ ทรงประทานแนวทางการปฏิบัติที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา นี้ให้แก่พวกเราได้ดำเนินรอยตามพระพุทธองค์ เพื่อไปสู่ความพ้นทุกข์ในที่สุดได้นั้น เมื่อเราระลึกถึงพระคุณของพระพุทธองค์ไว้เสมอ เราก็จะตั้งใจปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ก็สามารถทำให้เราก้าวไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ด้วยความกตัญญูต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นครูบาอาจารย์ของเรานั้นเอง

นอกจากนี้ ท่านยังได้อบรมทำวัตรแก่พระภิกษุ สามเณร ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหารว่า พวกเราล้วนได้อยู่ดีกินดี เพราะพระคุณของสมเด็จพระพ่อของเรา ดังนั้น เราจะมาอยู่เฉย ๆ ไม่ทำอะไรเลยเป็นสิ่งที่ไม่สมควร เราควรทำหน้าที่ของสงฆ์อย่างเคร่งครัด ต้องมีการทำวัตรสวดมนต์แผ่เมตตาภาวนา บูชาทั้งอามิสและบูชาทั้งการปฏิบัติ เราต้องอยู่ด้วยความกตัญญู ขอให้ท่านทั้งหลายจงนึกถึงบุญคุณของพระพุทธองค์ เราจะได้ช่วยพระศาสนาของพระองค์ให้มีความมั่นคง และเจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป

๓) ความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณทางศาสนา

พระเทพสิทธิธำมธารย์ ได้สอนบรรดาลูกศิษย์ทั้งหลายว่า “เราทำบุญคุณไว้กับใครก็ตาม ไม่ต้องไปนึกถึง แต่ถ้าใครทำบุญคุณไว้กับเรานั้น แม้นิดหน่อยเพียงน้ำหนึ่งแก้ว ก็ขอให้จดจำไว้ เพื่อหาทางชดใช้ตอบแทนพระคุณเขาตามโอกาสอันควร” ดังนี้เป็นคำสอนง่าย ๆ สั้น ๆ แต่มีความหมายกว้างลึกซึ้ง เป็นสิ่งที่ประทับใจบรรดาลูกศิษย์ทั้งใกล้และไกลที่นั่นประชุมกันในวันธรรมสวนะในครั้งนั้น

เป็นอย่างมาก สำหรับผู้ปฏิบัติตามได้ ก็จะสามารถก่อให้เกิดความอ่อนน้อมถ่อมตนนำคบหาสมาคมต่อผู้ที่ได้พบเห็นเป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้น การที่ท่านมีกิจนิมนต์มากมาย แทบจะไม่ได้พักผ่อนเลย ก็เนื่องมาจากการที่ท่านมีความกตัญญูต่อผู้ที่มีคุณต่อพระศาสนาและด้วยความเมตตาที่มีอยู่ในดวงจิตของท่านนั่นเอง ใครที่ตั้งใจมานิมนต์ท่านแล้ว มักจะได้รับการตอบสนองทุกรายไป โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชังแต่อย่างใด ไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรือไกลแค่ไหน ท่านก็จะไปโปรดสงเคราะห์ให้ด้วยความเต็มใจ

จากการศึกษาข้อมูลด้านปฏิปทาจริยาวัตรของพระเทพสิทธิอาจารย์ พบว่า ท่านเป็นพระมหาเถระที่เปี่ยมล้นด้วยเมตตาธรรม มีสัมมาคารวะต่อครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ มีความอ่อนน้อมถ่อมตนไม่ถือยศศักดิ์ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย มีความสำรวมอินทรีย์ด้วยดี ประสานความสัมพันธ์ในหมู่คณะได้เป็นอย่างดียิ่ง ยึดมั่นอยู่ในหลักกตัญญูกตเวทิตาธรรมอย่างสม่ำเสมอ

กล่าวได้ว่า พระเทพสิทธิอาจารย์ เป็นพระมหาเถระผู้มีบุคลิกภาพหรือปฏิปทาจริยาวัตรอยู่ในขั้นที่ดี กล่าวคือ ท่านเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพทางกาย สะอาด สงบและสำรวม เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี ชี้แนะประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยเมตตาธรรม และเป็นผู้มีความมั่นใจในตนเองสูง เนื่องจากท่านเป็นผู้รู้จริงและปฏิบัติจริง นอกจากนี้ ท่านยังเป็นพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพท่านหนึ่งที่สังคมให้การยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ พึงดูรางวัลและเกียรติคุณที่ปรากฏแล้ว

๒.๔ บทสรุป

จากการศึกษาชีวิตของพระเทพสิทธิอาจารย์ ด้านชาติภูมิ ชีวิตในวัยเด็กก่อนจะเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ ชีวิตหลังการบรรพชาและอุปสมบท การศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์ สมณศักดิ์และเกียรติคุณที่ได้รับ ปฏิปทาจริยาวัตร ซึ่งสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

พระเทพสิทธิอาจารย์ หรือ เด็กชายทอง นามสกุล พรหมะเสน มีพี่น้องร่วมสายโลหิตทั้งหมด ๖ คน ท่านเป็นคนที่ ๕ เกิดในครอบครัวฐานะปานกลาง สืบเชื้อสายมาจากตระกูลขุนนาง ในรัชกาลที่ ๖ ได้รับการศึกษาสายสามัญ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จากนั้นได้ก้าวเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ เป็นศาสนทายาทต่อไป

พออายุได้ ๑๑ ปี ก็ได้บรรพชาเป็นสามเณร เมื่ออายุครบ ๒๑ ปี ก็ได้เข้าพิธีอุปสมบทเป็นพระภิกษุในวรมหาพุทธศาสนา ขณะเดียวกัน ท่านก็ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมสามารถสอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก ต่อมาก็ได้ศึกษาด้านวิปัสสนาธุระ จนเรียนจบด้านวิปัสสนากรรมฐาน ในแนวสติปัฏฐาน ๔ มีความเชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติ และสอนวิปัสสนากรรมฐาน เป็นครูสอน เรียกว่า พระวิปัสสนาจารย์ จนเป็นที่ยอมรับทั้งในวงการคณะสงฆ์และสังคมทั่วไป ได้รับการยกย่องและเกียรติคุณอย่างมากมาย

สมณศักดิ์และเกียรติคุณที่ได้รับ เป็นเครื่องยืนยันและปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนแล้วว่า ท่านเป็นผู้มีศักยภาพ มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพมาก จึงได้รับรางวัลและเกียรติคุณทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ดังรายละเอียดที่ปรากฏแล้วนั้น รางวัลหรือเกียรติคุณดังกล่าวเป็นสิ่งที่มีความค่าและทรงเกียรติอย่างยิ่ง เพราะการที่ใครคนใดคนหนึ่งจะได้รับคำกล่าวชมหรือยกย่องเชิดชูนั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย แสดงว่า บุคคลคนนั้นต้องเป็นคนมีความรู้ความสามารถมากและที่สำคัญที่สุดต้องเป็นคนดีที่ควรแก่การเคารพนบนอบบูชา เถกเช่น พระเทพสิทธิอาจารย์ (ทอง สิริมงคลโล)

พระเทพสิทธิอาจารย์ เป็นพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔ เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมทั่วไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นผู้มีบุคลิกภาพ ปฏิปทาจริยาวัตรที่เรียบร้อยงดงาม จัดอยู่ในเกณฑ์ที่ดีรูปหนึ่ง กล่าวคือ เป็นผู้มีบุคลิกภาพทางกาย เช่น สะอาด ร่าเริง เบิกบาน สุขุม สงบและสำรวม เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี ไม่โกรธ หรือโมโหง่าย ชี้แนะและช่วยเหลือผู้อื่นด้วยเมตตาธรรม และมีความมั่นใจในตนเองสูง เพราะเป็นผู้รู้จักจริงและปฏิบัติจริง ด้วยความที่ท่านเป็นผู้มีปฏิปทาจริยาวัตรที่ดีงามนั่นเอง จึงทำให้ท่านสามารถประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ในระดับหนึ่ง กล่าวโดยรวมแล้ว ท่านจัดเป็นพระนักเผยแผ่ที่มีปฏิปทาจริยาวัตรนำเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างยิ่งและมีบุคลิกลักษณะที่ตีเหมาะสมโดยประการทั้งปวง

บทที่ ๓

ผลงานด้านกิจการพระพุทธศาสนาของพระเทพสิทธิอาจารย์

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับผลงานด้านต่าง ๆ ของพระเทพสิทธิอาจารย์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ท่านได้สร้างสรรค์ผลงานเหล่านั้นให้ปรากฏแล้ว เป็นการจรรโลงพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ผลงานดังกล่าว คือ (๑) งานบริหารกิจการคณะสงฆ์ เช่น งานด้านการศึกษา ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษา สงเคราะห์ และด้านสังคมสงเคราะห์ (๒) งานเทศนาและงานประพันธ์ ซึ่งผู้วิจัยจะได้ศึกษาวิเคราะห์ ผลงานในแต่ละด้านดังกล่าวมา เป็นลำดับ

๓.๑ งานบริหารกิจการคณะสงฆ์

ผลงานด้านต่าง ๆ ในขณะที่ยังพระเทพสิทธิอาจารย์เป็นพระนักปกครอง นักบริหาร ตลอดถึงนักเผยแผ่ ในขณะที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส และผู้บริหาร กิจการของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอที่ท่านรับผิดชอบตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ท่านได้ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายในตำแหน่ง ซึ่งถือว่าเป็นผลงานของท่าน ผลงานดังกล่าวแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ซึ่งจะได้กล่าวเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ งานบริหารและการจัดการศึกษา

พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งสำนักอบรมฝึกหัดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้นเป็นแห่งแรกในจังหวัดเชียงใหม่ ณ วัดเมืองมาจนถึงปัจจุบันนี้ก็ยังมีการปฏิบัติวิปัสสนาตลอดมา

พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นผู้ริเริ่มก่อสร้างหอสมุด และจัดตั้งห้องสมุดวัดเมืองมาขึ้น

พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นผู้จัดตั้งสำนักสอนพระอภิธรรมขึ้นเป็นแห่งแรก ณ วัดเมืองมา โดยอาราธนาพระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิทางพระอภิธรรมมาจากวัดระฆังโฆสิตาราม ธนบุรี และวัดมหาธาตุฯ พระนคร จนถึงปัจจุบันก็ยังมีการสอนพระอภิธรรมอยู่

พ.ศ. ๒๕๑๐-ปัจจุบัน เป็นผู้บริหารงานด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ในตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอฮอด

พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้ริเริ่มจัดตั้งสำนักอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้นที่สำนักสงฆ์ ถ้ำตอง ตำบลบ้านแปะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ร่วมกับคณะกรรมการของสำนักและคณะสงฆ์อำเภอจอมทอง สร้างกุฏิ ศาลา และห้องปฏิบัติวิปัสสนาจนเป็นที่เรียบร้อย

พ.ศ. ๒๕๑๒ เปิดสำนักเรียนนักธรรม บาลีไวยากรณ์ และอภิธรรมขึ้น ที่วัดเมืองมา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๑๕ เริ่มเปิดโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมขึ้นที่วัดอินทาราม (แม่ฮัง) อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๒๓ เปิดสำนักเรียนพระอภิธรรมและนักธรรมชั้นที่วัดสิริมังคลาจารย์ พร้อมทั้งเปิดเป็นสำนักอบรมวิปัสสนากรรมฐาน และจัดตั้งสำนักแม่ชีประจำจังหวัดเชียงใหม่ขึ้นที่วัดนี้ด้วย

พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นองค์ประธานก่อตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานม่อนฤาษีขึ้น ที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๓๑ เปิดสำนักเรียนพระอภิธรรมชั้น ที่วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๓๓ เปิดสำนักเรียน นักธรรม บาลีไวยากรณ์ และภาษาสันสกฤต ที่วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๓๕ เปิดสอนนักธรรม บาลีไวยากรณ์ และภาษาสันสกฤต ขึ้นที่วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร และเปิดสอนพระพุทธศาสนาวินายกัตถ์ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นประธานในการสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม ตามโครงการมูลนิธิเพื่อการศึกษา ขึ้นที่วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นประธานในการเปิดโรงเรียนพุทธศาสนาวินายกัตถ์ ที่วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เพื่อเป็นการอบรมศีลธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน สำหรับเยาวชนระดับชั้น ป.๓-ป.๖ จำนวน ๔๐๐ คน จากโรงเรียนต่าง ๆ ที่อยู่รอบวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เริ่มเปิดเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๙^{*}

พระเทพสิทธิอาจารย์ (ทอง สิริมยุคล) ได้รับการศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์ โดยเฉพาะทางธรรมนั้น ท่านได้ศึกษาจบนักธรรมชั้นเอก ในสมัยนั้น กล่าวได้ว่า คนที่จบนักธรรมชั้นเอกเป็นผู้มีความรู้ด้านธรรมะ แดกฉานในธรรมสามารถเทศน์ หรือบรรยายได้เป็นอย่างดี แต่ท่านเมื่อเรียนจบนักธรรมเอกแล้ว ปรากฏว่า มีความรักในการปฏิบัติจึงได้ศึกษาเล่าเรียนวิปัสสนากรรมฐานจนสามารถมีความรู้และเชี่ยวชาญด้านนี้โดยตรง ด้วยความรู้ความสามารถดังกล่าว อีกทั้งท่านเป็นผู้มีความเมตตาเป็นที่ตั้ง กอปรด้วยความเป็นพระเถระที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล นอกจากสอนวิปัสสนากรรมฐานแล้ว ยังได้สนับสนุนการศึกษาปริยัติธรรมแก่พระภิกษุ สามเณร กล่าวคือ ได้จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นหลายแห่ง เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร ได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งนักธรรมและบาลี จัดตั้งโรงเรียนสอนพระอภิธรรม สอนวิปัสสนากรรมฐานหลายแห่ง ดังปรากฏในผลงานที่กล่าวมา

^{*} ตีสรณี ช่วยสงคราม,รศ., ประวัติและผลงานของพระราชพรหมจารย์, (เอกสารอัดสำเนา, มปป.), หน้า ๔๑-๔๒.

ท่านเป็นทั้งพระนักเผยแผ่ พระนักปฏิบัติ พระนักการศึกษา พระนักการปกครอง ครบบริบูรณ์ในตัวท่านเอง โดยเฉพาะการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัด พระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร ในปัจจุบัน มีพระภิกษุ สามเณร สามารถสอบบาลีได้เป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ระดับประโยค ๑-๒ ถึง ป.ธ.๗-๘-๙ ทั้งนี้ เพราะได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจาก พระเทพสิทธิอาจารย์เป็นอย่างดียิ่งนั่นเอง ด้านการศึกษาฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน ก็เจริญมั่นคงด้วยดี เสมอมา ดังจะเห็นได้จากผลงานที่ท่านได้สร้างสรรค์ไว้แล้ว อีกอย่างหนึ่ง ท่านเป็นผู้มีอุดมการณ์สูง และเป็นคนจริงจังกับการทำงาน ทั้งที่เป็นงานในตำแหน่งผู้ปกครอง และงานในหน้าที่ของ พระสงฆ์สาวก ท่านจะดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ เป็นผู้มีความรับผิดชอบในหน้าที่สูง

ดังที่ พระครูอาทรสุวรรณโมลี กล่าวว่า

ผมได้ติดตามผลงานของท่านเจ้าคุณอาจารย์มาโดยตลอด โดยเฉพาะงาน ด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม ท่านได้ส่งเสริมสนับสนุนให้พระภิกษุ สามเณร ในวัด และในเขตปกครองได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ท่านเจ้าคุณอาจารย์เป็นพระนัก บริหารที่ยอดเยี่ยม หมายความว่า เป็นผู้เปี่ยมด้วยความเมตตา ดูแลเอาใจใส่ลูกศิษย์ อย่างสม่ำเสมอ จะสังเกตได้ง่าย ๆ ก็คือ ท่านจะคอยถามไถ่เกี่ยวกับการศึกษาว่าเป็น อย่างไรบ้าง พระภิกษุ สามเณร เรียนกันไปถึงไหนแล้ว ได้ผลเป็นอย่างไร ครูสอน เป็นอย่างไร ขาดเหลืออะไรก็ให้บอกท่านด้วย นี่ก็เป็นความรักและปรารถนาดีที่ท่านมี ต่อคณะครูและนักเรียนปริยัติธรรมด้านวิปัสสนากรรมฐานท่านก็ได้สนับสนุนส่งเสริม ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน เพราะท่านให้ความสำคัญเท่า ๆ กัน ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ท่านเป็น พระเถระที่มีคนเคารพบูชาอย่างสูงยิ่ง^๒

การบริหารและการจัดการศึกษา เป็นเรื่องที่ยากและใหญ่พอสมควร ไม่ใช่จะทำได้ ง่ายดาย ๆ ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ใครอยากทำก็ทำได้ และไม่ใช่ว่าทำแล้วจะประสบความสำเร็จได้เสมอไป แต่พระเทพสิทธิอาจารย์ ได้ทำและประสบความสำเร็จอย่างน่าภาคภูมิใจ ทั้งที่ท่านก็ไม่ได้เรียนหลัก การบริหารและการจัดการมาก่อน แต่ท่านเป็นนักวางแผนที่ดี จะทำอะไรต้องมีการเตรียมความ พร้อมก่อนเสมอ

นอกจากท่านจะเห็นความสำคัญและคุณค่าของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแล้ว งานการศึกษาด้านปริยัติก็เห็นว่าต้องพัฒนาควบคู่ไปพร้อม ๆ กัน เพราะปริยัติเป็นหัวใจของ พระพุทธศาสนา ถ้าขาดปริยัติแล้ว การที่จะปฏิบัติให้เข้าถึงสัจธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ยากยิ่ง อีกประการหนึ่งเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้ที่จะแนะนำการปฏิบัติ จะได้เผยแผ่ความรู้ใน พระพุทธศาสนาควบคู่กับการสอนวิปัสสนากรรมฐานด้วย จะเห็นว่า ท่านเป็นผู้มุ่งมั่นด้วยอุดมการณ์

^๒ สัมภาษณ์ : พระครูอาทรสุวรรณโมลี (แสวง ปญญาโชโต ป.ธ.๗) อายุ ๕๐ ปี พรรษา ๓๐, รองเจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทอง วรวิหาร, วันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๕๘.

ที่สูงยิ่ง เรียกว่า ไม่ทิ้งทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญเท่า ๆ กัน ไม่เอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ยืนหยัดอยู่ในหลักการแห่งพระพุทธศาสนาด้วยใจมั่นคง

นับได้ว่า ท่านได้สร้างผลงานด้านการบริหารและการจัดการศึกษาให้แก่คณะสงฆ์อำเภอฮอดและจังหวัดเชียงใหม่อยู่ไม่น้อยเลย จะเห็นได้จากการที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะอำเภอฮอด ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ถึงปัจจุบัน เป็นเวลารวม ๓๙ ปี ท่านได้ดูแลเอาใจใส่ด้านการศึกษาทั้งส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างดี จะสังเกตได้จากการที่ท่านได้เสียสละเวลาเพื่อการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ตั้งแต่ท่านจบการศึกษา โดยเฉพาะด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ได้ทำหน้าที่สอนวิปัสสนากรรมฐานมาโดยตลอด ขณะเดียวกันเมื่อท่านได้รับตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ก็ได้ก่อตั้งสำนักเรียนพระปริยัติธรรม สำนักพระอภิธรรม สำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ขยายไปอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งมาจากผลงานที่ท่านได้ทำไว้ให้แก่คณะสงฆ์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันนั่นเอง

๓.๑.๒ งานด้านการปกครอง

พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นเจ้าอาวาสวัดเมืองมาง ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นเลขานุการเจ้าคณะตำบลฮอด อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๐๙ เป็นรองเจ้าคณะอำเภอฮอด อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๐๙ เป็นรักษาการเจ้าคณะอำเภอฮอด อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๑๐-ปัจจุบัน (๒๕๔๙) เป็นเจ้าคณะอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๑๑ เป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นรักษาการเจ้าอาวาสวัดไร่เปิง (ตโปทาราม) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๓๑ เป็นเจ้าอาวาสวัดไร่เปิง (ตโปทาราม) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๓๔-ปัจจุบัน (๒๕๔๙) เป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร (พระอารามหลวง) อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่^๖

^๖ ที่ระลึกงานฉลองสมณศักดิ์-พัตยศ พระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระสุพรหมยานเถร ฝ้ายวิปัสสนาธุระ (พระอาจารย์ทอง สิริมฺคโล) ๕ ธันวาคม ๒๕๓๓, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, ๒๕๓๓), หน้า ๒.

จากการที่ท่านได้รับตำแหน่งทางการปกครองหลาย ๆ ตำแหน่ง เริ่มต้นที่ตำแหน่งเจ้าอาวาส จะสังเกตได้ว่า ท่านได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาสหลายวัด ทั้งนี้เพราะผลจากการที่ท่านได้เผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานโดยก่อตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานเพื่อสอนด้านการปฏิบัติแก่ศรัทธาประชาชนทั่วไป ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดไหนก็ต้องขยายก่อตั้งสำนักวิปัสสนาที่วัดนั้น เริ่มจากวัดเมืองมาง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ท่านก็ได้ตั้งสำนักวิปัสสนาขึ้นที่นั่น เมื่อมีความเจริญมั่นคงดีแล้ว ก็จะขยายไปอีกและด้วยความศรัทธาของประชาชนจึงอยากจะให้ท่านไปพัฒนาวัดอื่น ๆ ด้วย จากนั้นจึงได้ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ท่านก็ได้สร้างผลงานด้านสาธารณูปการ และก่อตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานขึ้นที่นั่นอีก ปรากฏว่า ได้ผลเป็นอย่างดี เป็นสำนักปฏิบัติธรรมด้านวิปัสสนา เป็นที่นิยมชมชอบของทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมากมาย เมื่อมีความมั่นคงดีแล้ว ต่อมาท่านก็ได้รับพระบัญชาจากสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ให้ไปดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ท่านก็ได้สร้างผลงานต่าง ๆ อย่างมากมาย แต่ที่ถือเป็นงานที่สำคัญเหนือสิ่งอื่นใดที่ท่านจะทิ้งไม่ได้ นั่นคือ การตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐาน และโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี ที่วัดนี้ ตั้งแต่ที่ท่านได้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสมาจนกระทั่งปัจจุบัน

งานด้านการปกครองอื่น ๆ เช่น เป็นเลขานุการเจ้าคณะตำบลฮอด และเจ้าคณะอำเภอฮอด ท่านก็ได้ทำอย่างต่อเนื่อง ปรากฏผลงานให้เห็นอย่างมากมาย โดยเฉพาะในตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอฮอดนั้น จะสังเกตเห็นว่า ท่านดำรงตำแหน่งเป็นเวลาอันยาวนานถึง ๓๙ ปีแล้ว จากเวลาตรงนี้เองซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมไม่ขาดตกบกพร่อง ได้รับความไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชาเป็นอย่างดี ท่านได้ทำหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ระดับอำเภอเป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม ไม่เคยมีอธิกรณ์ในเขตการปกครองเกิดขึ้นแต่ประการใด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ท่านเป็นผู้มีบุญญาธิการมีเมตตาธรรม กอปรกับเป็นนักปฏิบัติ จึงทำให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของท่านมีความเคารพบูชาด้วยใจจริง เหตุนี้ จึงทำให้การปกครองในเขตที่ท่านรับผิดชอบเป็นไปด้วยสงบเรียบร้อยดีงามทุกประการ ดังที่ พระเทพวิสุทธิคุณ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ กล่าวว่

ท่านเจ้าคุณ พระเทพสิทธิอาจารย์ เป็นพระเถระที่มีจิตใจงดงาม มีความอ่อนน้อมถ่อมตน เสมอต้นเสมอปลาย มีผลงานด้านการปกครอง การศึกษา การสาธารณูปการ สังคมสงเคราะห์ และโดยเฉพาะวิปัสสนากรรมฐาน กล่าวได้ว่าท่านเป็นพระนักปฏิบัติที่ดี มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส มีความรู้ความสามารถด้านวิปัสสนาเป็นเลิศ ขณะเดียวกันท่านก็ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอฮอด เรียกได้ว่า งานปกครองคณะสงฆ์ทั้งในวัดและนอกวัด ท่านทำได้ดีไม่มีบกพร่อง ท่านดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอฮอดมาเป็นเวลานาน ในเขตการ

ปกครองของท่านเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ไม่เคยมีอธิกรณ์ใด ๆ เลย นับได้ว่า ท่านเจ้าคุณเป็นพระนักปฏิบัติและนักปกครองที่ดีรูปหนึ่งในล้านนา^๔

งานในตำแหน่งพระอุปัชฌาย์นั้น ท่านได้ให้อุปสมบทกุลบุตรผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมากมาย ตั้งแต่ท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อพ.ศ. ๒๕๑๑ เป็นเวลาร่วม ๓๗ ปีมาแล้วนั้น สัทธินิหาริกของท่านมีจำนวนมากมาย ท่านได้รับผิตชอบตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดี ดังที่ พระครูภาวนาวิรัช กล่าวว่า

พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ที่มีความเมตตาธรรมต่อสัทธินิหาริกทุกรูปเสมอกัน ให้ความดูแลเอาใจใส่ไต่ถามสารทุกข์สุกดิบตลอดเวลา ได้พร่ำสอนให้สัทธินิหาริกและอันเตวสิกดำรงตนอยู่ในพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด และได้แนะนำการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้ด้วยความเมตตา ท่านไม่เคยทิ้งสัทธินิหาริกและอันเตวสิกของท่าน มอบความเมตตาความปรารถนาดีให้ตลอดเวลา^๕

กล่าวได้ว่า พระเทพสิทธิอาจารย์ (ทอง สิริมญฺโกล) เป็นพระเถระที่มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายดีมาก ได้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งทางการปกครองตามที่ได้รับแต่งตั้ง เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงามและเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของท่าน และได้ทำหน้าที่ไม่ขาดตกบกพร่อง โดยเฉพาะเมื่อท่านได้รับตำแหน่งให้ทำหน้าที่ใด ก็จะทุ่มเทให้กับหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายนั้นอย่างสุดความสามารถ จึงทำให้งานที่ได้รับมอบหมายนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีทุกครั้ง สรุปได้ว่า ท่านเป็นพระนักปกครอง นักบริหาร และนักวางแผนที่ดีรูปหนึ่งของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยผลงานที่ปรากฏตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

๓.๑.๓ งานด้านการเผยแผ่

พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งสำนักอบรมฝึกหัดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้นเป็นแห่งแรกในจังหวัดเชียงใหม่ ณ วัดเมืองมาจนถึงปัจจุบันนี้ก็ยังมีการปฏิบัติวิปัสสนาตลอดมา

พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นผู้ริเริ่มหน่วยพัฒนาจิต สาขาวัดเมืองมา จังหวัดเชียงใหม่

^๔ สัมภาษณ์ : พระเทพวิสุทธิคุณ (กุศล คนธโร), อายุ ๘๐ พรรษา ๖๐, เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่, เจ้าอาวาสวัดบุพพาราม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๘.

^๕ สัมภาษณ์ : พระครูภาวนาวิรัช, เจ้าอาวาสวัดไร่เปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, ๒๔ สิงหาคม ๒๕๔๘.

พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้ริเริ่มจัดตั้งสำนักอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้นที่สำนักสงฆ์ ถ้ำตอง ตำบลบ้านแปะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ร่วมกับคณะกรรมการของสำนักและ คณะสงฆ์อำเภอจอมทอง สร้างกุฏิ ศาลา และห้องปฏิบัติวิปัสสนาจนเป็นที่เรียบร้อย

พ.ศ. ๒๕๒๑ ริเริ่มก่อตั้งสำนักวิปัสสนาปัญญาธาราม (สันถุ) ตำบลหางดง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๒๔ จัดตั้งโรงพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาล้านนาขึ้นที่วัดร้างเปิง (ตโปทาราม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๒๖ ก่อตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานขึ้นที่สำนักสงฆ์ถ้ำบวกตอง ตำบล ห้วยน้ำจาง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นประธานอำนวยการจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาล้านนา

พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นผู้แทนของพระสงฆ์ไทยเข้าร่วมประชุมสมัชชาสันนิบาตศาสนา สากลทั่วโลก ซึ่งมีผู้นำจากศาสนาต่าง ๆ เช่น ท่านดาไลลามะ เป็นต้น มาประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยน ความรู้ ทัศนคติ เพื่อความสามัคคีธรรมที่จะสร้างสรรค์สันติภาพของโลก ที่เมืองหลวงของประเทศ เม็กซิโก

พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นประธานก่อตั้งมูลนิธิวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เพื่อดำเนิน กิจการด้านสาธารณกุศล ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการต่อสังคมส่วนรวม

พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นประธานอำนวยการจัดทำพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีล้านนา

พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นผู้แทนของคณะสงฆ์แห่งประเทศไทย เดินทางไปร่วมประชุมเพื่อ ศาสนสัมพันธ์แห่งโลก ประเทศอิตาลี ซึ่งมีผู้แทนทางศาสนาจาก ๕ ทวีป ๓๔ ประเทศ มาร่วม ประชุมเพื่อหาแนวทางที่จะสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในโลก ระหว่างวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน - ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ และในการประชุมฯ ครั้งนี้ ท่านได้แลกเปลี่ยนทัศนะในการสร้างสันติภาพของ โลกกับสมเด็จพระสันตะปาปา ยอห์น พอล ที่ ๒ ประมุขแห่งคริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิก ณ มหาวิทยาลัยคอปปีโน นครวาติกัน กรุงโรม ประเทศอิตาลี

พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้รับอาราธนาณินมิต์จากกลุ่มไฟโคลาเร่ โดยมีคุณเคียรา ลูบิค เป็น ประธานให้ไปบรรยายธรรมะและสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่สมาชิกไฟโคลาเร่ ที่ประเทศ อิตาลีในเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ พร้อมทั้งได้เข้าเฝ้าแลกเปลี่ยนทัศนะกับสมเด็จพระ สันตปาปา ยอห์น พอล ที่ ๒ ที่โบสถ์เซ็นต์ปีเตอร์ ประเทศอิตาลี เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๑^๖

พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นหัวหน้าคณะพระวิปัสสนาจารย์เดินทางไปเผยแผ่วิปัสสนา กรรมฐานในต่างประเทศ เป็นเวลา ๕ เดือน ณ ประเทศเยอรมัน ประเทศอิตาลี ประเทศฝรั่งเศส

^๖ ดิสรณี ช่วยสงคราม.รศ., ประวัติและผลงานของพระราชพรหมจารย์, หน้า ๔-๕.

ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศเม็กซิโก ในแต่ละประเทศ มีผู้เข้าปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานทั้งหมด ๑๔๐ คน และมีผู้เข้ารับฟังการบรรยายธรรม ๑,๕๐๐ คน

พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นประธานพระวิปัสสนาจารย์ ให้การอบรมวิปัสสนากรรมฐานแก่ พระภิกษุ สามเณร แม่ชี อุบาสก และอุบาสิกา ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ณ วัดพระธาตุ-ศรีจอมทองวรวิหาร รวมจำนวนทั้งหมด ๑,๒๖๒ รูป/คน

พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นประธานพระวิปัสสนาจารย์ ให้การอบรมวิปัสสนากรรมฐานแก่ พระภิกษุ สามเณร แม่ชี อุบาสก และอุบาสิกา ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ณ วัดพระธาตุ-ศรีจอมทองวรวิหาร รวมจำนวนทั้งหมด ๑,๙๕๔ รูป/คน

พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นหัวหน้าคณะพระวิปัสสนาจารย์เดินทางไปเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานในต่างประเทศ เป็นเวลา ๓ เดือน ณ ประเทศอิตาลี ประเทศสเปน ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ประเทศเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศเม็กซิโก ในแต่ละประเทศ มีผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทั้งหมด ๒๔๐ คน และมีผู้เข้ารับฟังการบรรยายธรรมและร่วมเวียนเทียนวันวิสาขบูชาที่ประเทศเม็กซิโก จำนวน ๑๕๐ คน

พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นหัวหน้าเจ้าคณะหนเหนือฝ่ายวิปัสสนาธุระจากกองการวิปัสสนาธุระแห่งประเทศไทย ในพระสังฆราชูปถัมภ์^๙

ผลงานด้านการเผยแผ่ของพระเทพสิทธิธำมรงค์ (ทอง สิริมธุโล) ดังกล่าวนั้น นับว่าเป็นผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาอย่างมหาศาล เพื่อให้มองเห็นภาพอย่างชัดเจน ผู้วิจัยขอนำผลงานบางส่วนมากล่าวไว้เป็นตัวอย่าง ดังนี้

๓.๑.๓.๑ พระเทพสิทธิธำมรงค์กับการรวบรวมพระไตรปิฎกฉบับภาษาล้านนา

พระเทพสิทธิธำมรงค์ (ทอง สิริมธุโล) ขณะที่ดำรงสมณศักดิ์เป็นพระครูพิพัฒน-คณาภิบาล ได้เล็งเห็นความสำคัญและคุณประโยชน์ของการรวบรวมและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับล้านนาขึ้น เพื่อเป็นมิ่งขวัญของชาวล้านนาสืบไป นอกจากจะเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์พระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองถาวรในภาคเหนือแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ไว้ซึ่งมรดกของวัฒนธรรมทางภาษาด้วย ซึ่งในปัจจุบันนี้พระไตรปิฎกฉบับล้านนาที่สมบูรณ์เป็นสิ่งที่หาได้ยากยิ่ง เนื่องจากได้กระจัดกระจายตามวัดวาอารามต่าง ๆ ในภาคเหนือ ท่านได้ใช้เวลาในการรวบรวมพระไตรปิฎกล้านนาถึง ๑๙ ปี พร้อมกันนี้ก็ได้ให้มีการชำระ เรียบเรียงขึ้นใหม่ และจัดพิมพ์ขึ้น โดยเก็บรวบรวมไว้ที่หอพระไตรปิฎกวัดท่าปิง เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการศึกษาค้นคว้าทั้งด้านพระปริยัติธรรมและวิปัสสนาในพระพุทธศาสนา ในเขตภาคเหนือ นับได้ว่าพระไตรปิฎกฉบับล้านนาเป็น

^๙ ทัศนะในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๔๘ พระเทพสิทธิธำมรงค์ ว. (ทอง สิริมธุโล), (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ช้างเผือก, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔-๑๕.

มรดกอันล้ำค่าของชาวล้านนา ซึ่งสมควรที่จะอนุรักษ์ไว้ให้เป็นคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวล้านนาสืบต่อไป^๔

การดำเนินงานในครั้งนี้ ท่านได้เป็นกำลังสำคัญในการยืมพระไตรปิฎกจากหอพระไตรปิฎกตามวัดวาอารามต่าง ๆ ทั่วภาคเหนือมารวบรวมไว้ และได้อาราธนาพระเถรานุเถระตลอดถึงนักปราชญ์ทางภาษาล้านนา มาช่วยกันตรวจชำระและเรียบเรียงขึ้นใหม่ เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ได้จัดให้มีการหล่อหัวพิมพ์ภาษาล้านนา โดยได้จัดพิมพ์ที่โรงพิมพ์วัดไร่เปิง

ในวันอังคารที่ ๑๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงแปรพระราชฐานมาประทับที่ตำหนักภูพิงค์ราชนิเวศน์ พระธรรมราชา นวตฺร (ฟู อุตตสิโว) ได้ถวายพระพรให้ทรงทราบถึงกิจกรรมที่กำลังดำเนินการอยู่ พระองค์ได้ทรงเล็งเห็นประโยชน์และคุณค่าของการสร้างพระไตรปิฎกฉบับล้านนา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวนหนึ่งให้เป็นทุนในการดำเนินการ

ในการรวบรวม ชำระ และจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับล้านนา ระหว่างการดำเนินงานได้รับพระกรุณาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โดยพระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินมาที่วัดไร่เปิง ในวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๒๓ ทรงยกฉัตรพระเจดีย์ และทรงทอดพระเนตรการจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับล้านนา

พระเทพสิทธิอาจารย์ ซึ่งขณะนั้นดำรงสมณศักดิ์เป็นพระครูพัฒนคุณาภิบาล ได้ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญา อย่างเต็มความสามารถ ตลอดถึงปัจจัยเพื่อรวบรวม ชำระ และจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับล้านนา จนกระทั่งงานนี้ได้สำเร็จลุล่วงลงในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้จัดงานสมโภชพระไตรปิฎกฉบับล้านนาเสร็จสิ้นลงด้วยดี ส่วนงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการทั้งสิ้น ประมาณ ๓ ล้านบาท ซึ่งเป็นปัจจัยที่ได้รับจากการบริจาคของลูกศิษย์ทั้งหลาย และผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส

ในวันที่ ๑๗ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์มาพระราชทานพระไตรปิฎกฉบับล้านนาแก่เจ้าคณะภาค ๖ เจ้าคณะภาค ๗ เจ้าคณะจังหวัด และเจ้าคณะอำเภอ ในเขตภาค ๖ และภาค ๗ ตลอดถึงเจ้าคณะเมืองเชียงตุง ทั้งหมดรวม ๑๑๙ บุตร ซึ่งงานพระราชทานพระไตรปิฎกฉบับล้านนาได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

^๔ ที่ระลึกงานฉลองสมณศักดิ์-พัทยศ พระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระสุพรหมยานเถร ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (พระอาจารย์ทอง สิริมุงคโล) ๕ ธันวาคม ๒๕๓๓ หน้า ๑๑.

๒) ปีพุทธศักราช ๒๕๓๙ เป็นปีที่เมืองเชียงใหม่มีอายุครบ ๓๐๐ ปี เมืองเชียงใหม่ ถือว่าเป็นเมืองประวัติศาสตร์ และเมืองวัฒนธรรมที่เก่าแก่เมืองหนึ่งของโลก เป็นเมืองที่ชาวโลกรู้จักในนามที่เป็นบ่อเกิดชนบทรรมนิยมประเพณีอันดีงามมากมายและยังอนุรักษ์รักษาไว้ได้อย่างมั่นคงมาตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ทางราชการได้จัดงานเฉลิมฉลองสมโภช ๓๐๐ ปี เมืองเชียงใหม่ขึ้น ในงานอันยิ่งใหญ่นี้ควรนำเอาพระไตรปิฎกอักษรล้านนา ภาษาบาลี มาจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มเหมือนกับเอกสารปัจจุบัน ถ้าปิฎกส่วนใดไม่สามารถจะสืบเสาะแสวงหาได้ ก็ควรปริวรรตพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มาเป็นอักษรล้านนา ให้มีความสมบูรณ์จัดพิมพ์เป็นอนุสรณ์ร่วมเฉลิมฉลองสมโภช ๓๐๐ ปี เมืองเชียงใหม่ ในนามของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่

โครงการปริวรรตพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีอักษรล้านนา ซึ่งเป็นผลงานสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่พระเทพสิทธิอาจารย์ให้ความสำคัญและริเริ่มจัดสร้างขึ้นร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นับเป็นโครงการที่มีคุณค่าและประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ดังที่นายบัน อะทะเทพ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ กล่าวว่

พระเดชพระคุณ หลวงพ่อพระเทพสิทธิอาจารย์ เป็นพระมหาเถระที่มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและสนับสนุนส่งเสริมงานด้านวิชาการพระพุทธศาสนาทุกอย่าง โดยเฉพาะได้คิดริเริ่มจัดทำโครงการปริวรรตพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีอักษรล้านนาขึ้น จนประสบความสำเร็จในที่สุด ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ท่านเป็นผู้พูดจริงทำจริง ปฏิบัติได้จริงอย่างที่คิดอย่างที่พูด กอปรด้วยความรู้ความสามารถของท่านที่มีอยู่อีกทั้งเป็นผู้มีบุญบารมีมาก จึงทำให้งานทุกอย่างที่ท่านคิดขึ้นทำขึ้นประสบความสำเร็จได้อย่างงดงาม ดังโครงการปริวรรตพระไตรปิฎกฯ ดังกล่าว^{๑๑}

นอกจากนี้ ยังได้จัดให้มีการฉลองสมโภชพระไตรปิฎกอักษรล้านนาขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ เพราะพระไตรปิฎกฉบับอักษรล้านนาคือได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์พระไตรปิฎกสืบสานวัฒนธรรมล้านนาแล้ว ยังเป็นการสมโภชเฉลิมสิริราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครบ ๕๐ ปี ซึ่งเป็นปีกาญจนาภิเษก และฉลองครบรอบ ๓๐๐ ปีของเมืองเชียงใหม่ ดังที่นายถาวร เสาร์ศรีจันทร์ กล่าวว่

เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี และสมโภชเมืองเชียงใหม่ ๓๐๐ ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ในกาลอันเป็นมหามงคลยิ่งทั้งสองประการดังกล่าวนี ทางคณะสงฆ์ ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน

^{๑๑} สัมภาษณ์: นายบัน อะทะเทพ, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๘.

๓.๑.๓.๒ พระเทพสิทธิอาจารย์กับโครงการปริวรรตพระไตรปิฎกอักษรล้านนาภาษาบาลี

พระเทพสิทธิอาจารย์ ขณะนั้นดำรงสมณศักดิ์เป็นพระสุพรหมยานเถร เจ้าคณะอำเภอดอนเจดีย์ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร ได้เสนอแนวคิด โดยเขียนเป็นโครงการเสนอต่อที่ประชุมคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ ในการประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๓๖ ประชุม ณ วัดข้าวพองหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๓๖ โดยท่านได้บรรยายเหตุใหญ่ ๓ ประการ ให้คณะสงฆ์พิจารณาดังต่อไปนี้^๔

๑) เมื่อพุทธศักราช ๒๐๒๐ พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองมากที่สุด ในอาณาจักรดินแดนล้านนา ได้จัดให้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกขึ้นเป็นครั้งที่ ๘ ของโลก ณ วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีพระธรรมทินเถระเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ พระเจ้าติโลกราชมหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ ลำดับที่ ๑๑ แห่งราชวงศ์มังรายเป็นองค์อุปถัมภ์ใช้เวลา ๑ ปี จึงแล้วเสร็จ เมื่อสังคายนาสิ้นสุดลงแล้ว จึงจารึกพระไตรปิฎกทั้ง ๓ ปิฎกลงในใบลานเป็นอักษรล้านนาภาษาบาลี หลังจากนั้นก็มีพระสงฆ์และชาวพุทธที่มีศรัทธาได้ทำการคัดลอก โดยจารึกลงในใบลานนำไปศึกษาเล่าเรียน และเก็บรักษาไว้ตามหอธรรมวัดต่าง ๆ ปัจจุบันพระไตรปิฎกอักษรล้านนาภาษาบาลีดังกล่าว ขาดสูญหายไปเป็นส่วนมาก ถึงแม้จะค้นพบอยู่บ้างก็ไม่สมบูรณ์ อันเนื่องมาจากกาลเวลา และระบบการเก็บรักษาไม่ดีพอ เวลาขนย้ายทำให้ใบลานชำรุดผุพังได้ง่าย ประกอบกับกาลต่อมาสถานการณ์บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไป การเรียนภาษาบาลีมีน้อยลง เมื่อนำมาอ่านแล้วไม่เข้าใจ คิดว่าเป็นของไม่มีคุณค่า จึงมีผู้รู้เท่าไม่ถึงการณ์นำไปทำลายบ้าง นำไปเผาเพื่อเอาชีเก๋า (ผง) ไปสร้างพระบูชาบ้าง บางรายมอบให้ชาวต่างประเทศที่นิยมสะสมของเก่าไป และสิ่งสำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือ เมืองเชียงใหม่แคว้นล้านนาเสื่อมอิสรภาพลง และวัฒนธรรมต่างถิ่นเผยแพร่เข้ามาสู่อาณาจักรล้านนาอย่างกว้างขวาง ทำให้คนส่วนมากโดยเฉพาะคนรุ่นหลัง มองไม่เห็นความสำคัญของอักษรล้านนา มองไม่เห็นของดีที่บรรจุไว้ในคัมภีร์ใบลาน โศกคดีที่ยังมีบุคคลบางคน บางพวก บางกลุ่ม ได้มองเห็นความสำคัญและช่วยกันพยายามอนุรักษ์รักษา ปัจจุบันการศึกษาพระพุทธศาสนากลับฟื้นตัวขึ้นมาในดินแดนเมืองเชียงใหม่ ที่เคยทำการสังคายนาพระไตรปิฎกอีกครั้งหนึ่ง ขณะนี้มีสถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนา เช่น มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมและบาลี ที่ให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรโดยเฉพาะเกิดขึ้นหลายแห่ง มีพระภิกษุสามเณรจากทุกภาคของประเทศมาศึกษาพระพุทธศาสนากันอย่างกว้างขวาง สมควรอย่างยิ่งที่จะสืบค้นเสาะแสวงหาพระไตรปิฎกฉบับอักษรล้านนาภาษาบาลีมาจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มเหมือนเอกสารปัจจุบัน เพื่อให้พระภิกษุสามเณรตลอดจนศรัทธาประชาชนผู้สนใจได้ศึกษาเล่าเรียนกันต่อไป

^๔ ที่ระลึกในงานทำบุญฉลองอายุครบ ๗๒ ปี พระสุพรหมยานเถร (พระอาจารย์ทอง สิริมจฺจโล), (เชียงใหม่: มปป.), หน้า ๑๕-๑๖.

ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยการนำของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพสิทธิอาจารย์ ซึ่งขณะนั้นท่านดำรงสมณศักดิ์เป็นพระสุพรหมยานเถระ (วิ) พระเดชพระคุณได้เป็นประธานจัดทำปริวรรตพระไตรปิฎกฉบับอักษรล้านนาขึ้น เพื่อฉลองงานมงคลทั้งสองดังกล่าวข้างต้น โดยจัดขบวนแห่พระไตรปิฎกเริ่มที่อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ เข้าสู่วัดสวนดอก ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธาน ตามด้วยขบวนแห่ของข้าราชการ ศรัทธาประชาชน ประกอบด้วยชาวพื้นเมือง ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ มากมาย นำความปิติยินดี ปลายปลื้มมาสู่พี่น้องชาวพุทธทั่วทั้งภาคเหนือ นับได้ว่า พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพสิทธิอาจารย์ เป็นพระมหาเถระผู้เปี่ยมด้วยคุณธรรม เมตตาธรรม มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง และถือว่าเป็นผลงานที่โดดเด่นอย่างเห็นได้ชัดเจน ผลงานด้านอื่น ๆ คิดว่าเป็นเรื่องธรรมดาทั่วไปที่ใคร ๆ ต่างก็ทำได้ แต่อาจจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรกับท่านเจ้าคุณ ทั้งนี้ เพราะท่านเป็นพระมหาเถระที่มีบุญบารมีและเป็นพระวิปัสสนาที่ประชาชนทั่วไปให้การยอมรับและศรัทธาเลื่อมใสอย่างท่วมท้นนั่นเอง”

พระครูธรรมธรธีรพงษ์ สิรินุโร ได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับการปริวรรตพระไตรปิฎกฉบับอักษรล้านนา ว่า

คณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ โดยเจ้าคณะจังหวัดมอบหมายให้หลวงพ่อพระเทพสิทธิอาจารย์ ซึ่งขณะนั้นสมณศักดิ์ที่พระสุพรหมยานเถระ เป็นประธานดำเนินงานทั้งหมด ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ซึ่งผมเองก็ได้เป็นหนึ่งในคณะกรรมการดำเนินงาน ได้ติดตามหลวงพ่อกับไปทุกหนทุกแห่งเพื่อรวบรวมพระไตรปิฎกฉบับต่าง ๆ ไปถึงประเทศพม่า กัมพูชา เป็นต้น เพื่อนำเอาคัมภีร์พระไตรปิฎกแต่ละฉบับมาตรวจสอบเพื่อความถูกต้อง ตลอดถึงได้ดำเนินการจนเสร็จสมบูรณ์ ฉลองการครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี และฉลองเชียงใหม่ ๓๐๐ ปี ในปี ๒๕๓๙ งานทุกอย่างจะสำเร็จลุล่วงลงไปได้ถ้าหากขาดผู้นำอย่างหลวงพ่อพระเทพสิทธิอาจารย์ เพราะท่านเป็นผู้เปี่ยมด้วยเมตตาบารมี คิดทำการสิ่งใด มักจะสำเร็จตามที่มุ่งหวังเสมอ ดังเช่นโครงการปริวรรตพระไตรปิฎกฉบับอักษรล้านนาดังกล่าว”

๖๖ สัมภาษณ์: นายถาวร เสาร์ศรีจันทร์, ข้าราชการบำนาญ, ประธานชมรมสหธรรมเชียงใหม่, ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๘.

๖๗ สัมภาษณ์: พระครูธรรมธรธีรพงษ์ สิรินุโร, ป.ธ.๔, M.A., เจ้าคณะตำบลสุเทพ เขต ๑, อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๙ ธันวาคม ๒๕๔๘.

๓.๑.๓.๓ พระเทพสิทธิอาจารย์กับการปริวรรตพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก

ฉบับการ์ตูน เป็นฉบับภาษาล้านนา

การจัดพิมพ์พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก ฉบับการ์ตูน” เป็นภาษาล้านนา เนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระแทนพระองค์ทรงเปิดป้ายอาคารสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ วัดสิริวังสราจารย์ ตำบลดอยหล่อ กิ่งอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ วันอังคารที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ในการนี้ พระเทพสิทธิอาจารย์ จึงได้ดำเนินการจัดทำโครงการปริวรรตพระราชนิพนธ์ดังกล่าว ให้เป็นภาษาล้านนา เพราะเห็นว่า เป็นพระราชนิพนธ์ที่ทรงคุณค่ายิ่งทางพระพุทธศาสนาและเป็นประโยชน์แก่ชาวพุทธและผู้สนใจทั่วไป จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาล้านนาช่วยกันแปล ตรวจ ชำระ จนมีความสมบูรณ์ทุกด้านสำเร็จลุล่วงด้วยดี ดังที่ พระเทพสิทธิอาจารย์ ได้กล่าวไว้ในคำปรารภการแปลพระราชนิพนธ์เป็นภาษาล้านนาตอนหนึ่งว่า

พระราชนิพนธ์พระมหาชนก ฉบับการ์ตูน ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ เป็นวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่ง อ่านแล้วได้ข้อคิด ได้คติสอนใจ โดยเฉพาะคุณธรรมความเพียร สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงได้ จักเกิดคุณประโยชน์มากยิ่งขึ้น จึงได้ทำหนังสือถึงสำนักกราชเลขาธิการขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตอัญเชิญพระราชนิพนธ์แปลเป็นภาษาล้านนา ซึ่งราชเลขาธิการได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว พระราชทานพระบรมราชานุญาต และมีพระราชกระแสรับสั่งว่า “ต้องพิมพ์ภาษาไทยด้วย” อาตมาพารู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณและปิตินิยติเป็นล้นพ้น จึงได้มีประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้น ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญด้านภาษาล้านนาดำเนินการ ขณะนี้งานแปลพระราชนิพนธ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว และได้จัดพิมพ์เผยแพร่ตามวัตถุประสงค์ต่อไป...”

พระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนกฉบับการ์ตูน ได้ปริวรรตเป็นภาษาล้านนาโดยคณะกรรมการทำงานของพระเทพสิทธิอาจารย์นั้น ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นผลงานที่อนุรักษไว้ซึ่งภาษาล้านนา วัฒนธรรมล้านนา นับเป็นความแปลกใหม่และเป็นหนังสือที่มีคุณค่าอย่างมากอีกเล่มหนึ่ง ดังที่คณะกรรมการดำเนินงานบางท่านได้กล่าวไว้ ดังนี้

นายบุญคิด วัชรศาสตร์ กล่าวถึงผลงานของพระเทพสิทธิอาจารย์ และหนังสือพระมหาชนก ภาคภาษาล้านนา ว่า

พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณ พระเทพสิทธิอาจารย์ เป็นพระมหาเถระที่สร้างสรรคผลงานด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนาไว้มากมาย โดยเฉพาะได้มองเห็นความสำคัญบทพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก ฉบับการ์ตูน ที่ได้รับความนิยมจาก

๙๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกฉบับการ์ตูน (ฉบับแปลเป็นภาษาล้านนา), (เชียงใหม่: ธาตุทองการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒๓.

คนทุกเพศ ทุกวัย ท่านจึงได้คิดจัดทำผลงานพระราชนิพนธ์ดังกล่าวเป็นฉบับภาษาล้านนา แต่คงไว้ซึ่งภาพและเนื้อดั้งเดิม เพียงแต่พากษ์เป็นภาษาล้านนา นับว่าท่านเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ยากที่จะหาผู้อื่นมาเสมอเหมือน^{๔๔}

ดร.วิโรจน์ อินทนนท์ อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะกรรมการแปลเป็นภาษาล้านนา กล่าวว่า

พระเทพสิทธิอาจารย์ พระมหาเถระผู้ทรงภูมิปัญญาล้านนา พระผู้เป็นที่พึ่งของสังคม ได้มองเป็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาและภาษาล้านนา ภาษาวัดธรรมเมืองเหนือ จึงได้จัดสร้างหนังสือบทพระราชนิพนธ์ เรื่อง พระมหานก ฉบับการ์ตูน แปลมาเป็นภาษาล้านนาดังที่ได้ปรากฏแล้วนั้น นับได้ว่า เป็นผลงานที่ดียิ่งอีกชิ้นหนึ่ง และท่านมีอีกหลาย ๆ บทบาทในการจรรโลงพระพุทธศาสนา^{๔๕}

๓.๑.๓.๔ พระเทพสิทธิอาจารย์ กับมูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ

มูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งได้รับอนุมัติจากทางราชการแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ แต่จำนวนเงินยังมีน้อย ไม่เพียงพอที่จะนำมาใช้จ่ายกับกิจการของมหาวิทยาลัยได้ ทางคณะกรรมการได้นิมนต์ท่านเป็นคณะกรรมการมูลนิธิ (คณะกรรมการบริหาร) ในตำแหน่งรองประธานคณะกรรมการ หวังจะได้พึงบุญบารมีของท่านได้เชิญชวนญาติโยมมาบริจาคเงินเป็นกองทุนมูลนิธิ เพื่อให้เป็นมูลนิธิที่มีประโยชน์ต่อวงการศึกษพระพุทธศาสนาต่อไป

พระเทพสิทธิอาจารย์กับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดตลอดมา ท่านสนับสนุนงานทุกอย่างที่เสนอไป ทั้งด้านความคิดและการให้ความร่วมมือด้านอื่น ๆ ตลอดถึงการสละเวลามาทำงานให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ ในตำแหน่งต่าง ๆ เช่น ผู้อำนวยการโครงการปริวรรตพระไตรปิฎก อักษรล้านนาภาษาบาลี อำนวยการสอนและการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้วันอาทิตย์และเป็นรองประธานกรรมการมูลนิธิ เป็นต้น...^{๔๖} พระราชวิมลเมธี รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวว่า

^{๔๔} สัมภาษณ์ : นายบุญคิด วัชรศาสตร์, ครูภูมิปัญญาล้านนา, อาจารย์พิเศษ สอนภาษาล้านนา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๔๘.

^{๔๕} สัมภาษณ์ : ดร.วิโรจน์ อินทนนท์, ป.ธ.๗, Ph.D. อาจารย์ประจำ ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๔๘.

^{๔๖} ที่ระลึกในงานทำบุญฉลองอายุครบ ๗๒ ปี พระสุพรหมยานเถร (พระอาจารย์ทอง สิริมงคลโล), หน้า ๒๐.

พระเดชพระคุณพระเทพสิทธิอาจารย์ นับเป็นผู้มีส่วนช่วยเหลือสนับสนุน มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ โดยเฉพาะท่านเป็น คณะกรรมการบริหารมูลนิธิดังกล่าว เป็นผู้เสียสละอย่างยิ่ง อาศัยบุญบารมีของท่านจึงทำให้มูลนิธิมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับการบริจาคจากญาติโยมเพิ่มขึ้น ทางมหาวิทยาลัยฯ ได้รับความเมตตาจากพระเดชพระคุณด้วยดีเสมอมา นับได้ว่า พระเดชพระคุณเป็นพระมหาเถระที่มีเมตตาธรรมต่อคณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{๓๓}

พระเทพสิทธิอาจารย์ (ทอง สิริมงคลโล) กับงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในฐานะที่ท่านเป็นพระเถระผู้มีความรู้ความสามารถ เป็นพระนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นพระวิปัสสนาจารย์ ให้การอบรมวิปัสสนากรรมฐานแก่พระภิกษุ สามเณร และศรัทธาประชาชนทั่วทั้งประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะเป็นประธานหรืออาจารย์ใหญ่สำนักวิปัสสนาระดับประเทศ และท่านก็ได้สนับสนุนกิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ช่วยเหลือด้านพระวิปัสสนาจารย์ อบรมพระวิปัสสนาจารย์ผลิตบุคลากรให้แก่มหาวิทยาลัย ฯ เป็นที่ยอมรับของพระนิสิตนักศึกษาตั้งแต่เริ่มต้นถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุที่ท่านเป็นผู้แตกฉานในธรรมะอันเป็นคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา เชี่ยวชาญในการปฏิบัติ กอปรกับท่านเป็นพระนักปกครองระดับเจ้าคณะอำเภอ เป็นพระเถระที่มีคนเคารพนับถือมากที่สุดท่านหนึ่งในล้านนาไทย จึงทำให้งานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปด้วยความสะดวก และประสบความสำเร็จได้ในระดับที่น่าพอใจ ดังที่ พระราชสิทธิอาจารย์ รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ ฝ่ายเผยแผ่ กล่าวว่า

ท่านเจ้าคุณ พระเทพสิทธิอาจารย์ นับเป็นบุคลากรที่สำคัญยิ่งในพระพุทธศาสนา เพราะท่านเป็นพระมหาเถระที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เปี่ยมด้วยความรู้ความสามารถอีกทั้งยังเป็นพระวิปัสสนาจารย์ใหญ่ ปฏิปทาจริยาวัตรตรงงาม ท่านได้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาตามบทบาทของพระสงฆ์สาวกที่สมบูรณ์แบบ ทุ่มเทก่าลัง ภายกำลังสติปัญญาทุกอย่าง เพื่อการเผยแผ่ด้วยความตั้งใจจริง พุดจริง ทำจริง และรู้จริง จึงปฏิบัติได้อย่างที่พูด การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านนั้น ทั้งงานเผยแผ่ในฐานะเจ้าคณะอำเภอฮอด ในฐานะเจ้าสำนักวิปัสสนา และในฐานะพระสงฆ์สาวก ท่านทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ทุกประการ ด้วยเหตุดังกล่าวมา จึงทำให้ท่านประสบความสำเร็จในงานด้านการเผยแผ่อย่างสวยงามดังงาม”^{๓๔}

^{๓๓} สัมภาษณ์: พระราชวิมลเมธี (สังวาลย์ พุทธิมณโณ), อายุ ๗๐ ปี พรรษา ๕๐, รองเจ้าคณะภาค ๗ เจ้าอาวาสวัดศรีโสดา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๓๔} สัมภาษณ์ : พระราชสิทธิอาจารย์ (ธงชัย สุวณฺณสิริ), อายุ ๕๕ ปี พรรษา ๓๕ , รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร, อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, ๙ ตุลาคม ๒๕๕๘.

งานด้านการเผยแผ่นั้น นับได้ว่า ท่านประสบความสำเร็จได้อย่างสวยงามงดงาม ทั้งนี้ เพราะท่านเป็นพระวิปัสสนาจารย์ชั้นผู้ใหญ่ อากัปกริยาของท่านน่าเลื่อมใส สุขุมลุ่มลึก ทุกอิริยาบถเป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง พุด บรรยายธรรม หรือนำปฏิบัติ ล้วนอยู่ในอาการสำรวม อย่างยิ่ง คำสอนของท่านลึกซึ้ง ชวนให้คิดและติดตาม เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันสามารถ ประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี และผลงานของท่านก็เป็นที่ประจักษ์แจ้งเป็นที่ยอมรับ กันโดยทั่วไป ท่านเป็นพระนักเผยแผ่ที่เปี่ยมด้วยศักยภาพ คุณภาพ และประสิทธิภาพ ด้วยลักษณะ ที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว พุดน้อย ปฏิบัติมาก สำรวมอินทรีย์ทุกก้าวย่าง

กล่าวได้ว่า พระเทพสิทธิอาจารย์ ได้สร้างผลงานด้านการเผยแผ่ไว้เป็นจำนวนมากทั้ง ในประเทศและต่างประเทศดังที่ปรากฏแล้ว และสร้างความประทับใจแก่ผู้ร่วมงาน ลูกศิษย์ ศรัทธาสาธุชน ตลอดจนผู้ที่ได้สัมผัสงานด้านการเผยแผ่ของท่านเป็นอย่างดี ที่กล่าวเช่นนี้ เพราะ ผลงานที่ปรากฏนั่นเอง ผลงานทุกอย่างดังกล่าวมานั้น ล้วนเป็นผลงานที่ท่านได้สร้างสรรค์ด้วยความ ตั้งใจและปรารถนาดีต่อพระพุทธศาสนา ประเทศชาติ และสังคม

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสิทธิอาจารย์ จะ ได้กล่าวถึงในวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบทที่ ๔ ต่อไป

๓.๑.๔ งานด้านสาธารณูปการ

พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นประธานดำเนินการก่อสร้างวัดจำนวน ๑๒ วัด ที่ได้อพยพเนื่อง จากน้ำท่วมเหนือเขื่อนภูมิพล จึงอพยพไปอยู่ที่นิคมสร้างตนเอง กิ่งอำเภอดอยเต่า

พ.ศ. ๒๕๐๙ เป็นประธานดำเนินการก่อสร้างวัดสิริมงคลาจารย์ กิ่งอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๐๙ เป็นประธานในการพัฒนาและก่อตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานต่าง ๆ กว่า ๕๐ สำนักวิปัสสนา

พ.ศ. ๒๕๐๙ ริเริ่มก่อสร้างวัดสิริมงคลาจารย์ กิ่งอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นประธานในการสร้างถนนขึ้นพระธาตุดอยเกิ้ง รวมเป็นระยะทาง ๒๐ กิโลเมตร

พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นประธานพัฒนาวัดต่าง ๆ ถนน สะพาน ในอำเภอดอยเต่า และกิ่งอำเภอดอยเต่า หลายแห่ง

พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นประธานในการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดรำเปิง (ตโปทาราม)

พ.ศ. ๒๕๑๗ บริจาคพัดลมไปยังสำนักวิปัสสนากรรมฐานต่าง ๆ อย่างทั่วถึง จำนวนหลายร้อยเครื่อง ซึ่งสำนักวิปัสสนาบางแห่งอยู่ในที่ทุรกันดาร อากาศค่อนข้างร้อนมาก

พ.ศ. ๒๕๑๗ ริเริ่มบูรณะปฏิสังขรณ์วัดรำเปิง (ตโปทาราม) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นวัดร้างให้เป็นสำนักอบรมฝึกหัดวิปัสสนากรรมฐานขึ้น ปัจจุบันเป็นศูนย์วิปัสสนาประจำจังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นประธานในการสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นที่วัดรำเปิง (ตโปทาราม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๓๖ ริเริ่มก่อสร้างกุฏิสำหรับอบรมวิปัสสนากรรมฐาน เป็นจำนวนมากกว่า ๑๐๐ ห้อง ที่วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันมีการซื้อที่ดินเพื่อขยายเพิ่มเติมอยู่เรื่อย ๆ

พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นประธานในการสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม ตามโครงการมูลนิธิเพื่อการศึกษา ขึ้นที่วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่^{๙๙}

พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นประธานสร้างกุฏิวิปัสสนากรรมฐาน ลักษณะสี่เหลี่ยมจัตุรัส ทรงไทยล้านนา ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

- เป็นประธานสร้างหอฉัน โรงครัว ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นประธานสร้างกุฏิวิปัสสนากรรมฐาน ลักษณะสี่เหลี่ยมจัตุรัส ทรงไทยล้านนา ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

- เป็นประธานสร้างธรรมศาลา ลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทรงไทยล้านนา ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

- เป็นประธานในการก่อสร้างพระอุโบสถ ลักษณะทรงไทยล้านนา ณ วัดดอยพระเกิด อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นประธานสร้างกุฏิวิปัสสนากรรมฐาน ลักษณะสี่เหลี่ยมจัตุรัส ทรงไทยล้านนา ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

- เป็นประธานสร้างหอฉันโยคีผู้ปฏิบัติธรรม ลักษณะสี่เหลี่ยมจัตุรัส ทรงไทยล้านนา ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

- เป็นประธานจัดซื้อที่ดินถวายวัดเพื่อขยายสำนักวิปัสสนากรรมฐาน ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

- เป็นประธานจัดซื้อดินมาถมที่ดินวัดเพื่อขยายสำนักวิปัสสนากรรมฐาน ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

- เป็นประธานดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์กุฏิครูบาศรีวิชัย ลักษณะสี่เหลี่ยม ทรงไทยล้านนา ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

^{๙๙} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมงคลโล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔, (เชียงใหม่: โครงการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๖-๑๗.

พ.ศ. ๒๕๕๖ เป็นประธานสร้างระบบประปาภายในวัดและสำนักวิปัสสนากรรมฐาน รวมทั้งถังเก็บน้ำพร้อมระบบกรองน้ำ

- เป็นประธานในการก่อสร้างพระอุโบสถ ลักษณะทรงไทยล้านนา ณ วัดพระธาตุตอดน้อย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
- เป็นประธานในการก่อสร้างสถานีโอนามัยพระราชพรหมจารย์ (บ้านตาล) ลักษณะทรงไทยล้านนา ตำบลบ้านตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
- เป็นประธานในการก่อสร้างอาคารสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ลักษณะทรงไทยล้านนา ณ วัดสิริมังคลาจารย์ กิ่งอำเภอตอดหล่อ จังหวัดเชียงใหม่
- เป็นประธานดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์ศาลายาว ลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทรงไทยล้านนา ณ วัดพระธาตุตอดน้อย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นประธานสร้างลานธรรม ลานโพธิ์ ลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทรงไทยล้านนา ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

- เป็นประธานจัดซื้อที่ดินถวายวัดเพื่อขยายสำนักวิปัสสนากรรมฐาน ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
- เป็นประธานจัดซื้อดินมาถมที่ดินวัดเพื่อขยายสำนักวิปัสสนากรรมฐาน ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
- เป็นประธานขุดสระน้ำเพื่อการประปาภายในวัด ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
- เป็นประธานในการก่อสร้างอาคาร ๔๐ ปี พระราชพรหมจารย์ ลักษณะหลังคาทรงไทย ณ วัดไร่เปิง (ตโปทาราม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- เป็นประธานในการก่อสร้างพระเจดีย์ธาตุ ลักษณะทรงไทยล้านนา ณ วัดบ้านน้อย ตำบลโป่งตัน อำเภอตอดเต่า จังหวัดเชียงใหม่
- เป็นประธานในการก่อสร้างพระเจดีย์ธาตุ ลักษณะทรงไทยล้านนา ณ สำนักสงฆ์ปฏิบัติธรรมพระราชพรหมจารย์ (สะเมิง) อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
- เป็นประธานในการก่อสร้างหอพระไตรปิฎกและมณฑป เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปโบราณ ลักษณะทรงไทยล้านนา ณ วัดหลวงฮอด อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
- เป็นประธานในการก่อสร้างกุฏิ ลักษณะทรงไทยล้านนา จำนวน ๗ หลัง ณ สำนักวิปัสสนาพระราชพรหมจารย์ (สะเมิง) อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

- เป็นประธานในการก่อสร้างกุฏิ ลักษณะทรงไทยล้านนา
จำนวน ๑๖ หลัง ณ สำนักวิปัสสนาพระราชพรหมจารย์ (ทุ่งเสียว) อำเภอสันป่าตอง จังหวัด
เชียงใหม่^{๒๐}

ผลงานด้านสาธารณูปการนั้น ท่านได้สร้างผลงานทั้งในส่วนของวัดในฐานะ
เจ้าอาวาส และงานสาธารณูปการภายในอำเภอในฐานะเจ้าคณะอำเภอ ผลงานด้านสาธารณูปการ
ภายในวัด ท่านได้พัฒนาวัด สร้างกุฏิสงฆ์ อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ ศาลาปฏิบัติธรรม
เป็นต้น และได้บูรณะปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุเสนาสนะภายในวัดเมืองมาง วัดร่ำเปิง
วัดสิริมงคลจารย์ และวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร ให้อยู่ในสภาพที่ดี ท่านได้ปฏิบัติหน้าที่ได้
อย่างสมบูรณ์ ขณะเดียวกันท่านก็ได้ทำหน้าที่ดูแลเอาใจใส่งานสาธารณูปการของอำเภอฮอดเป็น
อย่างดีเช่นกัน เรียกได้ว่า ท่านมีบทบาทในงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์อำเภอฮอดอยู่ไม่น้อย
เพราะท่านดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะอำเภอฮอดเป็นเวลาอันยาวนาน มีความพยายามตั้งใจทำงาน
ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างดียิ่ง ไม่ว่างานนั้นจะหนักหรือเบา ท่านก็ไม่เคยหวั่นไหว มีความตั้งใจจริง
ในการทำงาน เป็นคนจริงจึงต่องานที่ได้รับมอบหมาย จึงไม่แปลกเลยที่ท่านทำงานด้านไหนแล้วเป็น
อันประสบความสำเร็จได้อย่างงดงาม ดังที่ พระราชเขมากร รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่
ฝ่ายสาธารณูปการ กล่าวว่

พระเดชพระคุณ พระเทพสิทธิอาจารย์ เป็นพระมหาเถระที่ทำงานด้วย
คุณภาพ ประสิทธิภาพ เพราะท่านเป็นพระมหาเถระทรงความรู้ รู้จริง ปฏิบัติจริง
เป็นผู้อ่อนโยน สุขุม วัตรปฏิบัติงดงาม สมบูรณ์ด้วยศีล เพียบพร้อมด้วยมารยาท
นับว่าเป็นพระผู้ใหญ่ที่มีความเมตตาสูง รับผิดชอบงานในหน้าที่ได้เป็นอย่างดี
ดังจะเห็นได้จากผลงานในฐานะเจ้าคณะอำเภอ ในฐานะเจ้าอาวาส ในฐานะเจ้าสำนัก
วิปัสสนา เป็นต้น ท่านได้สร้างวัดวาอาราม และบูรณะปฏิสังขรณ์วัดทั่วทั้งภาคเหนือ
ทั่วทั้งประเทศก็ว่าได้ ตลอดถึงต่างประเทศด้วย สมควรที่คณะสงฆ์รุ่นหลังควรเอา
เป็นแบบอย่างในการทำงานเป็นอย่างยิ่ง ด้วยความเป็นพระมหาเถระที่มีวิสัยทัศน์
นั่นเอง จึงทำให้ท่านประสบความสำเร็จในการทำงานด้านสาธารณูปการ ตลอดถึง
งานด้านอื่น ๆ ด้วย^{๒๑}

^{๒๐} ที่ระลึกในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๔๘ พระเทพสิทธิอาจารย์ วิ.
(ทอง สิริมจฺจโล), หน้า ๒๐-๒๕.

^{๒๑} สัมภาษณ์ : พระราชเขมากร (สอาด ขนฺติโก) ป.ธ.๗, อายุ ๖๕ พรรษา ๔๕, รองเจ้าคณะ
จังหวัดเชียงใหม่ เจ้าอาวาสวัดเจ็ดยอด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, ๒๕ ตุลาคม ๒๕๔๘.

๓.๑.๕ งานด้านการศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์

พระเทพสิทธิอาจารย์ ได้สร้างผลงานด้านศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์ เริ่มตั้งแต่ท่านดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส เจ้าคณะอำเภอ และในฐานะพระวิปัสสนาจารย์ ท่านได้สร้างผลงานดังกล่าวไว้เป็นจำนวนมาก เท่าที่รวบรวมได้และนำมากล่าวในที่นี้พอเป็นตัวอย่าง เช่น

(๑) เป็นประธานก่อตั้งมูลนิธิวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เพื่อดำเนินกิจการด้านสาธารณกุศล ซึ่งเป็นประโยชน์นานับการต่อสังคมส่วนรวม

(๒) เป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เพื่อเป็นการอบรมศีลธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสำหรับเยาวชนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ - ๖ จำนวน ๔๐๐ คน เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๓๔

(๓) จัดตั้งกองกรฐิน ผ้าป่าไปทอดยังวัดต่าง ๆ และสำนักวิปัสสนาต่าง ๆ ที่ยังขาดปัจจัยพื้นฐาน เพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการสงเคราะห์แก่พระภิกษา สามเณร แม่ชี อุบาสก อุบาสิกา ที่ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอยู่ตามสำนักต่าง ๆ

(๔) บริจาคผ้าห่มกันหนาวให้แก่ราษฎรที่ยากจนในถิ่นทุรกันดารในภาคเหนือทั้งหมดเป็นจำนวนหลายหมื่นผืนในแต่ละปี

(๕) บริจาคเสื้อผ้านักเรียน อุปกรณ์การเรียนทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนที่ยากจนตามโรงเรียนต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ในโอกาสครบรอบวันเกิดของท่านในทุก ๆ ปี

(๖) บริจาคเครื่องมือแพทย์ และอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่จำเป็นแก่โรงพยาบาลต่าง ๆ ในภาคเหนือ^{๒๒}

จากผลงานดังกล่าว จะเห็นได้ว่า พระเทพสิทธิอาจารย์ ได้สร้างสรรค์ผลงานเพื่อสังคมทั้งด้านศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์ นอกจากนี้ ยังได้ให้ความอุปถัมภ์ด้านการก่อสร้างถาวรวัตถุต่าง ๆ และอุปถัมภ์ด้านปัจจัยสี่แก่วัดอีกหลาย ๆ วัดในเขตอำเภอจอมทอง อำเภอฮอด และอำเภอใกล้เคียงในจังหวัดเชียงใหม่ ทุก ๆ ปี ท่านจะบริจาคทาน แจกเครื่องนุ่งห่ม ผ้ากันหนาวให้แก่ชาวนบพและชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ ช่วยเหลือหน่วยงานราชการทั้งในอำเภอจอมทอง และอำเภอฮอด มอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนที่ยากจนและด้อยโอกาสอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดมา นอกจากจะสงเคราะห์ด้านอามิสแล้ว ยังได้สงเคราะห์ด้านจิตใจด้วยการแนะนำการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่ผู้ศรัทธาเลื่อมใสอีกด้วย กล่าวได้ว่า ท่านเป็นนักสังคมสงเคราะห์ที่ครบวงจร หมายความว่า สงเคราะห์ทั้งทางด้านร่างกายด้วยการมอบอามิสสิ่งของและสงเคราะห์ด้านจิตใจด้วยการมอบวิปัสสนากรรมฐานให้เป็นแนวทางปฏิบัติ

^{๒๒} ที่ระลึกงานฉลองสมณศักดิ์-พัดยศ พระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระสุพรหมยานเถร ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (พระอาจารย์ทอง สิริมงคลโล) ๕ ธันวาคม ๒๕๓๓, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร), หน้า ๙-๑๐.

๓.๒ ผลงานด้านเทศนา

พระเทพสิทธิอาจารย์ ได้สร้างสรรค์ผลงานด้านการเทศนา โดยจะเน้นเกี่ยวกับการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี กล่าวคือท่านเป็นพระนักปฏิบัติมุ่งสติปัฏฐาน ๔ เป็นที่ตั้ง ฉะนั้นในการเทศน์หรือบรรยายธรรมในแต่ละครั้ง ท่านก็จะเน้นวิปัสสนากรรมฐานในการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้ฟังและผู้ปฏิบัติตาม เพราะท่านถือว่าการปฏิบัติกรรมฐานเป็นหนทางนำไปสู่ความหลุดพ้นจากโลกียวิสัยไปจนถึงโลกุตตระ ดังนั้น การเทศนาของท่านจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยท่านได้ยกพุทธศาสนสุภาษิตและข้อความที่เป็นพระพุทธรูปจนตลอดถึงธรรมะทางพระพุทธศาสนามาประกอบการเทศน์หรือการบรรยายแทบทุกครั้ง ดังจะได้ยกตัวอย่างด้านการเทศน์หรือการบรรยายบางเรื่อง ดังต่อไปนี้

เรื่อง “ยาที่ใช้ปราบกิเลส คือการปฏิบัติธรรม”^{๒๓} การปฏิบัตินั้น เรามีปัญหาว่าทำไมจึงมีการปฏิบัติสติปัฏฐานวิปัสสนาทุกวัน ๆ จะเปลี่ยนบ้างไม่ได้หรือ อันนี้เป็นปัญหาใจ พึงตอบว่าการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้นต้องการที่จะปราบกิเลสคือความโลภ อุพมาเหมือนเรากินยา เมื่อพยาธิยังไม่หายก็อย่าเปลี่ยนตัวยาหากเปลี่ยนพยาธิก็ไม่หาย เพราะเรามีโรคอยู่เราต้องกินยา ยาที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกิเลสก็คือ ธรรมะของพระพุทธเจ้า จึงจะปราบโรคคือกิเลสในตัวเราได้ เพราะฉะนั้นตราบดีที่เรายังมีกิเลสอยู่จะต้องมีการประพาสปฏิบัติธรรมตลอดไป จะหยุดหรือจะเปลี่ยนยาไม่ได้ เพราะสิ่งที่ปราบกิเลสคือความโลภได้นั้นคือวิปัสสนาจึงจะปราบได้ เหมือนเรากินยารสขมมันจะต้องปราบโรคหนึ่ง รสหวานจะต้องปราบโรคหนึ่ง รสเค็มมันต้องปราบอีกโรคหนึ่ง สมุนไพรนั้นมันใช้ปราบโรคต่าง ๆ แต่ธรรมะของพระพุทธเจ้าใช้ปราบกิเลสทั้งหลายได้หมด เพราะฉะนั้น ยานี้จึงมีทั้งภายนอกและภายใน ทางภายนอกนั้นใช้ปราบโรคภายนอก ใช้สมุนไพรปราบโรคภายนอก เจ็บท้องปวดหัว เป็นต้น ส่วนยาที่ปราบโรคภายในคือ สติปัฏฐานทั้ง ๔ คือ วิปัสสนาซึ่งมันเกี่ยวกับจริตของแต่ละบุคคล เช่น สมถกรรมฐานนั้น ปฏิบัติตามจริต ส่วนวิปัสสนานั้นปฏิบัติได้ทุกจริต สามารถปราบโรคได้ทั้งหมดเลย หากเป็นยาแล้วก็เป็นยาครอบจักรวาล ปราบโรคทั้งหลายได้หมด ไม่จำเป็นจะต้องมีจริตอันใด เมื่อเจริญสติปัฏฐานทั้ง ๔ นี้ ย่อมจะปราบกิเลสทั้งหมดได้

เรื่อง “ปฏิบัติอย่างไรจึงจะไม่ผิด”^{๒๔} เราจะอยู่อย่างไรจึงจะไม่ผิด เราจะปฏิบัติอย่างไรจึงจะไม่ผิด การที่ไม่ผิดเราจะต้องปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ตามที่พระพุทธองค์ตรัสไว้แล้ว อปัณณกปฏิบัติ หมายถึงการปฏิบัติไม่ผิด ๓ อย่าง คือ

^{๒๓} พระราชพรหมอาจารย์ , คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔, (เชียงใหม่ : ๒๕๕๗), หน้า ๗๐.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๗-๗๙.

๑. สรรวมอินทรีย์
๒. โภชนมัตตัญญูตา
๓. ขาคิริยานุโยค

ประการที่ ๑ การสรวมอินทรีย์ อินทรีย์ คือ ความเป็นใหญ่ ในความเป็นใหญ่ทั้งหมดในร่างกายของเรานั้น คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อินทรีย์ทั้งหลายเหล่านั้นเป็นใหญ่เฉพาะแต่ละกระทรวง ๆ บรรดารูปทั้งหลายขึ้นอยู่กับตา บรรดาเสียงทั้งหลายขึ้นอยู่กับหู บรรดากลิ่นทั้งหลายขึ้นอยู่กับจมูก บรรดาสัมผัสทั้งหลายขึ้นอยู่กับลิ้น บรรดาการถูกต้อง เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ขึ้นอยู่กับกาย บรรดาคตินึกที่เป็นกุศลหรืออกุศล คิดดี และไม่ดี ขึ้นอยู่กับใจ แต่ความจริงนั้นคือใจนั่นเอง ที่ไปสู่ตาก็คือใจนั่นเอง ที่ไปอยู่ที่หูนั้นก็คือใจนั่นเอง ที่ไปอยู่ที่จมูกก็คือใจนั่นเอง ที่ไปอยู่ที่ลิ้นก็คือใจนั่นเอง ที่ไปอยู่กายก็คือใจนั่นเอง ที่ไปอยู่ในใจนั้น ก็คือจิตใจนั่นเอง

ประการที่ ๒ โภชนมัตตัญญูตา การกินอาหารนั้นเราจะกินมากเกินไปก็อึดอัด ในครั้งพุทธกาลปรากฏในธรรมบท บางครั้งอาหารไม่ย่อยก็ตาย เพราะอาหารไม่ย่อยก็มี และอีกประการหนึ่งการที่เราจะทำความเพียรอันใดก็ไม่สะดวกอึดอัด เป็นที่มาของถีนมิทธะ เพราะฉะนั้นการที่เราจะมีการฉันอาหารอย่างพอประมาณนั้นเราจะฉันอย่างไร ในวิสุทธิมรรคท่านกล่าวไว้ว่า โภชนมัตตัญญูตา คือ ฉันอาหารให้พอสมควรนั้นท่านกล่าวว่า ยังอีก ๕ คำจะอิมแล้วก็ดื่มน้ำฉันของหวานอะไรเหล่านี้ ยังอีก ๕ คำจะอิม ก็ให้เผื่อน้ำไว้ด้วย บางคนก็ฉันตามอายุ บางคนก็ฉันตามปีเกิด ตามวันที่ตามอะไรต่าง ๆ แล้วแต่บางคน บางคนก็ตามพรรษา อายุมากขึ้นพรรษามากขึ้นก็ไม่ไหว เราก็เอาเพียงแค่ ๑๖ คำ โสฬสญาณ ถ้าหากว่าข้าวเป็นคำ หรือเป็นข้าวหนึ่ง ๑๖ คำก็พอดี ซึ่งเป็นมัชฌิมา

ประการที่ ๓ ขาคิริยานุโยค คือ ประกอบความเพียร เราทำความเพียรทุก ๆ วัน เติบจนกรม นั่งสมาธิ ทุกวัน ๆ ได้ ๕ นาฬิก ๑๐ นาฬิก ๑๕ นาฬิกาแล้ว แต่ว่าเรามีเวลาหรือมีโอกาสอันใดที่เราจะมาบวชในพระพุทธศาสนานั้นคือ เพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง ภิกษุทุกรูปนั้นต้องมีความมุ่งหมายไปสู่ความหลุดพ้นเป็นประการสำคัญ ใจความแห่งการบวชของเราคือต้องการที่จะให้ความหลุดพ้น คือพ้นจากอาสวะกิเลสทั้งปวง นับเป็นที่น่าเห็นใจที่หมู่พวกเราทั้งหลายอุตสาหะไม่มีครอบครัว ไม่มีไร่นา ไม่มีการค้าขาย มีการละทิ้งซึ่งสมบัติทั้งหลายมาอยู่ในพระพุทธศาสนา ก็เพื่อว่าจะได้ให้การปฏิบัติของเรา ให้ถึงซึ่งความหลุดพ้นนั่นเอง

เรื่อง “คนที่ไม่ปฏิบัติธรรมเหมือนแผ่นดินที่ว่างเปล่า” ^{๒๔} การปฏิบัติธรรม คือ ทำตามคำสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงตรัสสติปัฏฐานทั้ง ๔ ซึ่งเป็นธรรมอันประเสริฐ เป็นที่รวบรวมซึ่งพระไตรปิฎกทั้งหมด แล้วเราจะทำตามคำสอนนั้น ๆ คือ เอาสติไปตั้งอยู่ที่กาย เอาสติไปตั้งอยู่ที่เวทนา เอาสติไปตั้งอยู่ที่จิต เอาสติไปตั้งอยู่ที่ธรรม ผู้ใดเอาจิตหรือสติไปตั้งอยู่ที่

^{๒๔} พระราชพรหมจารย์ . คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔, หน้า ๘๑-๘๒.

ฐานทั้ง ๔ ตามคำสอนของพระพุทธองค์ ถือว่าได้ปฏิบัติธรรม ปฏิ แปลว่า เฉพาะ คือ เฉพาะแต่คำสอนของพระพุทธเจ้า เพราะฉะนั้นการที่เราจะเข้าใจในการปฏิบัติธรรมนี้ จะต้องเข้าใจว่าทำอย่างไรจึงจะเป็นการปฏิบัติธรรม คือว่าเมื่อเรามีชีวิตอยู่ เราก็มีการหายใจเข้า หายใจออก เราต้องรู้จักว่าเวลาเข้ามันพอง เวลาออกมันยุบ เราก็กำหนดว่าพองหนอ ยุบหนอ อันนี้เรียกว่าการปฏิบัติธรรม เมื่อเวทนาเกิดขึ้นมา เราก็เอาสติไปกำหนดว่า ปวดหนอ เจ็บหนอ แค้นหนอ การที่จิตของเราคิดดีหรือไม่ดีนั้นเราก็กำหนดว่า คิดหนอ ๆ ๆ นิรวรณทั้ง ๕ เกิดขึ้นมา มันจะเป็น กามฉันท์ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุกจะ วิจิกิจฉา ต้องกำหนดอยู่เสมอ นี่เป็นการปฏิบัติธรรม และธรรมนั้นย่อมรักษาผู้ประพฤติ ไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว คือ ธรรมนี้จะประคับประคองจิตของเราไม่ให้ตกลงไปในอบายภูมิทั้ง ๔ เหมือนกับเราข้ามเรือ ของหนัก ๆ ก็บรรทุกได้แต่ไม่จม และทำให้อุปกรณ์พาเราข้ามถึงฝั่ง อย่างเดียวกับธรรมะของพระพุทธเจ้าที่เราปฏิบัติมันประคองจิตใจของเราไม่ให้ไปเกิดในกำเนิดของสัตว์เดรัจฉาน แมว สุนัข วัว ควาย เพราะว่าธรรมะรักษายุติปฏิบัติธรรม คนใดไม่มีธรรมะ ชื่อว่ามีที่ดินอันว่างเปล่า ไม่ได้ปลูกฝังอะไรขึ้นในที่ดินนั้นเลย

เรื่อง “สมบัติที่มีค่าที่สุด”^{๒๖} พระอริยเจ้าเป็นผู้ไกลจากกิเลส เราก็ควรจะทำให้ใจห่างไกลจากกิเลส เหมือนพระอริยเจ้าทั้งหลายเหมือนกัน คนที่ไกลจากกิเลส หรือธรรมที่ไกลจากนิรวรณที่เรียกว่า อริยธรรม ถ้าผู้มีอริยธรรมกับตัวแล้วก็จะรู้จักคุณค่าของพระพุทธศาสนา

คุณค่าของพระพุทธศาสนามีคุณค่าอย่างไร คือจะเอาสมบัติในโลก บนเทวโลก บนพรหมโลกมารวมกันคุณค่าของพระพุทธศาสนายังมียิ่งกว่านั้น พุดถึงส่วนมากแบ่งเป็นส่วน ๆ และนำพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น ๑๖ ส่วน แล้วนำหนึ่งส่วนมาเปรียบกับสมบัติในโลก บนเทวโลก บนพรหมโลก สมบัติเหล่านี้ยังไม่เท่าหนึ่งส่วนของพระพุทธศาสนา “ปฐมพญา เอกธมฺม สกคฺคสฺส คมเนน วา สพฺพโลกาธิปฺเจเน สโตปตฺติผลํ วรํ” สมบัติทั้ง ๓ โลกนี้ยังไม่มีอะไรเปรียบกับผู้ที่เห็นธรรม (พระโสดาบัน) ได้เลย

เราจะนับคุณค่าของพระพุทธศาสนา เรานับไม่ได้จะเอาอะไรมาเปรียบไม่ได้เลย ฉะนั้นเราอยู่ในพุทธศาสนาเราต้องรู้จักคุณค่าของพระพุทธศาสนา โดยมากผู้ที่อยู่ในพุทธศาสนานี้ไม่ค่อยรู้จักคุณค่า เพราะสาเหตุฉะนั้นเราต้องนึกถึงบรรพบุรุษของเรา นึกถึงแรงของท่านให้ระลึกถึงบุคคลแต่ครั้งก่อนที่อุตสาห้นำพระธรรมเข้ามาให้พวกเราได้เรียนรู้ ได้ปฏิบัติธรรมกันได้

เรื่อง “ยาววา หนาคิบ”^{๒๗} ธรรมะอยู่ที่ไหน ธรรมะอยู่ที่ ยาววา หนาคิบ นี่เอง พระอรหันต์ทั้งหลายเขาหนีไปจากทุกข์ เพราะได้ธรรมะจากตัวเอง อย่างเช่นว่าเราพบธรรมะ แต่ไม่เห็นธรรมะ เราพบกับธรรมะ เราไม่รู้ทุกวัน อย่างเช่นว่า อิริยาบถ ๔ นี้ เราเอาเวทนาในตัวเรา มันเจ็บ มันปวด มันเมื่อย มันสบาย ไม่สบาย เจ็บ เป็นเวทนา ก็มันอยู่ในตัวและจิต และก็อิริยาบถก็เรายืน

^{๒๖} พระราชพรหมจารีย์, ธรรมะจากหลวงปู่ ๓, (เชียงใหม่ : ๒๕๕๔), หน้า ๓๐.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓.

เราเดิน เรานั่ง เรานอนทุกวัน เราอย่าประมาทให้ใช้สติกำหนด นอกจากนั้นคือชีวิต คือจิตของเราจะไปสวรรค์ก็เพราะจิต จะไปมรรค ผล นิพพาน ก็เพราะจิต ถ้าจะไปสวรรค์ก็ให้ปฏิบัติสติปัฏฐานทั้ง ๔ นี้ จิตขณะมีสติกำหนดในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรมก็ดี จะไปสวรรค์ เพราะเหตุใด เพราะว่าเมื่อสัมผัสกับสติปัฏฐานทั้ง ๔ จิตก็เป็นกุศล จิตบริสุทธิ์ ฉะนั้นให้เรายึดในการปฏิบัตินี้ ให้เป็นอาจินณกรรม เวลาเมื่อตายไม่มีอะไรแล้วที่จะเป็นที่พึ่งแก่เรา นอกจากจิตของเราที่สัมผัสกับสติปัฏฐานทั้ง ๔ นี้ จะได้ทั้งขึ้น ทั้งลง ทั้งขึ้นก็จะได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน ทั้งลงนี่คือ สวรรค์คือแน่นอน ถ้าจิตเราบริสุทธิ์ หรือว่าอินทรีย์แก่กล้าก็เข้านิพพานเลย

๓.๓ ผลงานด้านการเขียนหนังสือ

เรื่อง “ประโยชน์ในการเวียนเทียน”^{๒๔} การเวียนเทียน ๓ รอบ การเวียนเราจะเวียนขวา ก็คือการเอาสิ่งที่เราเคารพไว้ด้านขวา เรียกว่าความเคารพต่อพระธาตุเจ้า การประทักษิณเราจะต้องตั้งปณิธาน การที่เขาให้เวียน ๓ รอบนั้น เพื่อให้รู้ว่าสังสารวัฏเราเนี่ย มันมีเวียนว่ายตายเกิด เหมือนวงล้อมันหมุนไป แล้วมันก็กลับมาที่เดิมหาเบื้องต้น และเบื้องปลายไม่ได้ สังสารวัฏของเราเนี่ยไม่มีเบื้องต้น และเบื้องปลายถ้าตัวเราไม่ได้ปฏิบัติธรรมแล้ว วิญญาณของคนเราเนี่ย จะมีมีที่สิ้นสุด ฉะนั้นพระพุทธองค์จึงให้มีการเวียนประทักษิณ การเวียนประทักษิณไม่ใช่เฉพาะมนุษย์เท่านั้น แม้แต่เทวดา พระอินทร์ก็ยังประทักษิณที่พระเกตแก้วจุฬามณีทุกวันสัปดาห์ ไม่ใช่พระอินทร์เท่านั้น หน่อโพธิสัตว์ชื่ออริยมะตตริยก็มาวันสัปดาห์ หม่อมมนุษย์หมู่ศรัทธา เราบางคนไม่รู้จักคุณค่าของพระธาตุมาเวียนเฉพาะ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันสัปดาห์ไม่ยอมมาเวียนกัน ดูอย่างพระอินทร์ พระโพธิสัตว์พระศรีอริยมะตตริยไปทุกวันสัปดาห์ ที่ไปนี้เพราะท่านเห็นคุณค่าของสิ่งที่ประเสริฐ มนุษย์บางคนนี้ ไม่รู้จักสิ่งที่มีคุณค่า ฉะนั้นก็ไม่รู้จักหยุดยั้ง เพราะเขาไม่มีเจตนาไปประทักษิณ แต่หมู่คณะศรัทธาเนี่ย ให้เราพระอินทร์ พระโพธิสัตว์เป็นตัวอย่าง ให้ไปประทักษิณทุกวันสัปดาห์ ๑. เพื่อการเคารพบูชา ๒. เมื่อวนสามรอบจะได้นึกถึงสังสารวัฏนี้เพื่อจะได้มีใจปฏิบัติ เพื่อจะได้หลุดพ้นจากสังสารวัฏนี้

สังสารวัฏนี้ประกอบด้วย กรรมวัฏฏ์ วิบากวัฏฏ์ กิเลสวัฏฏ์ กรรมวัฏฏ์ คืออะไรทำให้วนเวียนคือกรรมวัฏฏ์ วิบากวัฏฏ์ คือผลของกรรมที่ทำให้วนเวียน กิเลสวัฏฏ์ คือกิเลสทำให้เราวนเวียน

ทีนี้เราจะออกจากสังสารวัฏนี้ เราจะออกทางไหน คือ ออกทางกิเลส ให้กำหนดทางกิเลส เห็นหนอ ได้ยินหนอ ได้กลิ่น ได้รสหนอ ถูกหนอ อันนี้คือตัดเลย เมื่อมีความโกรธเกิดขึ้นมีสติกำหนด เมื่อมีความโลภเกิดขึ้นมีสติกำหนด เมื่อมีความหลงเกิดขึ้น ให้มีสติกำหนดให้ตัดอย่างนี้ เพื่อที่จะเข้าถึงความพ้นทุกข์

^{๒๔} พระราชพรหมจารย์, ธรรมะจากหลวงปู่ ๑, (เชียงใหม่: ๒๕๕๔), หน้า ๖.

เรื่อง “คุณธรรมที่ทำให้เจริญ”^{๒๔} เวลาปฏิบัติ คุณธรรมที่จะเจริญหรือจะมีกำลังจะมีหลัก ๓ อย่าง “อาตาศิ สัมปะชาโน สติมา”

๑. อาตาศิ คือ ทำให้เป็นปัจจุบันธรรม เวลาอย่างขวาไปนี้ คือจิตของเรากับเท้าให้ไปพร้อมกัน ห้ามเอาจิตไปก่อนและค่อยก้าว หรือเท้าก้าวไปก่อนแล้วค่อยเอาจิตตามไป ถ้าจิตไม่ได้ไปพร้อมกับเท้าจะเดิน ๑ ชั่วโมง ๒ ชั่วโมงก็ไม่มีประโยชน์ แต่ถ้าจิตกับเท้าไปพร้อมกันแล้วมีอินทรีย์แก่กล้าก็จะได้บรรลุธรรม เช่น พระองค์หนึ่งในพุทธกาล เดินจงกรมสามก้าวเท่านั้น ก็ได้บรรลุธรรม เพราะการเดินของท่านเป็นปัจจุบันธรรม โพธิปักขิยธรรม เช่น มรรคมยงค์ ๘ ศีล สมาธิ ปัญญา ก็อยู่ที่ปัจจุบันธรรมนี้แหละ

๒. สัมปะชาโน คือ ความรู้สึกตัว

๓. สติมา เมื่อรู้สึกตัวว่าตอนนี้ทำอะไรอยู่ สติก็จะมากำหนดทันที กำหนดเพื่อให้ได้ปัจจุบันธรรม แล้วจะเกิด “วิเนยยะ โลเก อะวิชชาโหมะนัสสัง” คือ เอาความชั่วออกจากตน ไม่ควรเอาการล้างบาปลัทธิอื่นมาเป็นตัวอย่าง บางลัทธิเชื่อว่าการล้างบาปได้ต้องไปอาบแม่น้ำคงคา ถ้าเป็นเช่นนี้พวกบูพวกปลาที่อยู่ในน้ำคงไม่มีบาปติดตัว แล้วเราไม่ควรจะเอาลัทธิอื่นเป็นตัวอย่าง เอาพระพุทธเจ้าเป็นอย่ง การเอาสติมากำหนดนั้นจะนำเอาความชั่วออกจากตนได้ อวิชชา คือ ตัวโลกต้องเอาออกไป เมื่อโลภะเกิดให้กำหนดให้ได้ปัจจุบัน โหมะนัสสัง คือ โกรธต้องเอาออกไปเมื่อโกรธเกิดขึ้นกำหนดให้ได้ปัจจุบันธรรม ตัวโมหะทำไมไม่มีเพราะเมื่อมีสติอยู่ตัวโมหะจะไม่มีเปรียบเหมือนมีแสงสว่างอยู่แล้วความมืดก็จะมี

เรื่อง “ยาอายุวัฒนะ”^{๒๕} วันนี้จะบอก ยาอายุวัฒนะ ได้ยาอายุวัฒนะมา สำหรับบรรพชิตหรืออุบาสก อุบาสิกา ควรที่ารู้ไว้เพื่ออายุวัฒนะ คำว่าอายุวัฒนะ แปลว่า การเจริญด้วยความเป็นอยู่ในชีวิต ด้วยสุขภาพจิตใจ

๑. ทำตนเองให้สบาย คืออย่าไปเครียดมากเกินไป

๒. ทำให้รู้จักประมาณในความสบาย ให้รู้ประมาณในความสบาย เช่น อย่าไปนอนมากเกินไป อย่าไปตื่นสายเกินไป สรุพออย่าสบายเกินไป

๓. ในการกินอาหารที่ย่อยง่ายให้ถูกกับธาตุของตัว ให้เลือกอาหารเหมาะสำหรับตัวเอง เราเป็นเด็ก เป็นวัยกลางคน เป็นวัยชรา ก็ควรเลือกอาหารที่เหมาะสมแก่วัยของตนเอง และเป็นอาหารที่ย่อยง่าย

๔. มีการรักษาพรหมจรรย์ ให้มีความรู้จักพรหมจรรย์ รักษาพรหมจรรย์ รักษาอุโบสถ

๕. ให้ปฏิบัติธรรม เทียวให้เป็นเวลา เช่น ไปนมัสการไหว้พระเจดีย์ ไปไหว้พระบาท ให้มีการเปลี่ยนอารมณ์ และมีการเจริญสติปัญญา ๔ แล้วภาวนา เป็นยาอายุวัฒนะที่ปฏิบัติไปแล้ว มีการ

^{๒๔} พระราชพรหมจารย์, ธรรมะจากหลวงปู่ ๑, หน้า ๑๔.

^{๒๕} พระราชพรหมจารย์, ธรรมะจากหลวงปู่ ๒, (เขียนใหม่: ๒๕๔๔), หน้า ๕.

โล่งโรคภัยไข้เจ็บ แม้แต่เทวดาถ้าได้เจริญ สติปัฏฐาน ๔ ก็จะได้อยู่ในเทวโลกต่อไป เพราะฉะนั้น คนที่เจริญสติปัฏฐานทั้ง ๔ ก็จะเป็นคนที่มีความสุขภาพดี และอายุยืนยาว ขอให้ท่านทั้งหลายปฏิบัติธรรมกัน

เรื่อง “กำลังใจ”^{๑๑} ทุกสิ่งทุกอย่าง อยู่ในโลกลี้ด้วยพลัง เช่น เครื่องยนต์ต่าง ๆ ไฟฟ้าต่าง ๆ ก็เกิดมาจากพลังงาน แต่บุคคลอยู่ด้วยพลังอันใด พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “มะโนปุพพังคะมาธัมมา มะโนเสฏฐา มะโนมยา” บุคคลมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐ สำเร็จแล้วด้วยใจ บุคคลอยู่ได้ด้วย พลังจิต พลังเกิดจากพลัง ๕ คือ พลังศรัทธา พลังปัญญา พลังวิริยะ พลังสมาธิ พลังสติ คนที่ออก ๆ แอด ๆ ขาดกำลังใจ ขาดกำลังภายใน เราควรปลูกตัวศรัทธาเกิดขึ้น ศรัทธาต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ในการปฏิบัติ สร้างวิริยะ ควรหลัง ควรมอง ที่เป้าหมายอันยิ่งใหญ่ คือ ความหลุดพ้นทุกข์ และมองมหากรุณาของพระพุทธเจ้า และความเพียรของพระพุทธเจ้า เราทุกคนที่อยู่ในวัดที่มีกินทุกวันเพราะความเพียรของพระพุทธเจ้า ขอให้เราทุกคนนึกถึงอย่างนี้ ต่อไปคือ สติ การสร้างก็คือ การเก็บทีละเล็ก ทีละน้อย จากการกำหนดอิริยาบถ ๔ อินทรีย์ ๖ การเหลียวซ้ายแลขวา การเข้าห้องน้ำ หรือในการทำธุดงค์ต่าง ๆ ให้มีความเพียรทำทุกอย่างต่อเนื่อง สติจึงจะมีกำลังขึ้นมา สมาธิพลัง คือ ผู้ใดใจเบาไม่หนักแน่นอยู่ ๑๐๐ ปี ก็ไม่มีประโยชน์ผู้คนที่ปัญญารู้จักเพ่งกำหนด แม้เพียงวันเดี๋ยวยังประเสริฐกว่า ฉะนั้น จะต้องรวบรวมสมาธิมีอารมณ์อันเดียว และมีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลาและปัญญาพลังจะเกิดจากการฟัง การคิด การภาวนา จากการสร้างกำลังใจ ในการปฏิบัติ การคิดเป็นการไตร่ตรองด้วยเหตุผล ให้การปฏิบัติเป็นไปตามเหตุผล เข้าใจความจริงได้อย่างมีเหตุผล ภาวนามะยะปัญญาจะเกิดขึ้นเอง เป็นความจริงที่จะเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ ฉะนั้นนักปฏิบัติควรสร้างกำลังภายใน ๕ พลัง เพื่อจะได้ปฏิบัติธรรมจนได้ผล คือ มรรค ผล นิพพาน ความหลุดพ้น

เรื่อง “ธูระในพระพุทธศาสนา”^{๑๒} กิจอื่นใดจะเสมอศาสนกิจ ธูระใดจะเสมอ ธูระของพระพุทธเจ้าไม่มี อย่างดั่งที่พระองค์ตรัสว่า “เทวมานิ ภิกขเว ธูรานิ” ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธูระมี ๒ อย่าง คือ คันทธูระ และวิปัสสนาธูระ

คันทธูระ เป็นการเล่าเรียน เป็นต้นว่า ขันธ ๕ อายุตนะ ๑๒ สติปัฏฐาน ๔ และธรรมศิกษานักธรรมตรี

ส่วนวิปัสสนาธูระ ได้แก่การเห็นสภาวะธรรมในตัว ตัวของเรา วิปัสสนา แปลว่า เห็นแจ้ง วิแปลว่า แจ้ง ปัสสนา แปลว่า ความเห็น มาต่อกันเป็น วิปัสสนา แปลว่า เห็นแจ้ง ผู้ที่จะเห็นแจ้งในตัวเรา จะเห็นความเปลี่ยนแปลง เรียกว่า อนิจจัง ในตัวเรานี้เต็มไปด้วยทุกข์ เรียกว่า ทุกขัง ในตัว

^{๑๑} พระราชพรหมจารย์, ธรรมะจากหลวงปู่ ๒, หน้า ๑๗.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.

เรานี่เองเป็น อนัตตา คืออย่าไปยึดถือตัวเราเอง เป็นสักกายทิฐิ เป็นแต่เพียงรูปนามเท่านั้น เป็นสมมุติ เมื่อเรารู้ว่าเป็นสิ่งสมมุติ เรียกว่า อนัตตา ไม่อยู่ในอำนาจของเรา เมื่อเราปฏิบัติมัน เป็นภาวณามยปัญญาที่เกิดขึ้น เมื่อเราปฏิบัติมันร่างกายของเรา จะมีการเปลี่ยนแปลง เช่น เจ็บปวดเมื่อย สบาย ไม่สบาย เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงเป็นอนิจจัง เจ็บปวดเมื่อยเป็นทุกขัง บางครั้งกำหนดหาย บางครั้งกำหนดไม่หาย มันไม่อยู่ในอำนาจของเรา เมื่อเข้าสู่สัมผัสอย่างนี้แล้วเอาเป็นอารมณ์ วิปัสสนาย่อมเกิดในขันธสันดานของเรานักปฏิบัติสัมผัสอย่างนี้บ่อย ๆ ก็เลสทั้งหลายในขันธสันดาน เราก็จะลดน้อยลงเหมือนเรากินยา ยานั่นย่อมปราบกับโรค โรคนั้นจะค่อย ๆ หายไป

เรื่อง “อปณณกปฏิบัติ”^{๓๓} จะอยู่อย่างไร จะกินอย่างไร จะปฏิบัติอย่างไร จึงจะตรงกับที่พระพุทธองค์สอนไว้ เราอยู่ด้วย อปณณกปฏิบัติ คือ ปฏิบัติไม่ผิด ๓ อย่าง ๑. คือระวังอินทรีย์ ๒. โภชนะมัตตัญญูตา ๓. ขาคริยานุโยค นี่คือการอยู่การปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า

๑. อินทรีย์ คือ ความเป็นใหญ่ รูปทั้งหลายขึ้นอยู่ที่ตา เสียงทั้งหลายขึ้นอยู่ที่หู กลิ่นทั้งหลายขึ้นอยู่ที่จมูก รสทั้งหลายขึ้นอยู่ที่ลิ้น สัมผัสทั้งหลายขึ้นอยู่ที่กาย ความคิดทั้งหลายขึ้นอยู่ที่ใจ พระพุทธองค์จึงสอนว่าต้องสำรวม คือต้องมีการกำหนดด้วย และอาทิตตปริยายสูตร อินทรีย์เป็นของร้อนเป็นไฟ แล้วต้องกำหนดด้วย และอาทิตตปริยายสูตร อินทรีย์เป็นของร้อนเป็นไฟ แล้วต้องกำหนดด้วยสติ เวลาได้เห็น ได้กลิ่น ได้รส ได้สัมผัส ได้คิด ต้องสำรวม และกำหนดอยู่เสมอ

๒. โภชนะมัตตัญญูตา คือ ต้องรู้จักประมาณในการกิน ไม่ควรกินมาก เกินไปจนขี้เกียจปฏิบัติ

๓. ขาคริยานุโยค คือ การประกอบความเพียร การประกอบความเพียรนี้ ในการปฏิบัติธรรมเป็นที่สรรเสริญของพระพุทธเจ้า

เรื่อง “ธรรมะที่จำเป็น”^{๓๔} ธรรมะที่จำเป็นสำหรับสิ่งมีชีวิตมี ๒ อย่าง สติ และขันติ ชีวิตนั้นเป็นชีวิตของคนหนุ่ม ชีวิตของคนแก่ สตินี้ย่อมมีความจำเป็นเปรียบเหมือนเรือที่มีหางเสือ ย่อมไปในแนวทางที่ถูกต้อง ย่อมไปถึงเป้าหมายของชีวิต

ขันติ ความอดทน ความอดทนนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประชุมภิกษุทั้งหลาย ๑,๒๕๐ องค์ ข้อแรกที่พระพุทธองค์กล่าวถึงคือ ขันติ ความอดทน เราจะอดทนทุกอย่าง อดทนตวัการทำงานและอดทนต่อความเจ็บใจ เมื่อความเจ็บใจเกิดแก่เราพยายามใช้ความอดทน และเอาสิ่งหนึ่งมาตัดใจคือกรรม กรรมขอเรามั่นปรากฏขึ้นแก่ตัวเราเอง บางอย่างพ่อแม่ไม่ได้ลงโทษ ครูบาอาจารย์ไม่ได้ลงโทษ แต่กรรมของเราลงโทษตัวเราเอง ฉะนั้นเราต้องรู้แจ้งในโลกนี้มันเป็นไป เปลี่ยนแปลง เป็นทุกข์ และมันไม่ได้อยู่ในอำนาจของเรา สิ่ง ๓ อย่างจะเกิดขึ้นเพราะเราเจริญวิปัสสนากรรมฐาน

^{๓๓} พระราชพรหมจารย์, ธรรมะจากหลวงปู่ ๒, หน้า ๔๓.

^{๓๔} พระราชพรหมจารย์, ธรรมะจากหลวงปู่ ๓, หน้า ๒๗.

เรื่อง “ความพร้อม”^๔ ท่านทั้งหลายถึงพร้อมแล้วหรือยัง การที่เราถึงพร้อมเรียกว่า สัมปะทา สัมปะทา แปลว่า ถึงพร้อม หรือพร้อมแล้ว การถึงพร้อม ถึงพร้อมด้วยอะไร คือถึงพร้อมด้วยศรัทธาถือว่าเราเลื่อมใสศรัทธาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้มีคนมาจ้างให้ฆ่าสัตว์เราก็ก็นำ ศรัทธาที่ไม่หวั่นไหว เรียกว่า อามลศรัทธา อันนี้ถึงพร้อมแล้ว คือถึงพร้อมด้วยศรัทธา และศีล และมีความเสียสละ และมีวิปัสสนาปัญญานี้เรียกว่า การถึงพร้อม ฉะนั้นขอให้พวกเราพร้อมทุกอย่างที่ได้กล่าวมา แล้วก็จะได้ทรัพย์อันประเสริฐ ซึ่งจะเกิดขึ้นในขันธสันดาน โดยเฉพาะการถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เรียกได้ว่าเราได้ที่พักแล้วในพระธรรมวินัยนี้

ฉะนั้น เราอย่าเกียจคร้านเปื้อนหนาย และตั้งใจให้เป็นมหากุศลอยู่เสมอ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สติปัฏฐานทั้ง ๔ นี้เป็นกองแห่งกุศลล้วน ๆ เป็นมหากุศล เป็นบ่อเกิดแห่งบุญล้วน ๆ ฉะนั้นขอให้เราถึงพร้อมด้วยวิปัสสนาปัญญา

จากตัวอย่างดังกล่าวมาทั้งหมดนั้น จะเห็นว่า ผลงานด้านการเทศนาและการเขียนหนังสือของท่าน เป็นผลงานที่มีคุณภาพจริง ๆ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ เพราะเนื้อหาสาระธรรมที่ท่านได้บรรยายหรือเขียนนั้น เป็นคำสอนอิงด้วยการแห่งพระพุทธศาสนาทุกประการ โดยเนื้อหามุ่งเน้นการปฏิบัติตนเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ เหมาะสมกับสถานการณ์ของสังคมในยุคปัจจุบันเป็นอย่างดี

จะสังเกตได้อีกอย่างหนึ่งก็คือ การบรรยายหรือผลงานด้านหนังสือของท่าน เช่น ธรรมะจากหลวงปู่ เทพทุกเรื่องท่านจะอิงหลักพระพุทธพจน์แล้วอธิบาย ยกตัวอย่างเหตุการณ์ปัจจุบันประกอบ และมุ่งสอนถึงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ เป็นหลัก นั่นถือเป็นลักษณะเด่นของงานเทศนาและงานเขียนหนังสือของท่าน

กล่าวได้ว่า ผลงานด้านเทศนาและงานเขียนหนังสือของพระเทพสิทธิอาจารย์ เป็นผลงานที่มีคุณภาพและทรงคุณค่าอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพราะท่านได้เทศน์บรรยายให้แก่ผู้ฟังเนื่องในเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและในโอกาสต่าง ๆ ทั้งที่เป็นงานมงคลและอวมงคล งานด้านวิชาการ นอกจากการเทศน์หรือบรรยายแล้ว ท่านยังนำปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่างและให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้ปฏิบัติตามท่านด้วย งานเขียนของท่านกล่าวได้ว่า เป็นงานที่มีคุณภาพและมีคุณค่าก็เพราะว่าหลักธรรมที่ท่านนำเสนอ มีจุดเด่นมีประเด็นให้ขบคิด เข้าใจง่าย ประเทืองปัญญา มีเนื้อหาชวนให้ติดตาม ชวนให้นำไปปฏิบัติ มีเนื้อหาประยุกต์และมีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมอย่างดียิ่ง

^๔ พระราชพรหมจารย์, ธรรมะจากหลวงปู่ ๓, หน้า ๔๗.

๓.๔ บทสรุป

ผลงานด้านบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระเทพสิทธิอาจารย์ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน คือ งานบริหารและการจัดการศึกษา งานด้านการปกครอง งานด้านการเผยแผ่ งานด้านสาธารณูปการ และ งานด้านการศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์ ในแต่ละด้านนั้น สรุปได้ดังนี้

งานบริหารและการจัดการศึกษา เป็นผลงานที่พระเทพสิทธิอาจารย์ได้ทำในตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอฮอด โดยเริ่มที่ตัวท่านเป็นผู้ศึกษาหาความรู้ด้านพระปริยัติธรรม จนเกิดความรู้ความสามารถแตกฉานในธรรมะทางพระพุทธศาสนา จากนั้น ก็ได้เริ่มเข้าสู่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีความชำนาญแตกฉานด้านการปฏิบัติ เป็นครูสอนด้านวิปัสสนา ก่อตั้งโรงเรียนสอนวิปัสสนากรรมฐานด้วยตนเอง ขยายผลไปสู่บุคคลอื่น ๆ โดยให้การฝึกอบรมพระวิปัสสนาจารย์มากมาย จนเกิดเป็นสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในเครือข่ายของท่านขึ้นทั่วภาคเหนือทั่วประเทศ และในต่างประเทศ ขณะเดียวกันท่านก็ไม่ทิ้งการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี อันเป็นการศึกษาหลักของคณะสงฆ์ไทยในพระพุทธศาสนา จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อศึกษานักธรรมและบาลี ตลอดถึงโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาธรรมะในทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย

ผลงานด้านการปกครอง ท่านสามารถปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาของท่านทั้งในส่วนของวัดและคณะสงฆ์อำเภอฮอดให้อยู่ในความสงบเรียบร้อย อยู่ร่วมกันด้วยความเสียสละและสามัคคี เพราะท่านยึดหลักเมตตาธรรมในการปกครอง กอปรกับท่านเป็นพระนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานระดับอาจารย์ใหญ่สายวิปัสสนา ด้วยบุคลิกภาพที่สุ่มลุ่มลึก สงบเยือกเย็น สุภาพ อ่อนโยน และมีปฏิปทาจริยาวัตรทั้งดงามนี้เอง ทำให้ท่านเป็นที่เคารพบูชาอย่างยิ่งของผู้ใต้บังคับบัญชา กล่าวได้ว่า ผลงานด้านการปกครองทั้งในส่วนของวัดและส่วนของคณะสงฆ์อำเภอ เป็นผลงานที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพดีเยี่ยม จะสังเกตได้จากการที่ท่านดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์เป็นระยะเวลายาวนานนั่นเอง

ผลงานด้านการเผยแผ่ ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทั้งด้านพระปริยัติธรรมและด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งการศึกษาทั้ง ๒ ประการนี้ ถือว่าเป็นหลักชัยแห่งพระพุทธศาสนา ผู้ที่ประกอบด้วยการศึกษาทั้ง ๒ นี้ และสามารถเชี่ยวชาญแล้ว ก็จะสามารถถ่ายทอดสู่คนอื่น ๆ ได้ ท่านเป็นผู้มีคุณสมบัติครบบริบูรณ์สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จด้านนี้พอสมควร

ผลงานด้านสาธารณูปการ ท่านได้สร้างถาวรวัตถุและเสนาสนะภายในวัดที่ท่านเป็นเจ้าอาวาสและวัดที่ท่านสร้างในเครือข่ายวิปัสสนากรรมฐานมากมายหลายวัดดังปรากฏในงานสาธารณูปการนั้นแล้ว นอกจากนี้ ยังได้บูรณะปฏิสังขรณ์วัดวาอารามในสาขาของท่านอีกมากมายเช่นกัน งานในส่วนที่ท่านรับผิดชอบในฐานะเจ้าคณะอำเภอ ก็ทำอย่างทุ่มเท ไม่ขาดตกบกพร่องโดยประการทั้งปวง

ผลงานด้านศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์ ท่านก็ได้ทำไว้หลาย ๆ โครงการเช่นกัน กล่าวคือ โครงการปริวรรตพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับอักษรล้านนา โครงการสร้างหอพระไตรปิฎกวัดรำเปิง โครงการรวบรวมพระไตรปิฎกฉบับภาษาต่าง ๆ ก่อตั้งมูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ มูลนิธิเพื่อการศึกษาวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เป็นต้น กล่าวได้ว่า ท่านได้ทุ่มเททำงานทั้งในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ในฐานะเจ้าคณะอำเภอ และงานสังคมสงเคราะห์ ที่ท่านได้ช่วยเหลือสังคมด้วยความเป็นพระเถระที่มีเมตตาธรรมเป็นที่ตั้ง และเป็นพระนักพัฒนาสังคมด้านจิตใจ จึงทำให้ท่านประสบความสำเร็จในงานทุกอย่างด้วยความมุ่งมั่น

บทที่ ๔

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสิทธิอาจารย์

๔.๑ ความนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดีและถูกต้องจนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ผู้เผยแผ่ต้องผ่านการเรียนรู้และเข้าใจพระพุทธศาสนาพอสมควร เพราะผู้ฟัง ผู้อ่านที่เคยผ่านการศึกษาและเข้าใจพระพุทธศาสนาก็มี ผู้ที่ยังไม่ได้ศึกษาเข้าใจอย่างถ่องแท้ก็มี หากผู้เผยแผ่อธิบายความหมายผิดพลาดไป ย่อมถูกผู้รู้ท้วงติงหรือตำหนิได้ ส่วนผู้ที่กำลังศึกษาพระพุทธศาสนาแต่ยังไม่เข้าใจหลักธรรมอย่างถ่องแท้ เมื่อฟังผิดย่อมเกิดความไขว้เขวเข้าใจหลักธรรมผิดพลาดจากความหมายเดิมและนำไปประพฤติปฏิบัติไม่ถูกต้องย่อมเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย ดังนั้น ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาจำต้องศึกษาเรียนรู้ให้เข้าใจในประเด็นเนื้อหา ขอบเขต กฎเกณฑ์ และหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรม จึงทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปด้วยดี ไม่ขาดตกบกพร่องดังพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

ภิกษุเล่าเรียนพระสูตรที่เล่าเรียนมาดี ด้วยบทพหุญชนะที่สืบทอดมากันดี แม้อรธแห่งบทพหุญชนะที่สืบทอดมาดี ก็ชื่อว่าเป็นการสืบทอดขยายความดี ...ภิกษุเป็นพหูสูตร จบคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมัตติกา ถวายทอดสูตรแก่ผู้อื่นโดยเคารพ เมื่อภิกษุเหล่านั้น ล่วงลับไป สูตรไม่ขาดรากฐาน มีที่พึ่งอาศัย นี้.....ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งพระสัทธรรม...^๑

ภิกษุทั้งหลาย ผู้พิจารณาเห็นอำนาจประโยชน์ ๓ ประการ ควรแสดงธรรมแก่คนเหล่านี้ อำนาจประโยชน์ ๓ ประการ คือ

๑. บุคคลผู้แสดงธรรมรู้แจ้งอรรถและรู้แจ้งธรรม
๒. บุคคลผู้ฟังธรรมรู้แจ้งอรรถและรู้แจ้งธรรม
๓. บุคคลผู้แสดงธรรมและผู้ฟังธรรม ทั้ง ๒ ฝ่าย รู้แจ้งอรรถและรู้แจ้งธรรม

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้พิจารณาเห็นอำนาจประโยชน์ ๓ ประการนี้แล จึงควรแสดงธรรมแก่คนเหล่านี้^๒

^๑ อภ.ปญจก. (ไทย) ๒๒ / ๑๕๖ / ๒๕๗.

^๒ อภ.เอกก. (ไทย) ๒๐ / ๑๔๓ / ๒๐๖.

๔.๒ เทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระพุทธเจ้า

หลังจากที่พระพุทธองค์ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ทรงคำนึงถึงการที่จะทรงแสดงธรรมโปรดประชาชน ในขั้นแรกพระองค์ทรงสังเลพระทัยอยู่ว่าจะโปรดดีหรือไม่ เพราะทรงเห็นว่าธรรมที่ทรงค้นพบและตรัสรู้นั้น เป็นสิ่งอันล้ำลึกยากแก่ผู้ที่ยังยึดติดในกามคุณจะรู้ได้ แต่ก็ทรงตระหนักในหลักความจริงว่า มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ทั้งปวง มนุษย์เป็นเวไนยสัตว์คือเป็นสัตว์ที่พอแนะนำสั่งสอนได้ แต่ถึงกระนั้นมนุษย์ก็ยังมีระดับของความแตกต่างในความพร้อมสติ ปัญญา ความรู้ความสามารถ พระองค์จึงทรงเปรียบเทียบมนุษย์เหมือนกับดอกบัว ๔ เหล่าที่มีความแตกต่างกันในการเรียนรู้พุทธธรรม ดังนั้น พุทธวิธีและเทคนิคการเผยแผ่พุทธธรรมของพระองค์จึงแตกต่างกันไปตามกาลเทศะและบุคคลที่สั่งสอน

สิ่งที่ควรทำความเข้าใจอีกอย่างหนึ่ง ก็คือลักษณะงานสอนซึ่งแตกต่างกันตามประเภทวิชา อาจแยกได้เป็น ๒ ประเภท คือวิชาประเภทชี้แจงข้อเท็จจริง เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เป็นต้น การสอนวิชาประเภทนี้ หลักสำคัญอยู่ที่ทำให้เกิดความเข้าใจในข้อเท็จจริง การสอนจึงมุ่งเพียงหาวิธีการให้ผู้เรียนเข้าใจตามที่สอนให้เกิดพหุสัจจะเป็นส่วนใหญ่ ส่วนวิชาอีกประเภทหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณค่าในทางความประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะวิชาศีลธรรม และวิชาจริยธรรมทั่วไป การสอนที่จะได้ผลดี นอกจากให้เกิดความเข้าใจแล้ว จะต้องให้เกิดความรู้สึกมองเห็นคุณค่าความสำคัญ จนมีความเลื่อมใสศรัทธาที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติด้วย สำหรับวิชาประเภทนี้ ผลสำเร็จอย่างหลังเป็นสิ่งสำคัญมาก และมักทำได้ยากกว่าผลสำเร็จอย่างแรก เพราะต้องการคุณสมบัติขององค์ประกอบในการสอนทุกส่วนนับแต่คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สอนไปทีเดียว ยิ่งในงานประดิษฐานพระพุทธศาสนาที่จะให้คนจำนวนมากยอมรับด้วยแล้ว ก็ยังเป็นเรื่องสำคัญมาก ฉะนั้น การพิจารณาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระพุทธเจ้า จึงเริ่มแต่คุณสมบัติของผู้สอน^๖ จากการศึกษาพบว่าพระพุทธเจ้าตรัสสอนด้วยเทคนิคและวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งพระราชวรมุณี (ประยูรย์ ปยุตโต) ได้สรุปเทคนิคและวิธีการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าไว้ดังนี้ คือ

๑. การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบ ช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน
๒. การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา ทำให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยากปรากฏความหมายเด่นชัดออกมาและเข้าใจง่ายขึ้น
๓. การใช้อุปการณการสอน
๔. การทำเป็นตัวอย่างหรือสาธิตให้ดู วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือการทำให้เป็นตัวอย่าง

^๖ พระราชวรมุณี (ประยูรย์ ปยุตโต), เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑), หน้า ๖.

๕. การเล่นเกม เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่ ซึ่งเป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณ

๖. อุปายการเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล การเลือกคนเป็นอุปายสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การเริ่มต้นที่บุคคลซึ่งเป็นประมุขหรือหัวหน้าของชุมชนนั้น ๆ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๗. การรู้จักจังหวะและโอกาส ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวะและโอกาสให้เป็นประโยชน์ในการสอนธรรมะอย่างได้ผล

๘. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอนสอนอย่างไม่มีอึดติดลดละต้นหา มานะทิฏฐิเสียให้น้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “เราย่อมฝึกฝนด้วยวิธีอ่อนละมุนละไมและทั้งรุนแรงปนกันไปบ้าง”

๙. การลงโทษและการให้รางวัล การลงโทษในที่นี้ คือ การลงโทษตนเองซึ่งมีทั้งในทางธรรมและวินัยอยู่แล้ว มีบทบัญญัติความประพฤติอยู่แล้ว การให้รางวัล คือการแสดงธรรมไม่กระทบกระทั่ง ไม่รุกรานใคร เป็นต้น

๑๐. กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้งต่างคราว ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมต้องอาศัยปฏิภาณ คือความสามารถในการประยุกต์หลัก วิธีการ และเทคนิควิธีการต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะคราวไป

กล่าวได้ว่า เทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระพุทธเจ้านั้น พระองค์จะทรงตั้งจุดมุ่งหมายในการสอนว่าทรงกำหนดจุดมุ่งหมายแต่ละครั้งเพื่ออะไร แล้วก็ทรงเตรียมเนื้อหาหรือเรื่องที่จะทรงสอนไปตามลำดับความยากง่ายไปพร้อม ๆ กับทรงคำนึงถึงตัวผู้รับการสอนหรือผู้รับสารด้วยว่า เขาจะสามารถเข้าใจและนำไปใช้ประโยชน์อย่างไร ซึ่งจะทำให้เกิดความรูสึกอยากเรียนรู้และสนใจเอาใจใส่มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เทคนิคและวิธีการเผยแผ่ก็ทรงหลากหลายรูปแบบและวิธีการดังกล่าวแล้ว จึงทำให้ในระยะแรกที่ทรงประกาศพระพุทธศาสนานั้นมีบุคคลในทุกชั้นวรรณะเลื่อมใสศรัทธาอุปสมบทตามและสามารถบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์จำนวนมาก ดังที่ปรากฏในพุทธประวัติแล้ว ถึงแม้บางคนจะมีได้อุปสมบทก็ตาม แต่ก็ได้นำมโนทัศน์หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตที่สุขสงบทั้งในระดับบุคคลครอบครัวมาสู่ชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองทั้งฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักรมาโดยตลอด

พระเทพสิทธิอาจารย์ นับได้ว่าเป็นพระเถระนักเผยแผ่อีกรูปหนึ่งซึ่งมีผลงานการเผยแผ่ดังที่ปรากฏแล้ว และท่านก็มีเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่น่าสนใจด้วยเช่นกัน และสามารถทำให้ท่านประสบความสำเร็จในการเผยแผ่ได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่าน โดยจะได้กล่าวถึงรายละเอียดเป็นลำดับ

“พระราชมุนี (ประยูร ปยุตโต), เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า, หน้า ๔๘-๕๘.

๔.๓ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสิทธิอาจารย์

พระเทพสิทธิอาจารย์ เป็นพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแนวสติปัฏฐาน ๔ โดยท่านได้รับการคัดเลือกจากพระธรรมราชานุวัตร (ฟู อุตตสิโว) วัดพระสิงห์วรมหาวิหารให้เป็นผู้แทนของพระสงฆ์ในภาคเหนือไปศึกษาวิปัสสนากรรมฐาน ในแนวสติปัฏฐาน ๔ ที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นเวลา ๑ ปี เพื่อเรียนรู้หลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวสติปัฏฐาน ๔ (พองหนอ - ยุบหนอ)

ก่อนที่ท่านจะเดินทางไปศึกษาต่อที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์นั้น ท่านได้เรียนรู้วิปัสสนากรรมฐานแนวสติปัฏฐาน ๔ จากครูบาอินทจักรรักษาและครูพรหมจักรสังวร ซึ่งถือว่าเป็นอาจารย์ด้านวิปัสสนาที่ทำให้พระราชพรหมจารย์เกิดแรงศรัทธาที่จะศึกษาค้นคว้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป เรียกได้ว่าเป็นผู้จุดประกายด้านวิปัสสนากรรมฐานแนวสติปัฏฐาน ๔ (พองหนอ-ยุบหนอ) ได้อย่างดีเยี่ยม จากนั้นก็ได้เดินทางไปศึกษาที่ประเทศพม่าด้วยตนเอง ก่อนที่จะถูกส่งไปเรียนเพิ่มเติมที่วัดมหาธาตุฯ ดังกล่าว

หลักปฏิบัติแบบสติปัฏฐาน ๔ (พองหนอ-ยุบหนอ) ที่พระเทพสิทธิอาจารย์ สืบทอดจากอาจารย์ดังกล่าวและจากการที่ท่านได้เดินทางไปศึกษาต่อดังกล่าวแล้วนั้น เป็นหลักปฏิบัติที่เข้าใจว่าเป็นสติปัฏฐาน ๔ แนวพองหนอ-ยุบหนอ ที่มาจากประเทศพม่า เพราะเป็นที่นิยมปฏิบัติกันมาก ดังมีหลักฐานอ้างอิงกันมาว่า

หลักปฏิบัติแบบสติปัฏฐาน ๔ (พองหนอ-ยุบหนอ) เป็นที่นิยมปฏิบัติกันในประเทศพม่าสันนิษฐานว่าได้รับแนวคิดในครั้งที่พระโสณเถระและพระอุตตรเถระพร้อมคณะ นำเข้ามาเผยแผ่ในดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิ ในครั้งตติยสังคายนา^๔ หนังสือวิปัสสนาธุระของพระภิกษุทันตะ อาสภมหาเถระ อัครมหัทธมัญญานาจริยะ เจ้าสำนักวิปัสสนาวิเวกอาศรม กล่าวว่า พระโมคคัลลบุตร ได้ส่งสมณทูตเดินทางมาเพื่อประดิษฐานพระพุทธศาสนา และสั่งสอนวิปัสสนากรรมฐาน ดังความตอนหนึ่งว่า

“เธอทั้งสองจงเห็นแก่พระพุทธศาสนา...จงพากันเดินทางไปยังรัฐ
สุวรรณภูมิ ช่วยกันประดิษฐานพระพุทธศาสนา และสั่งสอนวิปัสสนา
กรรมฐานให้มหาชนในรัฐนั้นได้บรรลุมรรคผลนิพพาน...”^๖

การที่พระโสณเถระและพระอุตตรเถระ ได้เข้ามาประดิษฐานพระพุทธศาสนาในสุวรรณภูมิ และเผยแผ่การปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน ๔ จนต่อมาพระเถระที่สืบทอดหลักการสอนแนวนี้นี้ได้ตั้งเป็นสำนักหรือเป็นคณะสงฆ์ที่มุ่งปฏิบัติสายนี้โดยเฉพาะ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบสติปัฏฐาน ๔ เจริญรุ่งเรือง จนเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมสูงสุด ในสมัยของพระมหาสิริ สยาตอ ผู้เป็นปรมาจารย์ ซึ่งมีสำนักชื่อ มหาสิริ สานยิตสา นครย่างกุ้ง ประเทศพม่า

^๔ ภิกษุทันตะ อาสภมหาเถระ อัครมหัทธมัญญานาจริยะ, วิปัสสนาธุระ, (กรุงเทพฯ: C 100 Design, ๒๕๓๖), หน้า ๔๒.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒.

ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๔๔๕ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสโภ ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่ พระธรรมไตรโลกาจารย์) ได้ส่งพระมหาเปรียญจากวัดมหาธาตุฯ ไปศึกษาพระพุทธานุศาสตร์ทั้ง คณฤศและวิปัสสนาธุระที่ประเทศพม่า โดยส่งไปจำนวน ๓ รูป หนึ่งในนั้นมี พระมหาโชดก ญาณสิทธิ ป.ธ.๙ (ซึ่งเวลาต่อมาท่านดำรงสมณศักดิ์ที่ พระธรรมธีรราชมหามุนี)

ในปีพุทธศักราช ๒๔๔๖ พระมหาโชดก ญาณสิทธิ ซึ่งได้จบการศึกษาด้านวิปัสสนาธุระ และได้เดินทางกลับประเทศไทย สมเด็จพระพุฒาจารย์ได้ขอให้พม่าส่งพระวิปัสสนาจารย์ ๒ รูป จากสภาการพุทธศาสนาแห่งประเทศพม่า สภาการพุทธศาสนาแห่งประเทศพม่าก็ได้ส่ง พระภิกษุทันตะ อาสภมหาเถระ อัมมาจริยะ กับ พระอินทวังสะ อัมมาจริยะ กัมมัญฐานาจริยะ เข้ารับ หน้าที่เป็นพระวิปัสสนาจารย์ บอกกรรมฐานอยู่ ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ คณะ ๕ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๖ หลังจากนั้นก็ได้เริ่มดำเนินงานสอนวิปัสสนา กรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ จนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ต่อมาเมื่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ถูกทางการจับตัว ด้วยข้อหาทางการเมือง ห้องปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานที่คณะ ๕ วัดมหาธาตุฯ ถูกตรวจค้นหรือทำลายจนหมด พระอินทวังสะ อัมมาจริยะ กัมมัญฐานาจริยะ ได้เดินทางกลับประเทศ ส่วนพระภิกษุทันตะ อาสภมหาเถระ อัมมาจริยะได้ย้ายไปเปิดสอนกรรมฐานที่สำนักวิปัสสนา จังหวัดชลบุรี โดยความอุปถัมภ์ของ นายธรรมบุญ สิงคาลวานิช ซึ่งในเบื้องต้นไม่ได้ตั้งชื่อสำนัก ต่อมา ฯพณฯ สัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ตั้งชื่อว่า “วิเวกอาศรม”

หลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบสติปัฏฐาน ๔ ที่มีพระมหาสิริ สยาดอ ผู้เป็นปรมาจารย์ ต้นวงศ์ มีสำนักชื่อมหาสิริ สาสนยิตสา นครย่างกุ้ง ประเทศพม่า โดยมีพระภิกษุทันตะ อาสภมหาเถระ อัมมาจริยะ และพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) ได้นำมาเผยแพร่ใน ประเทศไทย เป็นหลักปฏิบัติที่ประยุกต์ขึ้นใหม่จากมหาสติปัฏฐานสูตร ซึ่งหลักปฏิบัติในแนว สติปัฏฐาน ๔ นั้น มีอยู่แล้วในอดีต เพียงแต่มีข้อปฏิบัติที่แตกต่างกันบ้าง ซึ่งได้มีศิษยานุศิษย์ของ พระภิกษุทันตะ อาสภมหาเถระ อัมมาจริยะ และพระธรรมธีรราชมหามุนี จำนวนมากตั้งสำนักปฏิบัติ ธรรมตามแนวสติปัฏฐาน ๔ บางคนยึดถือแนวทางของท่านอย่างเคร่งครัด แต่บางคนใช้หลักนี้ที่ เหมือนจะเป็นแนวสติปัฏฐาน ๔ แต่ได้พัฒนาให้มีลักษณะที่เข้ากับลักษณะการสอนของตนเอง^๙

พระเทพสิทธิอาจารย์ นับได้ว่า เป็นพระมหาเถระชาวล้านนาอีกท่านหนึ่งที่ได้รับการฝึกฝน อบรมและเรียนรู้หลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแนวสติปัฏฐาน ๔ สายพองหนอ-ยุบหนอ จากครู อาจารย์ในล้านนาก่อนแล้วจึงไปศึกษาเพิ่มเติมที่วัดมหาธาตุฯ จากนั้นก็ได้เดินทางกลับจังหวัด เชียงใหม่ ตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐาน เผยแพร่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนามาจนปัจจุบัน ซึ่งเจริญ รอยตามครูอาจารย์ คือ ครูบาอินทจักรรักษาและครูบาพรหมจักรสังวร ซึ่งถือว่าทั้งสองท่านนั้นได้ นำหลักปฏิบัติแบบสติปัฏฐาน ๔ เข้ามาเผยแพร่ในดินแดนล้านนาก่อน ดังที่พระเทพสิทธิอาจารย์

^๙ ภิกษุทันตะ อาสภมหาเถระ อัคคมกัสมัญฐานาจริยะ, วิปัสสนาธุระ, หน้า ๔๓.

กล่าวว่า “...ได้ตักน้ำให้ท่านครูบาทั้งสองได้สรง คอยปรนนิบัติรับใช้ท่าน และช่วยเป็นธุระในเรื่อง การถวายปัจจัยสี่ ในฐานะอาจารย์ที่ศิษย์จะพึงปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย...ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ก็จำ ไม่ได้ว่าเป็นปีใด แต่อยู่ในระหว่าง ปี พ.ศ. ๒๔๗๙-๒๔๘๑ ที่ คณะ ๕ วัดมหาธาตุฯ ประมาณ ๓ เดือน ซึ่งมีพระวิปัสสนาจารย์จากพม่าที่ได้อาราธนามาสอนก่อนที่จะส่งพระมหาโชดก ญาณสิทธิ ไปศึกษาอย่างจริงจังที่ประเทศพม่าในเวลาต่อมา และนำกลับมาเผยแพร่ในประเทศไทย”^๔

หลักการปฏิบัติวิปัสสนาในแนวสติปัฏฐาน ๔ ได้รับการสืบทอดกันมาเป็นระยะ ดังปรากฏใน หนังสือวิปัสสนาธุระ ของ ดร.ภัททันตะ อาสภมหาเถระ อัครมหัทธมัญญานาจริยะ สำนักวิปัสสนา วิเวกอาศรม ซึ่งได้กล่าวถึงพระภิกษุผู้มีชื่อเสียงโด่งดัง ในการสืบทอดวิปัสสนาวงศ์ในประเทศไทย (หมายถึงพระภิกษุผู้อยู่ในสายปฏิบัติแบบพองหนอ ยุบหนอ) โดยย่อมีดังนี้^๕

๑. พระธรรมธีรราชมหมุนี (โชดก ญาณสิทธิ ป.ธ.๙) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์
๒. พระธรรมธีรราชมหมุนี (วิลาส ญาณวโร ป.ธ.๙) วัดยานนาวา กรุงเทพฯ
๓. พระราชอุทัยกวี (พุดม สุธตโต ป.ธ.๕) วัดมณีสถิตกปิฏฐาราม จ.อุทัยธานี
๔. พระสุพรหมยานเถร (ครูบาพรหมจักรสังวร) วัดพระพุทโธบาทตากผ้า จ.ลำพูน
๕. พระสุพรหมยานเถร (ทอง สิริมงคลไธ) วัดพระธาตุศรีจอมทองฯ จ.เชียงใหม่
(ปัจจุบัน พระเทพสิทธิอาจารย์ วิ.)
๖. พระครูญาณวิมล (พระมหามานิตย์ จตฺตวิโล ป.ธ.๓) วัดกำแพงแลง จ.สุพรรณบุรี
๗. พระสุธรรมยานเถร (ครูบาอินทจักรรักษา) วัดน้ำบ่อหลวง จ.เชียงใหม่

ฯลฯ

พระเทพสิทธิอาจารย์ ได้นำหลักปฏิบัติแบบสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งมีการประยุกต์ขึ้นมาใหม่เข้าสู่ ล้านนาและได้เผยแพร่วิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔ ดังกล่าว ซึ่งท่านได้ศึกษาและปฏิบัติ จนเป็นที่ยอมรับของพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ในล้านนาไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียงและขยายสู่ต่างจังหวัดและต่างประเทศโดยสร้างสำนักปฏิบัติ ขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศในเวลาต่อมา ผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลงานการเผยแผ่พระพุทธ ศาสนาด้านวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔ ของพระเทพสิทธิอาจารย์ทั้งในประเทศและต่าง ประเทศเป็นลำดับต่อไป

^๔ สัมภาษณ์ : พระเทพสิทธิอาจารย์ (ทอง สิริมงคลไธ), เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองฯ, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^๕ ภัททันตะ อาสภมหาเถระ อัครมหัทธมัญญานาจริยะ, วิปัสสนาธุระ, หน้า ๔๒.

๔.๓.๑ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

พระเทพสิทธิอาจารย์ มีความมุ่งมั่นและได้ทุ่มเทชีวิตทั้งชีวิตเป็นระยะเวลากว่า ๕๐ ปี เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนาธุระในแนวสติปัฏฐาน ๔ นี้ ให้มีการน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติกันอย่างกว้างขวางในหมู่พุทธบริษัททั้งหลาย เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นต้นมา ท่านได้ริเริ่มก่อตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานขึ้นเป็นแห่งแรกที่วัดเมืองมาง ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔ ให้แพร่หลายในหมู่พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ตลอดจนผู้ที่มีจิตเลื่อมใสศรัทธาจะได้น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ผลการดำเนินงานอบรมแนะนำขั้นตอนในการประพฤติปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนี้ ปรากฏว่า มีผู้เลื่อมใสศรัทธาให้ความสนใจเข้ารับการอบรมและประพฤติปฏิบัติกันเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งสถานที่ที่วัดเมืองมางไม่เพียงพอที่จะขยายในการก่อสร้างกุฏิเพื่อที่จะใช้ในการปฏิบัติได้ ท่านจึงได้ออกแสวงหาสถานที่ที่เหมาะสมเพื่อที่จะขยายสาขาส่งสำนักวิปัสสนากรรมฐาน และได้มาพบวัดร้าง (ตโปทาราม) ซึ่งในขณะนั้นเป็นวัดร้าง อายุประมาณ ๕๐๐ ปี สร้างขึ้นโดยพระเจ้ายอดเชียงราย อยู่ในเขตตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จึงได้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดร้าง เพื่อก่อตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นต้นมา

ด้วยความสามารถอันยอดเยี่ยมและปฏิธานอันแรงกล้าของท่านที่ได้อุทิศร่างกายแรงใจ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔ นี้ ให้มีความเจริญรุ่งเรือง และแพร่หลายให้มากที่สุด จนต้องขยายเขตของสำนักปฏิบัติที่วัดร้างออกไปอีก มีการสร้างกุฏิสำหรับปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพิ่มขึ้นอยู่เรื่อย ๆ แต่ก็ยังไม่เพียงพอ ด้วยสายตาอันกว้างไกลของท่านในการเผยแผ่แนวการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานออกไปในสถานที่ต่าง ๆ จนถึงปัจจุบันมีสำนักปฏิบัติสาขาที่ท่านได้ก่อตั้งไว้กว่า ๕๐ สำนักสาขา เป็นต้นว่า สำนักวิปัสสนาถ้ำตอง สำนักวิปัสสนาสิริมังคลาจารย์ สำนักวิปัสสนาวัดม่อนฤๅษี สำนักวิปัสสนาดอยพระเกิด เขตอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาบุญญาวุฒาราม สำนักวิปัสสนาแม่ไถ สำนักวิปัสสนาดอยเลี่ยม เขตอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาท่งเสี้ยว สำนักวิปัสสนาวัดน้ำบ่อหลวง เขตอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาสวรรณคูหา สำนักวิปัสสนาดอยเก็ง อำเภอฮอดยเต่า สำนักวิปัสสนาถ้ำบวกตอง อำเภอแม่แตง สำนักวิปัสสนาวัดพระบาทอุดม อำเภอฝาง สำนักวิปัสสนาสามสวรรค์ อำเภอสะเมิง สำนักวิปัสสนาวัดสมเด็จพระเจดอยน้อย อำเภอแม่ริม เป็นต้น

จากการศึกษาถึงผลงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนากรรมฐานในประเทศไทยของพระเทพสิทธิอาจารย์ จะเห็นได้ว่า ท่านได้สร้างสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้นหลายสำนัก และหลายสาขาในเวลาอันรวดเร็ว และเมื่อใดที่สำนักนั้นมีความมั่นคงดีแล้ว ท่านก็จะให้ลูกศิษย์รับผิดชอบต่อจากท่าน จากนั้นท่านก็จะจาริกไปยังสถานที่ต่าง ๆ ที่เห็นสมควรว่าเหมาะแก่การตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน หรือที่ศรัทธาประชาชนนิมนต์ท่านไปโปรด สำนักปฏิบัติที่ท่านได้สร้างขึ้นแต่ละแห่งมีความเจริญมั่นคงสืบเนื่องถึงปัจจุบัน ดังคำสัมภาษณ์ของเจ้าสำนักและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแต่ละสาขา ดังต่อไปนี้

พระครูวรญาณมงคล เจ้าสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน วัดเมืองมาง กล่าวว่า
พระเดชพระคุณหลวงพ่ เป็นพระมหาเถระที่นอกเหนือจากปฏิบัติปฏิบัติชอบ
ตามพระธรรมวินัยแล้ว ยังเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองการณ์ไกล มีความอดทน
สูง มีเมตตาธรรมสูง เสียสละเพื่อผู้อื่น เพื่อประโยชน์แห่งพระพุทธศาสนาอย่างแท้
จริง ท่านได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการสร้างคนและสร้างถาวรวัตถุต่าง ๆ อย่าง
มากมาย และที่สำคัญ ท่านได้ก่อตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้นที่วัดเมืองมาง
แห่งนี้ นับเป็นแห่งแรกในการสร้างงานด้านนี้ ปัจจุบันก็ยังดำเนินการอยู่ โดยมีโยคีผู้
ปฏิบัติทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ มีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และพระเดชพระคุณ
หลวงพ่ให้คำแนะนำปรึกษา ดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี”^{๙๙}

พระครูภาวนาวิรัช เจ้าสำนักวิปัสสนากรรมฐาน วัดรำเปิง กล่าวว่า
พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณอาจารย์ เป็นพระมหาเถระนักปฏิบัติวิปัสสนา
กรรมฐานที่มีวัตรปฏิบัติจัดอยู่ในระดับที่ตื้นหนึ่ง ได้สนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติ
วิปัสสนากรรมฐานทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนั้น ยังได้จัดตั้งสำนัก
วิปัสสนาขึ้นหลายแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่วัดรำเปิง ท่านเจ้าคุณอาจารย์ได้มาเป็น
เจ้าอาวาสและเจ้าสำนักวิปัสสนามาก่อน เมื่อสำนักมีความเจริญมั่นคงดีแล้ว ท่านเจ้า
คุณอาจารย์ก็ได้ไปเป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร ในปัจจุบัน
ขณะเดียวกัน ก็ได้จัดตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานขึ้นที่นั่นอีก เรียกได้ว่า ท่านไปอยู่ที่
ไหนก็ตั้งสำนักวิปัสสนาขึ้นที่นั่น และยังได้จัดตั้งขยายสาขาวิปัสสนากรรมฐานออกไป
อีกหลายสาขาในปัจจุบัน”^{๑๐๐}

พระครูธรรมมาภิรม เจ้าอาวาสวัดน้ำบ่อหลวง เจ้าคณะอำเภอสันป่าตอง ในฐานะเจ้าสำนัก
วิปัสสนากรรมฐาน ประจำสาขาของพระเทพสิทธิอาจารย์ กล่าวว่า

พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระเทพสิทธิอาจารย์ นับได้ว่า เป็นพระวิปัสสนาจารย์
ที่เก่งและมีความสามารถมาก เดินตามรอยครูบาอาจารย์คือครูบาอินทจักรรักษา
วัดน้ำบ่อหลวง ได้อย่างน่าภาคภูมิใจ และที่สำคัญท่านได้ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติและ
ตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานเกือบทั่วทุกภาคของประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากผลงาน
ของท่านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลาหลายสิบปี ที่ท่านได้บากบั่นงานด้าน

^{๙๙} สัมภาษณ์ : พระครูวรญาณมงคล, อายุ ๕๕ ปี พรรษา ๓๕, เจ้าอาวาสวัดเมืองมาง เจ้าคณะตำบล
แม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๔๘.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ : พระครูภาวนาวิรัช, เจ้าอาวาสวัดรำเปิง (ตโปทาราม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่,
๒๔ สิงหาคม ๒๕๔๘.

วิปัสสนาจนเป็นที่แพร่หลายในปัจจุบัน ในแต่ละสาขานั้นจะมีผู้ปฏิบัติอยู่มากได้ขาด โดยเฉพาะที่วัดน้ำบ่อหลวงนั้น มีผู้ปฏิบัติวิปัสสนามากมายหลายเพศหลายวัย และท่านก็ได้ให้คำปรึกษาแนะนำด้วยดีตลอดมา^{๑๖}

พระอธิการสุชิน วิมโล เจ้าสำนักวิปัสสนากรรมฐานถ้ำตอง อำเภอจอมทอง กล่าวว่า พระเดชพระคุณ หลวงพ่อเป็นพระวิปัสสนาจารย์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังทั้งในประเทศ และต่างประเทศ โดยเฉพาะได้สนับสนุนจัดตั้งสำนักและขยายสาขาออกไปทั่วประเทศ และต่างประเทศ ยิ่งในปัจจุบันยังได้ขยายสาขาออกไปเกือบทั่วทั้งภาคเหนือ ที่วัดถ้ำตองแห่งนี้ถือว่าเป็นสำนักวิปัสสนาสาขาของหลวงพ่อ ที่สามารถรองรับผู้ปฏิบัติได้ปีละหลายร้อยหลายพันคน ซึ่งมีทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ตลอดถึงชาวต่างชาติ เข้ามาฝึกปฏิบัติเป็นประจำทั้งในพรรษาและนอกพรรษา จะเห็นได้ว่า สังคมปัจจุบันต้องการฝึกฝนจิตใจเป็นอย่งยิ่ง ทุกคนที่เข้ามามุ่งหวังเพื่อที่จะปฏิบัติชำระจิตใจของตนให้สะอาดผ่องใส สมาธิจิตมั่นคง ส่วนมากได้ความปลื้มใจ ปลงชีวิตตนเองได้ส่วนหนึ่ง นับว่า วิปัสสนากรรมฐาน ช่วยคนให้พ้นทุกข์ได้มากทีเดียว ทั้งนี้ พระเดชพระคุณหลวงพ่อก็ให้ความเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอด้วยดีเสมอมา^{๑๗}

จากการสัมภาษณ์เจ้าสำนักวิปัสสนากรรมฐานประจำสาขา และผู้เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าทุกท่านที่ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นคล้ายกันว่า พระเทพสิทธิธำมรงค์ เป็นพระวิปัสสนาจารย์ที่มีชื่อเสียง สนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในประเทศไทยนั้น ได้จัดตั้งเผยแผ่ขยายสาขาวิปัสสนากรรมฐานไปเกือบทั่วประเทศ โดยเฉพาะภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ นับได้ว่า ท่านเป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนากรรมฐาน ประสบความสำเร็จได้ในระดับที่น่าพอใจ

นอกจากนี้ ท่านยังขยายสำนักสาขาออกไปในหลาย ๆ จังหวัดทั่วประเทศ เช่น ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา นครนายก นครปฐม สุราษฎร์ธานี ประจวบคีรีขันธ์ ปราจีนบุรี กาญจนบุรี เป็นต้น เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนทั่วทุกภาคของประเทศไทย ได้มีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔ น้อย่างทั่วถึง โดยท่านได้ส่งลูกศิษย์ที่ได้รับการอบรมทางด้านวิปัสสนากรรมฐานไว้ดีแล้ว ออกไปประจำอยู่ที่สำนักปฏิบัติสาขาต่าง ๆ และท่าน

^{๑๖} สัมภาษณ์ : พระครูธรรมภาณ, อายุ ๗๑ ปี พรรษา ๕๐, เจ้าอาวาสวัดน้ำบ่อหลวง เจ้าคณะอำเภอสันป่าตอง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๗} สัมภาษณ์ : พระอธิการสุชิน วิมโล, เจ้าอาวาสวัดถ้ำตอง เจ้าสำนักวิปัสสนากรรมฐานถ้ำตอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่, ๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๘.

ก็จะเดินทางไปติดตามผลงานอยู่ตลอดเวลา ไม่เคยทอดทิ้ง โดยมีได้เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยในการเดินทางเลย ไม่ว่าสำนักวิปัสสนาสาขานั้นจะอยู่ไกลแค่ไหนและการเดินทางจะมีความยากลำบากเพียงใด ท่านก็มีได้ย่อท้อ เพื่องานของพระพุทธศาสนา ที่จะช่วยให้มวลมนุษยชาติเกิดปัญญา พัฒนาจิตให้เข้าถึงคุณธรรมและจริยธรรมแล้ว ท่านก็จะทุ่มเททั้งกำลังกาย กำลังใจ ในการที่จะเผยแผ่และส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในทุก ๆ วิถีทางที่ท่านได้มีความพยายามมาด้วยความวิริยะอุตสาหะและความอดทน

ปัจจุบันถึงแม้ว่าท่านจะมีอายุมากแล้ว แต่ด้วยปณิธานอันแรงกล้าที่อุทิศชีวิตให้กับงานพระศาสนา ท่านก็ยังคงดำเนินงานฝึกอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔ นี้อย่างต่อเนื่อง ต้องใช้ความเพียรพยายาม ความมานะอดทน และความเสียสละอย่างแรงกล้า ในการที่จะแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการทำงาน เพื่อยกระดับจิตใจของมวลมนุษยชาติทั้งหลายอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ปัจจุบันท่านได้รับบัญชาจากสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ให้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นต้นมา ท่านได้กระทำการฟื้นฟูและส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมากกว่า ๑๐๐ ห้อง มีสำนักงานวิปัสสนาธุระวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เพื่อเป็นสถานที่ทำการประสานงานในกิจการของการฝึกวิปัสสนากรรมฐาน และมีศาลาสำหรับสอบอารมณ์ผู้เข้ารับการฝึกปฏิบัติ ซึ่งจัดสร้างไว้เป็นอย่างดีเป็นสัดส่วนโดยเฉพาะ นอกจากจะใช้เป็นสถานที่สำหรับสอบอารมณ์โยคีที่เข้ามาปฏิบัติแล้ว ยังใช้ประโยชน์ในการจัดให้มีพิธีขอกรรมฐานและพิธีลากรรมฐานจากท่านด้วย

นอกจากนี้ ยังมีการก่อตั้งมูลนิธิวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ โดยได้รับอนุญาตจากเลขาธิการคณะกรรมการสภာวัฒนธรรมแห่งชาติ มีท่านซึ่งดำรงตำแหน่งพระวิปัสสนาจารย์หัวหน้าเขต ๗ ภาคเหนือ กองการวิปัสสนาธุระแห่งประเทศไทย เป็นประธานกรรมการมูลนิธิ เพื่อดำเนินกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบำรุงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา บำเพ็ญสาธารณประโยชน์สาธารณกุศลต่าง ๆ ท่านได้ดำเนินการฝึกอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยการสอนและสอบอารมณ์ผู้เข้าปฏิบัติด้วยตนเองตลอดมาเช่น เมื่อวันที่ ๑๑-๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ ท่านก็ได้เป็นวิทยากรทำการอบรมเรื่อง “ธรรมกับการพัฒนาชีวิต” ให้แก่เจ้าหน้าที่พยาบาลสุติศาสตร์ และนรีเวชวิทยา โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน ๖๐ คน มาอบรมปฏิบัติธรรม ณ วัดพระธาตุศรีจอมทอง วรวิหาร เป็นเวลา ๒ วัน ผลการฝึกอบรมสามารถนำประโยชน์ที่ได้จากการฝึกสมาธิ และเดินจงกรม ไปใช้ในการปฏิบัติงาน รักษาศีลธรรมจรรยา และคุณธรรมได้ผลเป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่า ท่านได้มุ่งมั่นทุ่มเททั้งกำลังกาย กำลังใจ ในการที่จะเผยแผ่และส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อพัฒนาจิตของมวลมนุษย์ให้เข้าถึงคุณธรรม และจริยธรรมตลอดมา เวลาที่ควรได้พักผ่อนแทบจะไม่มีเลย เนื่องจากมีผู้เลื่อมใสศรัทธาเข้ารับการฝึกอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกันเป็นจำนวนมาก มีทั้งพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และผู้ที่สนใจในการปฏิบัติทั้งหลาย รวมแล้วเป็นจำนวนหลายหมื่นคน ที่เข้ารับการฝึกวิปัสสนากรรมฐานกับท่านตลอดมาเป็นระยะกว่า ๕๐ ปี

นอกจากนี้ ท่านยังรับอาราธนานิมนต์ให้ไปเทศนา (ธรรมบรรยาย) และอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แก่ทหารและครอบครัว ผู้ป่วยพักฟื้นและญาติผู้ป่วยในโรงพยาบาลต่าง ๆ สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ชำราชการพลเรือน ตามสถานที่ราชการต่าง ๆ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ประชาชน พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ทั้งในจังหวัดเชียงใหม่ และในจังหวัดใกล้เคียงอีกหลายแห่ง เช่น ตาก ลำปาง ลำพูน แพร่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน เป็นต้น และที่อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ท่านก็เป็นองค์ประธานอำนวยการอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้แก่ประชาชนประจำอำเภอฮอด ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นต้นมาทุกปี จนถึงปัจจุบัน

ในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ท่านก็ได้พยายามส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แก่พุทธศาสนิกชนให้เข้ามาปฏิบัติกันอย่างกว้างขวาง เช่น เมื่อวันที่ ๑๑-๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ ในสัปดาห์วิสาขบูชา ท่านก็ได้จัดให้มีการปฏิบัติธรรมขึ้น ๓ วัน ๓ คืน ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เป็นประจำทุกปี ได้มี พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา เข้ามาปฏิบัติธรรมไหว้พระรับศีล รับการอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจากท่านกันเป็นจำนวนมาก มีการนั่งสมาธิ และเดินจงกรม ตามโครงการปฏิบัติธรรมกินนอน ๓ วัน ๓ คืน ได้รับความร่วมมือจากผู้เข้าปฏิบัติ โดยตั้งใจปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ได้ผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นอย่างดี

จากผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในประเทศไทยดังกล่าวมาทั้งหมดนั้น ล้วนแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของพระเทพสิทธิอาจารย์ว่า ท่านเป็นผู้ที่รู้จริง ปฏิบัติจริง และทำจริง นอกจากจะเป็นผู้ลงมือทำด้วยตนเองแล้ว ยังสนับสนุนให้ศิษยานุศิษย์ได้ลงมือปฏิบัติตามด้วย กล่าวคือ เป็นผู้สอนและก่อตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้นขณะที่ท่านได้เข้าไปยังสถานที่นั้น ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น นอกจากนั้น ยังได้ขยายสาขาการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานไปยังต่างจังหวัดอีกมากมาย โดยส่งคณะศิษย์ผู้สำเร็จด้านวิปัสสนาจารย์ไปประจำสาขานั้น ๆ ด้วย นับได้ว่า พระเทพสิทธิอาจารย์ เป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบสติปัฏฐาน ๔ สายพอง-ยุบ ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในล้านนาและจังหวัดอื่น ๆ เกือบทั่วทุกภาคของประเทศไทย และยังได้รับความนิยมจากชาวต่างประเทศในเวลาต่อมา ซึ่งจะได้นำเสนอผลงานด้านการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานแนวสติปัฏฐาน ๔ ในต่างประเทศเป็นลำดับต่อไป

๔.๓.๒ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

พระเทพสิทธิอาจารย์ นอกจากจะส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔ นี้ให้กับพุทธศาสนิกชนชาวไทยแล้ว ท่านยังได้เพื่อแผ่แนวการปฏิบัตินี้ไปยังพุทธศาสนิกชนในประเทศต่าง ๆ ด้วยจุดมุ่งหมายก็เพื่อจะได้พัฒนาจิตของมวลมนุษย์ในโลกให้เข้าถึงครุธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ทุกคนได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ปราศจากการรบราฆ่าฟันนำสันติภาพอันถาวรให้เกิดขึ้นทั่วโลก

ศรัทธาของชาวต่างประเทศเกิดขึ้นหลังจากที่ท่านได้ขยายสำนักปฏิบัติสมาธิที่วัดไร่เปิง (ตโปทาราม) แล้ว ก็ได้มีชาวต่างประเทศที่เลื่อมในศรัทธา มาปฏิบัติธรรมกันเป็นจำนวนมาก ด้วยเห็นคุณประโยชน์อันมีค่ามหาศาลของการปฏิบัติจึงพากันมาจากประเทศต่าง ๆ ทั้งทั้งแถบเอเชีย ยุโรป และสหรัฐอเมริกา เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน สวิสเซอร์แลนด์ อังกฤษ อเมริกา สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ ฮองกง เป็นต้น และมีอยู่เป็นจำนวนมากหลายคนที่เกิดความเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างมาก เมื่อเดินทางกลับประเทศของตนแล้ว ก็ได้ดำเนินการจัดตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้น และได้อาราธนานิมนต์ท่านให้เดินทางไปอบรมไปเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานยังประเทศต่าง ๆ ดังมีรายการการเดินทางไปเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในต่างประเทศของท่าน ซึ่งจะยกมาเป็นตัวอย่าง ดังต่อไปนี้ คือ^{๙๙}

พ.ศ. ๒๕๒๘ อบรมและสอนวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้แก่ชาวสวิสเซอร์แลนด์ และชาวไทยในสวิสเซอร์แลนด์ใน ๓ หัวเมือง คือ เมืองซูริก เจนีวา และเบอร์น มีผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรมรวมทั้งหมดประมาณ ๑๐๐ คน

-สอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่เมืองแฟรงเฟิร์ต ประเทศเยอรมนี มีผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรมประมาณ ๘๐ คน

-สอนการปฏิบัติให้กับชาวลาว เขมรและญวน ที่ศูนย์ฝึกสมาธิและวิปัสสนากรรมฐาน ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส มีผู้เข้ารับการอบรมประมาณ ๓๐๐ คน

-แนะนำการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่อุบาสก อุบาสิกา เป็นจำนวนมากที่วัดไทยพุทธประทีป กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

-แนะนำหลักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่พระภิกษุที่จำพรรษาอยู่ที่วัดนิวยอร์ก และวัดวชิรธรรมประทีป ประเทศสหรัฐอเมริกา

-อบรมและสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่ชาวเม็กซิกัน จำนวน ๔๔ คน ณ ประเทศเม็กซิโก

พ.ศ. ๒๕๓๑ ท่านและคณะได้เดินทางไปยังเมืองโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา เพื่อนำพระไตรปิฎกฉบับภาษาสันสกฤตไปถวายแด่คณะสงฆ์ ณ วัดราชมหายาวารกัลยาณี และได้พบปะแลกเปลี่ยน

^{๙๙} ที่ระลึกงานฉลองสมณศักดิ์-พัตยศ พระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระสุพรหมยานเถร ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (พระอาจารย์ทอง สิริมุงคโล) ๕ ธันวาคม ๒๕๓๓, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, ๒๕๓๓), หน้า ๗-๙.

เปลี่ยนทัศนคติกับประธานาธิบดีประเทศศรีลังกา เป็นเวลา ๓๐ นาที พร้อมทั้งได้แนะนำการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่พระภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา ในประเทศศรีลังกาด้วย

พ.ศ. ๒๕๓๒ ปฏิบัติศาสนกิจที่ศูนย์พุทธศาสนาวัลด์เฮาส์ เมืองเฮมชูล์ม ประเทศเยอรมนี ได้สอนหลักสูตรวิปัสสนากรรมฐานแก่ชาวไทย และชาวเยอรมันประมาณ ๕๕ คน

-สอนหลักสูตรวิปัสสนากรรมฐานแบบเข้ม แก่ชาวเม็กซิโก ๓๗ คน สอนหลักสูตรพื้นฐาน ๓๐ คน ณ เมืองหลวงของประเทศเม็กซิโก และที่ประเทศนี้ท่านยังได้เป็นตัวแทนของพระสงฆ์ไทยเข้าร่วมประชุมสมัชชาสันนิบาตศาสนาสากลทั่วโลก ซึ่งมีผู้นำทางศาสนาต่าง ๆ ทั่วโลก เช่น ท่านดาไลลามะ เป็นต้น มาร่วมประชุมเพื่อสัมนาแลกเปลี่ยนทัศนคติกันเพื่อความสามัคคีธรรมที่จะสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในโลก

-แนะนำการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้แก่อุบาสก อุบาสิกา ประมาณ ๒๐ คน ที่วัดพุทธรัตนาราม รัฐเท็กซัส และได้ไปศึกษาและดูงานที่วัดพุทธดัลลัส รัฐเท็กซัส และวัดวอชิงตันพุทธนาราม รัฐวอชิงตันประเทศสหรัฐอเมริกา

พ.ศ. ๒๕๓๔ สอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่เมืองเม็กซิโกซิตี ประเทศเม็กซิโก มีผู้เข้ารับการฝึกอบรมประมาณ ๓๔ คน

-ศึกษาและดูงานวัดต่าง ๆ ในประเทศญี่ปุ่นพร้อมทั้งอัญเชิญพระไตรปิฎกฉบับภาษาญี่ปุ่น มาประดิษฐานไว้ที่หอพระไตรปิฎกนานาชาติวัดรำเปิง (ตโปทาราม) ด้วย

-ศึกษาและดูงานที่วัดต่าง ๆ ในประเทศเกาหลีใต้

-เดินทางไปยังประเทศอินเดีย เพื่อน้อมนมัสการสังเวชนียสถานทั้ง ๔ แห่ง และอัญเชิญพระไตรปิฎกฉบับภาษาสันสกฤตไปประดิษฐานไว้ ณ วัดไทยพุทธคยา ประเทศอินเดีย พร้อมทั้งนำเอาพระไตรปิฎกฉบับภาษาธิเบตมาประดิษฐานไว้ที่หอพระไตรปิฎกนานาชาติวัดรำเปิง (ตโปทาราม)

พ.ศ. ๒๕๓๖ สอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้กับชาวเยอรมัน และชาวไทยในเยอรมัน ที่เมืองแฟรงเฟิร์ต ประเทศเยอรมนี

พ.ศ. ๒๕๓๗ สอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แก่อุบาสก อุบาสิกา ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่วัดพุทธจักรมงคลวราราม ฮอนโนลูลู ฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา

-สอนและฝึกอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้แก่ชาวพุทธพร้อมทั้งเป็นองค์ประธานในการทอดผ้าป่าถวายบำรุงค่าน้ำ-ค่าไฟ และบูรณะพระอุโบสถที่ได้รับความเสียหายจากแผ่นดินไหว ณ วัดไทยลอสแอนเจลิส ประเทศสหรัฐอเมริกา

-สอนและฝึกอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขั้นพื้นฐานแก่อุบาสก อุบาสิกา ชาวไทยและชาวเม็กซิกัน จำนวนประมาณ ๓๐ คน ผู้ปฏิบัติทวนญาณ ๒๐ คน ปฏิบัติขั้นสูง ๑ คน และปฏิบัติในขั้นพื้นฐาน ณ ศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่เมืองหลวงของประเทศเม็กซิโก มีชาวเม็กซิกันผู้เลื่อมใสศรัทธาขอรับเป็นสามเณร ๘ รูป และแม่ชี ๓ ท่าน นอกจากนี้สมาคมชาวพุทธแห่งเม็กซิโก ได้นิมนต์ท่านแสดงปาฐกถาธรรมให้แก่ชาวพุทธในเม็กซิโก จำนวน ๒๐๐ คน เกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

-สอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แก่อุบาสก อุบาสิกา ที่วัดพุทธจักร มงคลวราราม วัดพุทธานุสรณ์ ชานพรวนชลโก วัดเขนโทโหม่สซีแอตเติล ประเทศสหรัฐอเมริกา

-สอนและฝึกอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่วัดพุทธวิหาร อัมสเตอร์ดัม ประเทศฮอลแลนด์ และที่วัดไทยพุทธประทีป กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

-สอนและฝึกอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้แก่อุบาสก อุบาสิกา ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมากที่วัดไทยศรีลังกา นครเบอร์ลิน ประเทศเยอรมนี

พ.ศ. ๒๕๓๘ สอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้แก่ชาวเยอรมันและชาวไทยใน เยอรมัน ที่เมืองมิวนิค ประเทศเยอรมนี

-เดินทางไปร่วมประชุมเพื่อศาสนสัมพันธ์แห่งโลก ณ นครวาติกัน กรุงโรม ประเทศอิตาลี ในการเดินทางครั้งนี้ท่านได้แลกเปลี่ยนทัศนะกับสมเด็จพระสันตะปาปา ยอห์น ปอล ที่ ๒ เพื่อหาแนวทางในการสร้างสันติภาพอันถาวรให้แก่มวลมนุษยชาติ

พ.ศ. ๒๕๓๙-๒๕๔๙ พระเทพสิทธิอาจารย์ พร้อมคณะผู้ติดตาม ได้ไปปฏิบัติศาสนกิจ เผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยสอนและฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้แก่อุบาสก อุบาสิกา ทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ ในแต่ละประเทศซึ่งส่วนมากจะไปซ้ำ ๆ กัน มีดังนี้^{๙๙}

ประเทศอิตาลี สเปน สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมันนี ฝรั่งเศส อังกฤษ เม็กซิโก ญี่ปุ่น และประเทศอเมริกา โดยเฉพาะอเมริกานั้น ได้ไปหลาย ๆ รัฐ เช่น ซีแอตเติล ลาสเวกัส ฮาวาย ชานพานซิสโก ลอสแอนเจลิส

จากการที่ท่านได้เดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา และอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ให้กับพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในประเทศต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ด้วยปฏิปทาที่เคร่งครัดและนำเคารพเลื่อมใสเป็นอย่างยิ่งของท่าน ที่ได้เดินทางไป ปฏิบัติภารกิจทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนความเมตตาของท่านที่มีต่อลูกศิษย์ชาวต่างประเทศ ทั้งหลายตลอดมา ทำให้มีชาวต่างประเทศที่เลื่อมใสศรัทธาในคุณธรรมความดีของท่านได้บริจาคที่ดินให้จัดตั้งเป็นศูนย์วิปัสสนากรรมฐานขึ้นในประเทศต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น ที่ประเทศเม็กซิโก มี นักธุรกิจจัดสรรที่ดิน ๒ สามัคคีกรรยาได้มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับท่าน และมีจิตเลื่อมใสศรัทธา ถวายที่ดินเนื้อที่ประมาณหมื่นตารางเมตรอยู่ในตำบลซิคอนควัก เมือง EVERNAVACA เพื่อก่อ สร้างเป็นศูนย์วิปัสสนากรรมฐานอย่างถาวรในประเทศเม็กซิโก

^{๙๙} สัมภาษณ์: พระครูภาวนาวิรัช, เจ้าอาวาสวัดไร่เปิง อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่,

๒๔ สิงหาคม ๒๕๔๘.

ประเทศเยอรมนี นครแฟรงเฟิร์ต ก็มีผู้บริจาคที่ดิน เนื้อที่ประมาณ ๓๒๕ ตารางวา ราคา ๑ ล้านบาท คิดเป็นเงินไทยประมาณ ๑๖ ล้านบาท เพื่อสร้างวัดพุทธปิยะวราราม พระสุพรหมยานเถร แฟรงเฟิร์ต เยอรมนี ท่านและคณะศรัทธาทั้งหลาย ได้ร่วมกันสมทบทุนในการก่อสร้างวัด และได้มีชาวเยอรมันซึ่งนับถือพระพุทธศาสนาในเมืองแฟรงเฟิร์ต ได้ถวายรถยนต์เบนซ์ ๑ คัน เพื่อนำมาใช้ในเมืองไทย แต่ท่านก็โปรดเมตตาตามอรรถเบนซ์ให้ไว้เป็นสมบัติของวัดพุทธปิยะวรารามเมืองแฟรงเฟิร์ต ประเทศเยอรมนี เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในกิจการของพระพุทธศาสนาต่อไป^{๖๖}

ในการเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศของท่านนั้น บางครั้งก็เต็มไปด้วยความยากลำบาก ต้องพบอุปสรรคนานัปการ ไม่สะดวกสบายเหมือนอยู่เมืองไทย ท่านต้องปรับตัวหลาย ๆ อย่าง ให้เข้ากับสภาพของดินฟ้าอากาศ อาหารการกิน ชีวิตความเป็นอยู่ เวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้ง ๆ ที่ท่านก็มีอายุมากแล้ว แต่ก็ต้องใช้ความอดทนเป็นอย่างยิ่งในการเดินทางไปต่างประเทศในแต่ละครั้ง เพื่อประโยชน์อันมหาศาลที่ชาวโลกจะได้รู้วาทธรรมะภาคปฏิบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔ นี้จะช่วยให้มวลมนุษยอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โลกสงบร่มเย็นได้ด้วยธรรมะของพระพุทธองค์ และจากการที่ท่านมีความเพียรพยายามเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในประเทศต่าง ๆ นี้ มีผลให้ชาวต่างประเทศมีจิตเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ชักชวนกันมาประพฤติปฏิบัติเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการสร้างพื้นฐานของการปฏิบัติที่ถูกต้องไว้ในต่างประเทศและมีชาวต่างประเทศจำนวนหลายคน ที่มาฝึกปฏิบัติแล้วได้เห็นซึ่งสังฆธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ยิ่งเป็นการเพิ่มศรัทธาปสาทยิ่งขึ้น ได้นำวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนี้ไปเผยแผ่ต่อ ๆ ไป ทำให้มีชาวต่างประเทศผู้เลื่อมใสศรัทธาเดินทางมาศึกษาและปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในประเทศไทยเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี เป็นไปตามพระประสงค์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงตรัสว่า “จรถ ภิกขเว” ซึ่งแปลว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงเที่ยวไปเพื่อประกาศพระสัทธรรมของเราแก่ชนทั้งโลก เพื่อประโยชน์และความสุข แก่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลายเหล่านั้น

พระประมวล ปญญาโร พระเลขานุการส่วนตัวของพระเทพสิทธิอาจารย์ ในฐานะพระเลขานุการส่วนตัว ได้ติดตามพระเทพสิทธิอาจารย์ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศทุกครั้ง ได้กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ว่า

^{๖๖} ดิสรณี ช่วยสงคราม,รศ., ประวัติและผลงานของพระราชพรหมอาจารย์, (เอกสารอัดสำเนา, มปป.),

พระเดชพระคุณหลวงพ่อก็คือ ไปปฏิบัติศาสนกิจ เผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ เป็นเวลานานแล้ว มีลูกศิษย์ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมากมาย ยกตัวอย่างเช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีลูกศิษย์อยู่ที่นั่นเป็นจำนวนมาก ในแต่ละปีได้นิมนต์พระเดชพระคุณหลวงพ่อก็คือ ไปเทศนาโปรดเรื่องวิปัสสนากรรมฐาน อบรมวิปัสสนากรรมฐาน เพราะทั้งคนไทยและคนต่างชาติ ต่างก็ต้องการรสแห่งพระธรรม โดยเฉพาะด้านจิตใจ ต้องการความสงบสุขเช่นกัน พอได้สัมผัสวิปัสสนาเพียงเท่านั้น ก็เกิดความรู้สึกซาบซึ้งในธรรมะทางพระพุทธศาสนา ฝากตัวเป็นศิษย์ของพระเดชพระคุณหลวงพ่อก็คือ ขออุปสมบทในพระพุทธศาสนาเป็นสัทธิวิหาริกของพระเดชพระคุณเป็นจำนวนมาก จะสังเกตได้ว่า ทุกปีพระเดชพระคุณจะได้รับนิมนต์จากศิษย์ต่างประเทศให้ไปโปรด อบรมวิปัสสนากรรมฐานในหลาย ๆ ประเทศ นับว่า พระเดชพระคุณหลวงพ่อก็คือ เป็นพระที่พึงของชาวโลกก็ได้^{๗๗}

จึงกล่าวได้ว่า พระเทพสิทธิอาจารย์ เป็นพระมหาเถระนักพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่ประสบความสำเร็จอย่างยอดเยี่ยม และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ สมควรได้รับการส่งเสริมและเผยแพร่ให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนทั่วไปและเพื่อให้ชาวโลกได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการพัฒนาจิตของมวลมนุษย์ให้เข้าถึงคุณธรรมของพระพุทธองค์ให้มากขึ้น อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของมวลมนุษย์ทั้งหลายในโลกสืบไป

๔.๔ วิธีการเผยแผ่และเนื้อหาสาระของวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ของพระเทพสิทธิอาจารย์

หลักสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ท่านยึดถือและปฏิบัติตาม คือ วิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ (พองหนอ-ยุบหนอ) ได้แก่

๑. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน
๒. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน
๓. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน
๔. ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน^{๗๘}

^{๗๗} สัมภาษณ์ : พระประมวล ปญญาโร, เลขานุการส่วนตัวพระราชพรหมจารีย์, วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่, ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๗๘} ท.ม. (ไทย) ๑๐/๒๗๓/๓๒๕.

หลักนี้เป็นหลักสำคัญที่ท่านนำมาเผยแผ่ นำเสนอแก่พุทธบริษัท เพื่อปลูกฝังศรัทธาในพระรัตนตรัย เป็นการพัฒนาตนเองเพื่อก้าวไปสู่ประโยชน์สูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน เมื่อพิจารณาถึงบูรณาการทางความคิดที่เชื่อมสัมพันธ์กับหลักการในครั้งพุทธกาลพบว่า แนวคิดตามหลัก สติปัฏฐาน ๔ ได้สะท้อนภาพการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยถูกปรับปรุงให้เข้ากับยุคสมัยเป็นความคิดชุดใหม่เพื่อสนับสนุนหลักที่ว่ามนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้ ด้วยการใชปัญญาและศรัทธาที่เสมอกัน

๔.๔.๑ เนื้อหาสาระของวิปัสสนากรรมฐาน (พองหนอ-ยุบหนอ)

การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ (พองหนอ-ยุบหนอ) นี้ เป็นการนำเอาหลักธรรมที่มีอยู่เดิม นำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับยุคสมัย นิยมปฏิบัติกันมากในประเทศพม่า

สติปัฏฐาน แปลว่า การตั้งสติ ถือเป็นวิธีการสำคัญที่สุดในการพัฒนาจิต การปฏิบัติแบบสติปัฏฐานไม่ได้มีจุดมุ่งหมายสุดท้ายที่สติ แต่เป็นการตั้งสติหรือผูกสติไว้กับ กาย เวทนา จิต และ ธรรม เพื่อเป็นฐานแห่งปัญญาหรือวิปัสสนา หลักสติปัฏฐาน ๔ ทำให้เราทราบว่า ชีวิตของเรานี้มีจุดที่ควรใช้สติคอยกำกับดูแลทั้งหมดเพียง ๔ แห่งเท่านั้นคือ

- ๑) ร่างกายและพฤติกรรม
- ๒) ความรู้สึกสุข ทุกข์ และไม่สุขไม่ทุกข์ (เฉย ๆ)
- ๓) ภาวะจิตที่แปรเปลี่ยนไปต่าง ๆ ด้วยอำนาจของ โลภะ โทสะ และโมหะ
- ๔) ความคิดนึกไตร่ตรองในอารมณ์ต่าง ๆ ที่เรียกว่า นิเวธน์ ประกอบด้วย กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ และวิจิกิจฉา

ในสติปัฏฐาน ๔ นี้ เป็นแนวปฏิบัติที่นำมาจากมหาสติปัฏฐานสูตร (สูตรว่าด้วยการตั้งสติไว้ที่ฐานใหญ่ ๔ ฐาน) พระผู้มีพระภาคได้ตรัสสอนภิกษุในหมู่บ้านชื่อว่า กัมมาสทัมมะ แคว้นกุรุตั้งพุทธด้ารัสว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย หนทางนี้เป็นที่ไป อันเอก เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงความโศกและปริเทวะ เพื่อความดับสูญแห่ง ทุกข์และโหม่นัส เพื่อบรรลุธรรมที่ถูกต้อง เพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง หนทางนี้คือ สติปัฏฐาน ๔ ประการ”^{๑๑}

พระพุทธองค์ได้ทรงอธิบาย สติปัฏฐาน ๔ ให้แก่พระภิกษุสงฆ์เหล่านั้นว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ ก้าจัดอภิชฌาและโหม่นัสในโลกเสียได้ ๑ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ ก้าจัดอภิชฌาและโหม่นัสในโลกเสียได้ ๑ พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ ก้าจัด

^{๑๑}ที.ม.(ไทย) ๑๐/๒๗๓/๒๕๕; ม.มู (ไทย) ๑๒/๑๓๒/๙๐.

อภิขณาและโหมนัสในโลกเสียได้ ๑ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมอยู่ มีความเพียร มี
สัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชณาและโหมนัสในโลกเสียได้ ๑^{๒๐}

พระพุทธเจ้าทรงสอนปฏิบัติสติปัฏฐาน ๔ แก่พุทธบริษัทตลอดเวลาที่ทรงบำเพ็ญพุทธกิจ
๔๕ พรรษา เพราะมีพุทธประสงค์แห่งการแสดง แบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ

๑. เป็นอุปกณ์เพื่อการเจริญญาณ เจริญสติอันเป็นการพัฒนาศักยภาพภายในตน เพื่อการ
รู้กระบวนการเกิดดับของโลกภายในและโลกภายนอกร่างกายเท่านั้น

๒. ยืนยันแนวปฏิบัติสติปัฏฐาน ๔ อันจะเป็นไปเพื่อการบรรลุจุดหมายสูงสุดในพระพุทธ
ศาสนา ที่ว่า “เพื่อบรรลุธรรมที่ถูกต้อง เพื่อทำนิพพานให้แจ้ง”

๓. สร้างสติให้รู้เท่าทันเวทนาตามความเป็นจริง อันเป็นไปเพื่อการกำจัดกิเลสที่นอนเนื่อง
อยู่ในสันดาน คือ อนุสัย ๓ ประการ กล่าวคือ รู้เท่าทันสุขเวทนาที่เกิดขึ้นเพื่อกำจัดความกำหนัด
(ราคานุสัย) ๑ รู้เท่าทันทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นเพื่อกำจัดความขัดเคือง (ปฏิฆานุสัย) ๑ และรู้เท่าทัน
อทุกขมสุขเวทนาเพื่อกำจัดความไม่รู้ (อวิชชานุสัย) ๑^{๒๑}

สติปัฏฐาน เป็นธรรมหมวดหนึ่งในโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ ซึ่งแบ่งเป็น ๗ หมวด
ได้แก่

- ๑) สติปัฏฐาน ๔
- ๒) สัมมปธาน ๔
- ๓) อิทธิบาท ๔
- ๔) อินทรีย์ ๕
- ๕) พละ ๕
- ๖) โพชฌงค์ ๗
- ๗) มรรค ๘

โดยรวมเรียกว่า “เอกายนมรรค”^{๒๒} แปลว่า ทางเอก หรือทางสายเดียว ทางอันบุคคลพึง
ดำเนินไปคนเดียว หมายถึง เดินไปด้วยจิตที่ฝึกดีแล้ว เป็นหนทางดำเนินไปของท่านผู้ประเสริฐที่สุด
ในโลก มีพระพุทธเจ้าและเหล่าพระอริยสาวก เป็นต้น พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ปฏิบัติกัมมัฏฐานโดย
เริ่มจาก สมถกรรมฐานก่อน เมื่อปฏิบัติตามหลักสมถกรรมฐานจนเกิดสมาธิ ต่อจากนั้นจึงใช้
สมถกรรมฐานเป็นบาทหรือฐาน เจริญวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งตัววิปัสสนากรรมฐานต้องใช้สติปัฏฐาน
ในการนำไปสู่ความหลุดพ้น (นิพพาน)

^{๒๐}ม.มู (ไทย) ๑๒/๑๓๒/๔๐.

^{๒๑} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมงคลไธ), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔,
(เชียงใหม่ : โครงการพิมพ์ ๒๕๔๗), หน้า ๑๔-๑๕.

^{๒๒}ที.ม.อ. (บาลี) ๕/๓๓๓/๓๕๔-๓๕๕ ; ขุ.ป.อ. (บาลี) ๔๘/๑๖๒/๔๔.

หลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ เป็นการเอาสติไปพิจารณารูปนามโดยมีกรอบของอริยสัจ ๔ คือมองเห็นว่า กาย เวทนา จิต และธรรม เป็นตัวที่จะต้องกำหนดรู้ตามความจริง สัมพันธ์กับหลักไตรลักษณ์ คือ พิจารณาให้เห็น ความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ความไม่มีตัวตน เพื่อนำไปสู่การละความยึดมั่นถือมั่นในขั้น ๕ สาระโดยสังเขปแห่งสติปัฏฐาน ๔ คือ^{๒๓}

๑) **กายานุปัสสนา** พิจารณาเห็นกายในกาย หมายถึง การพิจารณาเห็นกายส่วนย่อยในกายส่วนใหญ่ เช่น การมีสติพิจารณาท้องที่พอง-ยุบ ท้องที่พอง-ยุบถือว่าเป็นกายส่วนย่อยในการส่วนใหญ่ คือร่างกาย เป็นต้น ก็ได้ชื่อว่ามีสติตามรู้สภาวะธรรมทางกาย พิจารณาเห็นกายว่าเป็นกอง เป็นที่รวมแห่งอวัยวะใหญ่น้อย แบ่งเป็น ๖ หมวด คือ

ก. อานาปานปัพพะ	หมวดว่าด้วยการกำหนดลมหายใจเข้าออก
ข. อิริยปถปัพพะ	หมวดว่าด้วยการกำหนดอิริยาบถ
ค. สัมปชัญญะปัพพะ	หมวดสัมปชัญญะ
ง. ปฏิกุลมณสิการปัพพะ	หมวดพิจารณาของปฏิกุล
จ. ธาตุมนสิการปัพพะ	หมวดพิจารณาธาตุ
ฉ. นวสัณนิททาปัพพะ	หมวดว่าด้วยการพิจารณาซากศพ

๒) **เวทนานุปัสสนา** พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา หมายถึง การพิจารณาเวทนาส่วนย่อยในส่วนใหญ่ ที่เกิดขึ้นในขณะปฏิบัติ เช่น ความรู้สึกปวดเข่าในเวลานั่งสมาธิ ความรู้สึกปวดเข่าเป็นส่วนหนึ่งของทุกขเวทนา เป็นต้น มีสติตามรู้ลักษณะธรรมที่เกิดขึ้น คือ การเสวยอารมณ์ การเสพอารมณ์ ความรู้สึกอารมณ์ แบ่งเป็น ๓ หมวด คือ

ก. สุขเวทนา	หมวดว่าด้วยเรื่องการเสวยอารมณ์สุข
ข. ทุกขเวทนา	หมวดว่าด้วยเรื่องการเสวยอารมณ์ทุกข์
ค. อทุกขมสุขเวทนา	หมวดว่าด้วยเรื่องการเสวยอารมณ์ไม่สุขไม่ทุกข์

๓) **จิตตานุปัสสนา** การใช้สติกำหนดรู้อาการที่ปรากฏทางจิตหรือวิญญาณชั้น ๕ เช่น การกำหนดรู้ว่าจิตมีอารมณ์อย่างไร จิตมีราคะ โทสะ โมหะ ความหดหู่ ฟุ้งซ่าน สงบหรือไม่สงบ ก็รู้ว่าจิตมีอารมณ์อย่างนั้น ๆ^{๒๔}

๔) **ธัมมานุปัสสนา** พิจารณาเห็นธรรมในธรรม หมายถึง พิจารณาสภาวะธรรมน้อยในสภาวะธรรมใหญ่ การมีสติรู้ตามธรรมที่เป็นกุศลหรืออกุศล ที่บังเกิดขึ้นกับจิต กำหนดเป็นอารมณ์ว่าธรรมนี้ดีกว่าธรรม ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขา แบ่งเป็น ๕ หมวด คือ

^{๒๓}ที.ม.(ไทย) ๑๐/๓๗๒-๔๐๓/๓๐๑-๓๓๘.

^{๒๔}ที่ระลึกในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๔๘ พระเทพสิทธิอาจารย์ วิ. (ทอง สิริมณฑล), (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ข้างเผือก, ๒๕๔๘), หน้า ๖๕.

- ก. นิเวศน์ คือ กำหนดรู้ว่า นิเวศน์ ๕ แต่ละอย่างมีอยู่ในจิตตนหรือไม่ ?
- ข. ชันธ์ คือ กำหนดรู้ว่า ชันธ์ ๕ แต่ละอย่างเกิดขึ้นได้อย่างไร ?
- ค. आयตนะ คือ กำหนดรู้ว่า आयตนะแต่ละอย่าง และสังโยชนที่เกิดขึ้นได้เพราะอาศัย आयตนะ
- ง. โพชนงค์ คือ กำหนดรู้ว่า โพชนงค์ ๗ แต่ละอย่างเกิดมีอยู่ที่จิตหรือไม่ ที่ยังไม่เกิดจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ?
- จ. อริยสัจ คือ กำหนดรู้ว่า อริยสัจ ๔ แต่ละอย่างตามสภาพความเป็นจริง

หลักปฏิบัติแบบสติปัฏฐาน ๔ จึงมีข้อยืนยันว่า ผู้ปฏิบัติย่อมได้รับผลคือ ล่วงพ้นจากความ โศก ความรำไรร่ำพัน เพื่อดับทุกข์และความทรมานทางใจ เพื่อให้แจ้งนิพพานในที่สุด มีพุทธดำรัสยืนยันว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ผู้ใดผู้หนึ่ง พึงเจริญสติปัฏฐานทั้ง ๔ นี้ อย่างนี้ ตลอด ๗ ปี เขาพึงหวังผล ๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่งคือ พระอรหัตผลในปัจจุบัน ๑ หรือเมื่อยังมีอุปาทิเหลืออยู่ เป็นพระอนาคามี ๑...”^{๒๕}

ข้อความที่ว่าด้วยเรื่องสติปัฏฐานและเรื่องที่เกี่ยวข้องนั้น ปรากฏอยู่มากมายในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาทั้งระดับพระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส และคัมภีร์อื่น ๆ ทั้งที่เป็นพุทธดำรัสและภาสิตของพุทธสาวกกล่าวไว้ทั้งในครั้งพุทธกาล และในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน ข้อมูลเหล่านี้ทำให้คนรุ่นหลังต่อมา นำมาอธิบายความเพิ่มเติมโดยใช้ภาษาสำนวนใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้เข้าถึงความเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติ

หลักปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐาน ๔ เป็นการรู้ปัจจุบันธรรม เป็นการกำหนดรู้ด้วยอาการ กำหนดรู้ เรียกว่า สักแต่ว่ารู้ (Bare attention) สติสัมปชัญญะเป็นตัวควบคุมอารมณ์ หรือสิ่งเร้าที่มากกระทบ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ กล่าวคือ สติจะรู้ทันรูป (สิ่งที่ต้องถูกรู้) และนาม (สิ่งรู้) ในขณะที่เกิดขึ้น โดยกำหนดรู้โดยสักแต่ว่ารู้ และสัมปชัญญะ จะเป็นตัวรับรู้ของคนเราเมื่ออวัยวะเกิดการสัมผัส เมื่อสติกับสัมปชัญญะทำงานควบคู่กันในขณะปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน ๔ จะเกิดพลัง (ความเพียรพยายาม) รู้ชัดเจนว่า อะไรเป็นรูป อะไรเป็นนาม เมื่อรู้รูปและอนัตตา (egolessness) เพราะพระไตรลักษณ์ปรากฏแก่รูปนาม อุปมาเหมือน ตัวเสือกกับลายเสือ รูปนามเปรียบเสมือนตัว เสือ ความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เปรียบเสมือนลายเสือ ย่อมปรากฏอยู่พร้อมกัน ปัญญาที่เกิดขึ้นจากสติ สัมปชัญญะ และความเพียร เป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การปล่อยวางจากรูป และนาม^{๒๖}

^{๒๕} ท.ม.(ไทย), ๑๐/๔๐๔/๓๓๘-๓๔๐.

^{๒๖} พระราชพรหมจารีย์ (ทอง สิริมณฑล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔, หน้า ๑๘๕.

วิปัสสนากรรมฐาน เป็นการศึกษากำหนดรูปนาม ที่พระภิกษุตั้งแต่สมัยพุทธกาลฝึกหัดอบรมจิตของตนให้บรรลุเป็นพระอรหันต์เจ้าก่อนที่จะสอนผู้อื่นให้รู้ตาม โดยนัยของการบรรลุธรรมก็มีสติปัฏฐาน ๔ เป็นการปฏิบัติตามหลักนี้สืบกันมาโดยแฝงอยู่ในกิจวัตรของพระภิกษุ เช่น ปัจเจกขณวิธิ เป็นต้น โดยพระภิกษุถือโดยเคร่งครัดว่าเป็นจารีตของพระสาวกที่ต้องเอาใจใส่ปฏิบัติทุกรูปต้องรู้เนื้อหา วิธีการ และขั้นตอนการปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้เป็นการพิจารณาที่มีสติเป็นตัวควบคุมมิให้เกิดความบกพร่องผิดพลาด เป็นแบบแผนการสืบทอดวิปัสสนาธุระในครั้งพุทธกาล จวบจนกระทั่งปัจจุบันของพระภิกษุสงฆ์

ในครั้งตติยสังคายนา พระโมคคัลลบุตรติสสเถระและคณะได้ร่วมกันทำสังคายนาครั้งที่ ๓ โดยมีพระเจ้าอโศกมหาราชทรงให้ความอุปถัมภ์จนเสร็จสิ้น จุดเด่นของการทำสังคายนาครั้งนี้ คือ ได้ส่งสมณทูตพร้อมคณะออกไปประกาศพระพุทธศาสนาในดินต่าง ๆ รวม ๙ สาย ทำให้พระพุทธศาสนาแผ่ขยายออกไปสู่นานาประเทศ ในสมณทูตสายที่มีพระโสณเถระ พระอุตตรเถระ พร้อมคณะได้เดินทางมายังดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นดินแดนที่พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองสูงสุดแม้จะไม่มีเอกสารที่กล่าวไว้โดยตรงว่าเป็นที่ไหนเมืองอะไรแต่พระสมณทูตพร้อมคณะเหล่านั้นย่อมปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า และสอนให้ผู้อื่นรู้ตามคำสอนนั้น ซึ่งต้องมีหลักสติปัฏฐาน ๔ เป็นต้น อยู่ในคำสอนอย่างแน่นอน

ดังนั้น การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔ นับเป็นการปฏิบัติที่สูงที่สุดในพระพุทธศาสนา เพราะเป็นการปฏิบัติที่ขบหรือสัตว์โลกให้พ้นจากวิภังขาร ซึ่งหมายถึงการเวียนว่ายตายเกิดนี้ เปรียบได้กับมหาสมุทรอันกว้างใหญ่ไพศาล มองไม่เห็นฝั่ง สรรพสัตว์ทั้งหลายต่างหลงแหวกว่ายวนเวียนอยู่ในห้วงมรรณพนั้นอย่างปราศจากจุดหมาย แต่ถ้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจนบรรลุมรรคผล แม้เพียงขั้นต่ำเป็นพระอริยบุคคล ก็เท่ากับว่าได้ว่ายลัดดัดตรงไปสู่ฝั่งมหาสมุทรมองเห็นฝั่งร่ำไรอยู่เบื้องหน้าแล้ว เมื่อว่ายต่อไปคือ ได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน อีกไม่ช้าไม่นานก็จะบรรลุถึงฝั่ง คือพระนิพพานได้ ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารอีกต่อไปจนตลอดนิรันดร์กาล^{๒๗}

พระเทพสิทธิอาจารย์ ได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยวิปัสสนากรรมฐานแบบสติปัฏฐาน ๔ พองหนอ-ยุบหนอ ท่านใช้วิธีการนี้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้รับความนิยมนับในประเทศและต่างประเทศ ดังได้กล่าวถึงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศและต่างประเทศข้างต้นแล้วต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยวิปัสสนากรรมฐานแบบสติปัฏฐาน ๔ พองหนอ-ยุบหนอ ของพระเทพสิทธิอาจารย์ ซึ่งถือว่าเป็นเทคนิควิธีการเผยแผ่ที่เป็นเอกลักษณ์ของท่านโดยตรง เพราะท่านมีเทคนิคการปฏิบัติ แนวการสอน ที่ทันสมัยเหมาะสมแก่กาลเวลา เหมาะแก่ผู้ปฏิบัติทุกเพศ ทุกวัย ทุกเชื้อชาติ ทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์ ซึ่งเทคนิคของท่าน มีดังนี้

^{๒๗} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมงคล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔,

๔.๔.๒ วิธีการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐาน (พองหนอ-ยุบหนอ)

พระเทพสิทธิอาจารย์ ได้กล่าวถึงสิ่งที่ควรกระทำก่อนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ว่า

ผู้ที่จะปฏิบัติ คือพระโยคาวจรเจ้าทั้งหลาย หมายถึงพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ผู้ใคร่ต่อการปฏิบัติธรรมทั้งหลาย จะได้นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เป็นพื้นฐาน เป็นอุปนิสัย เป็นบุพพภาคเบื้องต้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการพัฒนาทางจิตให้ก้าวหน้าไปสู่การปฏิบัติธรรมเบื้องสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ก่อนที่จะปฏิบัติ จะต้องทำอะไรบ้างเป็นบุพพกิจเบื้องต้น ผู้ที่จะปฏิบัติจะต้องชำระปฬิโพธิ คือความกังวล ๑๐ ประการ ซึ่งเป็นการวางชั่ว ถ้าไม่วางจิตก็ไม่วาง ไม่สามารถจะรับการฝึกปฏิบัติต่อไปได้ ดังนั้น ผู้ที่มีความตั้งใจที่จะฝึกการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้ได้ผลอย่างแท้จริง ก็จะต้องตัดความกังวลทั้ง ๑๐ อย่างให้ได้ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. อาวาสปฬิโพธิ กังวลด้วยที่อยู่ ถ้าเป็นพระก็เป็นห้วงวัดวาอาราม ถ้าเป็นฆราวาสก็เป็นห้วงบ้านเรือนของตน

๒. กุลปฬิโพธิ กังวลด้วยตระกูลที่มีอุปการะ

๓. ลาภปฬิโพธิ กังวลด้วยลาภสักการะต่าง ๆ

๔. คณปฬิโพธิ กังวลด้วยหมู่คณะที่อยู่ร่วมกันมา

๕. กัมมปฬิโพธิ กังวลด้วยการก่อสร้าง

๖. ญาติปฬิโพธิ กังวลด้วยญาติพี่น้อง

๗. อาพาธปฬิโพธิ กังวลด้วยตนเองเจ็บป่วย จงรีบรักษา จะหายหรือไม่หายก็อย่าได้กังวล

๘. คันถปฬิโพธิ กังวลด้วยการศึกษา ต้องหยุดชั่วคราว แม้ว่าจนจะถึงเวลาสอบแล้ว

๙. อิทธิปฬิโพธิ กังวลด้วยเรื่องการแสดงฤทธิ์ กลัวเสียความขลัง

๑๐. อัธยาปฬิโพธิ กังวลด้วยการเดินทาง เราควรหยุดพักชั่วคราว ไม่ต้องไปไหน หยุดการเดินทางชั่วคราว

เมื่อตัดปฬิโพธิแล้ว ก็เข้าไปสำนักวิปัสสนากรรมฐานแห่งหนึ่งแห่งใดแล้วแต่งชั้น ๕ โกฐาก

๑ ชั้น ๒ โกฐาก ๓ ชั้น (พาน) ดังต่อไปนี้

๑. พานขอขมาแก้วห้าโกฐาก ดอกไม้ห้า ธูปห้า เทียนห้า

๒. พานขอศีลแปด ดอกไม้สอง ธูปสาม เทียนสอง

๓. พานขอกรรมฐาน ดอกไม้สอง ธูปสอง เทียนสอง

๔. พานขอขมาพระอาจารย์ ดอกไม้สอง ธูปสอง เทียนสอง^{๒๔}

^{๒๔} พระราชพรหมอาจารย์ (ทอง สิริมณฑล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔,

จะสังเกตได้ว่า ท่านอธิบายให้ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นเบื้องต้นด้วยการให้เข้าใจถึงบุพพกิจ คือ การเตรียมความพร้อมในการที่จะปฏิบัติจริงด้วยการยกหลักการจากวิสุทธิมรรคโดยอธิบายเพิ่มเติมด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายและผสมผสานกับวิธีการแบบล้านนา คือ ให้ผู้ปฏิบัติพิจารณาตนเข้าถึงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแบบพิธีการของล้านนา ซึ่งท่านได้ปฏิบัติสืบมาจากครูบาอาจารย์ของท่าน และท่านได้ประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัย โดยตัดปลีกโพธิ์คือความกังวลก่อนแล้วจึงให้ถือพาน ตกแต่งด้วยดอกไม้ ธูป เทียน ที่เรียกว่า พานห้าโกฐาก และ ๒ โกฐาก เป็นต้น ต่อจากนั้นท่านก็จะใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ตามแบบของท่าน ดังจะได้กล่าวเป็นลำดับต่อไป

๔.๔.๒.๑ วิธีการใช้พิธีขึ้นกรรมฐาน

พิธีนี้ถือว่าเป็นขั้นตอนของการปฏิบัติตนของผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทุกคน ซึ่งต้องปฏิบัติตามกฎ กติกา ของสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแนวสติปัฏฐาน ๔ ตามแบบของพระเทพสิทธิอาจารย์ (ทอง สิริมณฑล) ถือว่าเป็นเทคนิควิธีการหนึ่งที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติที่เรียกว่าโยคาวจร หรือ โยคี ได้มีความตั้งใจจริงในการปฏิบัติ ท่านถือว่าพิธีการเป็นสิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้ผลยิ่งขึ้น พิธีขึ้นกรรมฐานดังกล่าว มีขั้นตอนดังนี้

พานที่ ๑ ขมาแก้วห้าโกฐาก

(นะโม ๓ จบ)

นะมามิ พุทธัง คุณะสาครันตัง, นะมามิ อัมมัง มุนิราชะเทสิตัง, นะมามิ สังฆัง มินุราชะสาเวกัง, นะมามิ กัมมัฏฐานัง นิพพานาธิคฺมุพายัง, นะมามิ กัมมัฏฐานะหะยะกาจะริยัง นิพพานะมคฺคุทเทสะกัง, สัพพัง โทสัง ขะมันตุ โนฯ

(เสร็จแล้วไหว้พระ)

อะระหัง สัมมาสัมพุทธโธ ภาคะวา, พุทธัง ภาคะวันตัง อะภิวาเทมิ (กราบ)

สุวากขาโต ภาคะวะตา อัมโม, อัมมัง นะมัสสามิ (กราบ)

สุปะฏิปันโน ภาคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สังฆัง นะมามิ (กราบ)

พานที่ ๒ ขอศีลแปด

อะหัง ภันเต ติสระเณนะ สะหะ อัญญะ สีลานิ ยาจามิ

ทุติยัมปิ อะหัง ภันเต ติสระเณนะ สะหะ อัญญะ สีลานิ ยาจามิ

ตะติยัมปิ อะหัง ภันเต ติสระเณนะ สะหะ อัญญะ สีลานิ ยาจามิ

(ถ้าสองคนขึ้นไปเปลี่ยน อะหัง เป็น มะยัง และ ยาจามิ เป็น ยาจามะ นอกนั้นเหมือนกัน)

เมื่ออาราธนาเสร็จแล้ว พระสงฆ์กล่าวนำ คฤหัสถ์ว่าตาม ดังนี้

พุทฺธัง สระะณัง คัจฉามิ

ธัมมัง สรรณัง คัจฉามิ

สังฆัง สรรณัง คัจฉามิ

หุตัมปิ พุทฺธัง สรรณัง คัจฉามิ

หุตัมปิ ธัมมัง สรรณัง คัจฉามิ

หุตัมปิ สังฆัง สรรณัง คัจฉามิ

ตติยัมปิ พุทฺธัง สรรณัง คัจฉามิ

ตติยัมปิ ธัมมัง สรรณัง คัจฉามิ

ตติยัมปิ สังฆัง สรรณัง คัจฉามิ

พระสงฆ์กล่าวว่า “ติสฺสระณะคัมมะนัง นิฏฐิตัง” พึงรับว่า “อามะ ภันเต”

๑. ปาณาติปาตา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๒. อทินนาทานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๓. อะพรหมะจะรียา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๔. มุสาวาทา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๕. สุราเมรัยเมมฺบะปะมาทฺฐานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๖. วิกาละโภชนา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๗. นัจจะคิตะวาทีตะวิสุกะทิสฺสณะ มาลาคันธะ วิเลปะนะ ธารณะ มณฺฑณะ

วิภูสะนฺฐานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๘. อุจจาสะยะนะ มหาสะยะนา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

อิมานิ อฏฺฐะ สิกขาปะทานิ สะมาทิยามิ (กล่าวสามครั้ง)

พานที่ ๓ ขอกรรมฐาน

อิมายัง ภาคะวา อัตตะภาวัง ตุมหากัง ปะริจจะขามิ ข้าแต่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพระองค์ ขอมอบกายถวายชีวิต ต่อพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เพื่อจะ เจริญวิปัสสนากรรมฐาน อิมายัง อาจะริยะ อัตตะภาวะ ตุมหากัง ปะริจจะขามิ ข้าแต่ท่าน อาจารย์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายตัว ต่อครูบาอาจารย์ เพื่อจะเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ณ โอกาสบัดนี้ นิพพานัสสะ เม ภันเต สังฆิกะระณัตถายะ กัมมัฏฐานัง เทหิ ข้าแต่ท่านอาจารย์ ผู้เจริญ ขอท่านจงให้พระกรรมฐานแก่ข้าพเจ้า เพื่อจะทำให้แจ้งซึ่ง มรรค ผล นิพพาน ต่อไป อะหัง สุขิโต โหมิ ขอให้ข้าพเจ้าจงมีความสุขปราศจากทุกข์ ไม่มีเวร ไม่มีควมลำบาก ไม่มีควมเดือดร้อน ขอให้มีความสุข รักษาตนอยู่เถิด สัพเพ สัตตา สุขิตา โหนตุ ขอให้สัตว์ทั้งหลายทุกตัวตน ตลอดถึงเทพบุตร เทพธิดาทุกพระองค์ พระภิกษุ สามเณร และผู้ปฏิบัติธรรมทุก ๆ ท่าน จงเป็นผู้มีความสุข รักษาตนอยู่เถิด อัทธวัง เม ชีวิตัง ชีวิตของเราไม่แน่นอน ความตายแน่นอน ชีวิตไม่เที่ยง ความตายเที่ยงที่สุด เพราะชีวิตของเรามีความตายเป็นที่สุดเป็นโชคอันดีที่เราได้มาปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐาน ณ โอกาสบัดนี้ไม่เสียทีที่เกิดมาพบพระพุทธศาสนา เยเนวะ ยันติ นิพพานัง พุทธาเตสฺสญจะ สวากา เอกายะเนนะ มัคเคนะ สติปฺปฏิฐานะสัณฺณินา พระพุทธเจ้าทุก ๆ

พระองค์ พระอัครสาวกซ้ายขวา พระอรหันตสาวกทั้งหลาย ได้ดำเนินไปแล้วสู่พระนิพพานด้วยทางสายใด ทางสายนั้นคือสติปัฏฐานทั้ง ๔ ข้าพเจ้าขอตั้งสัจจะอธิษฐานปณิญาณตนต่อพระรัตนตรัย และครูบาอาจารย์ว่า ตั้งแต่บัดนี้ต่อไป ข้าพเจ้าจะตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติจริง ๆ เพื่อให้บรรลุ มรรค ผล นิพพาน เจริญรอยตามพระองค์ท่าน อิมายะ อัมมานุอัมมะปฏิบัติติยา ระตะนัตตะยัง ปุเชมิ ข้าพเจ้าบูชาพระรัตนตรัยด้วยการปฏิบัติธรรมอันสมควรแก่ธรรม คือ มรรค ผล นิพพาน นี้ ด้วยสัจจะวาจาที่กล่าวอ้างมานี้ ขอให้ข้าพเจ้าได้บรรลุ มรรค ผล นิพพาน ด้วยเทอญฯ

พาทที่ ๔ ขอบมาพระอาจารย์ผู้ให้กรรมฐาน

อาจจะริเย ปะมาเทนะ, ทวารัตตะเยนะ กะตัง, สัพพัง อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเต (ถ้าสองคนขึ้นไปว่า ขะมะตุ โน ภันเต) จบพิธีการรับกรรมฐาน^{๒๙}

๔.๔.๒.๒ วิธีการใช้แบบฝึกหัดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

พระเทพสิทธิอาจารย์ ใช้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยวิธีการใช้แบบฝึกหัดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งวิธีการนี้ท่านใช้สอนมาตั้งแต่เริ่มต้นเป็นครูหรือวิปัสสนาจารย์จนกระทั่งปัจจุบัน ถือว่าเป็นวิธีเฉพาะของท่านและสำนักวิปัสสนากรรมฐานและสาขาต่าง ๆ ของท่านในปัจจุบัน ก็ใช้วิธีการเดียวกันนี้ ซึ่งเป็นเทคนิคหรือวิธีการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานที่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ดังที่ พระครูภาวนาวิรัช เจ้าสำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดร่ำเปิง กล่าวว่า

พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณอาจารย์ ได้ใช้วิธีการหรือเทคนิคการใช้แบบฝึกหัดประกอบการสอนมานานแล้ว และใช้ได้ผลดียิ่ง เพราะแบบฝึกหัดแต่ละอย่างนั้น มีรูปภาพประกอบการบรรยายด้วยเสมอ ทำให้ผู้ปฏิบัติหรือแรกเริ่มปฏิบัติรู้สึกว่าการปฏิบัติเป็นเรื่องที่ไม่ยากและไม่น่าเบื่อ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติต่างก็ชื่นชมวิธีการนี้ว่าเป็นแบบฝึกหัดที่ทำให้การเรียนหรือการปฏิบัติง่ายขึ้น เข้าใจง่าย น่าสนใจอย่างยิ่ง^{๓๐}

จากการให้สัมภาษณ์ของพระครูภาวนาวิรัช ย่อมแสดงให้เห็นว่า เทคนิคหรือวิธีการดังกล่าวนี้ เป็นวิธีการที่ง่ายต่อการเรียนการปฏิบัติสำหรับผู้เริ่มที่จะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน นับว่าเป็นวิธีการที่ใช้ได้ผลอย่างเป็นที่น่าพอใจ เป็นวิธีการใช้สื่อประกอบการสอนแบบทันสมัย ด้วยเหตุดังกล่าวนี้นี้ จึงทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยวิปัสสนากรรมฐานแบบพองหนอ-ยุบหนอ ของพระเทพสิทธิอาจารย์ ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง

^{๒๙} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมจฺจโล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔, หน้า ๑๙-๒๒.

^{๓๐} สัมภาษณ์ : พระครูภาวนาวิรัช, เจ้าอาวาสวัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๘.

นอกจากนี้ วิธีการดังกล่าวยังได้อธิบายถึงญาณ ๑๖ ซึ่งเป็นวิธีการเข้าถึงการดับกิเลสตามแนวทางวิปัสสนากรรมฐานแบบสติปัฏฐาน ๔ เพราะถ้าผู้ปฏิบัติเข้าถึงญาณ ๑๖ ตามลำดับตั้งแต่ต้นจนถึงลำดับสุดท้าย ย่อมจะตัดมูลแห่งวัฏฏะได้อย่างสิ้นเชิง และในญาณ ๑๖ นั้น พระเทพสิทธิธารจารย์ ได้ชี้แจงว่า “ญาณ ๑๖ มีอยู่ในพอง ในยุบ ได้อย่างไร”^{๖๑}และยังได้อธิบายถึงญาณ ๑๖ ที่มีอยู่ในพอง ในยุบ ไว้อย่างชัดเจน ว่า

เมื่อเอาสติมากำหนดที่ธรรมทั้ง ๔ คือ กาย เวทนา จิต และธรรมแล้ว ก็จะมีปรากฏการณ์ขึ้น ๑๖ อย่าง คือ ญาณทั้ง ๑๖ จะเกิดขึ้นมาเองตามลำดับ คือ

๑. นามรูปปริจเฉทญาณ เป็นญาณที่ทำให้รู้จักนามรูป
๒. ปัจจยปริคคหญาณ เป็นญาณที่เห็นเหตุปัจจัยของรูปนาม
๓. สัมมสนญาณ เป็นญาณที่เห็นพระไตรลักษณ์ คือ ความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตนของรูปนาม
๔. อุทฺธัพพยานุปัสสนาญาณ เป็นญาณที่เห็นรูปนามเกิดดับตามความเป็นจริง
๕. กังคานุปัสสนาญาณ เป็นญาณที่เห็นความดับแต่ถ่ายเดียว
๖. ภาวตูปฐานญาณ เป็นญาณที่เห็นรูปนามเป็นภย
๗. อาทินวานุปัสสนาญาณ เป็นญาณที่เห็นรูปนามเป็นโทษ
๘. นิพพิทานุปัสสนาญาณ เป็นญาณที่เปื้อน่ายต่อการครองรูปนาม
๙. มุญฺจิตุกัมยตาญาณ เป็นญาณที่อยากพ้นจากการครองรูปนาม
๑๐. ปฏิสังขานุปัสสนาญาณ เป็นญาณที่ขมกั้เข้มนั้เพื่อให้พ้นจากการครองรูปนาม
๑๑. สังขารุเปกขาญาณ เป็นญาณที่พิจารณารูปนามด้วยอาการวางเฉย
๑๒. สัจจานุโลมิกญาณ หรือ อนุโลมญาณ เป็นญาณที่รู้อารมณ์รูปนามเป็นครั้งสุดท้ายก่อนที่จะได้บรรลุมรรคผล
๑๓. โคตรญาณ เป็นญาณที่ตัดโคตรปุณฺณให้ขาดออก เพื่อเข้าสู่ความเป็นอริยบุคคล
๑๔. มัคคญาณ เป็นญาณที่เข้าสู่ความเป็นอริยบุคคล กิเลสจะถูกประหารในญาณนี้
๑๕. ผลญาณ เป็นญาณที่รับอารมณ์นิพพานสืบเนื่องมาจากมัคคญาณ
๑๖. ปัจจเวกขณญาณ เป็นญาณที่พิจารณาถึงมรรค ผล นิพพาน ที่ผ่านมา^{๖๒}

^{๖๑}พระราชพรหมจารี (ทอง สิริมฺงคฺโล), หนังสือที่ระลึกในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๔๘, (เชียงใหม่ :โรงพิมพ์ข้างเผือก, ๒๕๔๘), หน้า ๗๓.

^{๖๒}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๓-๗๔. พึ่งดู ญาณ ๑๖ ขุ.ปฏ. (บาลี) ๓๑/มาติกา/๑-๒..วิสุทฺธิ. ๓/๓๒๖-๓๒๘.

ญาณทั้ง ๑๖ นี้ จะเกิดขึ้นมาเองในขณะปฏิบัติ และแต่ละญาณก็จะมีปรากฏการณ์ทางจิตเกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติไปตามลำดับ ญาณ ๑๖ จึงมีอยู่ในพอง ในยุบ ด้วยอาการอย่างนี้

โดยความเป็นจริงแล้ว วิปัสสนาของพระพุทธเจ้า คือ ศีล ก่อให้เกิดสมาธิ สมาธิ ก่อให้เกิดปัญญา ปัญญาทำให้จิตบริสุทธิ์ เมื่อจิตบริสุทธิ์แล้ว ก็ถึงซึ่งความดับทุกข์ ซึ่งเป็นธรรมชาติอันลึกลับที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบ และนำมาเผยแพร่แก่ชาวโลก เพื่อความหลุดพ้นเป็นสันติเป็นที่แน่นอนและมีเหตุผลเกี่ยวเนื่องกัน ปัญญาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนี้เป็นปัญญาที่รู้แจ้งในความจริงของชีวิตตามที่เป็นจริง ซึ่งถ้าไม่ได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแล้วปัญญานี้จะมีขึ้นไม่ได้ ที่เรียกว่า “เป็นความรู้แจ้งเห็นจริง” ก็เพราะได้ประสบหรือประจักษ์ขึ้นมาในใจของตนเอง มิใช่โดยการได้ยินได้ฟัง หรือการนึกคิดเอาเอง ปัญญานี้จะเกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติเป็นขั้น ๆ เรียงตามลำดับไปอย่างน่าพิศวงปราศจากการข้ามลำดับเหมือนกันทุกคน ปัญญาอันเกิดจากการภาวนานี้ เรียกว่า “ญาณ” มีทั้งหมด ๑๖ ญาณ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น...”

จึงกล่าวได้ว่า พระเทพสิทธิอาจารย์ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติและการสอนวิปัสสนากรรมฐานอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเรื่องญาณ ๑๖ ท่านได้อธิบายในรูปแบบของวิปัสสนา โดยอาศัยพระบาลีจากพระสุตตันตปิฎกเป็นบทตั้งแล้วอธิบายให้เห็นถึงรูปนามอย่างชัดเจน จะสังเกตได้ว่า ท่านได้ชี้แจงรายละเอียดของญาณ ๑๖ ว่ามีอยู่ในพอง ในยุบ และปฏิบัติอย่างไรจึงจะเข้าถึงญาณ ๑๖ ดังกล่าวได้

ท่านได้ใช้วิธีการเผยแพร่วิปัสสนากรรมฐาน โดยปฏิบัติตามญาณ ๑๖ ไปตามลำดับขั้นตอน ใช้สื่อการสอนด้วยการให้ทำตามแบบฝึกหัด มีรูปภาพประกอบทุกขั้นตอนของแบบฝึกหัดเริ่มปฏิบัติตั้งแต่ญาณที่ ๑ ถึง ญาณที่ ๑๖ ซึ่งท่านได้ชี้แจงถึงวิธีการต่าง ๆ ไว้ในแบบฝึกหัด อธิบายไปตามลำดับของแบบฝึกหัดแต่ละแบบ ตั้งแต่แบบฝึกหัดที่ ๑ ถึง แบบฝึกหัดที่ ๑๑ ดังรายละเอียดปรากฏในแบบฝึกหัด ดังจะได้กล่าวถึงเป็นลำดับดังต่อไปนี้

^{๓๓} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริขิตฺต) ,หนังสือที่ระลึกในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๔๘, หน้า ๗๕.

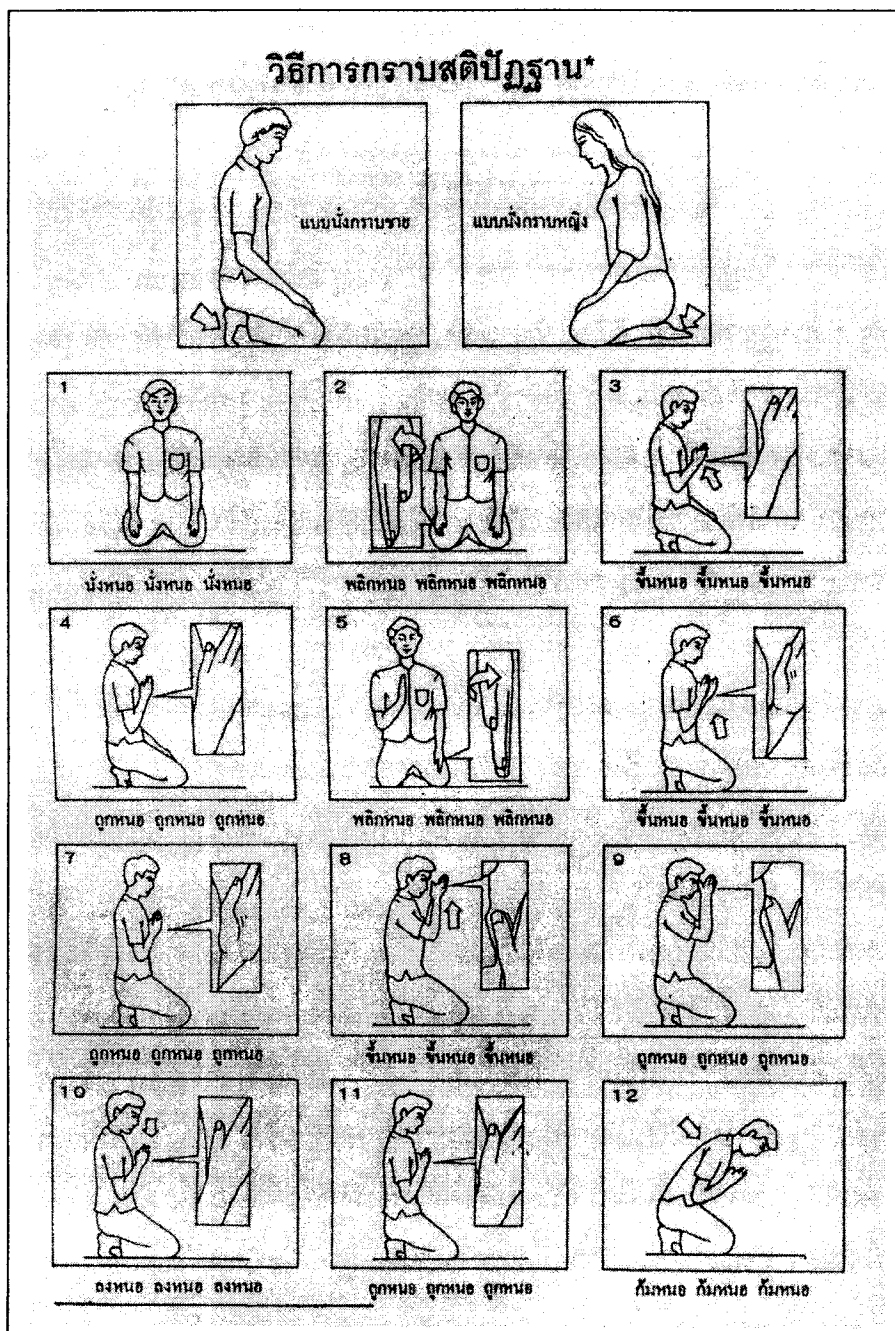
(๑) แบบฝึกหัดที่ ๑^๔

การปฏิบัติในญาณที่ ๑ เรียกว่า นามรูปปริจเฉทญาณ เริ่มจากการกราบสติปัฏฐานก่อน วิธีการกราบสติปัฏฐานคือ ผู้ปฏิบัติจะต้องนั่งคุกเข่าทั้งสอง เอามือขวา-ซ้ายวางคว่ำไว้ที่เข่าขวา-ซ้าย แล้วค่อย ๆ พลิกฝ่ามือขึ้นทีละข้าง ขวาก่อน พร้อมทั้งกำหนดด้วยสติว่า พลิกหนอ ๆ ๆ โดยจะต้องเอาจิตเข้าไปรู้ด้วยว่ากำลังพลิกฝ่ามือ เสร็จแล้วให้ยกมือข้างขวาชูขึ้นช้า ๆ พร้อมกำหนดว่าขึ้นหนอ ๆ ๆ เมื่อยกมาถึงอกก็ให้กำหนดว่า ถูกหนอ ๆ ๆ ต่อจากนั้นเริ่มพลิกมือข้างซ้าย ทำเช่นเดียวกับข้างขวา ยกมือทั้งสองขึ้นพนมกันไว้ระหว่างอก แล้วยกขึ้นจรดที่หน้าผากระหว่างคิ้วทั้งสอง พร้อมทั้งกำหนดขึ้นหนอ ๆ ๆ เวลายก และกำหนดถูกหนอ ๆ ๆ เมื่อเวลาจรดที่หว่างคิ้ว แล้วลดมือลงมาตั้งไว้ระหว่างอกโดยกำหนดว่าลงหนอ ๆ ๆ เมื่อถูกที่อกก็กำหนดว่า ถูกหนอ ๆ ๆ ต่อจากนั้นก้มหลังลงเล็กน้อยพร้อมกำหนดว่า ก้มหนอ ๆ ๆ แล้วยกมือขวาลงก่อนกำหนดว่า ลงหนอ ๆ ๆ แล้วเอามือซ้ายตามกำหนดแบบเดียวกัน ระดับมือห่างกัน ๔ นิ้ว แล้วก้มศีรษะลง กำหนดว่า ก้มหนอ ๆ ๆ เมื่อศีรษะจรดพื้น กำหนดว่า ถูกหนอ ๆ ๆ โดยมีนิ้วหัวแม่มือทั้งสองข้างอยู่ระหว่างคิ้ว เวลาเงยก็กำหนดว่าเงยหนอ ๆ ๆ ต่อจากนั้นก็กราบแบบเดิมอีก ๒ ครั้ง โดยกำหนดไปด้วย เพื่อความเข้าใจให้ดูรายละเอียดในภาพวิธีการกราบสติปัฏฐาน

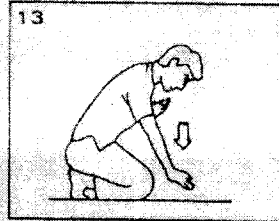
^{๑๔} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมณฑโล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ครองช้าง, ๒๕๕๔), หน้า ๙๑.

รูปภาพ วิธีการกราบสติปัฏฐาน รูปที่ ๑-๓^{๓๔}

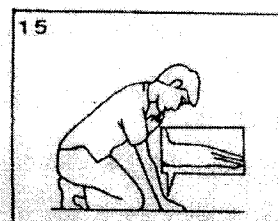
^{๓๔} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมจฺคโล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๙๒-๙๔.

ลงทนมอ ลงทนมอ ลงทนมอ

ถูทนมอ ถูทนมอ ถูทนมอ

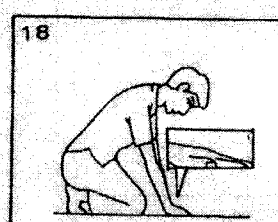
คว่ำทนมอ คว่ำทนมอ คว่ำทนมอ

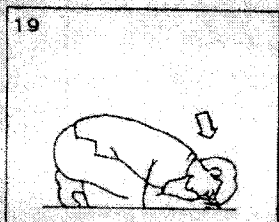
ลงทนมอ ลงทนมอ ลงทนมอ

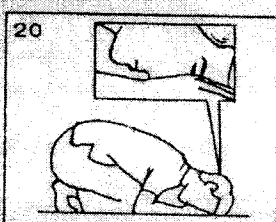
ถูทนมอ ถูทนมอ ถูทนมอ

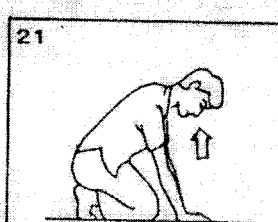
คว่ำทนมอ คว่ำทนมอ คว่ำทนมอ

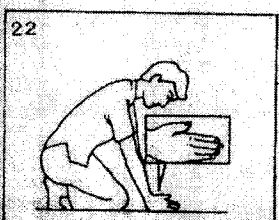
ก้มทนมอ ก้มทนมอ ก้มทนมอ

ถูทนมอ ถูทนมอ ถูทนมอ

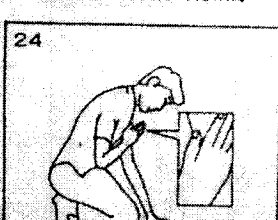
เงยทนมอ เงยทนมอ เงยทนมอ

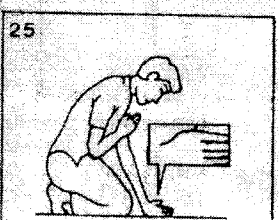
พลิกทนมอ พลิกทนมอ พลิกทนมอ

ขึ้นทนมอ ขึ้นทนมอ ขึ้นทนมอ

ถูทนมอ ถูทนมอ ถูทนมอ

พลิกทนมอ พลิกทนมอ พลิกทนมอ

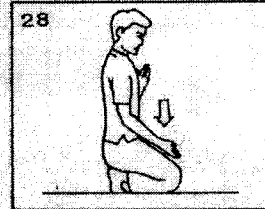
ขึ้นทนมอ ขึ้นทนมอ ขึ้นทนมอ

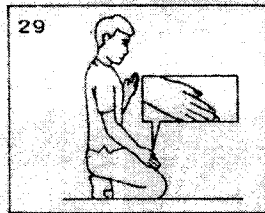
ถูทนมอ ถูทนมอ ถูทนมอ

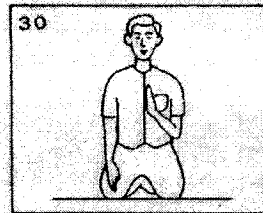
การกราบครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 ทำแบบเดียวกันกับ
การกราบครั้งที่ 1 (8 - 27) หลังจากกราบครั้งที่ 3 แล้ว จึง
ต่อด้วย 28 - 37

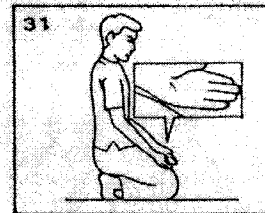
ลงทนต์ ลงทนต์ ลงทนต์

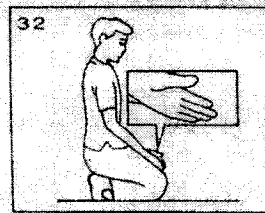
อุกทนต์ อุกทนต์ อุกทนต์

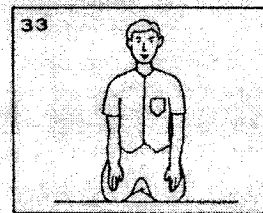
คว่ำทนต์ คว่ำทนต์ คว่ำทนต์

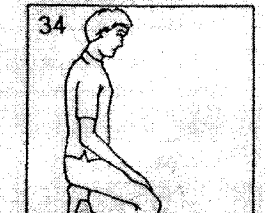
หงทนต์ หงทนต์ หงทนต์

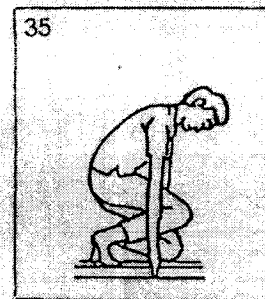
อุกทนต์ อุกทนต์ อุกทนต์

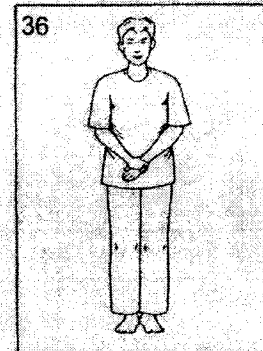
คว่ำทนต์ คว่ำทนต์ คว่ำทนต์

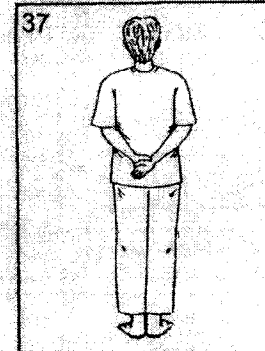
นั่งทนต์ ๆ ๆ อย่างอุกทนต์ ๆ ๆ

ลุกทนต์ ลุกทนต์ ลุกทนต์

ยืนทนต์ ๆ ๆ

อย่าเดินทนต์ ๆ ๆ

พระสุพรมยานเดร (ทอง สิริมงคล). (2541). ทางสายเอกฉบับปรับปรุง.

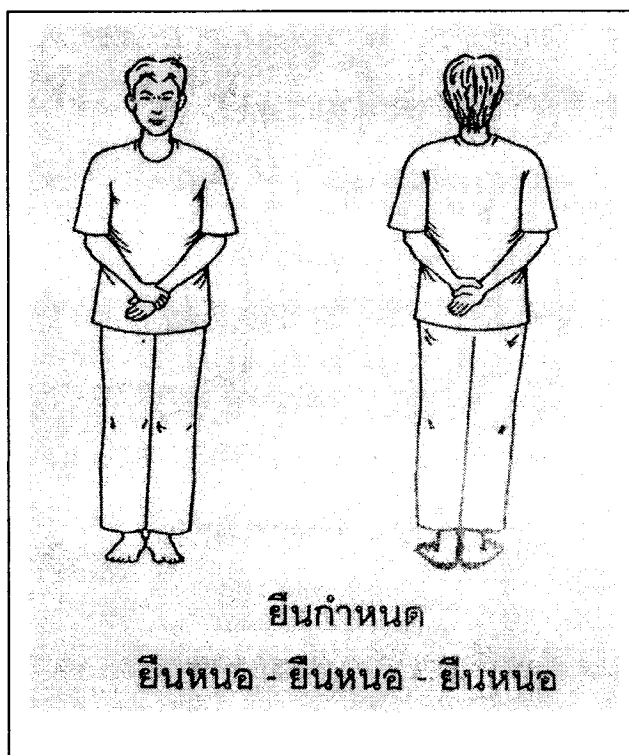
เชียงใหม่ : สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร.

หน้า 249-255.

เมื่อยืนขึ้นแล้วให้กำหนดยืนหนอ ๆ ๆ เพื่อใช้สติพิจารณาตรูปรูปลินให้ชัดเจน วางเท้าซ้ายและเท้าขวาดั้งชิดปลายเท้าเสมอกัน แต่ห่างกันเล็กน้อย มือทั้งสองไขว้หลังหรือกุมไว้ด้านหน้า ศีรษะตั้งตรง ทอดสายตาไปเบื้องหน้าชั่วระยะประมาณ ๑ วา หรือ ๕ ศอก

(ดูภาพที่ ๑. ประกอบ)

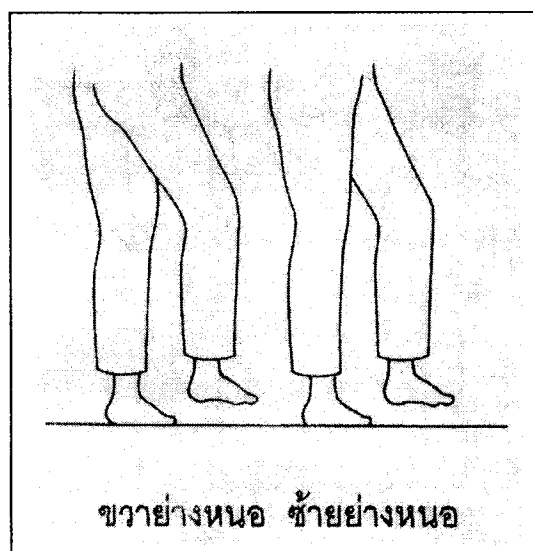
ยืนกำหนด
ยืนหนอ - ยืนหนอ - ยืนหนอ
ภาพที่ ๑ แสดงการยืน^{๖๖}

^{๖๖}พระราชพรหมจารีย์ (ทอง สิริมงคลโล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๙๕.

วิธีการเดินจงกรม^{๓๓}

ก่อนเดินให้กำหนดในใจว่า ออยากเดินหนอ ๆ ๆ แล้วค่อย ๆ ก้าวเท้าไปข้างหน้าโดยเอาเท้าขวาออกก่อน ให้เอาสติเพ่งพิจารณาอยู่ที่เท้าขวา กำหนดว่า ขวายังหนอ พอก้าวเท้าซ้ายก็ให้เอาสติเพ่งพิจารณาอยู่ที่เท้าซ้ายกำหนดว่า ซ้ายยังหนอ ให้กำหนดในใจตามไปพร้อมกับขณะก้าวเท้าให้เป็นปัจจุบัน ขณะยกเท้าขวาก้าวไปจนวางเท้าลงกับพื้น ก็ตั้งสติกำหนดตั้งแต่เริ่มยกเท้าซ้าย ๆ ว่า “ขวายังหนอ” พอเท้าเหยียบลงกับพื้นก็ลงคำว่า “หนอ” พอติ ทำอย่างนี้ทุกครั้งและทุกก้าวเรียกว่า เดินจงกรม ๑ ระยะ (ดังแสดงในภาพที่ ๒)

ขวายังหนอ ซ้ายยังหนอ

ภาพที่ ๒ เดินจงกรม ๑ ระยะ^{๓๔}

การเดินจงกรมให้เดินกลับไปกลับมาอย่างช้า ๆ โดยจะต้องเอาสติเพ่งพิจารณาอยู่ที่เท้าทั้ง ๒ ข้าง เมื่อเดินจงกรมไปสุดด้านใดด้านหนึ่ง ให้หยุดยืนเท้าทั้ง ๒ ข้างชิดกัน พร้อมทั้งกำหนดในใจว่า “หยุดหนอ ๆ ๆ ” เมื่อรูปยืนปรากฏขึ้นก็ให้พิจารณาดูรูปยืน พร้อมทั้งกำหนดว่า “ยืนหนอ ๆ ๆ ” เมื่ออยากจะกลับตัวให้กำหนด “อยากกลับหนอ ๆ ๆ ” แล้วค่อย ๆ หันตัวกลับมาทางขวาพิจารณาดูอิริยาบถการกลับตัวให้ชัดเจน ด้วยการยกเท้าขวาแยกมาตั้งเป็นมุมฉาก พร้อมกับกำหนดในใจว่า

^{๓๓} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมงคลโล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๙๕.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖.

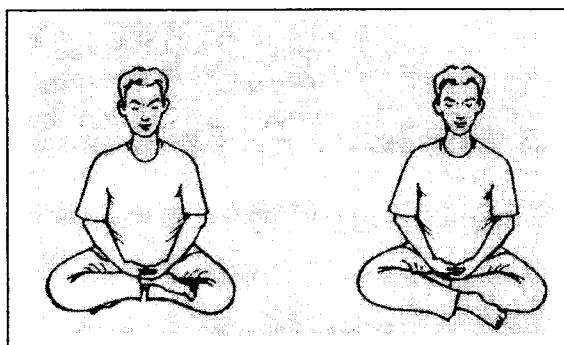

“กลับหนอ” แล้วยกเท้าซ้ายตามมาวางขัดกับเท้าขวา พร้อมกับกำหนดในใจว่า “กลับหนอ” หลังจากนั้นก็นึกเท้าขวาแยกมาตั้งเป็นมุมฉากอีกครั้ง กำหนดในใจว่า “กลับหนอ” แล้วยกเท้าตามมาวางขัดกับเท้าขวา พร้อมกับกำหนดในใจว่า “กลับหนอ” จนกระทั่งกลับตัวมาอีกด้านหนึ่งได้สำเร็จ เมื่อรูปยืนปรากฏขึ้นอีกครั้งก็ให้พิจารณาดูรูปยืนให้ชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดว่า “ยืนหนอ ๆ ๆ” ก่อนจะเดินจงกรมต่อไปให้กำหนดต้นจิตว่า “อยากเดินหนอ ๆ ๆ” จึงเริ่มเดินจงกรมต่อไปโดยก้าวเท้าขวาออกก่อน เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่เท้าขวา พร้อมกับกำหนดในใจว่า “ขวาย่างหนอ” เมื่อก้าวเท้าซ้ายก็เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่เท้าซ้ายพร้อมกับกำหนดว่า “ซ้ายย่างหนอ” ให้เดินประมาณ ๑๐ นาที แล้วปล่อยอริยาบถจากเดินจงกรมเป็นนั่งสมาธิ โดยกำหนดต้นจิตก่อนว่า “อยากนั่งหนอ ๆ ๆ” แล้วค่อย ๆ นั่งลง พร้อมกับกำหนดว่า “นั่งหนอ ๆ ๆ”

วิธีการนั่งสมาธิ^{๔๔}

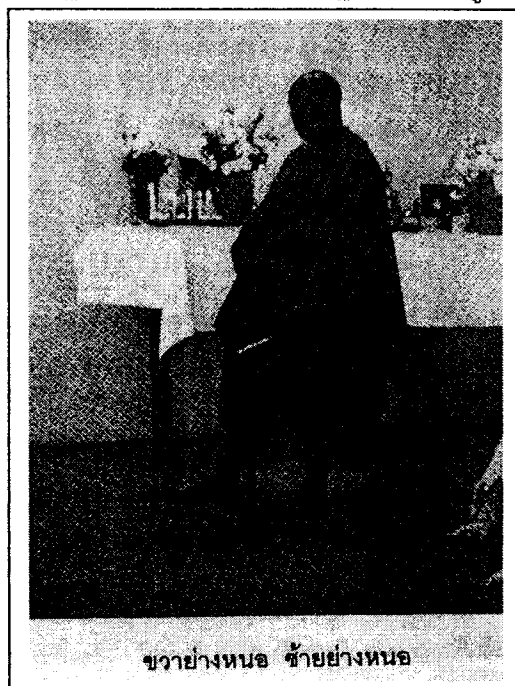
การนั่งสมาธิ ให้เอามือขวาวางไว้บนมือซ้าย ให้ปลายนิ้วหัวแม่มือชนกันเอาเท้าซ้ายซุกเข้าไว้ในขาขวา เอาสันเขว้างจรดหน้าแข้งเบื้องซ้าย หรือนั่งขัดสมาธิ ให้ขาขวาวางทับบนขาซ้าย นั่งตัวตรง หายใจช้า ๆ แล้วค่อย ๆ หลับตาลง ตัดความกังวลทุกอย่างให้หมด แล้วเอาสติมาไว้ที่ท้องเหนือสะดือ ๒ นิ้ว เวลาหายใจเข้าท้องพองออก ให้เอาสติเพ่งพิจารณาอยู่กับอาการพองเพียงอย่างเดียว พร้อมกับบริกรรมในใจว่า พองหนอ เวลาหายใจออก ท้องยุบก็ให้เอาสติเพ่งพิจารณาอยู่กับอาการยุบเพียงอย่างเดียว พร้อมทั้งบริกรรมในใจว่า ยุบหนอ อาการที่ท้องพองและท้องยุบก็คือรูป ส่วนการที่เราเอาสติคุมจิตเข้าไปรู้อาการพองยุบ ก็คือ นาม การเอาจิตเข้าไปรู้อาการพองอาการยุบ ให้เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ ปฏิบัติไปเรื่อย ๆ ก็จะเกิดปัญญา พิจารณาได้ว่าร่างกายของเรานั้นแท้จริงมีแต่รูปกับนามเท่านั้น ไม่มีอย่างอื่นเลย มองเห็นพระไตรลักษณ์คือ ทุกขัง อนิจจัง อนัตตา ได้ชัดเจนขึ้น เมื่อเวลานั่งไปนาน ๆ อนิจจัง และเห็นความเป็นอนัตตา คือร่างกายไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่สามารถบังคับบัญชาได้ ห้ามไม่ให้ปวด ไม่ให้เมื่อย ห้ามไม่ได้ เพราะฉะนั้น การพิจารณารูป-นามเป็นอารมณ์นั้นเราสามารถยกจิตขึ้นสู่ปัญญาได้ตลอดเวลา ขอให้ปฏิบัติให้ได้ปัจจุบันธรรมจึงจะบังเกิดผลอย่างแท้จริง ให้กำหนดนั่งสมาธินานประมาณ ๑๐ นาที (ดังแสดงในภาพที่ ๓)

^{๔๔} พระราชพรหมจารีย์ (ทอง สิริมงคล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๔๗.

ภาพที่ ๓ แสดงวิธีการนั่งสมาธิ^{๔๐}

ในขั้นแรกนี้ ผู้ปฏิบัติจะต้องเดินจงกรมสลับกันไปกับการนั่งสมาธิ กล่าวคือ เดินจงกรม ๑๐ นาที สลับกับการนั่งสมาธิ ๑๐ นาที โดยผู้ปฏิบัติควรมีเวลาในการเดินจงกรมและนั่งสมาธิ รวมแล้วไม่น้อยกว่า ๑๐ ชั่วโมง ใน ๑ วัน หลังจากนั้นก็มีการสอบอารมณ์กรรมฐานกับวิปัสสนาจารย์ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของการปฏิบัติและแนะนำวิธีการปฏิบัติในขั้นที่สูงขึ้นไป

ขวาย่างนอน ช้าย่างนอน

ภาพประกอบ...ขวาย่างนอน ช้าย่างนอน^{๔๑}

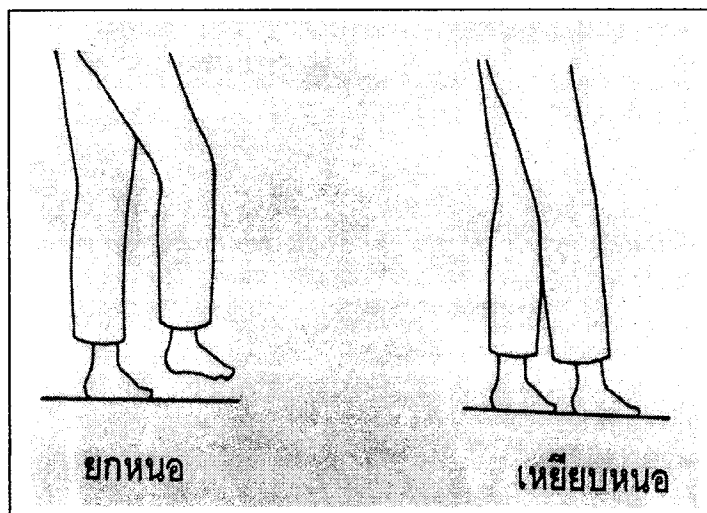
^{๔๐} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมณฑล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๔๘.

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙.

(๒) แบบฝึกหัดที่ ๒^๒

เมื่อผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจและตั้งใจปฏิบัติในญาณที่ ๑ เป็นอย่างดีแล้ว วิปัสสนาจารย์ก็จะแนะนำการปฏิบัติในญาณที่ ๒ คือ ปัจจัยปริคคญาณ โดยเริ่มจากการกราบสติปัฏฐานก่อนแล้วกำหนดเดินจงกรม ๒ ระยะ (ดังแสดงในภาพที่ ๔)

ภาพที่ ๔ แสดงการเดินจงกรม ๒ ระยะ^๓

ผู้ปฏิบัติควรยืนชิดเท้าทั้งสองข้าง ปลายเท้าเสมอกัน ห่างกันเล็กน้อย ตัวและศีรษะตั้งตรง พิจารณาธรรมให้ชัดเจน กำหนดในใจว่า “ยืนหนอ ๆ ๆ” ก่อนจะเดินก็ให้กำหนดตันจิตว่า “อยากเดินหนอ ๆ ๆ” เมื่อรู้ชัดว่าอยากจะเดินแล้วจึงยกเท้าขวาขึ้นช้า ๆ ควบไปกับการยืนเท้าไปข้างหน้า พร้อมกับกำหนดในใจว่า “ยกหนอ” พอวางเท้าลงกับพื้น ก็กำหนดว่า “เหยียบหนอ” ให้พร้อมกัน ทำเช่นนี้ทุกก้าวโดยเอาสติเพ่งพิจารณาอยู่ที่เท้าทั้ง ๒ ข้างตลอดเวลา ให้เดินจงกรมนานประมาณ ๒๐ นาที แล้วเปลี่ยนอิริยาบถเป็นนั่งสมาธิ โดยก่อนจะเปลี่ยนอิริยาบถจะต้องกำหนดตันจิตก่อนว่า “อยากนั่งหนอ ๆ ๆ” เพื่อให้รู้ชัดว่าอยากจะนั่ง แล้วจึงค่อย ๆ นั่งลง พร้อมกับกำหนดว่า “นั่งหนอ ๆ ๆ” ให้พร้อมกับอาการที่กำลังนั่ง

^๒ พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมจฺจโล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๑๐๐.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๐.

วิธีการนั่งสมาธิ ก็เหมือนกับการนั่งสมาธิในแบบฝึกหัดที่ ๑ พยายามดำรงสติให้มั่น โดยเอาสติมาไว้ที่ท้องเหนือสะดือ ๒ นิ้ว เวลาหายใจเข้า ท้องพองออก ให้กำหนดว่า “พองหนอ” เวลาหายใจออก ท้องยุบ ให้กำหนดว่า “ยุบหนอ” พยายามกำหนดให้ได้ปัจจุบันธรรม คือให้ทำพร้อม ๆ กัน เวลาพองก็ให้กำหนดพองพร้อมกัน ถ้ามีอาการพองก่อน แล้วกำหนดทีหลัง หรือยังไม่มีอาการพอง แต่ไปกำหนดว่า “พองหนอ” ก็ไม่ได้ปัจจุบันธรรม กลายเป็นอดีตหรืออนาคตไป และเมื่อมีอาการพองแล้วมันจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร มันจะเร็วหรือช้า ก็ต้องกำหนด เมื่อมันเร็วก็กำหนด “เร็วหนอ ๆ ๆ” เมื่อมันช้า ก็กำหนด “ช้าหนอ ๆ ๆ” เวลาพองก็เอาสติเพ่งพิจารณาที่อาการพองอย่างเดียว กำหนด “พองหนอ ๆ ๆ” เวลายุบก็เอาสติเพ่งพิจารณาที่อาการยุบอย่างเดียว กำหนด “ยุบหนอ ๆ ๆ”

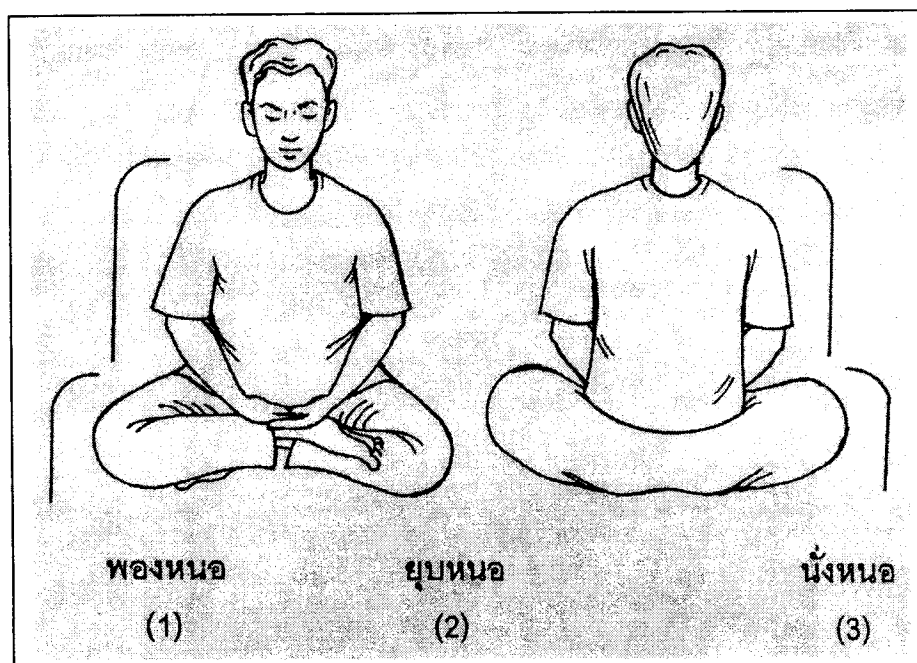
ในขณะที่นั่งสมาธิอยู่นั้น ถ้ามีเวทนาเกิดขึ้น เช่น เจ็บ ปวด เมื่อย คัน ก็ให้ใช้สติกำหนดอาการนั้น ๆ คือ ให้ทิ้ง พอง ยุบ ก่อน แล้วเอาสติไปเพ่งพิจารณาตรงจุดที่มีอาการเจ็บ ปวด เมื่อย หรือคัน กำหนดในใจว่า เจ็บหนอ ๆ ๆ ปวดหนอ ๆ ๆ เมื่อยหนอ ๆ ๆ หรือคันหนอ ๆ ๆ แล้วแต่ว่าจะมีเวทนาใดเกิดขึ้น เมื่อจิตรู้ชัดแล้วว่าบัดนี้ทุกขเวทนาได้เกิดขึ้นแล้ว ให้ย้ายสติกลับมาเพ่งพิจารณาที่ท้อง กำหนด พองหนอ ยุบหนอ ต่อไป ถ้าเวลาคิดไปถึงเรื่องต่าง ๆ เช่น คิดถึงบ้าน คิดถึงการทำงาน คิดถึงลูกหลาน เป็นต้น ให้เอาสติกำหนดพิจารณาว่า คิดหนอ ๆ ๆ หลังจากหยุดคิดแล้วก็เอาสติมากำหนดที่อาการพอง ยุบ ต่อไป ถ้ามีนิวรณ์ธรรม ๕ ประการ คือชอบใจ ไม่ชอบใจ ง่วง ฟุ้ง สงสัย อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นในขณะที่ปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นเวลากำลังนั่งสมาธิหรือเดินจงกรมก็ตาม ต้องทิ้งพอง ยุบเสียก่อน แล้วเอาสติเข้าไปกำหนดที่นิวรณ์นั้น ๆ ว่า ชอบหนอ ๆ ๆ ไม่ชอบหนอ ๆ ๆ ง่วงหนอ ๆ ๆ ฟุ้งหนอ ๆ ๆ สงสัยหนอ ๆ ๆ แล้วแต่ว่าจะมีนิวรณ์อย่างอื่นเกิดขึ้น เมื่อจิตรู้เท่าทันสภาวะของนิวรณ์นั้น ๆ อย่างชัดเจนแล้ว ก็ควรละทิ้งนิวรณ์นั้น ๆ เสีย แล้วเอาสติกลับมากำหนด พองหนอ ยุบหนอ ต่อไป

ให้ผู้ปฏิบัติ นั่งสมาธิประมาณ ๒๐ นาที แล้วเปลี่ยนอิริยาบถเป็นเดินจงกรม โดยกำหนดต้นจิตก่อนว่า “อยากลุกหนอ ๆ ๆ” เพื่อให้รู้ชัดว่าอยากที่จะลุกขึ้น แล้วค่อย ๆ ลุกขึ้นยืนพร้อมทั้งกำหนดในใจว่า “ลุกหนอ ๆ ๆ” เมื่อรูปยืนปรากฏขึ้นก็เอาสติมาพิจารณารูปยืนให้ชัดเจนพร้อมทั้งกำหนดว่า “ยืนหนอ ๆ ๆ” ก่อนจะเดินก็กำหนดต้นจิตว่า “อยากเดินหนอ ๆ ๆ” ให้รู้ชัดว่าอยากที่จะเดินแล้วจึงเริ่มเดินจงกรมต่อไปประมาณ ๒๐ นาที สลับกับการนั่งสมาธิ ๒๐ นาที โดยพยายามให้มีเวลาในการเดินจงกรมและการนั่งสมาธิรวมแล้วไม่น้อยกว่า ๑๐ ชั่วโมง ใน ๑ วัน แล้วจึงไปสอบอารมณ์กับวิปัสสนาจารย์ เพื่อประโยชน์ของผู้ปฏิบัติที่จะขอคำแนะนำวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้อง และรายงานความก้าวหน้าในการปฏิบัติของตนเอง

(๓) แบบฝึกหัดที่ ๓^{๔๔}

ในขั้นนี้ผู้ปฏิบัติจะได้รับคำแนะนำให้ปฏิบัติในญาณที่ ๓ เรียกว่า สัมมาสนญาณ คือ กราบ สติปัฏฐานก่อนแล้วเจริญกรรม ๒ ระยะ เหมือนกับแบบฝึกหัดที่ ๒ เป็นเวลาประมาณ ๒๐ นาที แล้วเปลี่ยนอิริยาบถเป็นนั่งสมาธิโดยมีการกำหนดทุกชั้นตอน ตั้งแต่ “อยากนั่งหนอ ๆ ๆ” ให้รู้ชัดว่า อยากจะนั่งแล้วค่อย ๆ นั่งลงช้า ๆ พร้อมกับกำหนดว่า “นั่งหนอ ๆ ๆ” ในการกำหนดขณะนั่งสมาธิ ให้กำหนด ดังนี้ คือ “พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ” (ดังแสดงในภาพที่ ๕)

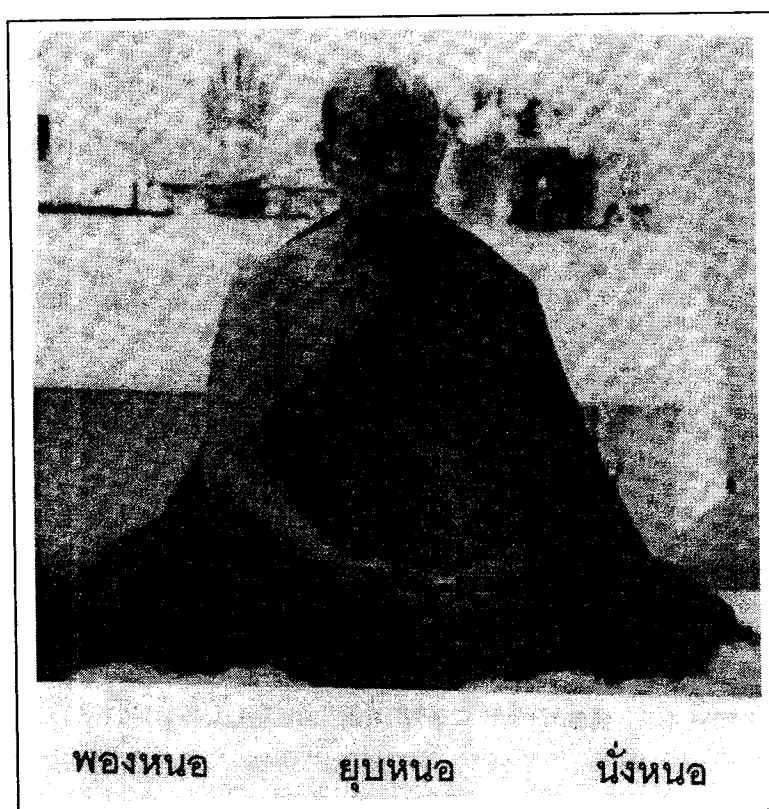
ภาพที่ ๕ แสดงการนั่งสมาธิตามแบบฝึกหัดที่ ๓^{๔๕}

^{๔๔} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมจฺคโล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๑๐๓.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๓.

วิธีการกำหนดขณะนั่งสมาธิให้เพ่งพิจารณาโดยใช้สติไปกำหนดที่ท้องเหนือสะดือ ๒ นิ้ว เวลาหายใจเข้า ท้องพองให้กำหนด “พองหนอ” เวลาหายใจออก ท้องยุบ ให้กำหนด “ยุบหนอ” หลังจากนั้นให้กำหนดสติไปที่ทำนังพิจารณาตราบนึ่งให้ชัดเจน โดยผู้ปฏิบัติพึงระลึกว่าตนเองกำลังนั่งอยู่ มิได้อยู่ในอิริยาบถอื่น พร้อมทั้งกำหนดว่า “นั่งหนอ” โดยไม่ต้องไปใส่ใจกับอาการพอง-ยุบ หรือลมหายใจ เข้า-ออก จะหายใจเข้า-ออกกี่ครั้งก็ได้ และให้กำหนดวนกลับไปว่า “พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ” เวียนกันไปเช่นนี้ตลอดเวลาที่นั้งสมาธิ คือ ประมาณ ๒๐ นาที แล้วเปลี่ยนอิริยาบถเป็นเดินจงกรม ๒๐ นาที สลับกันไป จนกระทั่งมีเวลาปฏิบัติรวมแล้วไม่น้อยกว่า ๑๐ ชั่วโมง จึงจะไปสอบอารมณ์กับวิปัสสนาจารย์

พองหนอ

ยุบหนอ

นั่งหนอ

ภาพประกอบ : พองหนอ

ยุบหนอ

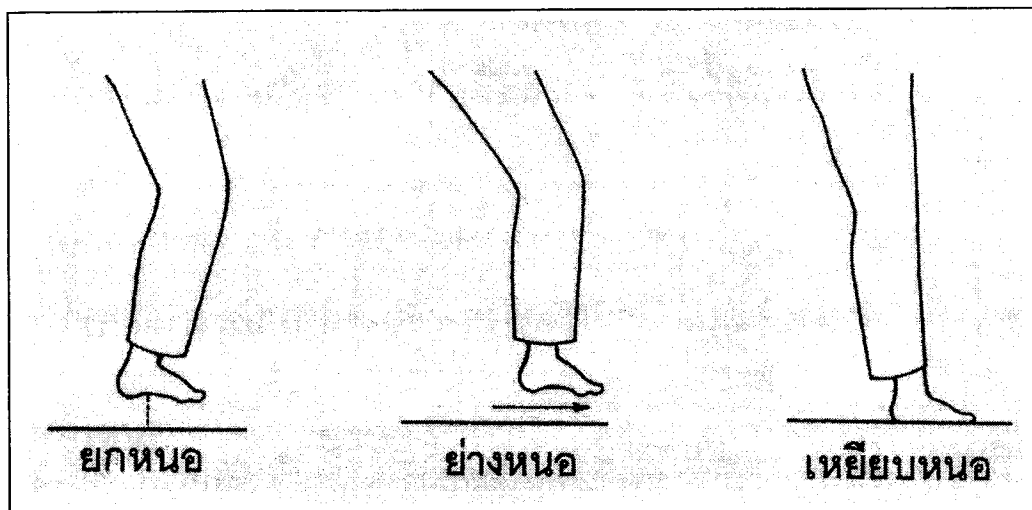
นั่งหนอ^{๑๑}

^{๑๑} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมงคลโล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๑๐๔.

(๔) แบบฝึกหัดที่ ๔^{๔๓}

หลังจากที่ผู้ปฏิบัติมีความก้าวหน้าในญาณที่ ๓ เรียบร้อยแล้ว ก็สามารถปฏิบัติในญาณที่ ๔ เรียกว่า อุทยัพพญาณ ขั้นนี้วิปัสสนาจารย์จะแนะนำให้ผู้ปฏิบัติกราบสติปัฏฐานแล้วเดินจงกรม ๓ ระยะ คือ “ยกหนอ ย่างหนอเหยียบหนอ” (ดังแสดงในภาพที่ ๖)

ภาพที่ ๖ แสดงการเดินจงกรม ๓ ระยะ^{๔๔}

วิธีการเดินจงกรมในขั้นนี้ มีข้อที่ควรระวัง คือ เวลายกเท้าขึ้นก็ให้ยกขึ้นตรง ๆ พร้อมทั้งกำหนดในใจว่า ยกหนอ เมื่อย่างเท้าก็ให้ยื่นเท้าออกไปข้างหน้าตรง ๆ พร้อมกับกำหนดว่า ย่างหนอ เมื่อจะเหยียบก็ให้เหยียบตรง ๆ ให้พร้อมกับการกำหนดว่า เหยียบหนอ ต้องเอาสติไปเพ่งพิจารณาที่เท้าทั้ง ๒ ข้างตลอดเวลา ก้าวต่อไปก็กำหนดตามอาการเดินว่า ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ กำหนดเช่นนี้เรื่อยไปตลอดการเดินจงกรม ให้เดินอย่างช้า ๆ ด้วยสติ กลับไปกลับมาประมาณ ๓๐ นาที การเดินจงกรมนี้มีประโยชน์หลายอย่าง พระพุทธองค์ทรงจำแนกประโยชน์ของการเดินจงกรมไว้ ๕ ประการ คือ

๑. ลดหนต่อการเดินทางไกล
๒. ลดหนต่อการทำความเพียร
๓. ช่วยย่อยอาหาร
๔. ช่วยขับโรคออกมาจากตน
๕. ทำสมาธิให้ดียิ่งขึ้น (สมาธิที่ได้จากการเดินจงกรมจะตั้งอยู่ได้นาน)

^{๔๓} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริขันธ์), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๑๐๕.

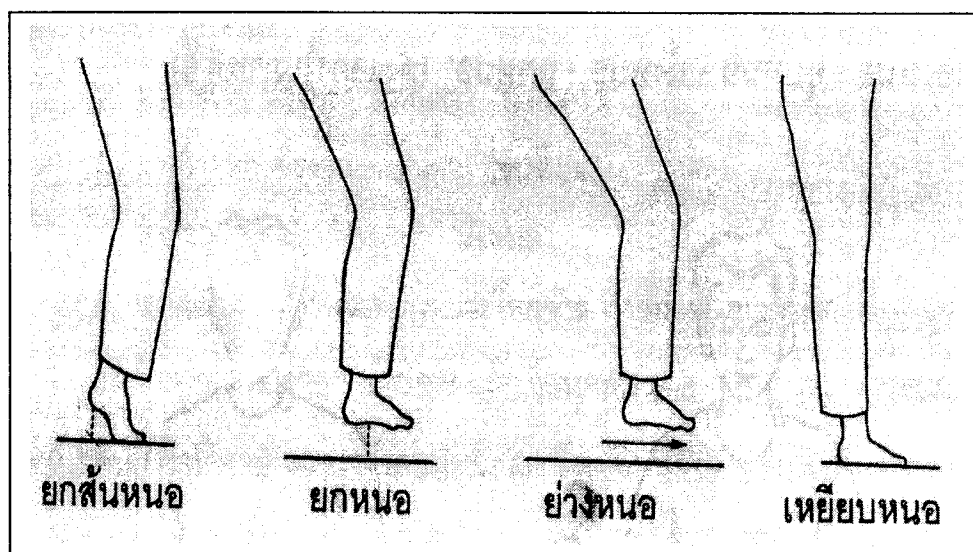
^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๕.

ดังนั้น นักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย ขออย่าได้ละเลยการเดินจงกรมก่อนที่จะนั่งสมาธิทุกครั้ง สำหรับในแบบฝึกหัดนี้ หลังจากเดินจงกรมประมาณ ๓๐ นาทีแล้วก็เปลี่ยนอิริยาบถเป็นนั่งสมาธิ โดยมีการกำหนดทุกขั้นตอนที่มีการเปลี่ยนอิริยาบถ วิธีการนั่งสมาธิก็เหมือนกับการนั่งสมาธิในแบบฝึกหัดที่ ๓ คือ ใช้สติกำหนดว่า “พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ” ใช้เวลานั่งสมาธินานประมาณ ๓๐ นาที แล้วเปลี่ยนอิริยาบถเป็นเดินจงกรมอีก ๓๐ นาที สลับกันเช่นนี้และพยายามให้มัวเวลาปฏิบัติไม่น้อยกว่า ๑๐ ชั่วโมง จึงไปสอบอารมณ์กับวิปัสสนาจารย์

(๕) แบบฝึกหัดที่ ๕^{๔๔}

ขั้นนี้วิปัสสนาจารย์แนะนำให้ปฏิบัติในญาณที่ ๕ เรียกว่า กังคญาณ คือ หลังจากกราบ สติปัฏฐานแล้วให้เดินจงกรม ๔ ระยะ กำหนดในใจว่า “ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ” (ดังแสดงในภาพที่ ๗)

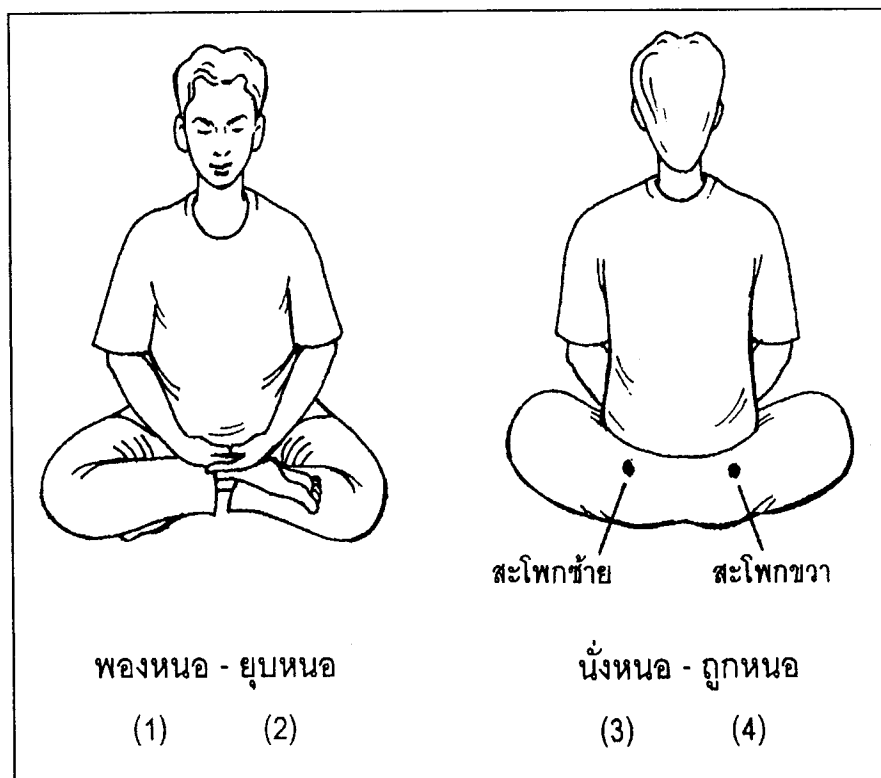
ภาพที่ ๗ แสดงการเดินจงกรม ๔ ระยะ^{๔๕}

^{๔๔} พระราชพรหมจารีย์ (ทอง สิริมงคลไธ), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๑๐๗.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗.

การเดินจงกรม ๔ ระยะ ก็คล้ายกับการเดินจงกรม ๓ ระยะ เพียงแต่เพิ่มระยะ “ยกส้นหนอ” ขึ้นอีก ๑ ระยะ เพื่อให้สติได้พิจารณาความละเอียดของการเดินจงกรมมากยิ่งขึ้น วิธีการกำหนดในการเดินจงกรม ๔ ระยะ คือ ให้เริ่มจากเท้าขวายกส้นขึ้นเล็กน้อย แต่ปลายเท้ายังแตะอยู่ที่พื้น พร้อมกับกำหนดในใจว่า “ยกส้นหนอ” แล้วยกเท้าขวาขึ้นตรง ๆ ให้เหนือพื้นประมาณฝ่ามือตะแคงพร้อมกับกำหนดในใจว่า “ยกหนอ” ขณะยื่นเท้าไปข้างหน้าให้กำหนดในใจว่า “ย่างหนอ” และเมื่อเท้าเหยียบลงกับพื้นก็กำหนดในใจว่า “เหยียบหนอ” ทำเช่นนี้ทั้งเท้าขวาและเท้าซ้าย กำหนดให้พร้อมกับอาการที่เดินไปตามลำดับว่า “ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ” โดยเอาสติเพ่งพิจารณาอยู่ที่เท้าทั้ง ๒ ข้างตลอดเวลา ใช้เวลาในการเดินจงกรม ๔ ระยะ ประมาณ ๔๐ นาที แล้วเปลี่ยนอิริยาบถเป็นนั่งสมาธิ การนั่งสมาธิในแบบฝึกหัดนี้ให้กำหนดว่า “พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ ถูกหนอ” (ดังแสดงในภาพที่ ๔)

ภาพที่ ๔ แสดงการนั่งสมาธิตามแบบฝึกหัดที่ ๕^{๙๐}

^{๙๐} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมจฺคโล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๑๐๘.

วิธีการกำหนดเวลานั่งสมาธิ ให้กำหนดไปตามลำดับขั้น ดังต่อไปนี้

๑. หายใจเข้า ท้องพอง เอาสติไปกำหนดที่ท้องว่า “พองหนอ”
๒. หายใจออก ท้องยุบ เอาสติไปกำหนดที่ท้องว่า “ยุบหนอ”
๓. เอาสติพิจารณาดูรูปนั่งให้ชัดเจน กำหนดว่า “นั่งหนอ”
๔. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่บริเวณสะโพกขวา ได้นึกภาพกำหนดลักษณะและขนาดของจุดที่กำลังเพ่งพิจารณานั้น ให้เป็นวงกลมขนาดเท่ากับเหรียญสิบบาท พร้อมทั้งกำหนดในใจว่า “ถูกหนอ”
๕. หายใจเข้า ท้องพอง กำหนดว่า “พองหนอ”
๖. หายใจออก ท้องยุบ กำหนดว่า “ยุบหนอ”
๗. พิจารณาดูรูปนั่ง กำหนดว่า “นั่งหนอ”
๘. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่บริเวณสะโพกซ้าย กำหนดว่า “ถูกหนอ”

ให้กำหนดตั้งแต่ข้อ ๑ ถึงข้อ ๘ แล้วเวียนกลับไปข้อ ๑ - ๘ ใหม่ ทำเช่นนี้เรื่อยไปจนกระทั่งครบ ๔๐ นาที สลับกันไปจนกระทั่งมีเวลาปฏิบัติไม่น้อยกว่า ๑๐ ชั่วโมง จึงไปสอบอารมณ์กับวิปัสสนาจารย์

(๖) แบบฝึกหัดที่ ๖^{๔๒}

เมื่อผู้ปฏิบัติมีความก้าวหน้าในญาณที่ ๕ เป็นอย่างดีแล้ว วิปัสสนาจารย์จะแนะนำวิธีปฏิบัติในญาณที่ ๖ เรียกว่า ภยญาณ ขั้นนี้ผู้ปฏิบัติจะต้องกราบสติปัฏฐานก่อนแล้วเดินจงกรม ๔ ระยะ เหมือนกับการเดินจงกรมในแบบฝึกหัดที่ ๕ ทุกประการ ใช้เวลาในการเดินจงกรมนานประมาณ ๔๐ นาที แล้วเปลี่ยนอิริยาบถเป็นนั่งสมาธิ กำหนดตั้งแต่ข้อ ๑ ถึง ๘ เหมือนกับในแบบฝึกหัดที่ ๕ แล้วกำหนดเพิ่มขึ้นตามลำดับ ดังต่อไปนี้

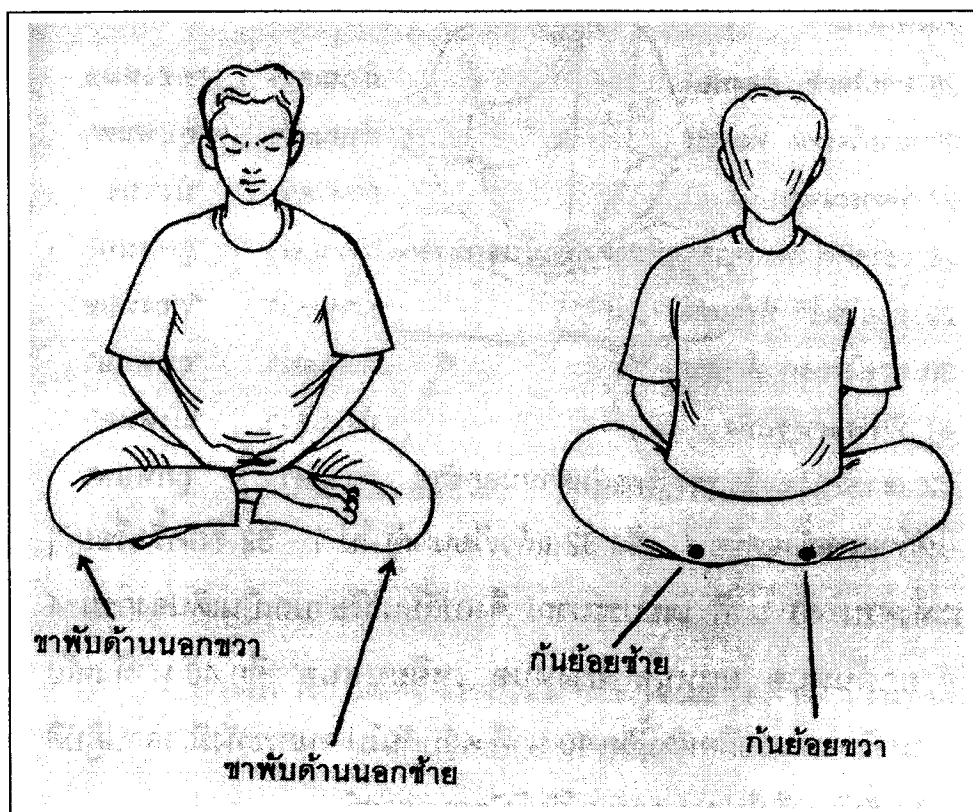
๙. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๑๐. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๑๑. พิจารณาดูรูปนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๑๒. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่ก้นย่อขวา	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”
๑๓. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๑๔. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๑๕. พิจารณาดูรูปนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๑๖. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่ก้นย่อซ้าย	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”
๑๗. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”

^{๔๒} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริขิตฺโต), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๑๑๐.

๑๘. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๑๙. พิจารณาตุรุ่ม	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๒๐. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่ขาพับด้านนอกขวา	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”
๒๑. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๒๒. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๒๓. พิจารณาตุรุ่ม	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๒๔. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่ขาพับด้านนอกซ้าย	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”

ให้กำหนดตั้งแต่ข้อ ๑ - ๒๔ แล้วเวียนกลับไปข้อ ๑ ใหม่ กำหนดเรียงมาตามลำดับ จนถึงข้อ ๒๔ กำหนดเวียนไปเช่นนี้เรื่อย ๆ จนกระทั่งครบ ๔๐ นาที โดยประมาณ จึงเปลี่ยนอิริยาบถเป็นเดินจงกรม ๔ ระยะ นาน ๔๐ นาที สลับกับการนั่งสมาธิเรื่อยไปจนมีเวลาปฏิบัติไม่ต่ำกว่า ๑๐ ชั่วโมง จึงไปสอบอารมณ์กับวิปัสสนาจารย์

ภาพที่ ๙ แสดงการนั่งสมาธิกำหนดจุดต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ตามแบบฝึกหัดที่ ๖^๓

^๓ พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมงคลไธ), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๑๑๑

(๗) แบบฝึกหัดที่ ๗^{๔๔}

ญาณที่ ๗ เรียกว่า อาทินาญาณ ขั้นนี้ผู้ปฏิบัติจะต้องกราบสติปัฏฐานเสียก่อนแล้วเดินจงกรม ๔ ระยะ เหมือนกับแบบฝึกหัดที่ ๕ และ ๖ ให้เดินจงกรมประมาณ ๔๐ นาที แล้วเปลี่ยนอิริยาบถเป็นนั่งสมาธิ กำหนดจุดต่าง ๆ เรียงไปตามลำดับตั้งแต่ข้อ ๑ ถึงข้อ ๒๔ เหมือนกับในแบบฝึกหัดที่ ๕ และ ๖ และกำหนดเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

๒๕. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๒๖. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๒๗. พิจารณาตุรุปนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๒๘. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่ตาตุ่มด้านนอกขวา	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”
๒๙. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๓๐. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๓๑. พิจารณาตุรุปนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๓๒. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่ตาตุ่มด้านนอกซ้าย	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”

ให้กำหนดตั้งแต่ข้อ ๑ - ๓๒ แล้วเวียนกลับไป ๑ - ๓๒ อีกครั้งเรื่อย ๆ ไปจนกระทั่งครบ ๔๐ นาที โดยประมาณ จึงเปลี่ยนอิริยาบถเป็นเดินจงกรม ๔ ระยะ คือ “ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เขยิบหนอ” อีก ๔๐ นาที สลับกับการนั่งสมาธิตามแบบฝึกหัดนี้อีก ๔๐ นาที สลับกันไปจนกระทั่งมีเวลาปฏิบัติไม่ต่ำกว่า ๑๐ ชั่วโมง จึงไปสอบอารมณ์กับวิปัสสนาจารย์

ภาพที่ ๑๐ แสดงการนั่งสมาธิ กำหนดจุดต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ตามแบบฝึกหัดที่ ๗^{๔๕}

^{๔๔} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมณฑล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๑๑๒.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๓.

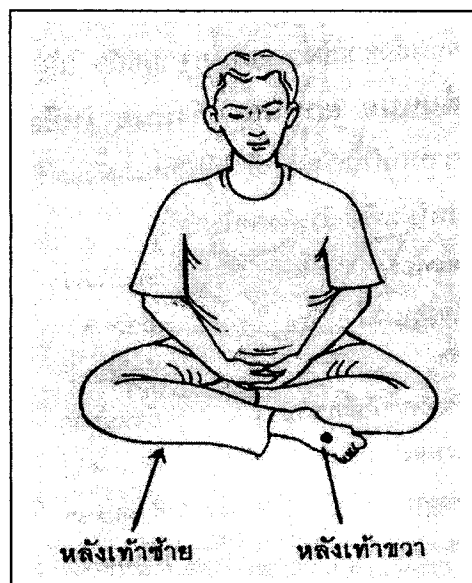

(๘) แบบฝึกหัดที่ ๘^{๕๖}

ญาณที่ ๘ เรียกว่า นิพพิทาญาณ การปฏิบัติในขั้นนี้หลังจากกราบสติปัฏฐานแล้ว ให้ผู้ปฏิบัติเดินจงกรม ๔ ระยะ คือ “ยกเส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เขยิบหนอ” ประมาณ ๔๐ นาที แล้วเปลี่ยนอิริยาบถเป็นนั่งสมาธิ ๔๐ นาที โดยกำหนดตั้งแต่ข้อ ๑ - ๓๒ เหมือนกับแบบฝึกหัดที่ ๕ - ๗ กำหนดเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

๓๓. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๓๔. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๓๕. พิจารณาตุรูปนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๓๖. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่หลังเท้าขวา	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”
๓๗. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๓๘. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๓๙. พิจารณาตุรูปนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๔๐. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่หลังเท้าซ้าย	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”

ให้กำหนดตั้งแต่ข้อ ๑ - ๔๐ ตามลำดับ แล้วเริ่มกำหนดข้อ ๑ ใหม่ จนถึงข้อ ๔๐ เวียนไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งครบ ๔๐ นาที สลับกันไปเช่นนี้ จนกระทั่งมีเวลาปฏิบัติไม่น้อยกว่า ๑๐ ชั่วโมง จึงไปสอบอารมณ์กับวิปัสสนาจารย์

ภาพที่ ๑๑ แสดงการนั่งสมาธิ กำหนดจุดต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ตามแบบฝึกหัดที่ ๘^{๕๗}

^{๕๖} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริขันธ์), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๑๑๔.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๕.

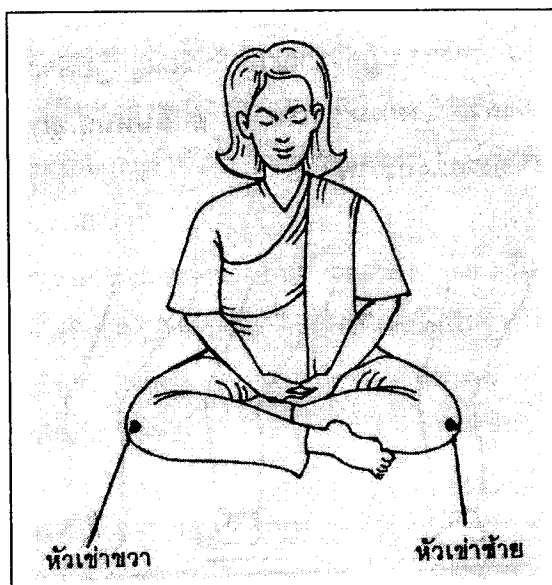

(๙) แบบฝึกหัดที่ ๙^{๔๔}

ญาณที่ ๙ เรียกว่า มุญจิตุกามยตาญาณ การปฏิบัติในขั้นนี้ก็คล้ายกับแบบฝึกหัดก่อน ๆ คือหลังจากการบาสติปัฏฐานแล้ว ให้ผู้ปฏิบัติเดินจงกรม ๔ ระยะ กำหนดว่า “ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ” ประมาณ ๔๐ นาที แล้วเปลี่ยนอิริยาบถเป็นนั่งสมาธิ ให้กำหนดตั้งแต่ข้อ ๑ - ๔๐ จากแบบฝึกหัดที่ ๕ - ๘ แล้วกำหนดเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

๔๑. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๔๒. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๔๓. พิจารณาตุรุปนัง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๔๔. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่หัวเข่าขวา	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”
๔๕. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๔๖. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๔๗. พิจารณาตุรุปนัง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๔๘. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่หัวเข่าซ้าย	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”

ให้กำหนดตั้งแต่ข้อ ๑ - ๔๘ แล้วเริ่มข้อ ๑ ใหม่ จนถึงข้อ ๔๘ เวียนกันไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งครบ ๔๐ นาที แล้วเปลี่ยนอิริยาบถเป็นเดินจงกรม ๔ ระยะ อีกประมาณ ๔๐ นาที สลับกันไปเช่นนี้ จนกระทั่งมีเวลาปฏิบัติไม่น้อยกว่า ๑๐ ชั่วโมง จึงไปสอบอารมณ์กับวิปัสสนาจารย์

ภาพที่ ๑๒ แสดงการนั่งสมาธิกำหนดจุดต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ตามแบบฝึกหัดที่ ๙^{๔๕}

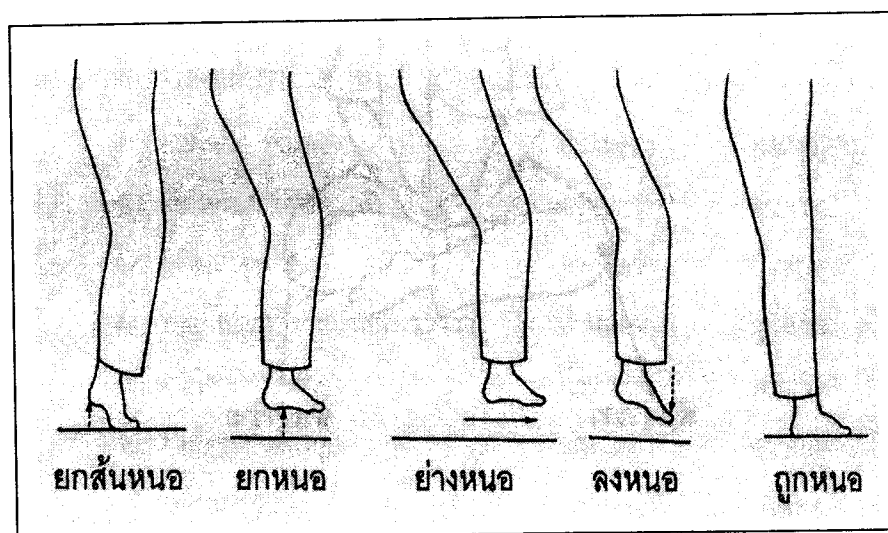
^{๔๔} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมฺขลโล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๑๑๖.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗.

(๑๐) แบบฝึกหัดที่ ๑๐^{๖๖}

ญาณที่ ๑๐ เรียกว่า ปฏิสังขาญาณ ในขั้นนี้ผู้ปฏิบัติจะได้รับคำแนะนำให้กราบสติปัฏฐาน แล้วเดินจงกรม ๕ ระยะ คือ “ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ ลงหนอ ถูกหนอ” (ดังแสดงในภาพที่ ๑๓)

ภาพที่ ๑๓ แสดงการเดินจงกรม ๕ ระยะ^{๖๗}

สำหรับรายละเอียดในการกำหนด “ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ” ก็เหมือนกับการเดินจงกรมในแบบฝึกหัดที่ ๕ คือ ให้เริ่มจากเท้าขวาก่อน เอาสติเพ่งพิจารณาอยู่ที่เท้าขวา ยกส้นเท้าขึ้นเล็กน้อย ปลายเท้ายังแตะอยู่ที่พื้นกำหนดว่า “ยกส้นหนอ” ยกเท้าขึ้นตรง ๆ ให้เหนือพื้นประมาณฝ่ามือตะแคง กำหนดว่า “ยกหนอ” ยืนเท้าไปข้างหน้า กำหนดว่า “ย่างหนอ” ต่อไปให้ลดระดับของเท้าต่ำลงเล็กน้อย แต่ยังไม่ถึงพื้น กำหนดว่า “ลงหนอ” แล้วเหยียบราบลงไปกับพื้น กำหนดว่า “ถูกหนอ” ต่อไปให้เอาเท้าซ้ายก้าวเดิน เอาสติเพ่งพิจารณาอยู่ที่เท้าซ้าย กำหนดตามอาการที่เดิน ๕ ระยะ เหมือนกันคือ “ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ ลงหนอ ถูกหนอ” ให้เดินจงกรมประมาณ ๕๐ นาที โดยเอาสติเพ่งพิจารณาอยู่ที่เท้าทั้ง ๒ ข้างตลอดเวลา แล้วเปลี่ยนอิริยาบถเป็นนั่งสมาธิประมาณ ๕๐ นาที

^{๖๖} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมงคลไธ), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๑๑๘.

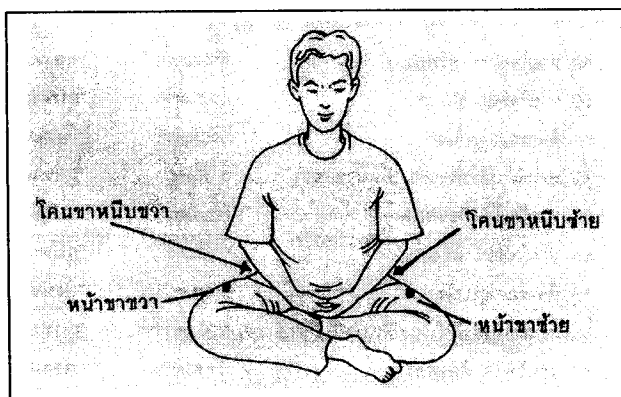
^{๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๘.

วิธีการกำหนดในการนั่งสมาธิให้กำหนดตั้งแต่ข้อ ๑ ถึงข้อ ๔๔ เป็นลำดับขั้นตามแบบฝึกหัดที่ ๕ - ๙ แล้วกำหนดเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

๔๙. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๕๐. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๕๑. พิจารณาตุรุ่มนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๕๒. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่หน้าขาขวา	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”
๕๓. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๕๔. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๕๕. พิจารณาตุรุ่มนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๕๖. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่หน้าขาซ้าย	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”
๕๗. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๕๘. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๕๙. พิจารณาตุรุ่มนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๖๐. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่โคนขาหนีบขวา	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”
๖๑. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๖๒. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๖๓. พิจารณาตุรุ่มนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๖๔. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่โคนขาหนีบซ้าย	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”

ให้กำหนดตั้งแต่ข้อ ๑ - ๖๔ ตามลำดับ แล้วเวียนไปกำหนดข้อ ๑ ใหม่ ถึงข้อ ๖๔ จนกระทั่งครบ ๕๐ นาที จึงเปลี่ยนอิริยาบถเป็นเดินจงกรม ๕ ระยะ อีก ๕๐ นาที สลับกันไปเช่นนี้ จนกระทั่งมีเวลาปฏิบัติไม่น้อยกว่า ๑๐ ชั่วโมง จึงไปสอบอารมณ์กับวิปัสสนาจารย์

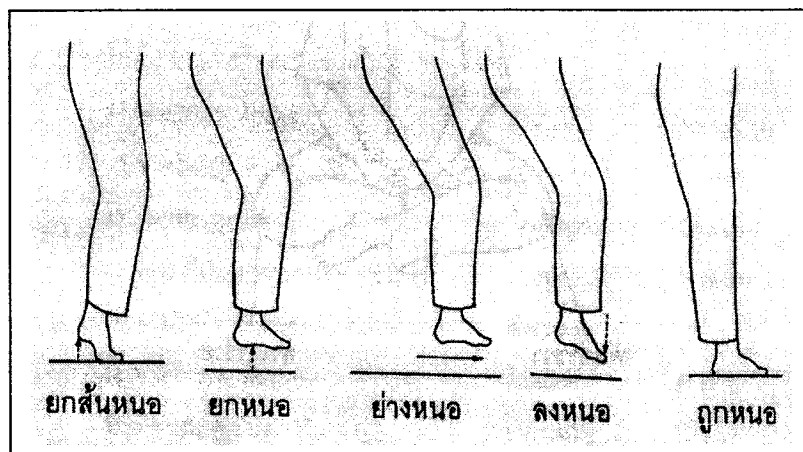
ภาพที่ ๑๔ แสดงการนั่งสมาธิกำหนดจุดต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ตามแบบฝึกหัดที่ ๑๐^{๖๒}

^{๖๒} พระราชพรหมจารีย์ (ทอง สิริมงคลไธ), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๑๒๐.

(๑๑) แบบฝึกหัดที่ ๑๑^{๖๓}

ญาณที่ ๑๑ เรียกว่า สังขารุเปกขาญาณ การปฏิบัติในขั้นนี้จะมีผลละเอียดยิ่งขึ้น เมื่อกราบสติปัฏฐานแล้ว ผู้ปฏิบัติจะต้องเดินจงกรม ๖ ระยะ ซึ่งจะทำให้จิตพิจารณาดูอาการในแต่ละก้าวมีความละเอียดมากกว่าในแบบฝึกหัดก่อน ๆ คือจะต้องกำหนดไปตามลำดับ ดังนี้ “ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ ลงหนอ ถูกหนอ กดหนอ” ดังแสดงในภาพที่ ๑๕

ภาพที่ ๑๕ แสดงการเดินจงกรม ๖ ระยะ^{๖๔}

สำหรับรายละเอียดในการกำหนด “ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ ลงหนอ” เหมือนกับการเดินจงกรมตามแบบฝึกหัดที่ ๑๐ หลังจากนั้นให้ปลายเท้าแตะที่พื้น โดยที่ส้นเท้ายังไม่ถึงพื้น กำหนดในใจว่า “ถูกหนอ” แล้วให้ส้นเท้ากดลงกับพื้น กำหนดว่า “กดหนอ” กำหนดเช่นนี้ทุกก้าว ทั้งเท้าขวาและเท้าซ้ายโดยเอาสติเพ่งพิจารณาอยู่ที่เท้าทั้ง ๒ ข้างตลอดเวลา ให้เดินจงกรมอย่างช้า ๆ ประมาณ ๑ ชั่วโมง แล้วเปลี่ยนอิริยาบถเป็นนั่งสมาธิอีก ๑ ชั่วโมง

วิธีการกำหนดในการนั่งสมาธิให้กำหนดตั้งแต่ข้อ ๑ - ๖๔ ตามลำดับ จากแบบฝึกหัดที่ ๕ - ๑๐ และกำหนดเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

๖๕. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๖๖. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๖๗. พิจารณาดูรูปนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๖๘. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่โคนขาหนีบขวา	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”

^{๖๓} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริขิตฺตโมลี), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๑๒๑.

^{๖๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๑.

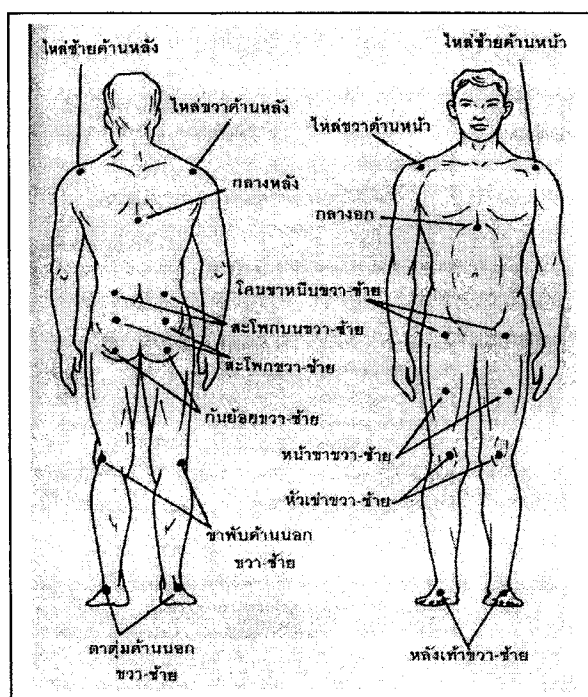

๖๙. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๗๐. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๗๑. พิจารณาตุรุปนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๗๒. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่กลางอก	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”
๗๓. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๗๔. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๗๕. พิจารณาตุรุปนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๗๖. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่ไหล่ซ้ายด้านหน้า	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”
๗๗. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๗๘. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๗๙. พิจารณาตุรุปนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๘๐. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่โคนขาหนีบซ้าย	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”
๘๑. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๘๒. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๘๓. พิจารณาตุรุปนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๘๔. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่กลางอก	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”
๘๕. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๘๖. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๘๗. พิจารณาตุรุปนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๘๘. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่ไหล่ขวาด้านหน้า	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”
๘๙. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๙๐. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๙๑. พิจารณาตุรุปนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๙๒. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่สะโพกบนขวา	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”
๙๓. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๙๔. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๙๕. พิจารณาตุรุปนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๙๖. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่กลางหลัง	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”
๙๗. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๙๘. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๙๙. พิจารณาตุรุปนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๑๐๐. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่ไหล่ซ้ายด้านหลัง	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”
๑๐๑. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๑๐๒. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”

๑๐๓. พิจารณาตุรูปนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๑๐๔. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่สะโพกบนซ้าย	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”
๑๐๕. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๑๐๖. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๑๐๗. พิจารณาตุรูปนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๑๐๘. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่กลางหลัง	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”
๑๐๙. หายใจเข้า ท้องพอง	กำหนดว่า	“พองหนอ”
๑๑๐. หายใจออก ท้องยุบ	กำหนดว่า	“ยุบหนอ”
๑๑๑. พิจารณาตุรูปนั่ง	กำหนดว่า	“นั่งหนอ”
๑๑๒. เอาสติไปเพ่งพิจารณาที่ไหล่ขวาด้านหลัง	กำหนดว่า	“ถูกหนอ”

สำหรับขั้นนี้มีการกำหนดสติไปที่จุดต่าง ๆ ของร่างกายมากที่สุด คือ กำหนดตั้งแต่ข้อ ๑ - ๑๑๒ ตามลำดับ แล้วเวียนไปเริ่มข้อ ๑ จนถึงข้อ ๑๑๒ ทำเช่นนี้ตลอดเวลาที่นิ่งสมาธิ ประมาณ ๑ ชั่วโมง จึงเปลี่ยนอิริยาบถเป็นเดินจงกรม ๖ ระยะ ประมาณ ๑ ชั่วโมง สลับกันไปจนกระทั่งมีเวลาปฏิบัติทั้งนั่งสมาธิและเดินจงกรมไม่น้อยกว่า ๑๐ ชั่วโมง จึงไปสอบอารมณ์กับวิปัสสนาจารย์

ภาพที่ ๑๔ แสดงจุดทั้งหมดที่กำหนดด้วยสติเวลานั่งสมาธิ^{๖๔}

^{๖๔} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมณฑล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๑๒๕.

สรุปขั้นตอนในการปฏิบัติตั้งแต่แบบฝึกหัดที่ ๑ - ๑๑^{๖๖}

แบบฝึกหัดที่	दिन ระยะ	นั้	ขั้นตอนในการปฏิบัติ		
			ถูก	ญาณ	เวลา
๑	๑-	พองหนอ ยุบหนอ		๑-	๑๐ นาที
๒	๒-	พองหนอ ยุบหนอ		๒-	๒๐ นาที
๓	๒-	พองหนอ ยุบหนอ นั้หนอ		๓-	๒๐ นาที
๔	๓-	พองหนอ ยุบหนอ นั้หนอ		๔-	๓๐ นาที
๕	๔-	พองหนอ ยุบหนอ นั้หนอ	ตะโพกขวา ซ้าย	๕-	๔๐ นาที
๖	๔-	พองหนอ ยุบหนอ นั้หนอ	ก้นย้อยขวา ซ้าย ขาพับขวา ซ้าย	๖-	๔๐ นาที
๗	๔-	พองหนอ ยุบหนอ นั้หนอ	ตาตุ่มขวา ซ้าย	๗-	๔๐ นาที
๘	๔-	พองหนอ ยุบหนอ นั้หนอ	หลังเท้าขวา ซ้าย	๘-	๔๐ นาที
๙	๔-	พองหนอ ยุบหนอ นั้หนอ	เข่าขวา ซ้าย	๙-	๔๐ นาที
๑๐	๕-	พองหนอ ยุบหนอ นั้หนอ	หน้าขาขวา ซ้าย โคนขาขวา ซ้าย	๑๐-	๕๐ นาที
๑๑	๖-	พองหนอ ยุบหนอ นั้หนอ	ไขว้หน้า ไขว้หลัง	๑๑-	๑ ชั่วโมง
สรุปการเดิน จงกรม		เดินระยะ ๑ ขว้างหนอ ซ้าง้างหนอ เดินระยะ ๒ ยกหนอ เหยียบหนอ เดินระยะ ๓ ยกหนอ ย้างหนอ เหยียบหนอ เดินระยะ ๔ ยกสั้นหนอ ยกหนอ ย้างหนอ เหยียบหนอ เดินระยะ ๕ ยกสั้นหนอ ยกหนอ ย้างหนอ ลงหนอ ถูกหนอ เดินระยะ ๖ ยกสั้นหนอ ยกหนอ ย้างหนอ ลงหนอ ถูกหนอ กตหนอ			

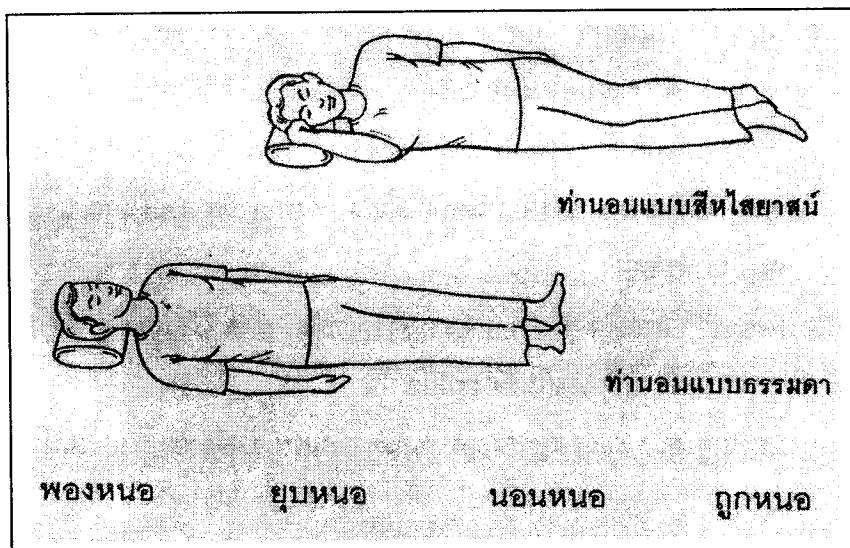
การปฏิบัติตั้งแต่แบบฝึกหัดที่ ๑ - ๑๑ เป็นการค่อย ๆ พัฒนาการความก้าวหน้าของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔ อย่างมีขั้นตอนตามความเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล ผู้ปฏิบัติบางคนอาจจะใช้เวลาไม่มากในการปฏิบัติตั้งแต่ญาณที่ ๑ - ๑๑ ในขณะที่บางคนอาจต้องใช้เวลาานาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของบุญบารมีที่ได้สะสมมาเป็นเหตุเป็นปัจจัยในการปฏิบัติมีความก้าวหน้าแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล เมื่อผู้ปฏิบัติมีความก้าวหน้าในการปฏิบัติจนถึงญาณที่ ๑๑ คือ สังขารูปกษญาณ แล้ว ขั้นตอนต่อไปก็จะเข้าสู่อนุโลมญาณ โคตรกษญาณ มัคคญาณ ผลญาณ ปัจจปัจจเวกขณญาณ ตามลำดับ แต่ก่อนที่จะเข้าอนุโลมญาณ ต้องให้สังขารูปกษญาณบริบูรณ์ก่อน ดังนี้

^{๖๖} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมงคลไล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๑๒๖.

ภยญจ นนนิญจ วิปฺปหยาจ สพฺพสงฺขารสฺสุ อุทานิโน ฯ ความกลัว ความยินดี
วางเฉยในสังขารทั้งปวง
เนว สฺขปฺปโน โหติ อทุคฺคโม โหติ ทุคฺคโม อุเปกฺขโก วิหริติ สติสมฺปนฺโน สุขทุกฺข
พิจารณาเสมอเหมือนกัน ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ เป็นผู้วางเฉย มีสติสัมปชัญญะอยู่
สงฺขาราวิจินเน สญฺญตฺตํ หุตฺวา สงฺขารสฺสุ วย เตสํ วิจิจฺฉนียสฺสุ อุทานสิโน หุตฺวา
จำง่าย ๆ โดยไม่ต้องขมกเขม้น
สนฺทิกฺกุรฺณา ปญฺญาญาณสฺส สมฺมตานุเสนา ปวติมาห ฯ แน่วแน่วไปได้นาน
สุคฺคเค ปิฏฺฐํ วฑฺฒิมมานํ วย ยิงฺนาน ฯ ยิงฺนาน ยิงฺละเอียด
ปฏิสฺยติ ปฏิกฺกุญฺจิ น สมฺปฺรายติ พ้นจากความฟุ้งซ่าน คือไม่คิดมาก ไม่ฟุ้งซ่านนั่นเอง

ขอให้ผู้ปฏิบัติมีความตั้งใจทำความเพียรในการกำหนดทุกอิริยาบถให้ต่อเนื่องตั้งแต่กราบ
สติปัฏฐาน แล้วก็เริ่มเดินจงกรมและนั่งสมาธิให้ติดต่อกันไปตามเวลาที่กำหนดในแต่ละแบบฝึกหัด
โดยใช้สติเพ่งพิจารณาอยู่ที่ฐานทั้ง ๔ คือ กาย เวทนา จิต ธรรม เผ่าติดตามให้รู้เท่าทันทุกสภาวะที่
เกิดขึ้นให้เป็นปัจจุบันธรรม แม้ในขณะที่พักผ่อน หรือทำกิจวัตรประจำวัน ก็ต้องกำหนดทุกอิริยาบถ
สติต้องทำงานอยู่ตลอดเวลา เวลานอนก็กำหนดว่า “พองหนอ ยุบหนอ นอนหนอ ถูกหนอ” โดยเอา
สติไปเพ่งพิจารณาที่จุดต่าง ๆ เช่นเดียวกับการนั่งสมาธิ จนกว่าจะหลับไป
(ดังแสดงในภาพที่ ๑๗)

ภาพที่ ๑๗ แสดงท่านอนและใช้สติกำหนดที่จุดต่าง ๆ ของร่างกาย^{๖๗}

^{๖๗} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริขันธ์), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๑๒๘.

การปฏิบัติที่แท้จริงนั้น ผู้ปฏิบัติจะต้องเจริญสติคุมจิตให้ทันตลอดเวลาทุก ๆ ลมหายใจเข้า-ออก จะพักว่างไม่ได้เลย เพราะเราจะต้องต่อสู้กับกิเลสที่มาครอบงำจิตอยู่ตลอดเวลา และโดยธรรมชาติแล้วจิตจะไม่เคยพักว่างจากอารมณ์ที่มาครอบงำเลย ถ้าไม่มีกุศลธรรมคือสติเข้าคุมจิตไว้ อกุศลคือกิเลสก็จะเข้าครอบงำทันที เพราะอกุศลธรรมหรือกิเลสทั้งหลายเหล่านี้ได้ครอบครองจิตมาตลอดเวลา และเป็นเวลานานแล้ว ผู้ปฏิบัติจึงจำเป็นต้องเจริญสติประคองจิตให้อยู่กับปัจจุบัน ธรรมอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา โดยเจริญสติกำหนด ดังนี้

๑. ให้กำหนดดู กายส่วนย่อย ในกายส่วนใหญ่
๒. ให้กำหนดดู เวทนาส่วนย่อย ในเวทนาส่วนใหญ่
๓. ให้กำหนดดู จิตส่วนย่อย ในจิตส่วนใหญ่
๔. ให้กำหนด ธรรมส่วนย่อย ในธรรมส่วนใหญ่ (หมายถึงนิรณธรรม)

ดังที่กล่าวมาแล้ว

๑. การกำหนดดู กายส่วนย่อย ในกายส่วนใหญ่ เช่น ในขณะที่กำลังสระผมอยู่ ก็กำหนดความรู้สึกทั้งหมดอยู่ที่เส้นผมเท่านั้น นี่คือนัยส่วนย่อย ในกายส่วนใหญ่ (หมายถึงทั้งตัว) ที่ให้ดูส่วนย่อยนั้นก็เพื่อกำหนดให้ชัดเจนเฉพาะส่วนนั้นให้ทันในปัจจุบัน

๒. กำหนดดู เวทนาส่วนย่อย ในเวทนาส่วนใหญ่ เช่น ขณะที่กำลังมีทุกข์เวทนา ปวดที่ขา ก็เจริญสติยกเอาความรู้สึกทั้งหมดเพ่งลงไปตรงที่ขาที่กำลังปวดอยู่นี้ ให้รู้จักว่านี่คือเวทนาส่วนย่อย ให้เวทนาส่วนใหญ่ (หมายถึงปวดทั้งตัว)

๓. ให้กำหนด จิตส่วนย่อย ในจิตส่วนใหญ่ คือสมมติว่าขณะนี่จิตกำลังมีความโกรธ มีโทสะอยู่ ก็ต้องกำหนดให้รู้ชัดว่า นี่เป็นจิตส่วนย่อย ในจิตส่วนใหญ่นั้น เพราะจิตจะรู้อารมณ์อย่างชัดเจนได้ครั้งละอย่างเดียวเท่านั้น ในขณะที่จิตกำลังมีโทสะหรือเสียใจอยู่นี้ ความดีใจก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ หรือขณะที่จิตมีความสงบอยู่ในสมาธิ ในขณะที่จิตมีความสงบอยู่ในสมาธิ ความฟุ้งซ่านก็ไม่มี ถ้าความฟุ้งซ่านเกิดขึ้น ความสงบก็ต้องหายไป อย่างนี้เป็นต้น จึงเปรียบเทียบให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่านี่คือจิตส่วนย่อยในจิตส่วนใหญ่

๔. ให้กำหนดดู ธรรมส่วนย่อย ในธรรมส่วนใหญ่ หมายถึง นิรณธรรม ๕ ประการ คือ ขอบใจ ไม่ขอบใจ ง่วง ฟุ้ง สงสัย ความรู้สึกทั้ง ๕ อย่างนี้ ไม่ได้เกิดพร้อมกัน มักจะผลัดกันเกิดทีละอย่างเท่านั้น ฉะนั้น จึงต้องกำหนดดูด้วยสติว่าขณะนี้มีตัวไหนที่กำลังเกิดขึ้น เช่น ถ้าใครเอาของถูกใจมาให้ ก็เกิด โลภะ คือ ขอบใจขึ้นมาทันที ต้องกำหนดว่าขอบใจหนอ ๆ ๆ ๓ ครั้ง เพื่อเตือนจิตให้รู้ทันว่า กิเลสตัวนี้กำลังเกิดขึ้นแล้ว เมื่อสติรู้ทันว่ามันเป็นเพียงกิเลสตัวหนึ่งที่จะก่อวินาศกรรมให้จิตฟุ้ง ๆ แสบ ๆ เท่านั้น มันก็จะดับไป เพราะถูกสติเข้ามาตัด มันจึงหมดโอกาสที่จะสืบต่ออยู่ได้อีกต่อไป นี่คือการดูธรรมส่วนย่อยในธรรมส่วนใหญ่ (หมายถึงทั้งห้าอย่างนี้จะไม่เกิดขึ้นพร้อมกัน)

เพราะฉะนั้น การเจริญสติคุมจิตให้ทันกับปัจจุบันธรรมตลอดเวลา จึงเป็นหนทางเดียวที่จะเอาชนะอกุศลธรรมหรือกิเลสทั้งหลายที่มาครอบงำจิตของเราให้หลุดพ้นจากเครื่องพันธนาการอันเหนียวแน่นให้ออกไปสู่อิสรภาพได้ การเจริญสติให้ทันในปัจจุบันธรรมอยู่ในขณะนี้ เดียวนี้ เก็บเข้ามาสู่ปัจจุบันอารมณ์ยกขึ้นสู่ปัญญาในทุก ๆ ขณะให้ทัน เพื่อสะสมความชัดเจนให้เกิดขึ้นทีละเล็กทีละน้อย จนกว่าจะคมชัดขึ้นมาเป็นปัญญาที่เรียกว่า วิปัสสนาปัญญา เข้าถึงความเห็นแจ้งได้ตามลำดับต่อไป

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตนี้ ไม่จำเป็นว่าผู้ปฏิบัติจะต้องเป็นนักบวชเสมอไป ผู้ไม่ได้บวชก็สามารถปฏิบัติธรรมได้ผลเช่นเดียวกัน เพราะการชำระจิตให้บริสุทธิ์เป็นเรื่องความจริงของชีวิต เป็นเรื่องของธรรมชาติ จึงไม่จำกัดในเรื่องเพศ ผิวพรรณ วรรณะ เชื้อชาติ หรือศาสนา เมื่อเข้ามาปฏิบัติแล้ว ย่อมได้ผลเช่นเดียวกันหมด จะต่างกันก็แต่ว่าช้าหรือเร็วเท่านั้น

ผลของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอันแท้จริงนั้นก็คือ^{๑๔} ความดับไปของกิเลส ซึ่งได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง แต่กิเลสจะสูญสิ้นไปหรือเบาบางลงมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมแล้วแต่ว่าผู้ปฏิบัติได้บรรลุผลขั้นไหน ตั้งแต่ พระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ ซึ่งเป็นขั้นสูงสุด ผู้ที่บรรลุผลเหล่านี้ ได้ชื่อว่าพระอริยบุคคล คือบุคคลผู้ประเสริฐเพราะมีจิตใจบริสุทธิ์เหนือปุถุชนคนธรรมดาสามัญ สำหรับผู้ที่บรรลุผลขั้นแรกคือ พระโสดาบันนั้น กิเลสที่สำคัญได้ดับลงอย่างเด็ดขาด ๕ ประการ คือ

๑. ละเสียได้ซึ่งความยึดถือว่าเป็นเขาเป็นเรา
๒. หมดความสงสัยในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
๓. ไม่ถือลัทธิหรือศาสนาอย่างผิด ๆ
๔. ความริษยาสิ้นไป
๕. ความตระหนี่สิ้นไป

นอกจากนี้ กิเลสย่อยยังดับไปอีก ๔ ประการ คือ การลบหลู่คุณคน การยกตน การโอ้อวด และความมิเลห์กระเท่ห์ กิเลสอื่น ๆ ไม่ว่าจะอยู่ในจำพวกโลก โกรธ หลง ก็บรรเทาเบาบางลง และผู้ที่ได้บรรลุเป็นพระโสดาบันจะยึดมั่นอยู่ในศีลห้าจนตลอดชีวิต

^{๑๔} พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริขิตฺโต), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, หน้า ๑๓๑-๑๓๒.

จากการศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนากรรมฐานแบบสติปัฏฐาน ๔ พองหนอ-ยุบหนอ ของพระเทพสิทธิธำมธารักษ์ ปรากฏว่า ท่านได้ใช้วิธีง่าย ๆ โดยอาศัยสื่อประกอบการบรรยายหรือการสอน อันได้แก่ พิธีขึ้นกรรมฐาน ใช้สื่อคือขันหรือพาน ๔ อย่าง ซึ่งประกอบด้วยพานที่ ๑ เป็นขันขมาแก้วทำโกฐาก พานที่ ๒ เป็นขันขอสีล ๔ พานที่ ๓ เป็นขันขอกรรมฐาน พานที่ ๔ เป็นขันขอมมาอาจารย์ผู้ให้กรรมฐาน วิธีการดังกล่าว เป็นการช่วยให้ผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมีความรู้สึกว่าได้ปฏิญาณตนเป็นแบบพิธีการแล้ว ต้องตั้งใจปฏิบัติอย่างจริงจัง เทคนิคหรือวิธีการที่ท่านใช้นี้ นับได้ว่าเป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติรู้สึกอบอุ่นมั่นใจว่ามีที่พึ่งที่ติสมบูรณ์ที่สุดแล้ว จึงทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

วิธีการใช้แบบฝึกหัดในการสอน โดยมีรูปภาพและคำบรรยายประกอบทุกแบบฝึกหัด โดยเฉพาะแต่ละแบบฝึกหัดนั้น ได้เน้นเรื่องญาณ ๑๖ อันเป็นลำดับแห่งการก้าวขึ้นสู่การหลุดพ้น การตัดมูลแห่งวัฏฏะทั้งสิ้น ตามแบบวิปัสสนากรรมฐานแนวสติปัฏฐาน ๔ ที่ท่านใช้สอนอยู่ทุกวันนี้ ซึ่งนับได้ว่าเป็นสื่อที่ทันสมัยน่าสนใจอย่างยิ่ง เหมาะสำหรับผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทุกเพศทุกวัย ก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ท่านใช้แล้วได้ผล ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประสบความสำเร็จได้อย่างดียิ่ง

อย่างไรก็ตาม ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ พองหนอ-ยุบหนอ ตามแบบฉบับของพระเทพสิทธิธำมธารักษ์นั้น ย่อมได้รับอานิสงส์ตามสมควรแก่การปฏิบัติ และอานิสงส์ของสติปัฏฐาน ๔ นั้น ย่อมเกิดแก่ผู้ตั้งใจปฏิบัติอย่างแนอน ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงอานิสงส์แห่งการเจริญสติปัฏฐาน ๔ ไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตร^{๖๔} ว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ผู้ใดผู้หนึ่งพึงเจริญสติปัฏฐานทั้ง ๔ นี้ อย่างนี้ ตลอด ๗ ปี เขาพึงหวังผล ๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง คือพระอรหัตตผลในปัจจุบัน ๑ หรือเมื่อยังมีอุปาทิเหลืออยู่ เป็นพระอนาคามี ๑ ๗ ปี ยกไว้ ผู้ใดผู้หนึ่งพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ อย่างนี้ตลอด ๖ ปี ...๕ ปี...๔ ปี...๓ ปี...๒ ปี...๑ ปี เขาพึงหวังผล ๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ พระอรหัตตผลในปัจจุบัน ๑ หรือเมื่อยังมีอุปาทิเหลืออยู่ เป็นพระอนาคามี ๑ ๑ ปียกไว้ ผู้ใดผู้หนึ่งพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ นี้ อย่างนี้ตลอด ๗ เดือน เขาพึงหวังผล ๗ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ พระอรหัตตผลในปัจจุบัน ๑ หรือเมื่อยังมีอุปาทิเหลืออยู่ เป็นพระอนาคามี ๑ ๗ เดือนยกไว้ ผู้ใดผู้หนึ่งเจริญสติปัฏฐานทั้ง ๔ นี้ อย่างนี้ ตลอด ๖ เดือน... ๕ เดือน...๔ เดือน...๓ เดือน...๒ เดือน... ๑ เดือน... กึ่งเดือน เขาพึงหวังผล ๒ ประการ

^{๖๔} ติ.ม. (ไทย) ๑๐/๕๐๔-๕๐๕/๓๑๐-๓๑๑.

อย่างใดอย่างหนึ่งคือ พระอรหัตตผลในปัจจุบัน ๑ หรือเมื่อยังมีอุปาทิเหลืออยู่ เป็นพระอนาคามี ๑ กึ่งเดือนยกไว้ ผู้ใดผู้หนึ่งพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ นี้ อย่างนี้ตลอด ๗ วัน เขาพึงหวังผล ๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ พระอรหัตตผลในปัจจุบัน ๑ หรือเมื่อยังมีอุปาทิเหลืออยู่ เป็นพระอนาคามี ๑

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย หนทางนี้เป็นที่ไปอันเอก เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงความโศกและปริเทวะ เพื่อความดับสูญแห่งทุกข์โศกมนัสเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน ต้อง เพื่อให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน หนทางนี้ คือสติปัฏฐาน ๔ ประการ...”

ดังนั้น ย่อมเป็นที่ชัดเจนแล้วว่า ผู้ที่เจริญสติปัฏฐาน ๔ เท่านั้น ที่จะได้รับอานิสงส์ดังที่ พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตร ส่วนผู้ที่เจริญสติปัฏฐาน ๔ ตามแบบของหนอ-ยุบหนอ ตามแบบฉบับของพระเทพสิทธิอาจารย์ ก็ย่อมได้รับอานิสงส์เช่นเดียวกับที่พระพุทธองค์ได้ตรัสแล้ว ทุกประการเช่นกัน แต่มีข้อแม้ว่าต้องปฏิบัติหรือเจริญสติปัฏฐาน ๔ ให้ถูกต้องตามลำดับขั้นตอน และปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

๔.๕ บทสรุป

พระเทพสิทธิอาจารย์ มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติ มีความศรัทธาเลื่อมใสในวิปัสสนาธุระ ทั้งนี้ เพราะโดยอุปนิสัยของท่านเอง ท่านก็เป็นผู้มีความรักสงบ สุขุม ลุ่มลึก นอกจากได้ศึกษาด้าน คณธุระแล้ว ก็ยังมีใจรักในการปฏิบัติด้วย ครั้งแรกที่ทำให้ท่านได้รู้จักคำว่า วิปัสสนากรรมฐาน ก็คือ ท่านได้พบกับครูบาแห่งลำนานักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ๓ ท่านด้วยกัน คือ ครูบาอินทจักร รักษา วัดน้ำบ่อหลวง ครูบาพรหมจักรสังวร วัดพระพุทธรูปตากผ้า และครูบาคัมภีระ วัดพระธาตุ ดอยน้อย ครูบาทั้งสามได้เดินธุดงค์ไปยังอำเภอดอยเต่า จึงทำให้พระเทพสิทธิอาจารย์ได้พบเห็นปฏิบัติ จริยวัตรของท่านครูบา และได้รู้จักได้ฟังคำสอนของท่านครูบา เกิดความเลื่อมใสในหลักคำสอน จึงได้ติดตามครูบาทั้งสามพี่น้อง เพื่อศึกษาเรียนรู้การปฏิบัติธรรมจากท่าน

จากนั้นเป็นต้นมา พระเทพสิทธิอาจารย์ จึงนับได้ว่าเป็นศิษย์ของท่านครูบาทั้งสาม และขณะ เดียวกัน ท่านก็ได้เข้าไปศึกษาวิปัสสนากรรมฐานถึงประเทสพม่าและศึกษาต่อที่วัดมหาธาตุฯ กรุงเทพมหานคร ตามที่ปรากฏในประวัติชีวิตและผลงานของท่านดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

จากวิธีการต่าง ๆ ที่พระเทพสิทธิอาจารย์ได้ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ นั้น จะเห็นได้ว่า ท่านเป็นผู้ที่มีเทคนิคการเผยแผ่ที่ทันสมัยประยุกต์หลัก การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบสติปัฏฐาน ๔ เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันได้อย่างกลมกลืน สามารถทำให้ผู้ปฏิบัติรู้สึกว่าการปฏิบัติวิปัสสนานั้นไม่ยาก เพราะท่านมีวิธีที่หลากหลาย ดังเช่น การปฏิบัติด้วยการสาธิตให้ดูเป็นตัวอย่าง การยืน เดิน นั่ง เป็นต้น ดังปรากฏในภาพต่าง ๆ ทุกอิริยาบถที่ได้นำเสนอเป็นตัวอย่างแล้ว

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบสติปัฏฐาน ๔ พองหนอ-ยุบหนอ ที่พระเทพสิทธิอาจารย์ประยุทธิ์ใช้ในปัจจุบัน นับเป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการปฏิบัติที่ไม่สลับซับซ้อน เหมาะแก่การปฏิบัติสำหรับคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชาติ ทุกศาสนา ไม่จำกัด ดังพระบาลีที่ว่า “อกาลโก” ธรรมะในพระพุทธศาสนา ปฏิบัติได้ตลอดเวลาไม่จำกัดกาลแต่อย่างใด และด้วยเทคนิควิธีการที่ทันสมัยกล่าวคือท่านสอนด้วยวิธีการสาธิตจริง และใช้รูปภาพเป็นสื่อโดยการอธิบายรายละเอียดไว้ครบถ้วน ทำให้ง่ายและสะดวกแก่ผู้ต้องการปฏิบัติอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเทคนิควิธีการใช้สื่อรูปภาพประกอบในแต่ละแบบฝึกหัดตามลำดับขั้นของญาณ ๑๖ นับเป็นวิธีการที่ใช้ได้ผลอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้พระเทพสิทธิอาจารย์ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามวิปัสสนาธุระได้อย่างงดงามตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาชีวิตและผลงานของพระเทพสิทธิอาจารย์ (ทอง สิริมญฺคโล) พบว่า ชีวิตในวัยเด็ก การบรรพชา อุปสมบท การศึกษา ปฏิปทาจริยาวัตร รางวัล และเกียรติคุณที่ได้รับ และผลงานในตำแหน่งหน้าที่ทางคณะสงฆ์ เช่น การบริหารและการจัดการศึกษา การปกครอง การสาธารณูปการ การเผยแผ่ การศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์ ผลงานด้านการเทศนา การเขียนหนังสือ ตลอดจนเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นับเป็นชีวิต และผลงานที่มีคุณค่าและมีคุณภาพอย่างยิ่ง ซึ่งจะได้นำสรุปเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

พระเทพสิทธิอาจารย์ (ทอง สิริมญฺคโล) เป็นบุตรคนที่ ๕ ในบรรดาพี่น้องทั้งหมด ๖ คน ในตระกูล พรหมะเสน เกิดที่ตำบลบ้านแ่น อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งตระกูลของท่านสืบเชื้อสายมาจากตระกูลขุนนางในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖

ท่านเป็นผู้มีใจฝักใฝ่อยู่กับการบวชเป็นพระมาตั้งแต่ยังเด็ก เมื่ออายุประมาณ ๖-๗ ขวบ ก็ได้ฝันเห็นพระพุทธรูปยิ้มให้ขณะที่กำลังนอนอยู่ก็รู้สึกตัวลอยขึ้นลงได้อย่างน่าอัศจรรย์ จากนั้นก็มีใจผูกพันอยู่กับพระตลอดมา ท่านจบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จากนั้นก็ได้เข้าร่วมการสวดพัสตร์ เมื่ออายุได้ ๑๑ ปี ก็ได้บรรพชาเป็นสามเณร พออายุครบ ๒๑ ปีบริบูรณ์ ก็ได้เข้าพิธีอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๗ ณ พัทธสีมา วัดบ้านแ่น อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ ได้นามฉายาว่า “สิริมญฺคโล”

ท่านได้รับการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ทางธรรมนั้นถือว่าท่านได้รับการศึกษามาทั้งฝ่ายคันถธุระและวิปัสสนาธุระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิปัสสนาธุระนั้น ท่านได้ศึกษาค้นคว้าจนเกิดความรู้ความเชี่ยวชาญแตกฉานด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ (พอง-ยุบ) ซึ่งในเวลาต่อมาท่านเป็นทั้งครูสอนและเจ้าสำนัก จนกระทั่งขยายสาขาส่งการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทั้งในประเทศและต่างประเทศ ขณะเดียวกัน ท่านก็ได้สนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์ ด้านคันถธุระ แผนกนักธรรมและบาลี เรียกได้ว่า ทั้งคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ท่านได้ดูแลสนับสนุนควบคู่กันไปให้ความสำคัญเท่าเทียมกัน

ด้วยความเป็นพระมหาเถระผู้ทรงความรู้ความสามารถอุปด้วยคุณธรรมความดีที่ท่านได้บำเพ็ญมา อีกทั้งยังเป็นผู้รู้จักปฏิบัติจริง เสียสละทุ่มเทตั้งใจทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา เพื่อประเทศชาติ เพื่อองค์พระมหากษัตริย์ จึงทำให้ท่านได้รับยกย่องเชิดชูเกียรติได้รับสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะมาโดยลำดับกระทั่งปัจจุบัน “พระเทพสิทธิอาจารย์” ฝ่ายวิปัสสนาธุระ นอกจากนี้ ยังได้รับรางวัลเกียรติคุณยกย่องจากสถาบันและองค์กรต่าง ๆ อีกมากมาย

ด้านปฏิปทาจริยาวัตรของพระเทพสิทธิอาจารย์ พบว่า ท่านเป็นพระมหาเถระที่มีบุคลิกภาพ สง่างาม สุขุม ลุ่มลึก สงบเยือกเย็น มีความสำรวมระวังอินทรีย์อยู่ตลอดเวลา มีเมตตาธรรมสูง ขอบข่ายเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก โอ้อ้อมอารี มีน้ำใจต่อทุกคนโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง โดยอุปนิสัย เป็นคนชอบพูดน้อย ปฏิบัติมาก อยู่อย่างเรียบง่าย จันทง่าย ๆ ตั้งตนอยู่ในกรอบพระธรรมวินัยอย่าง สม่าเสมอตลอดตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน วัตรปฏิบัติของท่านเรียบร้อยดีงาม กล่าวได้ว่า ปฏิปทา จริยาวัตรของท่านอยู่ในขั้นที่ดีเยี่ยม เหมาะสมกับเป็นพระนักปฏิบัติโดยแท้จริง ปฏิปทาจริยาวัตร บางประการที่ท่านได้ยึดถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ พอสรุปได้ดังนี้

๑. การตั้งอยู่ในความเมตตาธรรม
๒. ความเป็นผู้มีความสำรวมระวังอยู่เสมอ
๓. ความเป็นผู้ประสานสัมพันธ์อันยอดเยี่ยม
๔. ความเป็นผู้ตั้งอยู่ในความกตัญญูตเวทีตาธรรม
 - (๑) ความกตัญญูตเวทีตาต่อบุพการี
 - (๒) ความกตัญญูตเวทีตาต่อครูอาจารย์
 - (๓) ความกตัญญูตเวทีตาต่อผู้มีพระคุณทางศาสนา

ผลงานด้านกิจการพระพุทธศาสนาของพระเทพสิทธิอาจารย์ พบว่า พระเทพสิทธิอาจารย์ เป็นนักบริหารและจัดการศึกษาที่ดี กล่าวคือ สามารถจัดการศึกษาทั้งด้านคณฤชและวิปัสสนา ธุระได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเท่าเทียมกัน ด้านคณฤช ได้จัดให้มีสำนักศาสนศึกษานักรธรรมและ บาลีชั้นหลายแห่ง ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมในแต่ละปีสามารถ สอบได้นักธรรมและบาลีเป็นจำนวนมาก ด้านวิปัสสนาธุระ ก็ได้ตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ขึ้นมากมาย ขยายสาขาไปทั่วทั้งในประเทศและต่างประเทศ

งานด้านการปกครอง ท่านก็ได้ดูแลเอาใจใส่ต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในฐานะเจ้าอาวาส ก็ดูแลสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรผู้เป็นอันตวาลิกได้ศึกษาเล่าเรียนและได้รับความสะดวกสบาย ในภายใต้การปกครองของท่านอย่างเรียบร้อยดีงาม ในฐานะเจ้าคณะอำเภอท่านก็ได้ดูแลเอาใจ ใส่ช่วยเหลือภาระงานคณะสงฆ์ได้เป็นอย่างดี จะสังเกตได้ว่า ตลอดระยะเวลาที่ท่านได้ดำรง ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอฮอดมาเป็นเวลาอันยาวนาน ในเขตการปกครองของท่านไม่เคยมีอริกรณี ไต ๆ เกิดขึ้นเลย แม้แต่ครั้งเดียว นั้นย่อมแสดงให้เห็นถึงศักยภาพ คุณภาพ ความงามความดีที่ท่าน มีอยู่และท่านใช้ความเมตตาธรรมในการปกครองนั่นเอง

งานด้านการเผยแผ่ ท่านได้ได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ขึ้นมากมาย เพื่อให้พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้ปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน งานด้านสาธารณูปการ ท่านก็ได้บูรณะซ่อมแซมวัดวาอารามหลายแห่งใน จังหวัดเชียงใหม่ และในฐานะเจ้าคณะอำเภอก็รับผิดชอบงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นไปด้วย ความเรียบร้อยดีงามทุกประการ ส่วนงานด้านศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์นั้น ท่านก็ได้ทำ

อย่างต่อเนื่องช่วยเหลือหน่วยงานราชการและเอกชน ช่วยเหลือคนยากจน เด็กด้อยโอกาส ขาดแคลนเครื่องนุ่งห่ม โดยเฉพาะเด็กชาวเขา ท่านได้ส่งเคราะห์อย่างสม่ำเสมอ

งานด้านเทศนาและงานเขียนหนังสือของท่านนั้น นับได้ว่า เป็นผลงานที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่งด้วย ส่วนงานเทศน์และการเขียนส่วนมากจะเน้นในเรื่องของสติ ปฏิฐาน ๔ เป็นหลัก โดยให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิต สอดแทรกเนื้อหาสาระคติธรรมสอนใจ หยิบยก พุทธศาสนสุภาษิตมาอ้างอิงด้วยเสมอ เพื่อให้เห็นความชัดเจนหนักแน่นในเนื้อหาที่บรรยาย กล่าวได้ว่า แทบทุกเรื่องที่ท่านเทศน์และเขียนนั้น จะเน้นไปในเรื่องของสติเป็นหลักที่สำคัญ ทั้งนี้ เพราะท่านยึดหลักการปฏิบัติแนวสติปฏิฐาน ๔ นั้นเอง จึงทำให้งานเทศน์และงานเขียนของท่านออกมา รูปแบบนั้น ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่เหมือนใคร เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท่าน

พระเทพสิทธิอาจารย์ ได้ทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ จนเป็นที่ยอมรับทั้งวงการคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชน ประชาชนทั่วไป ซึ่งท่านใช้วิธีการเผยแผ่ ด้วยสติปฏิฐาน ๔ แบบพองหนอ-ยุบหนอ ตามที่ท่านได้ศึกษาและปฏิบัติมา นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นต้นมา ท่านได้ตั้งปณิธานอันแน่วแน่ที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนาธุระให้มีความมั่นคงและเจริญรุ่งเรืองขึ้นในจิตใจของพุทธบริษัททั้งหลาย ท่านได้ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ กำลังความคิด และความสามารถอย่างเต็มที่ ตลอดระยะเวลา ๕๑ ปีมาแล้ว เพื่อการนี้โดยเฉพาะ ด้วยปณิธานอันแรงกล้าจึงทำให้ผลงานของท่านได้สำเร็จบรรลุมุ่งหมายตามที่ได้ตั้งปณิธานไว้อย่างรวดเร็ว ท่านได้วางรากฐานและปลูกฝังแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้แก่ลูกศิษย์ของท่านโดยมิได้เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ทำให้การเผยแผ่เป็นไปอย่างรวดเร็วขยายวงกว้างออกไปได้ในเวลาต่อมา และมีผู้สนใจเข้ารับการฝึกปฏิบัติเป็นจำนวนมาก ทำให้ท่านต้องตั้งสำนักวิปัสสนาขยายสาขาเพิ่มขึ้นอีกมาก เพื่อให้เพียงพอแก่ความต้องการของผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรม ปัจจุบันนอกจากจะมีสำนักวิปัสสนาที่วัดเมืองมาง วัดรำเปิง และวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร แล้ว ยังมีสำนักวิปัสสนาสาขาย่อยอีกประมาณกว่า ๕๐ สำนักสาขา ทั่วทุกภาคของประเทศไทย

นอกจากในประเทศไทยแล้ว ท่านยังได้เผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานไปยังต่างประเทศอีกด้วย จะเห็นได้ว่า ท่านได้พยายามวางรากฐานและวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ถูกต้องไว้แล้วใน ๕ ประเทศ คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส สวิสเซอร์แลนด์ เยอรมนี และสหรัฐอเมริกา ซึ่งในแต่ละปีนั้น ท่านจะได้รับการอาราธนาให้ไปสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและติดตามผลงานยังประเทศต่าง ๆ อยู่เสมอ จากผลงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศนี้ทำให้ชาวต่างประเทศมีความเลื่อมใส เข้าฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกันเป็นจำนวนมาก มีทั้งที่ฝึกอยู่ในประเทศของตน และมีผู้เลื่อมใสติดตามมาฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานถึงประเทศไทยเป็นจำนวนมากขึ้น นับว่าเป็นการสร้างพื้นฐานของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้นในต่างประเทศและพัฒนาก้าวหน้ามั่นคงสืบมาจนกระทั่งปัจจุบัน

พระเทพสิทธิอาจารย์ เป็นพระสงฆ์ชาวล้านนาผู้มีปฏิปทาจริยาวัตรที่งดงาม เป็นผู้รู้จริง ปฏิบัติจริง นำปฏิบัติ เป็นแบบอย่างที่ดี ภาพลักษณ์ของท่านอยู่ในฐานะของพระนักเผยแผ่ มุ่งดำเนินตามรอยบาทพระศาสดา ในการแสดงธรรม ๓ ประการ กล่าวคือ แสดงธรรมด้วยความรู้ แจ่มแจ้งเห็นจริงแล้วจึงสอนผู้อื่น เพื่อให้รู้แจ่มแจ้งเห็นจริงในธรรมนั้น ๆ มีเหตุผล สอนชี้แจงให้เห็นเหตุผล ไม่เลื่อนลอย ทำให้ผู้ปฏิบัติตามเห็นจริงได้ผลเป็นอัครจริย สอนให้มองเห็นชัดเจนสมจริงจนต้อง ยอมรับ และนำไปปฏิบัติได้ผลจริงเป็นอัครจริย

พระเทพสิทธิอาจารย์ ใช้เวลาศึกษาค้นคว้าวิปัสสนากรรมฐาน แนวสติปัฏฐาน ๔ แบบพอง หนอ-ยุบหนอ มาเป็นเวลานานพอสมควร จนแตกฉานในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ได้สอนภาค ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขยายออกไปในวงกว้างทั้งในประเทศและต่างประเทศ วิธีการที่ท่านใช้นั้น ไม่สลับซับซ้อน ง่าย ๆ และเข้าใจได้ง่ายด้วย เช่น ยกพุทธศาสนสุภาษิตประกอบการบรรยาย ใช้ภาษาง่าย ๆ เหมาะสมกับผู้ฟัง ใช้บุคคลเป็นตัวอย่าง คือ สาธิตให้เห็นจริง ใช้สื่อรูปภาพประกอบการ บรรยาย ให้เห็นทุกอริยาบถ ใช้วิธีการกราบสติปัฏฐาน ใช้วิธีการยืนกำหนด ใช้วิธีการเดิน จงกรม ใช้วิธีการนั่งสมาธิ ใช้วิธีการนอนใช้สติกำหนดจุดต่าง ๆ ของร่างกาย ใช้แบบฝึกหัด ประกอบการสอน ใช้วิธีการสอบอารมณ์เข้าเข้าปฏิบัติ

ส่วนประเด็นเนื้อหาสาระของวิปัสสนากรรมฐานมุ่งเน้นสติปัฏฐาน ๔ คือ กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา อัมมานุปัสสนา โดยใช้การกำหนดพองหนอ-ยุบหนอ เป็นหลัก และลักษณะของเนื้อหาสาระที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น พอสรุปได้ว่า มีเหตุผลดี ตรงตามให้เห็นจริงได้ ลึกซึ้ง ให้คติธรรมสอนใจ มองเห็นเป็นรูปธรรม ขวนให้นำไปปฏิบัติ มีจุดเด่น มีประเด็นให้คิดและติดตาม ประยุกต์เข้ากับเหตุการณ์ เหมาะสมแก่กาลเวลา เหมาะแก่ ผู้ฟัง ผู้ปฏิบัติ และมีประโยชน์เสริมสร้างคุณธรรมอันเป็นคุณค่าชีวิตแก่ผู้ปฏิบัติ

จากการศึกษาชีวิตและผลงานของพระเทพสิทธิอาจารย์ ทำให้ทราบว่า บุคลิกภาพ ปฏิปทา จริยาวัตร งานในหน้าที่ งานด้านการเผยแผ่ ตลอดจนถึงเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเนื้อหา สาระของธรรมะที่ท่านใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน เมื่อขาดข้อใดข้อหนึ่งแล้ว อาจทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านไม่ประสบความสำเร็จได้เท่าที่ควรก็ เป็นได้ ดังนั้น ชีวิตและผลงานของท่านดังกล่าวมาทั้งหมดนั้น จึงเป็นปัจจัยขับเคลื่อนไปสู่ความ สำเร็จในทุก ๆ ด้าน ทำให้พระเทพสิทธิอาจารย์ ประสบความสำเร็จในชีวิตได้เป็นอย่างดี

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยชีวิตและผลงานของพระเทพสิทธิอาจารย์ (ทอง สิริมงคลโล) ผู้วิจัยพบว่า ยังมีเรื่องที่น่าสนใจควรแก่การศึกษาวิจัยต่อไปก็คือ

๑. ควรศึกษาเปรียบเทียบผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสิทธิอาจารย์ กับพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนารูปอื่น ๆ ซึ่งมีผลงานการเผยแผ่ในลักษณะเดียวกัน

๒. ควรศึกษาเปรียบเทียบชีวิตและผลงานของพระเทพสิทธิอาจารย์กับพระสุธรรมยานเถร (ครูบาอินทจักรรักษา) วัดน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

๓. ควรศึกษาชีวิตและผลงานของพระเถระชาวล้านนาที่มีผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยวิธีการที่แตกต่างไปจากพระเทพสิทธิอาจารย์ เพื่อจะได้เห็นความแตกต่าง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

หนังสือ :

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการจัดการศึกษาของสงฆ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.

ติสรณี ช่วยสงคราม,รศ. ประวัติและผลงานของพระราชพรหมจารย์. อุดรธานี,ม.ป.ป.

บันนิตดา นพพานวัน. “การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย”,

วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

----- พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๗, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกฉบับการ์ตูน (ฉบับแปลเป็นภาษาล้านนา), เชียงใหม่: อาราทองการพิมพ์, ๒๕๔๗.

พระมหาจิตตภัทร อจลธมฺโม. “การศึกษาบทบาทของพระอาณัติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

พระมหานิมิตร สิบรสุนฺโด. “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระศรีศีลปัสสนทรวาทิ (ศิลา ปิณฑะโก)”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระมหาประดิษฐ์ ปณฺธิตฺธมฺโม. “ชีวิตและผลงานของพระศรีธรรมนิเทศก์ (กมล โชติมนฺโต)”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาอุตฺตมกรณ วุฑฺฒิกโร. “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริขันธ์). คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔. เชียงใหม่ : ไม่ปรากฏโรงพิมพ์, ๒๕๔๗.

พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริขันธ์). ธรรมะจากหลวงปู่ ๑. เชียงใหม่ : ไม่ปรากฏโรงพิมพ์, ๒๕๔๔.

พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริขันธ์). ธรรมะจากหลวงปู่ ๒. เชียงใหม่ : ไม่ปรากฏโรงพิมพ์, ๒๕๔๔.

พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมคฺโล). ธรรมะจากหลวงปู่ ๓. เชียงใหม่ : ไม่ปรากฏโรงพิมพ์, ๒๕๕๕.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑.

ภัททันตะ อาสภมหาเถระ อัครมหัทธมัญญานาจริยะ. วิปัสสนาธุระ. กรุงเทพฯ : C100 Design, ๒๕๓๖.

สุนน อมรวิวัฒน์. การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๐.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. คำบรรยายพระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพมหานคร : หอรัตนชัยการพิมพ์, ๒๕๕๐.

เสถียร พันธรัณย์. ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ : ผดุงวิทยาการพิมพ์, ๒๕๒๖.

สัมภาษณ์ :

พระธรรมสิทธิธารจารย์ (หนู ถาวโร)

ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

อายุ ๙๖ พรรษา ๓๖

พระเทพวิสุทธิคุณ (กุศล คนธโร)

เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าอาวาสวัดบุพพาราม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

อายุ ๘๐ พรรษา ๖๐

พระราชวิมลเมธี (สังวาลย์ พรหมวณฺโณ)

รองเจ้าคณะภาค ๗ เจ้าอาวาสวัดศรีโสดา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

อายุ ๗๐ พรรษา ๕๐

พระราชเขมากร (สอาด ขนฺติโก)

รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าอาวาสวัดเจ็ดยอด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

อายุ ๖๕ พรรษา ๔๕

พระราชสิทธิธารจารย์ (ธงชัย สุวณฺณสิริ)

รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ วัดพระธาตุดอยสุเทพวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

อายุ ๕๕ พรรษา ๓๕

พระครูธรรมาภิรม (อินตา วรธมฺโม)

เจ้าคณะอำเภอสันป่าตอง เจ้าอาวาสวัดน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

อายุ ๗๐ พรรษา ๕๐

พระครูภาวนาวีรข (สุพรรณ อาจิณฺณสีโล)

เจ้าอาวาสวัดรำเปิง (ตโปทาราม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

อายุ ๔๓ พรรษา ๒๓

พระครูวรญาณมงคล

เจ้าคณะตำบลแม่เหียะ เจ้าอาวาสวัดเมืองมา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

อายุ ๕๔ พรรษา ๓๔

พระครูอาหารสุวรรณโมลี (แสงว ปัญญาโชโต)

รองเจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

อายุ ๕๐ พรรษา ๓๐

พระประมวล ปัญญาโร

เลขานุการของพระเทพสิทธิอาจารย์ (ทอง สิริมงคล)

วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

พระอาจารย์สุชิน วิมล

เจ้าสำนักวิปัสสนากรรมฐานถ้ำตอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

พระครูธรรมธรรณพงษ์ สิริธโร

เจ้าคณะตำบลสุเทพ เขต ๑ วัดป่าแดงมหาวิหาร อำเภอเมืองเชียงใหม่

อาจารย์ปิ่น อะทะเทพ

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตเชียงใหม่

ดร.วิโรจน์ อินทนนท์

อาจารย์ประจำ ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อาจารย์ถาวร เสาร์ศรีจันทร์

ข้าราชการบำนาญ, ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตเชียงใหม่

อาจารย์บุญคิด วัชรศาสตร์

ครูภูมิปัญญาล้านนา, อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตเชียงใหม่

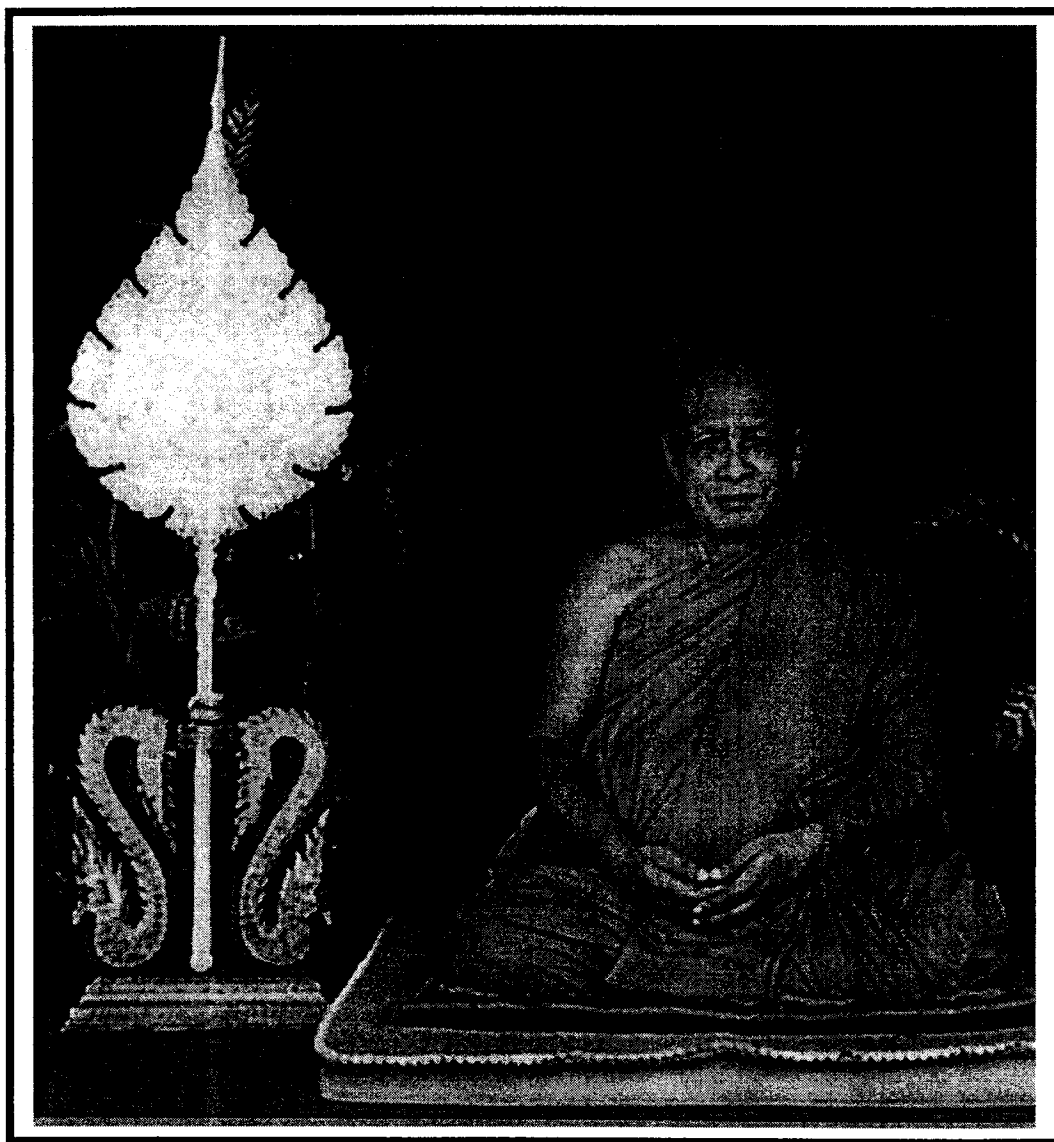

ภาคผนวก

ภาคผนวก

รวมรูปภาพ : กิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา ของ พระเทพสิทธิอาจารย์

พระเทพสิทธิอาจารย์ (ว.) (ทอง สิริมบุคลไธ)
เจ้าคณะอำเภอสอด เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร

รูปภาพ คุณปู่ คุณทวด ตันตระกูลของพระเทพสิทธิอาจารย์

พระเทพสิทธิอาจารย์ ฝึกการกราบสติปฏิฐานให้แก่พระจีน

พระเทพสิทธิอาจารย์ รับศิษย์ต่างประเทศ

พระเทพสิทธิอาจารย์ และคณะเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

พระเทพสิทธิอาจารย์ และคณะ กับคณะผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน
ชาวไทยในต่างประเทศ และชาวต่างประเทศ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา

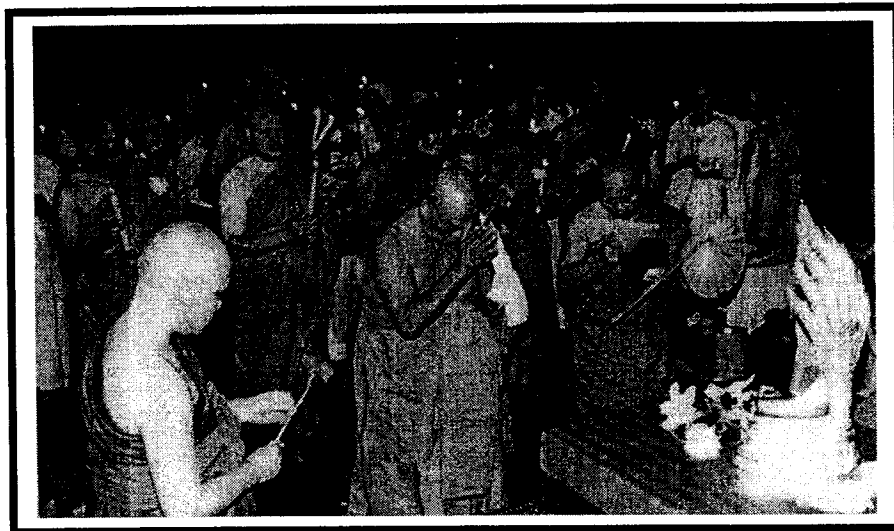
กำลังสอนการกราบสติปัฏฐานแก่อุบาสก อุบาสิกา ชาวต่างประเทศ

กำลังสนทนารธรรมกับลูกศิษย์ที่เป็นคนไทยและต่างชาติ

ถ่ายรูปเป็นที่ระลึกกับคณะศิษย์ชาวต่างประเทศ
เมื่อเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

นำพระสงฆ์ไทยและอุบาสก อุบาสิกา ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ
ร่วมเวียนเทียนเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา

พระเทพสิทธิอาจารย์ (ทอง สิริมงคล)
พระมหาเถรอาจารย์ด้านวิปัสสนาธุระแห่งประเทศไทย

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระครูพิศิษฐ์วารการ (มานพ ชินวีโส)
- ชาติภูมิ : เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๖
บ้านเลขที่ ๑๗ หมู่ที่ ๑ ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด
จังหวัดเชียงใหม่
- อุปสมบท : เมื่อวันที่ ๑๗ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ วัดปทุมसरาราม (หนองบัว)
ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
- การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๒๖ นักระรรมชั้นเอก สำนักศาสนศึกษาวัดพระธาตุดอยสะเก็ด
พ.ศ. ๒๕๓๔ พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.-ศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
- ประวัติการทำงาน : พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยกู่ ตำบลเชิงดอย
อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นเลขานุการเจ้าคณะตำบลเชิงดอย เขต ๑
พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นประธานพระธรรมวิทยากรศูนย์เผยแผ่ธรรม
จังหวัดเชียงใหม่ ประจำโรงเรียนดอยสะเก็ดวิทยาคม
พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นพระวิทยากรเผยแผ่ธรรมทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์
ของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ของกรมการศาสนา
กระทรวงศึกษาธิการ ประจำโรงเรียนบ้านแม่ดอกแดง
อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดพระธาตุดอยกู่ ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
โทร. ๐-๕๓๘๖-๕๕๑๑

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระครูพิศิษฐ์วารการ (มานพ ชินวีโส)
- ชาติภูมิ : เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๖
บ้านเลขที่ ๑๗ หมู่ที่ ๑ ตำบลเชียงดอย อำเภอตอยสะแก
จังหวัดเชียงใหม่
- อุปสมบท : เมื่อวันที่ ๑๗ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ วัดปทุมสราภาม (หนองบัว)
ตำบลเชียงดอย อำเภอตอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่
- การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๒๖ นักธรรมชั้นเอก สำนักศาสนศึกษาวัดพระธาตุตอยสะแก
พ.ศ. ๒๕๓๔ พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.-ศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
- ประวัติการทำงาน : พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุตอยสะแก ตำบลเชียงดอย
อำเภอตอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นเลขานุการเจ้าคณะตำบลเชียงดอย เขต ๑
พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นประธานพระธรรมวิทยากรศูนย์เผยแผ่ธรรม
จังหวัดเชียงใหม่ ประจำโรงเรียนตอยสะแกวิทยาคม
พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นพระวิทยากรเผยแผ่ธรรมทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์
ของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ของกรมการศาสนา
กระทรวงศึกษาธิการ ประจำโรงเรียนบ้านแม่ดอกแดง
อำเภอตอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดพระธาตุตอยสะแก ตำบลเชียงดอย อำเภอตอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่
โทร. ๐-๕๓๘๖-๕๙๑๑